

RARE
FOR CONSULTATION ONLY
WORKS

OF

SIR WILLIAM JONES.

WITH
THE LIFE OF THE AUTHOR,
BY
LORD TEIGNMOUTH.

VOLUME VI.

LONDON:

PRINTED FOR JOHN STOCKDALE, PICCADILLY;
AND JOHN WALKER, PATERNOSTER-ROW.

**Printed by T. DAVISON,
Whitefriars.**

सत्यमेव जयते

CONTENTS

TO

THE SIXTH VOLUME.

POESEOS ASIATICÆ COMMENTARIORUM LIBRI
SEX, CUM APPENDICE; SUBJICITUR LIMON,
SEU MISCELLANEORUM LIBER.

	PAGE
PROCEMIUM - - - - -	v
CAPUT I.—Asiaticos ferè omnes Poeticæ impensius esse deditos - - - - -	1
CAPUT II.—De Metris Asiaticis - - -	22
CAPUT III.—De Idyllio Arabico - - -	60
CAPUT IV.—De Carmine Persico - - -	79
CAPUT V.—De Imaginibus Poeticis - - -	98
CAPUT VI.—De Translatione - - -	118
CAPUT VII.—De Comparatione - - -	140
CAPUT VIII.—De reliquis Figuris - - -	156
CAPUT IX.—De arcanâ Poematum Significatione	173
CAPUT X.—De Elato dicendi genere - - -	189
CAPUT XI.—De Venustate - - -	203
CAPUT XII.—De Poesi Heroicâ - - -	219
CAPUT XIII.—De Poesi Funebri - - -	242
CAPUT XIV.—De Poesi Morali - - -	259
CAPUT XV.—De Poesi Amatoriâ - - -	275

VOL. IV.

CONTENTS.

	PAGE
CAPUT XVI. —De Laudatione - - -	288
CAPUT XVII. —De Vituperatione - - -	301
CAPUT XVIII. —De Descriptionibus - - -	314
CAPUT XIX. —De variis Arabum, Persarum, ac Tur- carum Poetis - - -	329
CAPUT XX. —De Asiaticâ Dictione - - -	338

APPENDIX.

Testamentum Morale, seu de Regum Officiis -	369
Arabs, sive de Poesi Anglorum Dialogus -	379
Gulielmi Jones Limon seu Miscellaneorum Liber	383

सत्यमेव जयते

POESEOS ASIATICÆ
COMMENTARIORUM

LIBRI SEX,
CUM APPENDICE;

SUBJICITUR
L I M O N,
SEU
MISCELLANEORUM LIBER.

सत्यमेव जयते

सत्यमेव जयते

FLORENTISSIMÆ

ACADEMIÆ OXONIENSI,

LITERARUM, ARTIUM, SCIENTIARUM, CULTRICI,
FAUTRICI, MAGISTRÆ,

ALMÆ MATRI SUÆ,

QUÆ

TAMDIU ACADEMIARUM OMNIUM ERIT ILLUSTRISSIMA,
QUAMDIU OMNIUM LIBERRIMA PERMANSERIT,

POESEOS ASIATICÆ COMMENTARIOS,

QUOS ADOLESCENS OLIM CONTEXUIT,

IN

ANIMI GRATISSIMI TESTIMONIUM,

D. D. D.

GULIELMUS JONES.

सत्यमेव जयते

PROËMIUM

CUM à Nicæâ decessissem, quâ in urbe septem propè menses fueram commoratus, et, totâ ferè peragratâ Galliâ, in Britanniam rediissem, nihil magis cupiebam, quàm annos complures alios in literarum humaniorum studiis consumere; ita enim fore putabam, ut ad publicas res obeundas, quas mea semper affectaverat ambitio, maturior aliquando possem ac paratior accedere: sed hunc otii fructum vel fortuna, vel potius rerum humanarum omnium moderatrix, providentia, desidiæ meæ largiri noluit; nam et ipsas literas, quibus à puero deditus fueram, subito deferere sum coactus, et Ille, qui studiorum meorum fuerat hortator atque adjutor, qui me, qualiscunque eram, aut si quis essem omninò, instruxerat, erudierat, effinxerat, ROBERTUS SUMNER, primo anno post meum in patriam reditum, morte immaturâ extinctus est. Ac literas quidem politiores quibus causis adductus vel reliquerim vel certè intermiserim, aptior erit exponendi locus, siquando rerum mearum commentarios perfecero, auctoribus usus et multis et bonis, quo-

rum exemplis me defendam; sed veniam mihi lector, ut spero, dabit, si nequeam à me impetrare, quin hoc loco viri doctissimi et familiarissimi cum virtutes laudibus efferam, tum luctuosum sanè interitum justo prosequar dolore. Fuit enim vir, si quisquam alius, memorabilis, ingeniosus, integer, admirabili præditus indole, moribus perhumanis, exquisitâ doctrinâ; facultatem porrò talem habuit et communicandi et docendi, qualem in nullo alio magistro cognoverim; hilaritatem denique ac suavitatem eam, ut incertum omnino sit, amicisne suis an discipulis esset jucundior: in literis egregiè versatus est cum Græcis tum Latinis, ac tametsi, velut alter Socrates, perpauca ipse scripserat, nemo tamen illo perspicacior fuit et scientior in scriptorum omnium seu vitiiis castigandis, seu comprobandis virtutibus; quòd si eum aut vitæ ratio aut fortuna benignior in forum ac senatum eduxisset, neque in ludo solùm et gymnasium docendi munus suscepisset, nemini profectò in eloquentiæ laude, quam ex omnibus terris una jam Britannia excolit, cederet ille fascesque submitteret; nam singulæ virtutes, quæ per se ipsæ oratorem commendant, in eo, si non perfectæ, admodum certè laudandæ fuerunt, vox canora, sermo politus, oratio volubilis, lepos festivus, memoria singularis; oculi denique, vultus, actio, non histrionis, sed alterius pœnè Demosthenis; ad summam, quemadmodum

ferè de Q. Roscio dixit Cicero, cùm magister fuerit ejusmodi, ut solus dignus videretur, qui pueros institueret, tum orator erat ejusmodi, ut solus dignus esse videretur, qui amplissimis in republicâ fungeretur officiis. Hujus ego nomen non in primis honorandum putem? Hunc non desiderem? Ob hujus mortem non angar animo? Sed videndum est, ne nostrâ impensius causâ dolere videamur, quàm ob amici ac præceptoris nostri acerbissimum interitum: quid enim ille moriens, reliquit aliud, quàm vitam fragilem, incertam, ærumnosam, in quâ, præter virtutem et gloriam, nihil sit, quod vir probus magno studio expetere debeat? Nos, eo mortuo, et jucundissimâ studiorum conjunctione privamur, et adiutorem amissimus, cujus judicium ingenii juvenilis redundantiam reprimeret, vocis aut gestûs vitia notaret, sermonem perpoliret; et non solum nos hortaretur ad scribendum, quem laborem ob infinitam difficultatem plerique omnes refugimus, sed in scripta nostra benevolè animadverteret, errores detegeret, fortassè etiam amicâ laudatione, quæ in optimo quoque animo vim habet summam, ad majora incenderet. In hoc ipso opere, quod nunc edimus, quantum desideravimus tam eruditum illum atque urbanum cenforem! etenim licèt ab illo semel et cursim sit opus hoc perlectum, tamen ne verbum quidem addidit; vix unam syllabam mutavit;

quæque in libri margine ipsius manu notantur, magis laudandi causâ scripta sunt, quàm reprehendendi; statuerat autem vir mei amantissimus totum volumen mecum ad examen accuratius revocare, quod si ei facere licuisset, multis fortasse mendis esset cariturum, cultius saltem et limatius in lucem prodiret. Levis tamen est jactura, libelli nostri perfectio; cætera, quæ cum illo perierunt, non desinam summo mœrore requirere, consuetudinem, officia, consilium; sed, ut paullò ante dixi, nostrum est id infortunium; nam et ipse, ut confido, est felicissimus, et potius curas mortalium inanes misericordiâ prosequitur, quàm aut laudes eorum aut dolorem requirit.

Nec verò sola viri hujus amissio causa est, cur opus hoc meum, non, ut vellem, perpolitum, in manûs hominum perventurum sit: aliæ sunt causæ, quas operæ pretium erit plenius exponere. Primò, adolescentis opus fuit, annos nati vix unum et viginti, cujus adeò ingenium nondum maturitatem suam consecutum est; deinde, argumentum ita varium fuit ac multiplex, ut, si plenè et copiosè tractaretur, tot poenè requireret *annos*, quot in eo et inveniendo et disponendo *mensēs* impenderim; quid enim majus aut difficilius, quàm de singulis poeseos Asiaticæ generibus aptè differere, et è poetarum operibus, quorum est infinita multitudo, flores omnigenos atque elegantias libare?

Hoc aliquatenus præstare sum conatus; sed, ut verum eloquar, mihi ipsi nec satisfeci, nec, si duplicaretur et tempus et labor, satisfacturum fuisse puto. Huc accessit codicum manu scriptorum paucitas; quo factum est, ut, si unum duntaxat suppeteret poematis cujuspiam exemplar, et præsertim si deesset locorum obscuriorum explicatio, versûs quosdam, librariorum incuriâ corruptos, vel minùs intelligerem, vel in sensum forsan alienissimum detorquerem; quo vitio me semper vacare non audeam dicere: sufficiet me librum, ut potui, limavisse, et errores tantùm ferè cavisse, quantum humanæ naturæ imbecillitas pateretur; nec profiteri vereor, me, si quid habuerim in arte poetiçâ judicii, in commentarios hos contulisse. Postremò, sine maximo otio, quo per tres annos omninò carui, et postea sum magis cariturus, fieri non potuit, ut singulas voces ac sententias quasi in trutinâ examinarem; et quoniam mihi Londini, à bibliothecis Academicis remoto, preli curam suscipere commodum fuit, ad poematum Asiaticorum ἀρχέτυπα, quæ negligentius aliquando Oxonii rescripseram, recurrere non potui, si qua in loco quovis à me citato mendæ suspicio inciderit. Nolo igitur sibi persuadeat lector, me librum hunc tam perfectum edere, quàm illum edidisse possem, si accessisset vel otium ad limandum uberius, vel aptior ad excudendum opportunitas: quòd

fiquis in sermonibus Asiaticis eruditus errores fortè nostros detexerit, nosque per literas benevolè monuerit, et illum nobis amicissimum putabimus, et, siquando alteram paraverimus commentariorum nostrorum editionem, correctior liber in lucem perfectiorque prodibit.

Illud etiam addamus necesse est, versûs Asiaticos, qui in hoc libro solutâ oratione redduntur, non eo animo conversos esse, ut in sermonibus Arabum ac Persarum tyrones erudirent: itaque si quis, in his literis nondum imbutus, speraverit à meis versionibus, locorum, qui citantur, σύνταξιν ordinemque grammaticum perspicere, nã ille se turpiter falli videbit; non enim in hoc opere philologus, sed criticus, non interpres, sed poeta, esse volui; non quasi in ludo pueros instituere, sed cum viris undequaque doctis de poesi in genere, ac speciatim de Asiaticâ, colloqui. Cùm igitur locum quemvis vel legendo observarem, vel meditando revocarem in memoriam, qui ad argumentum illustrandum accommodaretur, primò quid poeta vellet, haberetque in animo, quærebam, deinde quo modo id purè ac Latine, si possem, sin minus, breviter simpliciterque redderem; parùm sollicitus, si nomen nomini responderet, aut si justa vocolæ cujusvis *Persicæ* et *Arabicæ* significatio, tanquam in verborum indice, notaretur: ad summam, res et sententias, non verba, interpretari sum conatus; quòd si vel

in sententiis vel in verbis hallucinari mihi contigerit, veniam libenter dabunt, ob incredibilem rei difficultatem, politioris ingenii homines: cæterorum suffragiis faciliè carere potero.

Aliud est porrò, quod hoc loco animadvertendum velim; quanquàm hujus ætatis lectoribus exquisitum nimis ac longiùs petitum videbitur: illud volo dicere; si hujusmodi opus de integro scribere instituissem, vitarem cùm omnes in libri margine notationes, tum in primis diversorum sermonum uno in libro concursionem; quæ mirum est, quantum absit ab elegantia, ideòque à Romanis et præcipuè à Cicerone, scriptorum elegantissimo, repudiata est; illi enim, utcumque Græcis literis eruditi fuerint, noluerunt tamen Græcos vel poetas vel philosophos proprio sermone loquentes citare: sic variæ, quæ in commentariis nostris inferuntur linguæ, quantumvis ad philologorum gloriolam conferre existimentur, inæqualem nimis et quasi vermiculatam reddunt paginam; quo fit, non solum ut minùs solutè ac volubiliter legatur, sed ut viri elegantiores à legendo deterreantur, cùm horridius nescio quid et inculcius in libro suspicentur delitescere. Hortor itaque scriptores nostros, ut lectorum usui ac voluptati impensius, quàm solent, consulant; ut veteres illos dicendi magistros imitentur, qui artem ostendere maluerunt, quàm seipsos ostentare; ut denique simpliciter purèque scribant,

et literas seu Græcas seu Latinas, perinde ac si Græci essent aut Romani, tractare discant. Mea fuit hæc semper sententia; sed mos gerendus erat recentiorum scriptorum consuetudini, ab adolescentulo præsertim, qui non alios ducere, sed ipse duce[m] sequi, deberet.

Hæc lectoribus plerisque omnibus satisfactura esse confido; nec verò me fugit nonnullos homines, qui pertenuēs Gallorum libellos lectitare consueverint, totum hoc opus esse reprehensuros, quòd scilicet Latine sit conscriptum, et præcipuè quòd Græcos quosdam versiculos ausus sim contexere. Grave crimen et vix ferendum! quod tamen haud vercor confiteri: fateor me sermone Latino esse usum, ut ab omnibus in Europâ gentibus legerer; fateor me librum versibus conspersisse, ut lectores varietate rerum allicerentur; fateor me in Latinis Horatii, Ovidii, Virgilii, Phædri, in Græcis, Theocriti, Anacreontis, Callimachi, *numeros* (vim et copiam non dico) imitatum fuisse, feliciter necne alii judicent; fateor denique, ut habeant quod multò magis reprehendant, Hebræa quædam nostra atque Arabica subjungi; Persica etiam, si jubeant, proferre possumus. Quòd si Galli, homines, ut scimus, delicatissimi, temeritatem hanc nostram excusare noluerint, illud pollicemur, nos, si quid aliud in posterum scripserimus, patriâ linguâ usuros esse, quam sedulò ediscant velim, si nostra legere cupiant;

quòd si *Dani, Russi, Germani, Poloni, Hungari*, idem hoc factitaverint, profectò priùs canesceamus, quàm tot sermones difficiles ac dissimiles didicerimus, cùm una solummodò nobis suffectura sit, modò Latinè scribendi consuetudo fautores invenerit, et *Romanorum* sermo *reipublicæ*, ut dicitur, *literariæ* communis permanferit. Ad alias linguas quod attinet, certè, si nihil præter utilitatem spectemus, non est omninò necessarium vel Græcè vel Arabicè scribere, cùm in subsellis nostris ac fori cancellis ne Demosthenes quidem aut ipse Mohammedes, si reviviscerent, intelligerentur à populo; sed cùm nihil sit ad memoriam confirmandam aptius, aut ad linguas condiscendas magis conferat, quàm stylum exercere, nescio cur versùs aut orationes, utcumque eæ sint inutiles atque imperfectæ, in linguâ quâlibet contexere vetermur: epistolas nimirum ad doctiores in exteris regionibus viros mittere, persæpè nobis usu venit, quas satius est elegantes esse atque urbanas, quàm nudas et impolitas. Quid alii fecerint, nescio; ego multa me Latinè scripsisse confiteor, multa Græcè, multa etiam Gallicè; nec vereor affirmare, siqua mihi sit in linguis edificendis facilitas, ab hac eam exercitatione et profectam esse et promotam. Quæ cùm ita sint, mirari fatis nequeo, quare vir eruditus, *Ernestus*, et ille, non minùs in geometriæ ac philosophiæ studiis, quam in literarum elegan-

vale dicere : dolet autem ? nonne potiùs lætari decet, eum nobis patere vitæ cursum, quo meliùs et efficaciùs oppressos levare, miseris opitulari, tyrannidem avertere poterimus ? Si enim quæretur, Ecquis hominum sit *maximus* ? Ille, inquam, qui *optimus* : si rursùs interroger, Quis optimus hominum sit ? respondeam, Is, qui de humano genere sit optimè meritis. Utrum verò per literarum studia, per mutas artes, per molliores animi lusùs, de hominibus tam bene mereri possimus, quàm agendo, laborando, eloquendo, isti viderint, qui ita se in studiis abdunt, ut nihil inde ad patriam aut cives commodi perveniat : equidem haud puto. Satis jam in umbrâ prolusisse videor ; nunc in pulverem atque aciem vocor. Quid de me fortuna statuerit, ignoro ; illud scio, nihil à me ardentius expeti, quàm, provectâ tandem ætate et excurso spatio, ad Academiæ dilectissimos recessûs, tanquam ad portum, confugere ; ubi non inertîâ, quam natura mea haud patitur, sed otio honesto perfrui potero, et studia hæc diù intermissa recolere, quæ me curriculum hoc forense, in quod sum statim ingressurus, ulteriùs prosequi non finit.

POESEQS ASIATICÆ
COMMENTARIORUM

PARS PRIMA.

CAPUT I.

Asiaticos ferè omnes Poeticæ impensius esse deditos.

INSTITUENTI mihi de Poesi Asiaticâ differere, prima sese offert Hebræorum poesis, verbis splendida, sententiis magnifica, translationibus clata, compositione admirabilis, origine tandem, quod de nullâ aliâ dici potest, verè divina. Laudare tamen Vates illos Sanctissimos, &, quanta sit in eorum carminibus cùm elatio dicendi, tum etiam pulchritudo, exponere, nec mihi sanè erit facile, nec lectori necessarium. Opus enim *de Sacrà Poesi* absolutissimum, nemo est, opinor, in his studiis versatus, qui non perlegerit; nemo, cui non summam admirationem attulerit cùm argumenti dignitas, & eruditi auctoris singulare iudicium, tum Latini sermonis venustas ac nitor.

Humilius equidem argumentum mihi tractandum proposui; sed difficultatis, sed laboris plenissimum. Etenim è fontibus reconditoriis, ac propè obstructis, haurienda est materia; revocandi sunt in lucem Poetæ, quorum opera obscuravit vetustas, & quorum pœnè memoriam delevit oblivio. Præterea, refutandi sunt imperitorum hominum sermones, debellandi errores, minuenda opinionum perversitas. Itaque, ut Varronis utar verbis, “ non mediocres tenebræ
 “ in sylvâ, ubi hæc captanda; neque eò, quò
 “ pervenire volumus, semitæ tritæ; neque non
 “ in tramitibus quædam objecta, quæ euntem
 “ retinere possunt.”

Aggredior scilicet de iis gentibus disputare, quarum poësin reformidant fastidiosæ *Europæorum* aures. Nos enim translationes mitigare solemus, ac lenire; *Asiatici* verò, temerè & incitatiùs exaggerare: nos studemus ut verecundæ sint, & quodammodò se faciliè insinuent metaphoræ; illi, ut violentè irruant: nos, ut sint politæ, nitidæ, venustæ, nec longè ductæ; illi res pervagatas & in medio positas transvolant, & interdum longissimè repetitas captant imagines, quas ad satietatem usque cumulant: *Europæi* denique poetæ in eo potissimùm laborant, ut jucundè, ut dilucidè scribant; *Asiatici*, ut vastè, ut luxuriosè, ut dissolutè. Inde fit, ut,

si cūm *Arabum* ac *Persarum* carminibus comparatur elatissima Europæorum poësis (*Græcam* semper excipio), remissè protinus fluere, & quasi labi videatur,

Ut lana tineta purpuram citrà placet,

At si contuleris eam lacerna,

Conspēctū melioris obruatur,*

sed hanc tamen Asiaticæ dictionis elationem, vix aut ne vix quidem percipiet is, qui interpretationes tantummodò leget: sua est enim linguis omnibus gratia, & quasi color proprius; sua porrò verborum series & collocatio, ac sententiarum junctura, quas si quis dissolverit, totam continuò distulerit suavitatem, totumque venustatis lumen extinxerit.

Asiaticorum igitur poemata legentibus, tenenda est eorum historia; perdiscendi sermones, quorum exquisitiores elegantiae sunt investigandæ, cognoscendi mores, disciplinæ, opiniones, fabulæ, proverbia; carmina demùm Persarum atque Arabum, *oculis & mentibus*, ut ita dicam, *Asiaticis*, legant necesse est†.

Nec verò me latet nonnullorum hominum increbuisse sermonem, qui harum gentium po-

* Ovid. apud Quintil. *Instit.* lib. x. cap. x.

† Vide De Sacra Poësi, Prælect. vi. and vii.

esin incultam esse autumant, & horridam. Illis abundè erit, ut spero, in hoc opusculo responsum, satisque probatum, ea ipsa poemata, quæ injucunda & impolita temerè dici solent, delectare potiùs atque allicere incredibili varietate et copiâ. Verè mihi videor esse dicturus: tametsi majestatem Homeri, suavitatem Theocriti, magnificentiam Pindari, Apollonii elegantiam, Sophoclis vim, Euripidis facilitatem, Æschyli audaces figuras, Anacreontis hilaritatem, Ibyci ardorem, Stefichori gravitatem, mollitiem Alcmanis, venustatem Bacchylidis, neminem unquam scribendo consequi posse censendum est; negari tamen non potest, quin *sua* sint poetis *Asiaticis*, à naturalibus eæ quidem rebus deductæ, proprietates; *sui*-que pulchritudinis colores, ad quorum laudem poësis *Europæa* haudquaquam accedit.

Neque enim abesse potest, quin ii poetæ lætissimis abundant imaginibus, qui versentur inter amœnissimos campos, lucos, hortulos; qui deliciis atque amoribus toti vacent, qui tandem in iis regionibus commorentur, ubi solis nitor cœlique serenitas rarò nubibus obscuratur; ubi summâ florum ac fructuum ubertate cumulata natura luxuriat quodammodò & quasi lascivit; ubi denique (ut vetus ait poeta)

*Segetes largiri fruges, florere omnia,
Fontes scatere, herbis prata convestirier **

Ac nemo ferè est, qui nesciat plurima poëseos ornamenta ex imaginibus rerum naturalium derivari: maximam autem *Perfidis* partem, totamque eam *Arabiam*, quæ est à veteribus primum *Felix* nominata, feracissimas regiones, ac deliciarum omnium abundantissimas, esse scimus.

Arabia verò ea, quæ *Deserta* vocatur, rerum earum plena est, ex quibus formidinis ac terroris depromantur imagines, quæque adèd ad *elationem* dicendi sint longè omnium aptissimæ: sæpe igitur in *Arabum* antiquorum carminibus, heroes inducuntur incedentes

——— *Via aliâ atque ardua*

*Per speluncas saxis struclas, asperis, pendentibus,
Maximis; ubi rigida constat crassa camino.*

Ob has præcipuè naturæ proprietates, & ob hanc vivendi consuetudinem, *Arabas Persasque* imaginibus, tum *venustis* tum etiam *elatis*, abundare arbitror, idèdque poeticam, quæ his imaginibus potissimùm constat, studiosissimè colere.

Hoc argumentum ad reliquas etiam gentes *Asiaticas* transferri potest, quarum scilicet ulla

* Apud Cic. *Tuscul. Quæst.* lib. i.

POESEOS ASIATICÆ COMMENTARIÛ.

ad nos pervenit cognitio: sed juvat opinionem nostram exemplis illustrare, & pauca de *Sinen-
sum, Indorum, Tartarorum*, aliorumque, poesi antè dicere, quàm ad Arabum sylvas, & uberimos Persarum hortos, accesserimus.

In Sinensium linguâ, quæ, si magno scriptorum gregi * fides habenda sit, est omnium copiosissima, volumen extat pervetustum, quod partes complectitur quinque, & *Sbi king* vocatur: trecentas hic liber Odas continet de moribus, officiis, virtutibus; quæ eximiam habere dicuntur numerorum dulcedinem, imaginum venustatem. Una ex his Odis, quæ mihi valdè arrisit, citatur à *Confucio*, Platone illo, si ita dicere liceat, Sinensium; cujus † opera gravissima *Oxonii* asservantur. Carmen ipsum, Latinis versibus utcunque redditum, libet subjungere: verba Sinica, & versionem fidam, separatim addamus necesse est, propter novarum literarum forma quas æneæ tabulæ incidendas curavimus.

Vides ut agros dulcè gemmatos lavet
Argenteus rivi latex;
Vides ut aura stridulo modulamine
Arundines interstrepant!
Sic, sic amœno cincte virtutum choro,
Princeps, amabiliter nites.

* Du Halde. Fourmont. Couplet. &c.

† In Archiv. Bodl. A. 1. fol. 7. p. 2.

<i>reverendus!</i>	<i>ceu</i>	<i>est</i>	<i>Vide</i>
嘏	如	有	瞻
	<i>qui vadit</i>	<i>decorus</i>	<i>illius</i>
兮	厥	斐	彼
<i>est</i>	<i>ceu</i>	<i>virtutibus</i>	<i>aque</i>
有	如	君	淇
<i>decorus</i>	<i>qui polit</i>	<i>Princeps</i>	<i>riverum</i>
斐	瑟	子	澳
<i>virtutibus</i>	<i>gemina, elatus!</i>	<i>ceu</i>	<i>virides</i>
君子	兮	如	茨
<i>Princeps;</i>	<i>Sagax!</i>	<i>qui secat,</i>	<i>arundines</i>
予	個	切	竹
<i>in finem</i>	<i>celebris!</i>	<i>ceu</i>	<i>juvande</i>
終	兮	如	猗
<i>non (quis)</i>	<i>O quam</i>	<i>qui limat</i>	<i>luxuriant!</i>
不	赫	居	猗
<i>Possumus</i>		<i>ebur,</i>	<i>(sic)</i>
可			
<i>oblivisci.</i>			
諠			

Citatur in Confucii libro qui dicitur Tā Hio.

大學

() *Ode Sinica
Antiquissima!*

Vol. II. pa. 7.

verendus

ceu

est

Fide

喧

如

有

瞻

qui radit

decorus

illius

兮

厥

斐

彼

est

ceu

virtutibus

aquar

有

如

君

淇

斐

瑟

君

其

君子

瑟

子

澳

子

今

如

比

終

猗

切

竹

不

兮

切

猗

可

赫

如

猗

誼

兮

如

猗

誼

兮

如

猗

誼

兮

如

猗

誼

兮

如

猗

誼

兮

如

猗

誼

兮

如

猗

Chatur in Confucii libro qui dicitur Ta Hio.

大學

POESEOS ASIATICÆ COMMENTARIUM.

Ut maximo labore, & arte maximâ
 Effingit artifex ebur,
 Sic ad benignitatem amica civium
 Blandè figuras pectora.
 Ut delicata gemmulam expolit manus
 Fulgore lucentem aureo,
 Sic civitatem mitium gaudes tuam
 Ornare morum lumine.
 O quàm verenda micat in oculis lenitas !
 Minantur & rident simul ;
 O quanta pulchro dignitas vultu patet,
 Et quantus incessu decor !
 Scilicet amœno, cincte virtutum choro,
 Princeps, amabiliter nites.
 Annon per omne, Veris instar, seculum
 Memoria florescet tui * ?

Egregium hoc est vetustatis monumentum ;
 floruit enim princeps, qui à poetâ Sinico lauda-
 tur, circiter octingentos ante Christum annos :
 docet porrò, similitudinibus à sculptore eboris,
 & gemmarum politore ductis, quàm remoto
 seculo gens ea ingeniosissima elegantiores artes
 coluerit.

Nec pauciora in sermone *Indico* scripta sunt
 poemata † ; sed Indi recentiores, post Mogolo-
 rum *دورانیان* à Timuri nepotibus instauratam,
 Persicè omninò scribunt, ideoque sunt *Persis*
 subjungendi. Dicendi genere utuntur elato &

* Vid. *Coupleti Scient. Sin.* pag. 10.

† Vid. *Catal. MSS. in Bibl. Reg. Paris.* in quâ etiam Carminum
 Sinicorum *Shi king* servatur exemplar.

magnifico, vel potius abutuntur; quod ex verbis quibusdam (licèt subinfulsis) intelligere possumus, quos contexuit Indus quidam, ex illorum ordine qui *Bramanes* appellantur. Hic enim, singularis cùm dignitatis tum eruditionis virum laudare instituens, carmen composuit; quo patronum in cœlum effert, & verbis hisce tumidis ac ridiculis alloquitur:

*Utcunque ceteris terga sonipedis premas,
Agitata subito terra contremiscere;
Octoque elephantes, vasta mundi columnina,
Sub impetu ascendantis incurvescere.*

Astabat tum fortè, cùm hæc recitarentur, *Bernierus* medicus*, vir in primis doctus, & jucundus scriptor, qui illo tempore commorabatur in *Indiâ*. Is, infulsam hominis irridens adulationem, dixit in aurem Principi, quo utebatur perfamiliariter, “ Cave igitur sæpiùs
“ equum conscendas, princeps, ne miseri po-
“ puli tam crebris terræ motibus pessimè mul-
“ tentur.” Tum ille comiter, “ Ob hanc rem,
“ inquit, in lecticâ † plerumque vehi soleo.”

Qualis tamen fuerit veterum Indorum, in regione *Coromandelicâ* habitantium, poësis, planè nescimus. Extat certè quidem vetustissimus li-

* Vid. *Bernieri de Statu Imperii Mogolici Librum*.

† Lecticâ) Indostanicè پالکة vulgò *Palanquin*.

ber Indicus, per totam Asiam collaudatus, quem Arabes *Calila wa Demna* vocant, & quem in omnes ferè Europæ linguas redditum habemus. In eo summam gravitatem & sapientiam non desidero; sed prorsus ei deesse videtur poeticus ille flos & color: quod ex interpretatione fidâ docti cujusdam Arabis intelligi potest, quâ nihil exilius, nihil pressius, nihil à poesi magis alienum. Postea verò Persicus interpres, & deinde Turcicus, mirificos addebant cincinnos, ut ita loquar, & pigmentorum colores.

Tartarorum etiam poetæ, post receptam apud eos Mohammedis religionem, linguis utuntur Arabicâ & Persicâ; nec dubito quin sit illis excellentium ac vehemens ingenium, licet paullo horridius: quod perspicui potest ex duobus illis in libro *Zafar nama* versibus, quibus invictus ille Tartariæ rex, Timurus, milites suos ad acriter dimicandum dicitur incendisse:

بزم مردان عرصه رزمست و عشرت داد و کیر
باده خون دشمن و جام دمام تیغ و تیر

hoc est ad verbum, *Locus computationis fortium virorum est belli campus; lætitiæ autem cantus, pugnantium clamores; vinum, sanguis hostium; pro crateribus verò, gladii ac spiculis identidem utuntur.*

Afferit porro scriptor gravissimus, Ibn Arab-shah, “ Incolas *Corasmicæ & Sogdianæ* pariter
 “ esse poeticæ deditos, sed his illos esse præ-
 “ stantiores; aded ut in urbe eorum præcipuâ,
 “ pueruli etiam in cunis delicatissimis vocibus
 “ & cantioni finitimis vagiant *.”

Armenis quoque & *Syris*, non dubitari potest, quin sui fuerint poetæ. In Kircheri de *Musica* libro versûs quidam citantur, in *Armeniaco* sermone, non inveniunt; & ab *Herbeloto* laudatur *Syrus* nescio quis, qui *Homeri* poemata dicitur patriâ linguâ elegantissimè reddidisse. Perpauca tamen, reor, vel in hoc vel in illo sermone

* Hist. Timur. pag. 28. کج

واهل خوارزم كاهل سمرقند في اللطانة
 وانصل من اهل سمرقند في الحشمة والظرافة
 يتعانون المشاعرة والادب ولهم في فنون
 الفضل والمحاسن اشياء عجب خصوصا في
 معرفة الموسيقى والانغام ويشترك في ذلك
 الخاض منهم والعام ومها هو مشهور عنهم ان
 الطفل في المهد منهم اذا بكى او قال آة فان
 ذلك يكون في شعبة دوكاه *

Nimis hæc sunt facilia, quàm ut interprete egeant. Ultima vox ex *Perfica*, *Musica* propria. Vid. etiam *Herbel. Bibl. Orient.* pag. 1001.

extant carmina ; nam, cùm Mohammedani omnes ferè Christianorum, in *Asiâ* commorantium, libros combufferint, sacerdotes, plùs æquo superstitiosi, eos tantummodò è flammis eripere voluerunt, quos ad religionem & sacras disciplinas spectare arbitrarentur *.

Idem *Æthiopibus* arbitror contigisse ; quorum linguam haud vereor inter *Asiaticas* numerare, utpote quæ sit Arabicæ simillima, & ex Asiâ sine dubio oriunda.

Cæterùm in *Æthiopum* sermone paucissima mihi videre contigit poeseos specimina. Sæpe à Ludolfo citatur *Æthiopicum* poema *de Fastis*, sive, ut ipse ait, de rerum cœlestium ac terrestrium laudatione, quod nec injucundum esse videtur, nec inelegans ; &, tametsi multus sit fortasse & nimius in miraculis denarrandis poeta, in eo tamen ardor quidam , ac vis ingenii illucescit ; præterea carmen suum lætis iis imaginibus ornat, quibus tota ferè dictio Asiatica collustrari solet. Versûs quosdam ex hoc poemate, *Latinè* adumbratos, apponam ; sed literæ *Æthiopicæ*, quippe minus elegantes, & vix dignæ cognitu, omitti sine dispendio possunt :

* Stephanus Petrus, patriarcha Antiochenus, ad Huntingdonum Italicè scribens, hæc habet: *I nostri libri sono andati tutti sotto l'acqua e fuoco, e, mancando chi scriva di nuovo, li libri antichi sono andati sempre scemando ; e non si son conservati per lo più, se non i libri ch'erano necessari per il culto della santissima religione.*

Nunc immitis hyems fugit,
 Nec fonantibus agri
 Molles rigantur imbribus.
 Tu, qui pratula floribus
 Suave-olentibus ornas,
 Qui lucida regis sydera,
 Flores fac roseos tui
 Colligamus amoris,
 Fructûsque pietatis novos;
 Ac, dum per virides apes
 Dulcè murmurat hortos,
 Jucunda delibans thyma,
 Da, suavi mihi carmine, ut
 Diligentior illâ
 Laudes tuas enuntiem.

Fuit etiam Æthiops quidam, quo familiari-
 ter utebatur Ludolfus, & cui poeticum ingenium
 non videtur defuisse. Scripsit is elegiam in obi-
 tum Principis Ernesti, qui puer admodum cessit
 è vitâ; &, pulchritudinem pueri laudans, ait,

Vultûs nitore vicit ille beryllon.

deinde copiosius,

Filo crinis erat pulchrior aureo,
 Quod Indicus bombyx vomit;
 Et lunâ enituit splendidior gena,
 Cùm rara tingat nubila *.

Haud scio an multi è poetis Græcis, qui

* Vid. Ludolf. Æthiop.

Lyrici appellantur, inter *Asiaticos* non sint numerandi; quorum alii in Asiaticis insulis, alii in ipsâ Asiâ, *Minori* scilicet, nati sint, & qui Arabum ac Persarum poetis videantur esse per similes, non metris solùm & compositione, sed figuris etiam, & poematum argumentis. Ideoque, tametsi in hoc libro de iis præcipuè poetis, qui vel Arabicè vel Persicè scripserunt, institui differere, tamen haud alienum erit eorum poesin cum Græcâ identidem comparare, si qua inter eas singularis affinitas intercedere videatur.

Abundè hæc, ut puto, ostendunt quantùm Asiaticæ gentes poeticam coluerint; quantùm verò aliis gentibus Arabes ac Persæ præstent, in iis, quæ deinceps sequentur, capitibus, spero me uberrimè demonstraturum. *Turcis* etiam sua dabitur laus, sed hi Persas nimis servili more, ut Romani Græcos, imitantur.

Satis arbitror doctiori cuivis esse notum, Arabes ita fuisse huic arti deditos, ut de re qualibet versûs funderent ex tempore, mediocres eos quidem plerumque, sed nonnunquam sanè pulcherrimos; quod minùs videbitur admirandum iis, qui considerent cùm metrorum facilitatem, tùm sonorum similium in illorum sermone abundantiam. Hæc autem res apud illos ita frequens erat, ut plurimus etiam nunc habeant voces quibus *artem versuum subito com-*

ponendorum significant*. Exempla sunt innumera: unum solummodò atque alterum subjiciam.

Primum in libri *Shakerdân* capite decimo-quarto narratur. Ipsi auctoris verba apponam: “ Ibam, inquit poeta *Almofadhal*, regem
 “ *Arrasbîd* salutatum; apud quem calathus erat
 “ rofarum plenus, & puella formosa, erudita,
 “ poeticæ peritissima. Ad regem itaque accessi;
 “ dixit autem, *Fac audiam, O Mofadhal, bre-*
 “ *vem quandam rosæ similitudinem. Recitavi*
 “ igitur ex tempore, *Similis est puellæ genæ,*
 “ *quæ, dum suaviatur eam amatoris labium, ru-*
 “ *bore suffundi incipit.*

“ Tum interpellavit puella, eodem metri genere,
 “ nere,

“ *Similis est potius genæ meæ, cùm me provocet*
 “ *Arrasbidi manus ad dulces amoris lusus †.*”

&c. بديهاً & ارتحالا & اقتراحاً *

† قال المفضل دخلت علي الرشيد وبين

يديه طبق ورد وعنده جارية مليحة ادبية

شاعرة وقد اهديت اليه فقال يا مفضل قل

في هذا الورد شيئاً يشبهه فقلت

كانه خدّ المحبوب يقبله

فم الحبيب وقد ابداه خجلاً

Bellissimi videbuntur hi versûs lectori Arabicè scienti; & pulchræ profectò sunt similitudines cùm poetæ tum poetriæ: eandem comparisonem innuit, cùm *de flore illo verecundiæ* loquatur, venustus poeta Lycophronides, cujus versiculos (etsi Græcas sententias Latinis immiscere admodum displiceat) ob eximiam dulcedinem citabo:

Ουτε παιδος ἀρρεῖν*,
 Ουτε παρθενων των χρυσοφορων,
 Ουτε γυναικων βαθυκολπων,
 Καλον το προσωπον,
 Ἄλλα κοσμιον πεφυκει,
 Ἡ γαρ αἰδως ανθος ἐπισπειρει*.

Alterum hujus rei exemplum in libro quodam incerti auctoris me legisse memini. “ Formo-

فقلت الجارية
 كانه لون خدي حين يدفني
 كف الرشيد لامر يوجب الغسل
 فقال الرشيد قم يا مفضل اخرج فان هدة
 المباحثة قد هيجتنا فقم خرجت وارخيت
 الستور دوني

Vide etiam Herbel. in voce *Dhohák*.

* Apud Athenæum lib. xiii.

“ sam ac doctam adolescentulam quidam è po-
 “ etis illustrioribus diligebat. Puella vicissim
 “ eum ita unicè amabat, ut nunquam, nisi unà
 “ adefset amicus, lætaretur. Die quodam in
 “ febrim incidit puella, & jam propè sopitâ
 “ ægritudine, in lectulo dormivit. Tum ami-
 “ cus, qui antea cubiculum non reliquerat, la-
 “ vatum ibat. Illa expergefata, ubi esset ami-
 “ cus, percontata est. Dicebant famuli in bal-
 “ neo esse: ea verò chartulam afferri iussit, &
 “ hos scripsit versiculos, quos illicò ad poetam
 “ misit:

يا عاشقي لو كنت عاشقاً لما
 فضحتك عندي محنة الايام
 فوالله ما انصفت في شرع الهوي
 انا في الجحيم وانت في الحميم

“ *Ah, anime mi, si verè me amares, non te for-*
 “ *tunæ iniquitas à me disjungeret: profectò haud*
 “ *æqua mihi tecum pars amoris est; ego in ipsâ*
 “ *morte versor, tu in balneo te oblectas.”* Ubi
 observandus est non illepidus, ut Asiatici pu-
 tant, verborum lusus, vox enim *himâm* mortem
 significat, *hammâm* verò, balneum.

“ Poeta versûs amicæ legit; aliquantulum
 “ chartæ illachrymavit; tum rescripsit ex tem-
 “ pore:

ولم ادخل الحمام قصدي تنعبي
 فكيف وثار الوجد بين جوانحي
 ولكنني لم يكفني فيض حبي
 دخلت لابكي من جميع جوارحي

“ *Non ideò intrabam balneum, ut me oblectarem :*
 “ *quomodo enim? dum ignis desiderii in pectore*
 “ *meo ardet: sed non mihi satisfacit lachrymarum*
 “ *effusio; idcirco intrabam, ut ab unoquoque mem-*
 “ *bro flere possem.*”

Veniamus ad Persas. Ii verò quàm studiosè poeticam excoluerint, & quanti eam æstimârint, intelligi potest ex ingenti poetarum multitudine, qui in Perfide floruerunt, ad quorum opera percurrenta hominis vitam vix arbitror suffecturam. Illi, pulcherrimâ usi translatione, pro *versûs facere* dicunt *margaritasnectere*; quemadmodum in illo Ferdusii verficulo

که بر نوک الماس در سفته ام
 در بحر دانش همه رفته ام

*Siquidem calami acumine adamantino margaritas
 nexi; in scientiæ mare penitus me immersi.*

Turcæ, ut suprà dictum, Persas sequuntur, imò, sæpè ita fidè, ut verbum de verbo red-

dant. Sed * Alcæum, † Archilochum, ‡ Bacchylidem, § Anacreontem, alios, permultis in locis imitatus est Horatius: Latina tamen non minori cum voluptate quàm ~~roca~~ gimus. Multi sunt præterea versûs Turcici, qui, è Perficis non reddit, videntur esse valdè belli; velut illi, quibus Imperatoris Soleimanni laudatur iustitia, liberalitas, fortitudo:

کیمسه ایامنده اتہزیای دن غیری فغان
کیمسه دوراننده کج چکیز انک الا کھان
یوق زماننده یتیم انک مگر درعدن
یوقدر الحنده خونین دل مگر مشک ختن

* Lib. i. Carm. ix. *Vides ut altâ stet*, &c.

Alcæus, Τει μεν ὁ Ζεὺς, ἐν δ' ὄραω μεγας
Χειμων, παπαγασιν δ' ὕδατων ῥοαί.

Et quæ sequuntur. Item Carm. xiv. *Et malus celeri saucius*, &c.
Alc. apud Heracl. Pont.

Το μεν γὰρ ἐνθεν κυμα κυλινδεται, &c.

† In Epodis paffim.

‡ Lib. i. Carm. xv. *Pastor cum traheret*, &c. “ Hæc inquit
“ Porphyrio, à Bacchylidis Cassandra fumuntur.”

§ Lib. i. Carm. xxiii. *Vitas hinnuleo me similis*, &c.

ANACREON.

Αγε νεῖρον νεοθλη
Γαλαθηνον θ', ος ἐν υλη
Κεροεσης απολειφθεις
Ἀπο μητρος ἐπιοθη.

Illo regnante nullus est auditus gemitus, nisi arcus tinnientis; illo regnante nihil curvum, præter arcum, inveniri potuit; illo rege, nullus præter Adeni unionem, fuit pupillus; illo imperatore, nullum, præter Khoteni moschum, cor sanguineum extabat.*

Nec solum poetica esse videmus Asiaticorum ingenia, verum etiam linguæ eorum sunt ad poesin accommodatissimæ; dissimiles eæ quidem inter se, sed suo quæque in genere præstans. Suavitatem Persica, ubertatem ac vim Arabica, mirificam habet Turcica dignitatem: prima allicit atque oblectat; altera sublimiùs vehitur, & fertur quodammodò incitatiùs; tertia elata est fanè, sed non sine aliquâ elegantia & pulchritudine. Ad lusûs igitur & amores sermo Persicus, ad poemata heroica & eloquentiam Arabicus, ad moralia scripta Turcicus videtur idoneus.

Philosophorum omnium post renatas literas (Magnus ille noster Newtonus perpetuò excipitur) princeps, Verulamius, opus egregium fore rebatur *de variis linguarum proprietatibus* tractationem †. Ait enim, idque verissimè, “ Ex populorum sermonibus mores eorum atque ingenia accuratissimè dignosci posse.” Quod verò asserit Vir admirabilis de Græcorum ac

* Vide Præfationem elegantem libri *Humaiûn Nama*. Et Herbel. in voce *Khoten*.

† De Augm. Scient. vi. 1.

Romanorum linguis, nempe *hos verba composita valdè reformidare, illos vocum compositionibus in primis delectari*, id transferri ad Persarum atque Arabum sermones rectissimè potest; unde colligimus Persas *artibus*, Arabes *rebus gerendis* fuisse aptiores; “Artium enim, inquit ille, distinctiones, verborum compositionem ferè exigunt; at res & negotia simpliciora verba postulant.” Deinde hos graves ac severos esse cognoscimus, illos luxuriosos, voluptuarios, dissolutos; quòd illi in compositione redundant ac diffuant, hi contrà breves sint, casti, enucleati, pressi; rarè effundantur, neque abutantur verborum copiâ, & sæpe uno verbo sensa dilucidius exponant, quam nos pluribus sententiis.

Exemplo fit *Motanabii*, poetæ nobilissimi, versiculus, quo puellæ describit pulchritudinem:

بدت قهراً ومالت غصق بان
وفاحت عنبراً ورنّت غزالاً

hoc est, *Tanquam luna enituit, & tanquam ramulus myrobalani delicatè se inflexit; & ambari odorem habuit, hinnulcique tenerum aspectum.*

Confitendum est Græcos, etiam in hac re, ad Arabum laudem proximè accedere; sic enim,

five Pherecrates, five auctor fabulæ, quæ *Ποικίλæ* inscribitur :

Ω μαλαχας μεν ἐσθρων, ἀμπνεων δ' ὑακινθον,
 Και λαλων μελιλωτινον, και ῥοδα προσεσηρης,
 Ω φιλων μεν ἀμαρακον, προσκινων δε σελινον.

Nihil certè his versibus dulcius, nihil venustius. Sed versiculi illius Arabici, cum summâ brevitate conjuncta, elegantia linguâ Latinâ exponi nullo pacto potest; si dicamus enim,

Non vitis illâ flexa delicatior,
 Non clarius lunæ jubar,
 Non dulcis aura balsami fragrantior,
 Non hinnuli oculus blandior.

quàm inconcinna hæc sint cum illis comparata !

Sed de poesi Asiaticâ *in genere* satis multa. Nunc ad eam *speciatim* tractandam accedimus; ac primùm de Arabum, Persarum, ac Turcarum poesi, quatenus ad versuum formam & structuram attinet, est differendum.

PARS SECUNDA :

De poematum Asiaticorum formâ.

CAPUT II.

العروض

SIVE

De metris Asiaticis.

ASIATICI carminis naturam ac leges tractaturus, videor mihi quodammodò in dumetum quoddam esse delapsus, in quo nihil est aut suave aut jucundum. At ne qua tamen res, quæ ad *poesin Asiaticam* pertinet, intacta à me relinquatur, exponam in hoc capite, quam brevissimè potero, varia *metrorum* genera, quibus tum Arabes ac Persæ, tum etiam Turcæ utuntur : & quoniam in hoc sermone *Europæos* alloquor, utar vocabulis in *Europâ* cognitis, ne peregrinis durisque vocibus lectores deterream ; quod illos fecisse video, qui idem argumentum antea tractaverunt. Quis enim intelligere potest quid hæc velint : “ *Aruda* secunda *Hadhbatâ* est ; cui duæ competunt *Darbæ*, prima

وَعَادَ لَكَ بِدُ السُّرُورِ مِنْ حِلَالِكُمْ

وَالْحَلَوِ عِنْدَ مُنْصَدِّهِ

فَنِيَّ عَرَضُ لَوْ زِلْ سَهْرٍ وَتَنَارُ وَحِكْمِي عَرَفْتُ

فَاللَّوْنُ الطَّيْبُ مُحَمَّدٌ

لَدْخُلُ حِكْمِي النَّسِيبِ لَطَافٌ وَخُلُوفُ أَرَانَا الْبَدْرَ

بَلْ هُوَ أَرْبَدٌ

يُقَصِّرُ فِكْرِي فِي مَدِجِ صَفَانِهِ فَمَا نَشَى الْأَكْمَارُ

بِهِ وَنُشِدُ

فَصَابِلُهُ كَالرَّهْلِ وَالْقَطْرِ كَثْرَةً وَرَمَالُ الشَّرَى

وَالْقَطْرِ لَا يَبْعَدُ

“ *Hadbdbata*, secunda *Hadbdbata Damrata*.
 “ Quaternario *Aruda* unica est sana, cui *Darbæ*
 “ quatuor, *Raflata*, *Dbailata* Nuda, & Kata-
 “ ta ?” Profectò hæc legenti cuius tam ob-
 scura videbuntur quàm Hannonis in fabulâ Flau-
 tinâ personati oratio *Punica*. Sed nos ad argu-
 mentum, magis dilucidè tractandum, veniamus.

Magna est in poesi Asiaticâ metrorum varie-
 tas, in quâ ne Græcæ quidem cedit: hoc tamen
 præcipuè interest, quod Arabes & Persæ plures
 habeant syllabas longas quàm breves, Græci
 verò pluribus utantur brevibus quàm longis;
 unde fit, ut tribrachyn, proceleusmaticum, pri-
 mum pæona, aliosque pedes volubiles, quibus
 Græci tum poetæ tum oratores delectantur,
 Asiatici in versibus non adhibeant. Apud
 Arabes, si literâ (ut vocant) *immotâ* syllaba ter-
 minetur, longa semper est, sin minus, brevis;
 ut كَادَ *kād*, ب *bē*.

Pleræque voces, quibus de re metr utun-
 tur Asiatici, à tentorio translatae sunt, propter
 similitudinem quandam inter ædificium tentorii,
 & versuum structuram, quemadmodum illa Pin-
 darica,

Χρυσᾶς ὑποσσαντες
 τεῖχει προδύω θαλάμῳ
 Κίονας, ὡς οὔτε θαῖτον μέγαρον
 Παζόμεν—& quæ sequuntur.

* Vid. Clerici *Prosd. Arab.* pag. 7^a.

Sic versum بيت seu *domum* vocitant, & hemistichium مصرع seu *januam*; syllabam longam, & pyrrichium longæ temporibus æqualem, *chor-das* nominant, iambum & choreum, *paxillos*. Hæc autem imago, quæ non est fanè injucunda, à communi Arabum *نظام* seu campestrium vitâ depromitur.

Sequitur ut de pedibus poeticis differam. *Puri* igitur pedes sunt vel dissyllabi,

Pyrrichius فَعْ fāā.

Iambus فَعْلُ fāāl.

Trochæus فَعْلَ fālā.

Spondæus فَعْلَنْ fālān.

vel trissyllabi,

Anapæstus فَعْلَنْ fālōn.

Bacchius فَعُولَنْ fāūlōn.

Amphimacer فَاعِلَنْ fāilōn.

Amphibrachys فَعُولُ fāūlō.

Antibacchius مَفْعُولُ māfūlō.

Moloffus مَفْعُولَنْ māfūlōn.

Pedes *compositi*, seu potius *numeri*, sunt

Pæon secundus	مَعَالٍ	mōfāilō.
Pæon tertius	فَعَلَاتٌ	fāilātō.
Pæon quartus	فَعِلَّتْنُ	fāilātōn.
Epitritus primus	مَعَايِلُونُ	māfāilōn.
Epitritus secundus	فَاعِلَاتْنُ	fāilātōn.
Epitritus tertius	مُسْتَعِلْنُ	mōstāfilōn.
Epitritus quartus	مَعُولَاتٌ	māfūlātō.
Diiambus	مَعَالِينُ	māfāilōn.
Dichoreus	فَاعِلَاتٌ	fāilātō.
Antispæstus	مَعَايِلُ	māfāilō.
Choriambus	مُسْتَعِلْنُ	mōstāfilōn.
Ionicus à majori	مُسْتَعِلُ	mōstāfilō.
Ionicus à minori	فَعَلَاتْنُ	fāilātōn.

Habent præterea duos pedes compositos; alterum, ex iambo & anapæsto, alterum ex anapæsto & iambo. Haud sum nescius pedem dochimum ex bacchio & iambo componi, ut *reipublicæ*; fed, quoniam aliud vocabulum non

occurrit, duos illos pedes dochimos nominabo.
Est igitur

Dochimus prior مَعَالَتْنِ möfāälātōn.

Dochimus secundus مَتَعَالَنْ mötäfäilōn.

quī dochimo veterum sunt numero syllabarum
æquales, temporibus non valdè dispares.

Nunc de carminum generibus **البجور** dicendum est: ea sunt sedecim.

الطويل *Longum*, Epitritobacchiacum.

المديد *Extensum*, Trochæocreticum.

البسيط *Expansum*, Iambocreticum prius.

الوافر *Copiosum*, Dochimeum prius.

الكامل *Perfectum*, Dochimeum secund.

الهمزج *Lyricum*, Epitriticum.

الرجز *Tremulum*, Iambicum.

الرملي *Breve*, Trochaicum.

السريع *Velox*, Iambocreticum secundum.

المنسرح *Mobile*, Iambotrochaicum.

الخفيف *Leve*, Trochæoiambicum.

المضارع *Simile*, Antispasticum,

المقتضب *Concisum*, Choriambicum.

المجثث *Amputatum*, Ionicum.

المقتارب *Conjunctum*, bacchiacum.

المتدارك *Consequens*, Creticum.

Prima species constat ex bacchio & primo epitrito quater repetito; sed in quartâ & octavâ sede recipere potest diiambum, ut

---|----|---|---

Amator | puellarum | miser fæ | pè fallitur

Ocellis | nigris, labris | odoris, | nigris comis.

& in octavâ bacchium, ut

---|----|---|---

Amator | puellarum | miser fæ | pè fallitur,

Ocellis | nigris, blanda | que vocis | loquelâ.

Interdum verò in locis imparibus admittit pro bacchio amphibrachyn, in quarto diiambum, ut

---|----|---|---

Legenda, | puer, rosa ei : | Aprilis | adest,
adest !

Legenda, | puer, rosa ei : | Corinna | rosas
poscit.

interdum in primâ sede spondæum recipit, in secundâ & sextâ antispastum ut

---|----|---|---

Phyllis | comas pulchra | rignoda | bat aureas ;

Hylas hanc | videns igne | malebat | Dei alati.

Nonnunquam etiam in primâ sede trochæus invenitur, ut

˘˘˘ | ˘˘˘˘ | ˘˘˘ | ˘˘˘˘

Ridet | amatores | Corinna; ah! | cave, cave.

Amator | puellarum | miser iæ | pè desperat.

Hujus generis est Tarafæ elegia, seu secunda, ut vocatur, *Moallaca*, ut

وفي الحيّ احوي ينفض المرد شادن مظاهر
سمطي لؤلؤ وزبرجد

“ In tribu autem erat hinnulus fuscus habens
oculos, qui recentes baccas decussit,

“ Exhibens duo fila onnuntitarum & smaragdorum.

˘˘˘ | ˘˘˘˘ | ˘˘˘˘ | ˘˘˘˘
Waf'lbai | iaberayan | fodbu'lmerd | ashadinon.

˘˘˘ | ˘˘˘˘ | ˘˘˘˘ | ˘˘˘˘
Modhaber | ofimthalu | luinwa | zabargidin.

Secunda species constat ex epitricto & amphimacro, sequente epitricto, ut

˘˘˘˘ | ˘˘˘ | ˘˘˘˘

Inter umbras | arborum | sic jacentes

Dulce carmen | barbito | succinamus.

in tertiâ & sextâ sede pro epitricto amphimacrum admittit,

˘˘˘˘ | ˘˘˘ | ˘˘˘˘

Inter umbras | arborum | sic jacens
Dulce carmen | barbito | succinis.

& interdum in sextâ spondæum,

˘˘˘˘ | ˘˘˘ | ˘˘˘

Inter umbras | arborum | sic jacens
Dulce pleçtro | succinis | carmen.

& in tertiâ ac sextâ anapæstum,

˘˘˘˘ | ˘˘˘ | ˘˘˘˘

Inter umbras | arborum | virides
Dulcè plangis, | dum nemus | resonat.

Nonnunquam penitùs mutatur versus, & in primo, tertio, quarto & sexto loco ionicum à minori recipit, in secundo & quinto anapæstum, ut

˘˘˘˘ | ˘˘˘ | ˘˘˘˘

Miserorum est | nec ama | re puellas,
Neque blandæ | Veneri | dare ludum.

aut pro ionico dichoreum, pro anapæsto amphimacrum,

˘˘˘˘ | ˘˘˘ | ˘˘˘˘

Nunc bibamus, | O boni, | nunc amemus,
Nunc canamus | ad lyram | suave carmen.

Tertia species constat ex epitrito tertio, & amphimacro quater repetitis, si tetrameter est versus: in quartâ & octavâ sede anapæstum recipit, ut

---|---|---|---

Vobis cano, | virgines, | vobis cano, | pueri,
Jucundius | nil amore | est, pulchrius | ve pio.
& in octavâ spondæum,

---|---|---|---

Vobis cano, | virgines | vobis cano, | pueri,
Jucundius | nil amore, | aut pulchrius | nil est.
Versus trimeter quatuor habet epitritos, & duos
amphimacros, ut

---|---|---|---

Vobis cano, | virgines, | vobis cano,
Jucundius | nil amore | est mutuo.
qui etiam in tertiâ & sextâ sede molossus ad-
mittit,

---|---|---|---

Vobis cano, | virgines | formosæ,
Jucundius | nil amore | est puro.
Nonnunquam pro epitrito tertio diiambum ha-
bet, pro amphimacro anapæstum, ut

---|---|---|---

Per arbores | Philome | la, blanda avis, | quid
ait?

“Ubi est merum | nitidum? | rosæ, fides, | ubi
sunt?”

aut in primo, tertio, quinto, & septimo loco

choriambum habet, in secundo & sexto creticum, in quarto & ultimo anapæstum, ut

— — — — | — — — | — — — — | — — —

Alma Venus, | parvuli | mater amo | ris, ades,
Sit facilis | jam mihi, | sit mihi ami | ca, Chloë!
vel pro choriambō pæona quartum admittit, ut

— — — — | — — — | — — — — | — — —

Amor habet | dulce mel, | sed habet idem |
aloën,

Leviter is | mella præ | bet, aloën | cumulat.

Porrò versus trimeter in ultimâ fede recipit interdum diiambum, ut

— — — | — — — | — — — —

Vobis cano, | virgines, | vobis cano,
Jucundius | nil amo | re mutuo est.

aut choriambum,

— — — | — — — | — — — —

Vos alloquor, | virgines, | vos alloquor,
Jucundius | nil amo | re est tenero.

aut quartum pæona,

— — — | — — — | — — — —

Vos alloquor, | virgines, | vos alloquor,
Jucundius | nil amo | re tenero est.

Nonnunquam verò & in tertio & in sexto loco bacchium habet, ut

---	---	---

Vos alloquor, | virgines | venustæ,
Jucundius | nil amo | re puro est.

Ad hoc genus pertinet *Tograi* elegantissimum
carmen, ut

تنام عني وعين النجم ساهرة
وتستحيل وصبغ الليل لم يحل

“ Dormis me relicto; at stellæ oculus non
dormit:

“ Et tu mutaris; at noctis color non mutatur.”

--- | --- | --- | ---

Tenámo án | níwaei | nonníjmísa | hiraton

--- | --- | --- | ---

Watástahei | lo wafib | golléili lam | yaholi.

Nos quoque sumus eodem genere usi, in tri-
bus versiculis Arabicis, quos olim exercitationis
gratiâ adolescentuli composuimus:

إذا نسيم الصبأ يدب في الشجر
الم يجب نشق المشوم والثمر *
سيول زرق من الريضان قد دعبت
فاحت بها نفحة الريحان والزهر *
فيا غزالي إذا تنول لي القدح
يا شاب ربحك شب نشوة السكر *

id est ad verbum,

*Cum lenis zephyrus inter arbores subrepat,
Annon secum affert moschi, & pomorum odorem?
Cerulei rivuli ex hortulis ludentes saliunt,
In quibus ductis ocimi & florum odor affatur:
Sic, O puella hinnuleo similis, cum poculum mihi
affers,
Tuus halitus, amica, vini odorem auget atque
accendit.*

Observe in ultimo versu lusum verborum شاب
& شَبَّ quorum posterius cum *adolescere*, tum
etiam *accendere* significat.

Quarta species ex priorē dochimo constat
sexies repetito, si trimetri sunt versiculi, si di-
metri, quater, ut

~~~~~|~~~~~|~~~~~
~~~~~|~~~~~|~~~~~

Genis roseis, | nigrisque oculis, | nigrisque
comis,

Amore facis | tepere meum, | Corinna, finum.

&

~~~~~|~~~~~
~~~~~|~~~~~

Venusta puel | la, tarda venis;

Parata rosa est, | parata chelys.

Trimetri in tertio & sexto loco admittunt bac-
chium, ut

~~~~~|~~~~~|~~~~~
~~~~~|~~~~~|~~~~~

Venusta puel | la, tarda venis | ad hortum,
Parata lyra est, | paratus odor | rosarum.

& in primo vel choriambum, ut

˘˘˘˘- | ˘˘˘˘- | ˘˘˘˘-

Pulchra puel | la, tarda venis | ad hortum,
Parata lyra est, | paratus odor | rosarum.

vel molossū, ut

˘˘˘˘- | ˘˘˘˘- | ˘˘˘˘-

Phryne pul | chra, tarda venis | ad hortum,
Parata lyra est, | paratus odor | rosarum.

vel amphibrachyn, ut

˘˘˘˘- | ˘˘˘˘- | ˘˘˘˘-

Chloë me | a, tarda venis, &c.

vel etiam creticum, ut

˘˘˘˘- | ˘˘˘˘- | ˘˘˘˘-

Pulchra ami | ca, tarda venis, &c.

Dimetri in ultimâ sede epitritum primum re-
cipiunt, ut

˘˘˘˘- | ˘˘˘˘-

Puella venust | a, tarda venis,
Parata lyra est, | merum, flores.

Nonnunquam hoc carminis genus in singulis
locis, excepto tertio & ultimo, (ubi sæpius est
bacchius) primum epitritum admittit, ut

~~~~~|~~~~~|~~~~~

Amatores | puellarum | miscellos
Ocellorum | nitor multos | fefellit.

nisi hi versiculi potiùs ad sextam speciem perti-
neant; certè eodem metro utitur *Hafez*, poeta
Persicus, in illo carmine,

خوشا شیراز و وضع بی مثالش
خداوندا نگهدار از زوالش

*Ab dulcem urbem Schirazum! & situm ejus
eximium!*

O Deus, hanc urbem à ruinâ defende!

interdum vero recipit diiambum, ut

~~~~~|~~~~~|~~~~~

qui versûs sunt iambici puri trimetri catalectici;
velut illi Horatiani,

Trabuntque fccas machinæ carinas:

Nec prata canis albicant pruinis.

sed Arabici puriores sunt,

منازل لقرتنا قفار
كانها رسومها سطور

Menázilón | lekártaná | kifáron

Cáinnamá | rosúmohá | sothúron.

nonnunquam verò fiunt antispaistici trimetri ca-
talectici, ut

~~~~~|~~~~~|~~~~~

Chloë pulchra, | venis tarda ; | parantur
Scyphi, vina, | lyra, unguenta, | corollæ.

Ad hanc speciem pertinet admirabile illud
Abi'lola carmen,

اعن وخذ القلاص كشتت حالا
ومن عند الظالم طلبت مالا

*An è celeri camelorum gressu robur eorum cog-
noscis ?*

An è tenebris divitias petis ?

Aân wakhd'il | kilâfîcathaf | tahâla

Waminindadh | dhalâmithalab | tamâla.

Quinta species ex dochimis secundis constat :
sunt autem versûs vel senarii, ut

Tria grata sunt | animo meo, ut | melius nihil,
Oculi nigri, | cyathus nitens, | roseus calyx.
qui in ultimâ sede ionicum minorem admittunt,

Tria grata sunt | animo meo, ut | melius nihil,
Oculi nigri, | cyathus nitens, | rosa fulgens.
vel spondæum, ut

Tria grata sunt | animo meo, ut | melius nihil,
Oculi nigri, | cyathus, rosarum | hortus.

interdum in tertio & sexto loco anapæstum habent, ut brachycatalectici sint dochimeï,

˘˘˘˘˘ | ˘˘˘˘˘ | ˘˘˘˘˘

Tria grata sunt | animo meo, | Glycere,

Oculi nigri, | roseus calyx, | cyathus.

vel quaternarii, qui nonnunquam syllabâ longâ ita augentur, ut fiant hypercatalectici,

˘˘˘˘˘ | ˘˘˘˘˘ | -

Tria grata sunt | animo meo,

Oculi nigri, | cyathus, rosæ | flos.

nonnunquam ionicum minorem in ultimâ sede habent, ut

˘˘˘˘˘ | ˘˘˘˘˘ | -

Tria grata sunt | animo meo,

Oculi nigri, | rosa, vinum.

Dicitur etiam hoc carminis *æcus* recipere in singulis locis vel epitritum tertium, vel diambum, ut fiant versûs iambici trimetri acatalectici; sed hi ad septimam speciem seu *carmen tremulum* referendi sunt. Porro ad hanc speciem pertinere dicuntur versûs choriambici, ut

منزلة صمّ صداها وعفت

ارسوها ان سيلت لم تجب

Ménzilátón | fāmīmafadâ | háwāafát

Arfomohá | ínfoilát | lámtoḡibí.

*Manſio, cujus Echo ſurda eſt, & delentur
Veſtigia, ſi interrogetur, non reſpondet.*

Senarii denique verſûs in quartâ fede tertium
epitritum, in ultimâ moloſſum poſſunt admit-
tere, ut

uuuu | uuuu | uuuu
uuuu | uuuu | uuuu

Tria grata ſunt | animo meo, | Glycere mea,
Vinum nitens, | oculi nigri, | flos halans.

Quaternarii verò in ultimo loco recipiunt epi-
tritum tertium & longam ſyllabam, ut

uuuu | uuuu |
uuuu | uuuu |

Tria grata ſunt | animo meo,
Oculi nigri, | vinum, roſæ | flos.

vel diiambum & longam, ut

uuuu | uuuu |
uuuu | uuuu |

Tria grata ſunt | animo meo,
Oculi nigri, | merum, roſæ | flos.

vel choriambum & eandem, ut

uuuu | uuuu |
uuuu | uuuu |

Tria grata ſunt | animo meo,
Oculi nigri, | vina, roſæ | flos.

vel etiam moloſſum ſine longâ, ut

uuuu | uuuu
uuuu | uuuu

Tria grata ſunt | animo meo,
Oculi nigri, | flos, vinum.

Sexta species constat ex epitritis primis :
Versûs sunt plurimùm quaternarii, ut

----|----

Puellarum | doli multos

Fefellerunt | amatores.

qui in ultimo loco bacchium recipiunt,

----|----

Puellarum | doli multos

Fefellerunt | amantes.

& in locis imparibus diiambum,

----|----

Vide ut doli | puellarum

Fefellerint | amatores.

vel in omnibus præter ultimum antispastum,

----|----

Rosæ, vina, | lyra, unguenta,

Decent hæc vi | ridem ætatem.

Recipiunt tandem in primâ sede vel molossium,

----|----

Nympharum | doli multos

Fefellerunt | amatores.

vel creticum,

----|----

Virginum | doli multos .

Fefellerunt | amatores.

vel antibacchium,

Nymphæque | doli multos

Fefellerunt | amatores.

Hoc genere frequentissimè utuntur poetæ Ly-
rici, ut Hafiz in isto carmine,

اكر ان ترك شيرازي بدست ارد دل مارا

بخال هندويش بخشم شهرقند و بخارارا

*Si Turca Sbirazia manu sua cor meum accipe-
ret, nævo illius nigro darem urbes Bokharam
& Samarcandam (vel Maracandam, ut
Curtio placet).*

Septima species est iambica: & constat ex
epitrito tertio sæpius continuato; sunt autem
versûs vel trimetri,

---v---|---v---|---v---
---v---|---v---|---v---

Fontesque lym | phis obstrepunt | manantibus,

Somnos quod in | vitet leves | pastoribus,

qui in ultimâ fede aut bacchium admittunt,

---v---|---v---|---v---
---v---|---v---|---v---

Fontesque lym | phis obstrepunt | manantibus,

Somnos quod in | vitet leves | puellis.

aut molossum,

---v---|---v---|---v---
---v---|---v---|---v---

Fontesque lym | phis obstrepuunt | manantibus,
Somnos quod in | vitet leves | pastori.

Interdum verò singuli pedes in choriambos mutantur,

~~~~~ | ~~~~~ | ~~~~~

Jane pater, | Jane tuens, | dive biceps,
O cate re | rum fator, O | principium.

Septim. apud Terentian.

sed ex folis choriambis constare debent, nam, si admiscetur dochimus, ad quintam speciem pertinent: nonnunquam in pæonas,

~~~~~ | ~~~~~ | ~~~~~

Nitida te | rosa monet, | Glycerium,
Nimia ne | tibi super | bia fiet.

nonnunquam in diiambos; ut puri sint iambici trimetri,

~~~~~ | ~~~~~ | ~~~~~

Phaselus il | le quem vide | tis, hospites,
Ait fuif | se navium | celerrimus. *Catull.*

ut in illis Arabicis,

يدب عن حربه بسيغه

ورمحه ونبله ويكني

Yadóbbó án | hareímihí | bebsífhí

Warómhihi | wanáblihi | wayáhtomí.

vel dimetri, ut

---|---

O carminum | dulces notæ,

Quas ore | fundis melleo! *Incert.*

vel trimetri catalectici,

---|---|---

Floresque nu | bes irrigant | odoros.

Sunt etiam dimetri catalectici,

---|---

Suavesque ri | dent horti.

Præterea apud recentiores quosdam poetas ver-
sus est brevissimus; qui ex uno epitrito constat,

Ut prisca gens
Mortalium.

Hac etiam specie utitur Hafiz, ut in illo venus-
tissimo carmine,

چون بلبلان نزول کنیم اشیان گل

Chún búlbulán | nezúl kuneím | áshiani gúl.

Tanquam lusciniæ in roseum nidum descendamus.

Species octava est trochaica: & epitritum se-
cundum sæpe continuatum habet. In versu se-
nario pes tertius est catalecticus, ut

---|---|---

Cras Dione | jura dicit, | virgines,

Ipfa gemmis | purpurantem | pingit annum.

& nonnunquam etiam sextus,

----|----|---

Cras Dione | jura dicit, | virgines,
Purpurantem | pingit annum. | floribus.

quaternarii sunt vel acatalectici,

----|----| ---|----

Ver novum, ver | jam canorum est; cras
amet, qui | nunquam amavit.

vel catalectici,

----|----| ----|---

Ver novum, ver | jam canorum ; | vere nu-
bunt | alites.

Interdum in paribus locis recipiunt creticum,

----|---| ----|---

Ver canorum est, | ver novum, | vere nu-
bunt | alites.

Nonnunquam in ultimâ sede ionicum minorem
habent,

----|----| ----|----

Alites can | tant amores ; | pulchra ridet |
rosa in horto.

Mutantur præterea in senariis singuli pedes in
ionicos, præter tertium, qui anapæstus est,

----|----|----

Miserarum est | neque dulci | lavare
Mala vino, | neque amori | dare ludum.

vel in ditrochæos, tertio cretico,

---|---|---

Feriatu | est amor, pu | ellulæ,
Jussu | est, in | ermis ire, | nudus ire.

Interdum secunda & quinta sedes in tertium
pæona vertuntur, tertia verò in amphimacrum,

---|---|---

Vere grato | modulantur | alites,
Perque sylvas | resonantes | dulcè cantant.

Est verò ubi pes tertius amphimacer fit, sextus
verò anapæstus,

---|---|---

Cras Dione | jura dicit, | virgines,
Ipsa gemmis | pingit annum | nitidis.

Nona etiam species est iambica: constat ex
epitritis tertiis, sequente vel cretico,

---|---|---

Fontesque lym | phis obstrepunt | garrulis,
Somnos, quod in | vitet puel | lis leves.

vel, in ultimâ sede, spondeo,

---|---|---

Fontesque lym | phis obstrepunt | garrulis,
Somnos quod in | vitet mihi | dulces.

vel in tertiâ & sextâ, anapæsto,

---|---|---

Fontesque lym | phis obſtrepunt | querulis,
Somnos quod in | vitet leves | pueris.
vel moloffo, ut in verſu dimidiato,

---|---|---

Fontesque lym | phis obſtrepunt | manantes.
Interdum verò pro epitritis diiambos admittit,
ut

---|---|---

Vale, Pria | pe, debeo | nil tibi,
Jacebis in | ter arva pal | lens fitu.
vel choriambos,

---|---|---

Alma Venus, | diva potens, | huc ades,
Linque Paphon, | linque Cypri | ſylvulas.
vel pæonas quartos,

---|---|---

Nitida te | roſa monet, | ne, Chloë,
Nimia fit | tibi colo | ri fides.
Verſus pariter dimidiati pro epitritis diiambos
habent, & in ultimâ fede bacchium,

---|---|---

Phaſelus il | le quem, boni, | videtis.
vel in primâ, choriambum,

---|---|---

Omnibus haud | idem est nitor | puellis.

Hujusmodi autem generis versûs etiam *Scanzontes* appellari possunt.

Decima species est ea quam Græci Ἀσυνάπτητος appellant; complectitur enim epitritos quartos inter tertios, qui pedes naturâ sunt diffociabiles,

--- | --- | ---

Dulces notæ, | quas blando ca | nis barbitō,
Per sylvulas, | per virgulta, | perque nemus.
ubi in ultimâ sede choriambus est; recipit interdum pro tertiis epitritis, choriambos, pro quartis, dichoreos, & in sexto loco molossus habet,

--- | --- | ---

Diva potens, | diva suavis, | alma Venus,
Gratam Cypron | sperne, diri | ge huc cygnos.
aut pro tertiis, diambos, pro quartis, antispastos, sequente choriambō,

--- | --- | ---

Phælus il | le quem cerni | tis, hospites:
Phælus il | le quem cerni | tis, pueri.
aut pro tertiis, choriambos, pro quartis, dichoreos,

--- | --- | ---

Diva potens, | diva suavis, | alma Venus,
Prata Cypri | sperne; linque | prata Paphi.

Interdum sunt pæonici; & quartum pæona in primo & quarto loco recipiunt, in secundo verò & quinto, pæona tertium,

~~~~~|~~~~~|~~~~~

Nimia ne | tibi sit co | lori fides,

Nitida te | rosa, Phylli | pulchra, monet.

Ad hanc speciem pertinere dicuntur iambici dimetri catalectici,

هل بالديار انس

Estne in domicilio aliquis?

Hál biddiári ánsó.

Lymphæ cadunt loquaces.

qui etiam pro bacchio molossus recipiunt,

~~~~~|~~~~~

Fontes strepunt | manantes.

Species undecima etiam est 'Ασυναρτητος, & continet numeros iambicos inter trochaicos; id est, epitritos tertios inter secundos,

~~~~~|~~~~~|~~~~~

Ver novum, ver | jam floridum est, | jam canorum :

Vere concor | dant alites, | vere nubunt.

recipit tamen in tertiâ & sextâ sede amphimacrum,

~~~~~|~~~~~|~~~~~

Ver canorum, | ver floridum est, | ver novum,
Vere carmen | lætum canunt | alites.

vel in sextâ tantummodò, ut versus sit catalec-
ticus,

Ver novum, ver | jam floridum est, | jam ca-
norum,

Vere carmen | lætum canunt | alites.

Admittit nonnunquam in secundâ & quintâ sede
diambum, in reliquis ionicum minorem,

Miserorum est | neque impigro | pede terram
Quatere, aut lu | dum amoribus | dare blandis.

vel pro secundis epitritis dichoreos habet, &
pro tertiis ionicos à majori,

It puer co | mes virgini | bus, paratque
Spicula inſci | is pectori | bus cruenta.

Interdum hi pedes variè inter ſe miſcentur, ut

Amarylli, | dulci lyrâ | modulare
Molle carmen | ſub arbore | ſuſa ſacrâ.

ubi quintus pes pæon ſecundus eſt ; &

Molle carmen | sub arbore | fusa sacrâ
 Modulare, | dum sylvulæ | respondent.
 Nonnunquam in tertio & sexto loco recipitur
 anapæstus,

--- | --- | ---

Jam puellæ | per hortulum, & | pueri
 Lufitantes, | breves legunt | violas.
 vel in sexto tantum,

--- | --- | ---

Ver novum, ver | jam floridum est, | jam ca-
 norum
 Vere cantu | dulci nemus | resonat.
 Versus quaternarii sunt vel acatalectici,

--- | --- | --- | ---

Ver novum, ver | jam floridum est, | vere
 amores | spirant leves.
 vel catalectici, id est, in ultimâ sede bacchium
 admittunt,

--- | --- | --- | ---

Ver novum, ver | jam floridum est, | vere lu-
 dunt | amores.

Species duodecima est antispastica, & constat
 ex antispasto, sequente secundo epitrito,

--- | --- | --- | ---

Merum suave | jam bibamus, | melos dulce |
 jam canamus.

sed in primo loco admittitur vel creticus,

- - - | - - - - | - - - - | - - - -

Ad lyram | jam canamus, | merum dulce |
jam bibamus.

vel antibacchius,

- - - | - - - - | - - - - | - - - -

Per prata | lusitantes | rofas fulgi | das legamus.

Ad hanc speciem pertinere dicuntur iambici &
trochaici puri ἀσυνχρητοί,

- - - - | - - - - | - - - - | - - - -

Mihi placet | jam per omne | nemus canens |
lusitare.

ut in illo exemplo,

وقد ارايت الرجال فيها اري مثل زيد

Vidi autem homines, at neminem Zeido similem vidi.

Wacád arái | tórrijála | famáarí | míthla Zeidin.

In hac specie versûs tantùm sunt quaternarii.

Species decimatertia partim trochaica est, par-
tim choriambica, ut

- - - - | - - - - | - - - - | - - - -

Audienda | virginibus | blanda carmina | et
pueris.

In primâ sede admittitur antispastus,

- - - - | - - - - | - - - - | - - - -

Canam suavi | ter pueris | mollibusque | vir-
ginibus.

Species decimaquarta tertium habet epitritum, secundo sequente,

--- | --- | --- | ---

Ver dulce, ver | jam canorum est, | lati
alites | vere nubunt.

In ultimâ sede admittit molossus,

--- | --- | --- | ---

Ver dulce, ver | jam canorum est, | & sylva-
læ | respondent.

Item in locis imparibus diiambus recipit, in
paribus ionicum minorem,

--- | --- | --- | ---

Placet color | violarum, at | superbius | rosa
fulget.

Interdum in sedibus æqualibus ionicum majorem
habet,

--- | --- | --- | ---

Tanquam breve | lilium ve | nistas tua | mox
peribit.

vel secundum pæona,

--- | --- | --- | ---

Monet rosa, | quàm caducus | nitor tui | fit
coloris.

Ob frequentem pedis ionicus usum, placet hanc
speciem *ionicam* vocare.

Species decimaquinta est *bacchiaca*, & vel
tetrametros habet versûs, qui constant ex octo

bacchiis, vel trimetros, qui sex. Hi versûs
apud Latinos in primâ sede molossum recipere
possunt, in reliquis, pæona, ut in Ennianâ fa-
bulâ personatus Thyestes,

Nolite, hos | pites, ad | me adire il | licò istic.
apud Asiaticos verò sunt vel tetrametri acata-
lectici,

˘ ˘ ˘ | ˘ ˘ ˘ | ˘ ˘ ˘ | ˘ ˘ ˘

Puellas | amo de | licatas, | venustas,

Capillos | odoris | revinctas | corollis.

vel catalectici,

˘ ˘ ˘ | ˘ ˘ ˘ | ˘ ˘ ˘ | ˘ ˘ ˘

Puellas | amo de | licatas, | venustas,

Capillos | odoris | revinctas | rosis.

vel brachycatalectici,

˘ ˘ ˘ | ˘ ˘ ˘ | ˘ ˘ ˘ | ˘ ˘ ˘

Puellas | amo de | licatas, | venustas,

Capillos | odoris | rosis cinc | tas.

Interdum recipiunt etiam in unaquaque sede,
præter ultimam, amphibrachyn,

˘ ˘ ˘ | ˘ ˘ ˘ | ˘ ˘ ˘ | ˘ ˘ ˘

Bibamus, | amice, | canamus, | amemus,

Amœni | us est quid | amore | beato?

& nonnunquam spondeum in primâ sede,

˘ ˘ ˘ | ˘ ˘ ˘ | ˘ ˘ ˘ | ˘ ˘ ˘

Quis non | puellas | amat de | licatas
 Capillos | odoris | revinctas | corollis ?

Interdum etiam in primâ trochæum, in quartâ
 iambum,

— — — | — — — | — — — | — — —

Ipse | puellas | venustas | amo
 Capillos | odoris | revinctas | coronis.

Versûs trimetri in tertio loco & in sexto, iam-
 bum habent,

— — — | — — — | — — —

Puellas | venustas | amo
 Capillos | revinctas | rosis.

vel in tertio iambum, in sexto syllabam longam,

— — — | — — — | — — —

Puellas | amo splen | didas
 Capillos | rosis cinc | tas.

Species ultima est *cretica*: tetrammetri autem
 puri sunt, & ex octo constant amphimacris,

— — — | — — — | — — — | — — —

Quid petam | præsidî, aut | exequar ? | quove
 nunc

Applicem ? | quo rece | dam ? arce & ur | he
 orba sum. *Vet. Poet. apud Cic.*

Trimetri vel puri sunt, ut

— — — | — — — | — — —

Quid petam | præfidî, aut | exequar ?

Quo rece | dam ? arce & ur | be orba sum.

vel in tertio & sexto loco minorem ionicum recipiunt, ut

--- | --- | ---

Quid petam | præfidî ? | miseram me !

Nec mihi | gaudium, | neque spes est.

Nonnunquam singuli pedes, excepto primo, in anapæstos mutantur, ut sit versus propè anapæsticus, ut

--- | --- | --- | ---

Hinnulo | similis | fugis, O | Glycere,

Tenero, | pavidò, | gracili, | querulo.

Ad hanc speciem pertinent versûs spondaici, anapæsticis tempore æquales; cujusmodi est ille ab Ali, Mohammedis genero, * compositus,

ان الدنيا قد غرتنا واستهوتنا واستلهتنا

In nēddūnyā | kād ghārrātnā | wāstāhwātnā |
wāstālhātnā.

hoc est ferè ad verbum,

Vitæ splendor | nos decepit, | nos oblectat, |
nos delenit.

De Asiaticorum re metricâ vereor ne nimis loquaciter (cùm breviloquens esse instituissem)

* Vid. Clerici *Profod. Arab.* p. 148.

differuisse videar; sed me à proposito abduxit argumenti varietas & copia. Exempla Arabica aut Persica subjungere nolui, ne potiùs eruditionem plus æquo curiosam ostentare, quàm lectoris aut delectationi aut utilitati consulere, viderer.

Est autem ars metrica apud Arabes antiquissima: tametsi enim princeps de eâ libellum contextuit *Ferabidius*, seculo post fugam Mohammedis secundo, tamen ante Mohammedem natum, & fortasse à primâ gentis origine, poetas Arabia tulerat innumerabiles.

Atque in hoc loco de *Hebræi* carminis naturâ non alienum erit paucis differere; siquidem ea est linguæ Hebrææ cum Arabicâ cognatio, ea poeseos utriusque gentis cùm in imaginibus, tum in figuris, similitudo; ut nequeam mihi persuadere, quin metra etiam Hebræa fuerint Arabicis persimilia, nisi quòd Arabum versiculi similiter desinant, veterum Hebræorum, non item; & hi quidem in eodem poemate diversis carminum generibus usi fuisse videantur, quod Pindarum cæterosque Lyricos fecisse perspicuum est. Itaque *analogiâ* ductus quasdam poeseos Hebrææ regulas describere conabor, non eas quidem ut certas, sed ut probabiles tantùm proponens; neque enim sum nescius plena esse errorum omnia, & in profundo demersam latere Veritatem. Puto igitur eas syllabas, quæ aut

consonante, aut vocali, א, י, ו quiescente terminantur, ut בל *bāl*, בי *bī*, longas esse, quæ se-cus, ut ב *bē*, breves; sed in iis vocibus quæ vocalibus carent, tenendas autumo vocales Ara-bicas. Et quoniam Arabes dicunt نَفْسِي *nāfsī*, *anima mea*, eodem modo vocem Hebræorum נַפְשִׁי *nāfsī* efferre non absurdum videtur; utrum verò Hebræi *nāfsōn* pro *nāfs* dixerint, ut in ver-sibus metiendis Arabes, id certè neminem un-quam sciturum arbitror.

Statuam itaque hos esse pedes Hebræos,

Spondæum,	נפשי	<i>nāfsī</i> .
Iambum,	צדיק	<i>sādīk</i> .
Trochæum,	} כוכבים	<i>coūcā bīm</i> .
primæ syllabæ vocis,		
Pyrrihium,	} שתר	<i>sātā rāt</i> .
primæ syllabæ vocis,		
Anapæstum,	שרח	<i>sārābūt</i> .
Bacchium,	דרוש	<i>dērūsīm</i> .
Amphimacrum,	כוכבים	<i>coūcālīm</i> .
Moloffum,	חפציה	<i>kāfzībēm</i> .

Ex quibus pæonas, epitritos, & reliquos, ut vocantur, *numeros*, facillimum erit componere. Equidem satis accuratè observavi *Jobi poematis* caput octavum & vicefimum, *Solomonis* carmen, unum atque alterum *Psalmm*, *Jeremiæ* ὁπνυδισμ, *Mosis* & *Deboræ* carmina, & *Davidis* in obitum Sauli & *Jonathani* elegiam, (in qua bacchius

propè singula disticha claudere videtur,) & in
iis omnibus perspicuam vidi cum metris *Arabicis*
affinitatem. Age, legat quivis plures versûs
Arabicos,

ان اقود الجيش واحمل رايتي
للجيش يقدمهم كسي اصيد *
ليث يغامر الطعان كانها
بقم الرجال فنبق ملبد *

& deinceps totidem Hebræos *.

שאנת אריה וקול שחל
ישני כפיריך נתעו :
ליש אבד מבלי מדף
ובני לביא יתפרדו :

summam inter eorum numeros ac modulationem
perspiciet similitudinem.

Sic elegantis hujus distichi,

שחורה אני ונאווה בנות ירושלם
כאהלי קדר כירות שלמה :

*Fusca sum, at formosa, Solymitides,
Tentoria Kedari, tanquam aulæ Se-
lomonis.*

primum versiculum ad speciem secundam per-
tinere arbitror, ut

----|---|---|---

Sehureh a | ni vana | uhbenut ye | rufalem.
secundum verò ad quintamdecimam, seu *bac-*
chiacam, ut

---|---|---|---

Caahli | kedarca | yeriut | Solomeh.

hi enim versûs in ultimâ sede (ut dictum est)
recipiunt anapæstum. Quod attinet ad Psalmum
undecimum & centesimum, quem jam exposue-
runt duo eruditissimi viri, * alter feriò & satis
infelicitè, † alter facetè & εἰρωνεῖα equidem
eundem inspexi, & nullus dubito, quin singuli
versiculi ad unam vel alteram harum sedecim
specierum referri facillimè possint. Sic versus
octavus,

סְמוּכִים לַעֲדָה לַעֲדָה
עֲשׂוּיִם בְּאֵמַת חֶסֶד

Sēmūkīm | lēād | lēōlām
ăsūīm | bēāmāt | vāyīsēr.

purus est bacchiacus, excepto, in secundâ sede,
iambo, qui pes, ut suprà dixi, in hac specie
locum habet. Sed huic quæstioni, sine infinito
labore, & summo otio, quod mihi minimè sup-
petit, satisfacere non potero: sufficiet sentem

* Vide Harii Psalmos.

† Vide Metricæ Harianæ Consutationem Prælect. de Sacrà
Poesi subiectam.

aperuisse, & novam rei metricæ Hebræorum investigandæ viam quasi digito monstrâsse.

Nec verò affirmare audeo (quo nihil arroganti-
us) Hebræi carminis naturam, quæ cæteros
latuit, mihi soli innotescere. Quid enim, post
inutiles tot doctissimorum hominum conatûs,
effecturum me confidam? aut cur me peryenire
posse sperem ad illud littus, ubi tot scriptores
admirabiles naufragium passi sunt? Id solum
innuere volui, cùm linguæ Hebræa atque Ara-
bica sorores germanæ sint, verisimillimum esse
eas, si quando iis poeticè loqui contigerit, iis-
dem numeris ac pedibus, & iisdem ferè metro-
rum generibus usas fuisse. Ac si cui versûs isti
antispastici, pæonici, aliique, solutæ orationi si-
miliores esse videantur, is in mentem revocet,
iisdem metris usos esse poetas eos, qui λυρικοὶ à
Græcis appellantur, & “ quos, ut in Oratore
“ ait M. Tullius, cùm cantu spoliaveris, nuda
“ pœnè remanet oratio.” Quod si quis hujus-
modi versiculos neget esse poeticos, eidem non
videbitur Pindarus aut Bacchylides poeta.

His positis, sine quibus ea, quæ sequuntur,
intelligi nullo modo poterunt, ad amœniora
tandem poeseos Asiaticæ spatia veniamus.

CAPUT III.

القصيدۃ

SIVE

De Idyllio Arabico.

PERANTIQUUM & præcipuè *Arabibus* ex-cultum poematis genus est, quod قصيدۃ *kasîda* vocatur. Quod ad *kasîdæ* formam attinet, primi versiculi similiter desinunt, & deinde per totum poema versûs pares similibus sonis terminantur: debet autem poema modicæ esse magnitudinis; rarò enim aut plura quàm centum disticha complectitur, aut pauciora quàm viginti: sunt tamen nonnulla quæ septem tantùm continent, velut * illud de laudibus collegii cujusdam, cui præfuit vir eximiè doctus, *Abu Hanîfa*.

فلها به فضل علي الاقران
ما بان في الاغصان فضل البان *
قد انبت الرحيم في محرابها

* Shecardan, cap. v.

زهراً كدر قلايد العقيان *
 فكأنه كسري انوشيروان قد
 وضعوا عليه التاج في الايوان *
 لو لم تبت وابو حنيفة شيخها
 ما شبهت بشقايق النعبان *
 خير يطوف بهصر بحر علومه
 حتي كان الناس في الطوفان *
 يثني اليها العلم فهي زمامه
 وابو حنيفتنا الامام الثان *
 وغدت له في البحث كل طريقة
 نسبت الي التحقيق والاتقان *

- ‘ Ei autem (*collegio*) ob hunc (*virum*) tanta
 “ est præ cæteris excellentia, quanta inter
 “ ramos enitescit præstantia myrobalani.
 “ Succrescere facit Deus in sancto ejus recessu
 “ florem, qui auri puri monilia obscura
 “ reddit.
 “ Tanquam esset (Persarum rex) *Gofri Anushir-*
 “ *van*, cui in palatio corona imponitur.
 “ Nisi ita staret, essetque præses ejus *Abu Ha-*
 “ *nifa*, non esset cùm anemonis (*ob eximiam*
 “ *pulchritudinem*) comparatum.
 “ Felicitur *Ægyptum* circumdat mare doctrina-

- “ rum ejus, adcò ut populus diluvio inun-
 “ detur.
 “ Flectitur in illud (*collegium*) doctrina, est au-
 “ tem tanquam habena ejus, & Abu Hanifa,
 “ sacerdos noster, eam flectit.
 “ In disputationibus autem singuli cursûs ad ve-
 “ ritatem investigandam, & pernoscentiam
 “ scientiam referuntur.”

Hoc tamen statui potest: ea carmina quæ ex paucioribus quàm viginti constant distichis, si amores, lusûs, ac delicias continent, esse inter Odas recensenda, at si laudationem, si vituperium, si præcepta moralia, si quid heroicum, si quid tandem funebre & luctuosum complectuntur, ad horum poematum, seu *kafidarum* classem, referri possent. Atque hæc poematis species elegiæ nostræ nec undequaque convenit, nec est tamen porrius dissimilis. Hoc autem inter eam & elegiam maximè videtur interessere, quod hæc in amore aut tristitiâ plerumque versetur, illa verò intra nullius argumenti limites restringatur, sed vel præcepta, vel querimoniam, vel laudationem, vel delicias ac lusûs, vel vituperationem possit complecti. Sed mos erat perpetuus antiquis Arabum poetis, aut ab amoribus poema ordiri, aut amorum descriptionem medio poemati aptè intexere; deinde equum aut camelum describere, quo vecti ad amicarum tentoria ac-

it; & postea ad argumentum præcipuum tractandum properare, donec per suarum varietatem carmen deducentes, lapsu molli & æquabili, in clausulam quasi caderent. Hæc autem mihi attentè conti, videtur hoc poematis genus Εἰδυλλίω rum mirificè congruere. Sic *Abi'l Olæ* ssumum illud poema in laudem principis Theocriti Ἐκωμῶν εἰς Πτολεμαίων convenit; potiùs ob audacissimas figuras & crebras posito declinationes, cum Pindari odis condum. *Tograi* porrò carmen in primis potatque elegans, ad Idyllii, quod Χαρίτες initur, naturam videtur accedere; nam ut in ituperatur Hieronis atque aliorum avaritia, illo, amicorum perfidia ac fortunæ temereprehenditur. Itaque inter Idyllia recenvenustissimum illud carmen *Caab Ben Zo* & illud, quod *Bordab* appellatur, & cui res, ut assolet, intexuntur: velut in illis lissimis versibus,

الحسب نصب ان الحب منكم
 ما بين منسجم منه ومضطرم *
 لولا الهوي لم ترق دمعاً علي طلل
 ولا ارقى لذكر البان والعلم *

كَيْفَ تَنْكَرُ حَبًّا بَعْدَ مَا شَهِدْتَ
بِهِ عَلَيْكَ عَدُولَ الدَّمْعِ وَالسَّقَمِ *

- “ Putatne amator, amorem celatum iri,
“ Qui partim effusis lachrymis, partim cordis
“ ardore detegitur?
“ Nisi amares, non lacrymâsses ob ruinosa
“ domicilia,
“ Neque ob myrobalani & collis recorda-
“ tionem insomnis effes.
“ Quî itaque amare te neges, siquidem testes
“ sunt
“ In te veri, pallor ac lachrymarum effusio *?”

Sed longè omnium celeberrima in hoc genere poemata ea sunt septem Idyllia, quæ, ob eximiam elegantiam, in templo Meccano suspensa fuisse memoriæ proditum est. Atqui de iis prolixè differere, non est necessarium: hujus enim linguæ cultoribus tam nota sunt, quàm Græcarum literarum studiosis Pleias illa Ægyptia†. Præterea de illis ita fusè, ita eruditè differuit Reiskius nihil' ut dici melius possit: quamvis majorem esset laudem consecutus, si modum

* Vide Poema, hoc *Lugduni* editum, & à viro erudito Jo. Uri quàm accuratissimè versum.

† Lycophron, Homerus Junior, Nicander, Philicus Theocritus, Aratus, Apollonius.

tenere potuisset; nimis enim ob variæ eruditionis copiam effunditur ac redundat.

Septem his Idylliis dispari in genere laus propè similis tribuitur. *Amra!keisi* poema molle est, lætum, splendidum, elegans, varium, venustum: *Tarase* audax, incitatum, exultans, quadam tamen hilaritate perspersum: *Zobeiri* acutum, severum, castum; præceptis moralibus, ac sententiis plenum gravissimis: *Lebidi* leve, amatorium, nitidum, delicatum, & secundæ Virgilii eclogæ non dissimile; queritur enim de amicæ fastu ac superbia; divitias etiam suas, ut Virgilianus ille Corydon, enumerat, suas denique virtutes, suæque tribûs gloriam in cælum effert: *Antaræ* porro carmen elatum est, minax, vibrans, magnificum, cum quadam etiam descriptionem atque imaginum pulchritudine: *Amri* vehemens, excelsum, & gloriosum; *Harethi* denique plenissimum sapientiæ, acuminis, dignitatis. Sunt autem *Amri* atque *Harethi* poeticæ quodammodò orationes, inter se, ut *Æschinis* illæ ac *Demosthenis*, contrariæ: habitæ sunt enim in quodam Arabum conventu ad fœdus inter duas tribûs faciendum congregato. Suam autem *Hareth Ben Helza* vehementissimo animi impetu, arcui suo, more Asiatico, innixus, effudisse ex tempore dicitur. De singulis horum poematum elegantissimis commodior erit

aliquando differendi locus: nunc de primo solum, *Amralkeisi* scilicet, loquar.

Est igitur hujus poematis dictio læta, picta, florida, animata, & ad suavitatem ac delicias unicè comparata: imaginibus abundat ita splendidis, comparisonibus ita variis ac delicatis, ita tandem lectis & exquisitis coloribus verborum, & nitidis figurarum luminibus, ut divinum illud Salomonis carmen propè æquare videatur. Operæ pretium erit pulcherrimi hujus Idyllii argumentum exponere, & deinde præcipuas imaginum & comparisonum venustates delibare.

Deflet initio amicarum discessum, duos fodales allocutus, quos secum affert, ad deserta mansionum vestigia intuenda. Hæc inspicens, lacrymat, queritur, desperat. Socii eum solari cupiunt: at solatium repellit. Illi verò haud minus dura eum antea passum esse affirmant: *Sed enim tunc, inquit, cum discederent amicæ meæ, & suavissimus odor ab iis afflatus esset,*

فاضت دموع العين مني صباة
علي النحر حتي بل دمعي محلي

“ Effundebantur ob desiderium ex oculis meis
“ lachrymæ usque eò, ut in gremium defluentes
“ balteum meum madefacerent.” Respondent;
Verum hanc mæstitiam lenire debet præteritæ bi-

laritatis recordatio, sæpè enim cum illis jucundè vixisti. Hac consolatione aliquantulum levatus poeta, hilariores quosdam dies commemorat; delicias quasdam describit, & amatoria sua colloquia cum formosissimis puellis *Oneiza & Fathima*, mirâ jucunditate, recitat. Gloriatum se virginem pulcherrimam amavisse, & per medias hastas ac media pericula, ad eam usque ad eò perrexisse, donec optato fueretur laboris fructu. Amorem deinde collaudat, cujus reprehensores irridet. Postea seipsum ob fortitudinem laudat & constantiam, quâ per vales incultas ac tenebrosas noctu incedit. Tum equum nobilissimè pingit; venationem describit, & post eam, epulas; ac tandem cum eximiâ imbris descriptione, poema claudit. Ad summam, hoc Idyllium (quod ad minorem illam poesios dramaticæ speciem pertinet) deliciis ac suavitatibus abundat, & cum venustissimis Europæorum poetarum eclogis potest comparari. Quàm læta & vivida hæc est similitudo!

إذا قامتنا تزووع المسك منها
نسيم الصبا جاءت برّيا القرنفل

“ Cum duæ puellæ affurgerent, afflatus est

“ ab illis odor,

“ Tanquam zephyrus auram * floris Indici

“ perferens.”

* Angliocè clove-gilly-flower.

qua comparatione creberrimè utuntur poetæ
Perfici; ut Hafiz,

نسیم صبح غنبر بوست امروز
مکر یارم ره صحرا گرفتست

“ Aura matutina ambari hodiè odorem habet,
“ Forfan, puella mea in prato incedit.”

& alibi sæpiùs. Similiter * alius, amicam accedentem describens, ait bellissimè,

مکر نسیم صبا از چمن رشید
یا کاروان مشک ز راه ختن رشید

“ Suavifne aura ex hortulo proveniens spirat?
“ An moscho onusta caterva exviâ *Khoteni*
“ redit?”

Alias proferamus comparationes non minùs venustas :

إذا ما الثريا في السماء تعرضت
تعرض اثناء الوشاح المفصل

“ Cùm in cælo splenderent Pleiades,
“ Tanquam extrema pars chlamydis margaritas ornatæ.”

Comparatur æther cœruleus cum puellæ veste,
Pleiades verò cum gemmis super eam sparsis.

* Vide Herbelotum in voce *Khoten*, pag. 999.

Pulchrè easdem comparat *Mohammed Ben Abdalla el Catib* cum gemmâ *Turcbesâ* margaritis distinctâ,

حكت طبقا فيروزجيا ادييه

نثرت عليه سبع حبات لؤلؤ

“ Similes sunt (Pleiades) vasi è gemmâ cœ-

“ ruleâ factò,

“ Super quod sparguntur septem margaritæ.”

مهفهة بيضاء غير مفاضة

ترايها مصقولة كالسجنجل

“ Gracilis puella, splendida, non amplum

“ habens corpus,

“ Cujus pectus politum est tanquam specu-

“ lum.”

Potest etiam reddi tanquam * *argentum liquidum*.

تصدّ وتبدي عن اسيل وتتقي

بناظرة من وحش وجرة مطفل

“ Se avertit, ac detexit molles genas, cir-

“ cumspiciens,

“ Tenero aspectu velut timida hinnulorum

“ mater.”

Confert languidos puellæ oculos, amoris plenissimos, cum cervæ tenerrimo aspectu.

وجيد كجيد الريم ليس بفاحش
اذا هي نصته ولا بهطل

“ Collum ejus, sicut collum capreolæ non
“ invenustum,

“ Cum illud erigat, nec monilibus carens.”

Quicumque الطيبي pulcherrimum animal
aspexerit, hujus comparationis elegantiam &
suavitatem perspiciet.

وفرع يزين الماتن اسود فاحم
اثيث كقنو النخلة المتعكل

“ Crines, qui tergum ornant, nigri, imò ni-
“ gerrimi,

“ Densi, tanquam racemi palmæ copiosi.”

Eandem similitudinem innuere videtur Salomo,
licet capillos haud nominet :

אשכל הכפר דדי לי

בכרמי עין גדי

“ Racemus uvarum dilectus meus mihi,

“ In hortis Eingedi.”

Certè Græci cincinnos plexos & nigros cum
uvarum racemis creberrimè comparant.

وكشخ لطيف كالجديل منمصر
وساق كانبوب السقي المذل

- “ Medium ejus corpus funiculo tenui simile,
 “ Crus autem palmæ aquâ rigatæ remisso
 “ furculo.”

تضي الظلام بالعشاء كأنها
 منارة مهسي راهب متبتل

- “ Caliginem noctis illuminat, velut
 “ Lampas viri solitarii, vespertini, abditi.”

كبكر المقناة البياض بصفرة
 غداها نهر الماء غير محلل

- “ Similis est (facies ejus) margaritæ partim
 “ candidæ, partim flavæ,
 “ Quam nutrit dulcis aqua, non turbata
 “ viatoribus.”

Pulchrior est nimirum color margaritæ, quæ non fit puri candoris.

Possunt hæc atque alia hujus poematis loca cum Salomonis * delicatis illis ac venustis descriptionibus comparari; ejus sanctissimum carmen inter Idyllia Hebræa recensendum puto.

Inter poetas recentiores facilè omnibus præstat *Ebn'el Faredh*, ejus elegans volumen in Academiæ bibliothecâ vidimus: unam hujusce scriptoris elegiam, quæ imagines Arabum campestrium luculentè demonstrat, libet huic capiti subungere.

قال ابن الفارض
 ابرق بدا من جانب الغور لامع
 ام ارتفعت عن وجه ليلى البراقع
 انار الغضا ضاءت وسلمي بذي الغضا
 ام ابتسبت عما حكته المدامع
 انشر خزامي فاح ام عرف حاجر
 بامّ الغري ام عطر عزة ضايع
 الا ليت شعري هل سلمي مقبية
 بوادي الحمي حيث المتيم والع
 وهل لعلع الرعد الهتون بلعلع
 وهل جادها صوب المزن هامع ب
 وهل اردن ماء العذيب وحاجر
 جهاراً وسر الليل بالصبح شايع
 وهل قاعة الوعساء مخضرة الرباء
 وهل ما مضى فيها من العيش راجع
 وهل بربا نجد فتوضح مسند
 اهيل النقا عما حوته الاضالع
 وهل بلوي سلع يسلم عن متيم
 بكاطمة ما ذا به الشوق صانع

وهل عذبات الرند تقطف نورها
 وهل سلّمات بالحجاز ايانع
 وهل اثلاث الحزّع مشمرة وهل
 عيون عواذي الدهر عنها هواجع
 وهل قاصرات الطرف عيّن بعالم
 علي عهدي المعروف ام هو ضائع
 وهل طبيبات الرهتين بعيدنا
 اتمن بها ام دون ذلك مانع
 وهل فتيات بالغور ترينني
 مرابع نعم نعم تلك المربع
 وهل ظل ذاك الضال شرقي ضارج
 ظليل فقد روته مني المدامع
 وهل عامر بعدنا شعب عامر
 وهل هو يوماً للمحبين جامع
 وهل ام بيت الله يا ام مالك
 عريب لهم عندي جميعا صنابع
 وهل نزل الركب العراقي معرّفا
 وهل شرعت نحو الخيام شرايع
 وهل رقصت بالمازمين تلايص
 وهل لقياب البيض فيها تدافع

لعل اصيحابي بهكة يبردوا
 بذكر سليبي ما تجنّ الاضالع
 وعلي الليلات التي قد تصرمت
 تعود لنا يوماً فيظفر طامع
 ويفرح محزون ويحوم متيم
 ويانس مشتاق وبالتذ سامع

Hoc est ferè ad verbum,

- “ Fulgurne apparet ex latere vallis rutilans?
 “ an amuventur è facie Leilæ *puellæ* vela?
 “ Ignifne inter *arbores dictas* Gadha splendet,
 “ dum Solima in loco his arboribus confito
 “ commoratur? an renident, supra quam dici
 “ potest, illius oculi?
 “ Odorne *herbæ* Khozâmi spirat? an Ilageri
 “ fragrantia ex matre urbium, *Mecca*? an
 “ dulcis halitus Azzæ *puellæ* dispergitur?
 “ Hui! utinam scirem num habitet Soleima in
 “ valle inaccessâ, ubi amator desperans luget.
 “ Cupio autem scire, num sonet adhuc tonitru
 “ plena, *nubes* pluviosa in Lalâo monte, &
 “ num irriget cum effusio pluvix manantis:
 “ Num hauriam *amplius* aquam Azibi & Ha-
 “ geri, apertè dum arcanum noctis ab Aurorâ
 “ detegitur:

- “ Num planities arenosa virides habeat colles;
 “ & num vita, quæ in ea transacta est, sit
 “ aliquando tandem reditura:
 “ Num in collibus *Najdi* & *Taudhi* sit qui nar-
 “ ret, O dulcis amicule, de eo *ardore* quem
 “ pectora sua contegunt:
 “ Num in arenæ cumulo *montis* Salái, roget
 “ quispiam de amatore perduto in *Cadbemâ*,
 “ *dicens*, Ecquid est in eo quod amor efficiat?
 “ Num ramuli myrtei decutiant flores suos, &
 “ num *arbores* Salamæ in *regione* Hegiáz ma-
 “ turescant:
 “ Num myricæ vallis florescant, & num adversæ
 “ fortunæ oculi procul ab illis dormiant:
 “ Num puellæ demissis oculis, iisque amplis, in
 “ *loco* Alija, fidem servent, an negligant:
 “ Num hinnuli Rakimatein *duorum hortulorum*
 “ procul à nobis commorentur in iis, an sit
 “ qui eos prohibeat:
 “ Num virgines in valliculâ monstraturæ sint
 “ mihi vernas Noamæ *puellæ* sedes; O sedes
 “ dulcissimas!
 “ Num loti sylvestris umbra, quæ lotus orienti
 “ foli exponitur in *Dharijâ*, spissa *aduc* ma-
 “ neat; certè *illam arborem* oculi mei lacry-
 “ mis irrigabant:
 “ Num colitur, nobis absentibus, vallis Ameri,
 “ & num vallis ista amatoribus congregiendi
 “ locus unquam futura sit:

- “ Num templum Meccanum, O mater Malikæ,
 “ petiverint Arabes adolescentuli, quibus om-
 “ nibus ob benefacta gratiæ à me habendæ
 “ sunt :
 “ Num cætus equitum Chaldæorum descende-
 “ rint in *monte* Arafat religionis ergo ; &
 “ num apud tentoria patefactæ sint leges
 “ *Mohammedis* :
 “ Num saliant in angustiis *Meccæ & Arafæ*,
 “ camelæ juvenæ, & quatiantur inter eas
 “ albæ *dorsorum* turriculæ :
 “ Num salutet Solima lapidem apud quem fœ-
 “ dus nostrum fuerat, & premat eam di-
 “ gitis :
 “ Forfan amiculi mei in Meccâ extinguunt, re-
 “ cordatione Solcimæ, *ignem* quem eorum
 “ celant pectora :
 “ *Spera autem* noctes, quas transegimus, reditu-
 “ ras nobis aliquando, ut exultet perdite
 “ amans,
 “ Et gaudeat tristitiâ oppressus, & vivat amore
 “ percitus, & societatem petat desiderio fla-
 “ grans, & delectetur quicumque hæc au-
 “ diet.”

Hoc poema versibus elegiacis reddere conati
 sumus, vel potius imitari, aliis sententiis paul-
 lulum mutatis, aliis omninò rejectis, ita tamen
 ut elegiæ Arabicæ forma atque argumentum
 satis accuratè serventur.

Fulgur an è densâ vibratum nube coruscat ?
An roseas nudat *Leila* pudica genas ?
Bacciferumne celer fruticetum devorat ignis ?
Siderea an *Solima* lumina dulcè micant ?
Nardus an *Hageri*, an spirant violaria *Mecca*,
Suavis odoriferis an venit *Azza* comis ?
Quàm juvat ah ! patrios memori tenuisse recessûs
Mente, per ignotos dum vagor exul agros !
Valle sub umbrosâ, pallens ubi luget amator,
Num colit assuetos mollis amica lares ?
Jamne cient raucum præfracta tonitrua murmur
Montibus, effusæ quos rigat imber aquæ ?
An tua, dum fundit primum lux alma ruborem,
Lympha, *Azibe*, meam pellet, ut antè, sitim ?
Quot mea felices vidistis gaudia, campi,
Gaudia væ ! misero non renovanda mihi ?
Ecquis apud *Nagedi* lucos aut pascua *Tude*
Pastor amatorum spesque metûsque canet ?
Ecquis ait, gelidâ *Sala* dum valle recumbit,
Heu ! quid *Cademeo* in monte sodalis agit ?
Num graciles rident hyemalia frigora myrti ?
Num viret in folitis lotos amata locis ?
Num vernant humiles in aprico colle myricæ ?
Ne malus has oculus, ne mala lædat hyems !
An mea *Alegiades*, dulcissima turba, puellæ
Curant, an zephyris irrita vota dabunt ?
An viridem saliunt, nullo venante, per hortum
Hinnuleique citi, capreolique leves ?
Visamne umbriferos, loca dilectissima, saltûs,
Ducit ubi facilem læta *Neama* chorum ?
Num *Daregi* ripas patulâ tegit arbutus umbrâ,
Ah ! quoties lacrymis humida facta meis ?
Grata quis antra colit, nobis absentibus, *Amri*,
Antra puellarum quàm benè nota gregi ?
Forsan amatores *Meccanâ* in valle reductos
Absentis *Solima* commeminiſſe juvat.

78 POESES ASIATICÆ COMMENTARIIL.

Tempus erit, levibus quo pervigilata cachinnis
Nox dabit unanimi gaudia plena choro ;
Quo dulces juvenum spirabit cœtus amores,
Et lætos avidâ combibet aure modos.

सत्यमेव जयते

CAPUT IV.

الغزل

SIVE

De Carmine Persico.

ALTERA poematis species quâ utuntur Asiatici, & ex iis præcipuè Persæ, الغزل seu *carmen amatorium*, vocatur. Hujus autem carminis leges insigniores sunt, ut sit breve, ut varium, ut venustum: breve, nam pluribus quàm septendecim distichis constare nequit, & septem tantum aut octo plerumque complectitur; varium, utpote cujus singuli versûs singulos habeant sensûs, qui vix ullo inter se nexu cohæreant; venustum, quia imaginibus latis ac floridis abundat, quas pœnè necessariò subsequitur verborum pulchritudo ac nitor. Duo porrò primi uniuscujusque Odæ versiculi similiter desinant oportet, idemque sonus per totum carmen in versiculorum parium fine continuatur. In ultimo autem versu, vel saltem in eo qui ultimum præcedit, poeta nomen suum artificiosè & jucundè intexit. Quæ res ut clariores red-

dantur, subjiciam carmen venustissimum, à poetâ admirabili *Hafez* scriptum, quem in hoc opere sæpius laudabo;

دوستان وقت کل آن به که بعشرت کوسیم
سخن پیر مغانست بجان نپوشیم

- “ Amici, rofarum tempore, melius est hilaritati curam impendere;
“ Vox est senis tabernarii animæ nostræ;
“ ne cunctemur.”

نیست در کس کرم و وقت طرب میگذرد
چاره آنست که سجاده بهی بفروشیم

- “ Nemini est mœstitia; at lætitiæ tempus avolat;
“ Illud nobis erit auxilium, ut * sacrum stragulum vino permutemus.”

خوش هوا نیست فرح بخش خدایا بفروشت
نازیننی که برویش می کلکون نوشیم

- “ Dulcis aura est, gaudium præbens; mitte,
“ ô faustum numen,
“ Lascivam puellam, quâ præsentem vinum
“ roseum bibamus.”

* Super quo se prosternunt *Mohammedani*, cum preces fundunt.

ارغنون ساز فلک رهن اهل هنرست
چون ازین غصه ننالیم و چرا نخروشیم

“ Lyram apta: fortuna proborum hominum
“ prædatrix est;

“ Siquidem ob illum dolorem non queramur,
“ cur non clamorem excitemus?”

کل بجوش آمد و از می نزدیکش آبی
لاجرم ز آتش حرمان و هوس درجوشیم

“ Rosa cum strepitu venit: annon è vino
“ aquam illidemus?

“ Præcipuè cum igne amoris & desiderii tu-
“ multuemur.”

حافظ این حال عجب با که توان گفت که ما
بلبلانیم که در موسم کل خاموشیم

“ O Hafez, mirum esset si quis posset dicere,

“ Nos lusciniæ esse, & tempore rosarum silere.”

Hæc verti, ut multa ejusdem poetæ; exemplum secutus amicissimi & nobilissimi viri Caroli Revizkii, qui semper est à me honorificè nominandus*:

Jam rosa purpureum caput explicat. Adsit, amici,

Suavis voluptatum cohors:

Sic monûcre fenes.

* Vide Specimen Poeseos Persicæ Vindobonæ editum.

Nunc læti fumus: at citiùs læta avolat ætas.

Quin sacra permutem mero

Stragula nectareo?

Dulcè gemit zephyrus. Ridentem mitte puellam,

Quam molli in amplexu tenens

Pocula læta bibam.

Tange chelyn. Sævit fortuna; at mitte querelas.

Cur non canoros barbiti

Elicimus modulos?

En! florum regina nitet rosa. Fundite vini,

Quod Amoris extinguat facem,

Nectareos latices.

Suavè loquens Philomela vocor: Quì fiat ut umbrâ

Tectus rofarum nexili

(Veris avis) taceam?

Hæc Ode longâ explicatione non eget. Pauca tamen hic breviter notanda sunt, ad ultimi versûs suavitatem intelligendam, quæ * aliàs fufius exponam. Primùm poetæ Asiatici seipfos cum lusciniis sæpissimè comparant; quæ res à poetâ Græcâ haud multum abhorret: sic enim, si meminî, Anacreon:

ὄρνις γενεσθαι βυλομαι

Λιγυμυθὸς ἀγδων.

Ἄναπετομαι δὴ πρὸς Ὀλυμπον

Πτερυγεᾶσι κῆραις. πετομαι δ' ἴδον

Ἄλλοτ' ἐπ' ἄλλαν μελεων.

Deinde, respicit poeta fabulam illam jucundissi-

* Vide Caput *De Imaginibus Poeticis*.

mam, & in Asia pervagatam, de lusciniæ & rosæ amoribus, de quâ in capite *de Imaginibus* uberius differam. Dicit itaque, *fierine potest quin, cùm rosæ, floris dilectissimi, pulchritudinem intuear, lætitiâ me efferam, & in dulcem modulationem erumpam?* Quæ imago quàm hilaris est, quàm vivida! & ut clariùs ostendam, quantum jucunditatis poesi Persicæ afferant ab hac fabellâ depromptæ imagines; aliud ejusdem poetæ carmen exponam, breve illud quidem, sed, ut ait poeta,

Χαριτων αυτων σικκων.

& quod pulcherrimum *Gazela* erit exemplum.

ساقی بیار بادہ کہ آمد زمان کل
تا بشکنیم توبہ دگر در میان کل

“ Puer, affer vinum: venit enim tempus ro-
“ farum; सयमेव जयते

“ Ut pietatis vota iterum inter rosas viole-
“ mus.”

کوری خوار نعرۂ زنان در چمن رویم
چون بلبلان نزول کنیم آشیان کل

“ Hilares, strepentes, in hortum eamus,

“ Tanquam lusciniæ in roseum nidum de-
“ scendamus.”

در صحن بوستان قدح بادہ نوش کن
کایات خوشدلی همه آمد بشان کل

- “ In horti recessu vini cyathum ebibe,
 “ Nam lætitiæ signa jussu rosæ veniunt.”

کل در چمن رسید مشو ایمن از فراق
 یار و شراب جوی و سرا بوستان کل

- “ Rosa in hortum venit; ne sis è digressus
 “ metu omninò vacuus:
 “ Sodalem, & vinum pete, & palatium ro-
 “ feti.”

حافظ وصال کل طلبی همچو بلبان
 جان کن فدای خاک ره باغبان کل

- “ Hæfæz, rosarum adventum petis, tanquam
 “ Iuscinia.
 “ Anima tua pulverem viæ redimat, quâ
 “ roseti custos incedit.”

Hanc Odam, varietatis causâ, Græcè imitari
 sum conatus, versibus dactylicis Theocriteis:

Ἐγκίρνα, φίλε παῖ, γλυκύν οἶνον ἀφειδώς,
 ἤλυθεν γὰρ ἐκ πολυδαίδαλον, ἤλυθεν.
 Ἐν ῥόδοις κατακείσ', ὅσα δὲ χθές ὑπέσχεο
 Σάμερον Ζεφυροῖς μαλακαίποσι δὸς φερεῖν.
 Ἀμμες δὲ, σέφανοις θαλεροῖς πεπυκασμένοι
 Ἄβρα μειδιῶντες, ἑταῖρε, χορευσομεν,
 ὧς δ' ἀήδονες ἔχομεναι ἐπὶ δένδρεω
 Κλίσμῳ ἐν ῥοδίνῳ κατακείσομεθ' ἀδώς.
 Εἰς κάπον, φίλε κῆρε, βαδίξε βαθυσκίον,
 Παιδα δ' εὐραθαμίγα μελιφρονὶ ἀμπελῷ
 Χρυσέαις ἐν φιάλαισιν ἀμύσσι συνεκπίθ,

Τερψις γὰρ Γλυκυτῆς τε ῥοδόχροος ἔρχεται.
 Ὅρας, ὡς ῥοδεὸν πεταλὸν Ζεφυρῷ γέλα.
 Λυρίον δὲ ταχ' ἰσάνις ἢ ἀπολαμψεται.
 Νῦν δὲ νεκταρεῖς ἑοτρυν ῥανιδὰς πιε,
 Κεῖτο δ' ἐν ῥοδεῖσι λυπαροχροὺς ἀνδρῶσι,
 Καρὴν δὲ ῥαδινοῖς μελεεσθὶ πεδερχέο.
 Ἐγὼν μαν ὕψ' ἐρωτὶ ῥόδων ἀπαλοχρῶν
 Δαχθεῖς τακομαι, ὡς λιγυφῶν ἁλῶνις,
 Χρὴν σ' ἀρ', ὡ φίλον ἦτορ, ὑπερφίλειν κόνιν
 Βυσσῶν, ἐνθα ῥόδων μελετῶρ ἐπινίσσεται.

Haecenus de Odæ Asiaticæ formâ & structurâ.
 Sequitur ut de argumento ejus differam. Nam
 de numeris in secundo capite satis, ut arbitror,
 dictum est. Complectitur autem hæc carminis
 species vel vini ac deliciarum, vel τῶν ἐρωτικῶν, vel
 humanæ pulchritudinis, vel amœnitatum ac re-
 rum naturalium suavem & floridam descrip-
 tionem.

Perspicuum est adeò Odam ex jucundissimis
 animi affectibus originem duxisse, Amore ac
 Lætitiâ. Ac de amatorio quidem carmine, alias
 plenius *. Nunc verò de eo differam, quod ab
 hilaritate & gaudio profectum esse initio videtur.
 Amat igitur imagines à naturæ amœnitatibus
 derivatas; quæ omnium sunt dulcissimæ, & cùm
 omni poesi, tum præcipuè Asiaticæ incredibilem
 afferunt venustatem. Nempe in Persarum at-
 que Arabum carminibus ubique describuntur

* Vide Caput de Poesi Amatoriâ.

verni temporis suavitates, atque oblectamenta; horti floribus pulcherrimis ornati, rosas, narcissos, hyacinthis, violis: prata herbis vestita viridissimis; fontes gelidi, amnes perlucidi, pomaria fructuum omnium varietate distincta; adde huc, avium delicatissimas modulationes, & à moschiferis hinnulcis afflatos odores; cæteraque omnia, quæ sensûs non delectant solum, sed etiam infatigabili voluptate perfundunt. Possumus itaque hanc poematis speciem legitimam Naturæ progeniem vocare; nam si esset, qui in speluncâ obscurâ semper habitavisset, nec unquam aspexisset vel divinam cœrulei ætheris pulchritudinem, vel naturalium rerum splendidissimos ornatûs; deinde in Arabiæ Felicis campos repente fuisset asportatus, non puto fieri posse quin, cum flores, herbas, fruges, arbores, & reliqua quæ modò percensui, vidisset, cœlesti quodam instinctu inflammaretur, & in cantum se effunderet lætum, vividum, audacem, exultantem: & vel illa caneret,

Ver novum, ver jam canorum, vere natus
orbis est,

Vere concordant amores, vere nubunt alites*.

vel (si illum Arabico sermone uti fingamus) hos
† venusti poetæ versûs recitaret,

* Pervigil. Veneris.

† Abu Nawâs,

تأمل في رياض الارض وانظر
 الي اثار ما صنع المليك *
 عيون من لجين شاخصات
 باحداق كها الذهب السبيك *
 علي قصب الزمرد شاهدات
 بان الله ليس له شريك *

- “ Contemplator terræ hortos, & aspice
 Vestigia earum rerum, quas effecit numen
 divinum;
 “ Oculos argenti (*narcissos*) ubique fixos &
 apertos,
 Cum pupillis auro liquefacto similibus,
 “ Super calamo smaragdino, testantes
 Neminem esse Deo parem.”

Verisimile est enim illum eodem tempore, quo
 has naturæ suavitates laudavisset, & esse Deum,
 & Deum harum rerum effectorem, putaturum
 fuisse; ubi carminum sacrorum, quæ Græci
 ὕμνοι vocant, videmus originem. Sed de his
 aliàs * : jam illuc redeo, unde digressus sum.

Restat itaque ut de Odæ Asiaticæ dictione lo-
 quar. Ea autem non abesse potest quin sit dul-
 cissima: nam venustarum imaginum comes est,
 & quasi soror venusta oratio; & haud admodum

* Vide Caput de Laudatione.

facile est, nisi deditâ operâ, de rebus jucundis injucundè dicere. Sed quoniam de Venustate separatim *, & fusiùs scribere in animo est, plura de eodem argumento hic differere non est necessarium. Expromam igitur ejusdem Lyrici carmen in primis elegans, & in quod mirum est quàm splendidæ, quàm hilares, quàm novæ inducantur imagines; quàm exquisiti verborum colores, quàm nitida figurarum lumina.

بهار وکل طرب انکیز کشت و عهد شکن
بشادی رخ کل بیخ غم زدل برکن

“ Ver & rosæ lætitiā excitant, & fœdus violare faciunt;
Ob hilarem rosæ vultum, radicem tristitiæ à corde evelle.”

رسید باد صبا غنچه در هواداری
زخود برون شد و در تن درید پیراهن

“ Venit zephyrus: rosæ calyx ob levitatem
Extra se rapitur, & vestem, quæ corpus velat, lacerat.”

طریق صدق بیاموز ز آب صافی دل
براستی طلب آزادگی ز سرو چمن

* Vide Caput de Venustate.

“ Viam veritatis disce ab aquâ perlucidâ, cor
meum,
Æquitatem & libertatem à cupressu horti
quære.”

زدستبرد صبا کرد کل کلاله نکر
شکنج کیسو سنبل ببین بروی سمن

“ A Zephyri violento spiritu circâ rosam
cinnos vide ;
Plexam hyacinthi cæsariem super jasmini facie
aspice.”

عروس غنچه پر از زیور تبسم خویش
بعینه دل و دین میبرد بوجه حسن

“ Rosæ calyx, tanquam sponsa, risu suo ama-
bili ornatur,
Corda & religionem eorum quos intuitur pul-
chrâ facie statim surripit.”

صغیر بلبل شوریده و نغیر هزار
برای چشن کل آمد برون زبیت حزن

“ Luscinia amore percitæ modulatio, & stre-
pitus carduelis auditur,
Ob festum diem rosa è tristitiæ domicilio
exit,”

حدیث قصه دوران از جام حافظ پرس
بقول مطرب فتوی پیر صاحب فن

“ Narrationem de fortunæ fabulis à poculo,
Hafez, percontator,
Dum modulatur fidicen, & fenex scientiâ im-
butus doctè respondit.”

Hoc carmen, ob imagines poeseos Asiaticæ proprias, Latinis versibus commodè reddi non potuit.

Jam verò Odæ Asiaticæ leges satis dilucidè (spero certè quidem) exposui, & lectis exemplis illustravi: notandum est tamen poetas leges hæc interdum negligere; æquum est enim illos jure uti suo, & regulas, quas ipsi scilicet invenerint, si collibeat, prætermittere. Itaque, tamen hanc Odæ speciem maximâ ex parte distinguat suavitas, nonnunquam tamen elatiorum imaginum quasi temperationem admittit: velut in illo Ferdusii poetæ admirabilis carmine, quod, etsi amatorium sit, grande est tamen, & sonorum; licet, ut verum fateamur, nimis turgidum:

شبی در برت کر بر آسودمی
سر فخر بر آسمان سودمی

“ Si unâ nocte possem in tuo gremio requiescere,

Excelsa capite cælum ipsum ferirem,”

قلم در کف تیر بشکستی
کلاه از سر ماه بر بودمی

“ Calamum in Sagittarii manu frangerem,
Coronam de lunæ capite diriperem:”

بقدر از نهم چرخ بگذشتی
به پی زرق کردون بغر سودمی

“ A nono cœlo potenter transirem,
Arrogantiæ pede orbem terrarum calcitra-
rem,”

جمال تو کر زانکه من دارمی
بجای تو کر زانکه من بودمی

“ Quòd si illic pulchritudinem tuam habe-
rem,
Si illic in tuo loco starem,”

به بیچارگان رحمت آورمی
بدرماندگان بر بخشودمی

“ (Amatoribus) auxilio destitutis essem mi-
sericors,
Curâ attritis benefacerem.”

Hic porrò nomen suum in ultimo versu, quem *Regium* appellant, non induxit; eundem-que sensum per totum carmen continuat; & quanquam effrenis illa evagandi licentia poetis Lyricis non conceditur solum, sed etiam in iis collaudatur, atque adeò pœnè necessaria est; in nonnullis tamen carminibus, disticha arctissimo

nexu colligantur; & sensus per jucundam rerum varietatem leniter & æquabiliter profluens in acumen quoddam definit. Utraque fanè species suam habet pulchritudinem; sed in diverso tamen genere; nempe illa naturam & exultantis ingenii impetum præ se fert, hæc artem: illa copioso fluvio similior est, hæc perlucido rivulo, quæ multiplici lapsu errans, illuc revertitur, unde defluerat; quamobrem illa ad poesin *Asiaticam* videtur esse accommodatior, hæc ad *Europæam*. Tametsi Hafizi carmina longè plurima ad priorem illam speciem referenda sunt, quædam tamen inter ea secundæ formæ pulcherrima præbent exempla; cujusmodi illud est,

عشقبازي وجواني و شراب لعلفام
مجلس انس و حریف همدم و شرب مدام

“ Amoris lufus, adolescentia, vinum pyropo simile,
Convivium, & sodalis unanimis, & meri potio,”

ساقی شکردهان و مطرب شیرین سخن
همنشین نیک کردار و ندیم نیکنام

“ Vini minister ore sacchareo præditus, &
cantor dulciloquus,
Amicus beneficus, & compotor bonæ existimationis,”

شاهدي از لطيف و پاكي همچو آب زندگي
دبيري در حسين و خويي غيرت ماه تهم

“ Puella amata lenitate & moribus aquæ immortalitatis fimilis,

Cordis prædatrix formâ & pulchritudine plenæ
lunæ æmula,”

بزمکاهي دلغريب چون قصر فردوس برين
کلشني پيرامنش چون روضه دار السلام

“ Convivii locus, cor exhilarans, tanquam
paradisi palatium, & in eo

Rosetum undequaque horto domicilii pacis
fimile,”

صف نشينان نيکخواه و پيشکاران باآدب
دوستداران صاحب اسرار و حريغان
دوستکام

“ Series comitum benevolorum, & artifices
ingeniosi,

Amici arcanorum custodes, & focii dilecti,”

بادء کدرنک تلخ و تيز و خوشخوار و سبک
نقلي از لعل نگار و نقلي از ياقوت جام

“ Vinum roseum, acre, vividum, gustu dulce,
& leve,

Pars ex rubino ornato, pars ex poculo pyro-
pino,”

غمزه ساقی بیغهای خرد آهیخته تیغ
زلف جانان از برای صید آفکنده دام

“ Obtutus oculorum puellæ sagacis tanquam
ensis strictus,

Virginum formosarum cincinnati, venandi causâ
tanquam laquei appensi,”

نکته دانی بزله کوچون حافظ شیرین سخن
بخشش آموزی جهان افروز چون حاجی توام

“ Dictorum sagacium sciens, facete loquens,
dulci voce tanquam Hafiz præditus,

Liberalitatem docens, orbem terrarum illu-
minans, tanquam *Hagi Kovâm* *,”

هر که این صحبت نخواهد خوشدلی بروی
تباہ

وانکه این عشرت نجوید زندگی بروی حرام

“ Hæ sunt deliciæ, quarum societatem si quis
non cupit, illi corrupta est suavitas,

Et quarum jucunditatem si quis non petit,
illi negatur immortalitas.”

Hanc poematis speciem haud multùm exco-
luisse videntur Arabes; nam Elegiæ venustatem

* Vir eximiè liberalis, quem non minus sæpè laudat Hafiz,
quàm Mæcenatem Horatius.

& elegantiam sibi quasi suo jure vendicantes, carminis amatorii laudem *Perfis* concedunt; quos Turcæ, ut solent, imitantur. Subjiciam tamen carmen Arabicum à poetâ mihi quidem ignoto scriptum, sed ornatum summâ numerorum dulcedine, dictionis suavitate, imaginum splendore, translationum pulchritudine: & quod cùm optimis *Perfarum* Odis audeo conferre. Complectitur formosæ adolescentulæ descriptionem.

قسما بنشوة جفنه وبخصره
 وباسهم يرمي بها من سحره *
 وبلين عطفيه ومرهف لحظه
 وبياض غرته واسود شعره *
 وبحاجب منع الكري عن ناظري
 وسطا علي بنهيه وباءمره *
 وعقارب قد ارسلت من صدغه
 وسهت لقتل العاشقين بهجره *
 وبورد خديه وآس عذاره
 وعقيق ميسمه ولؤلؤ ثغره *
 وبطيب نكهته وسلسال جري
 في فيه مع شهد بريقه خمره *
 وبجيده مع غصن قامته
 ونهيد كالرمان في صدره *

وبردفه المرتج في حركاته
 وسكونه وبرقة في خصره *
 وحرير ملهسه وخفة روجه
 وبها حواه من الجمال بأسره *
 وبجود راحته وصدق لسانه
 وبطيب مولده وعالي قدره *
 ما لهسك ان عرفوه الا عرفه
 والريح طيب نشره في نشره *
 ولذلك الشمس المنيرة دونه
 وكذا الهلال حكى قلامه ظميره *

- “ Juro per arcum supercilii, & per medium corpus,
 “ Perque sagittas, quibus fascinum suum vibrat;
 “ Et per late rum ejus molliem, & acutum aspectus ensem
 “ Et frontis splendidi albedinem, & crinium nigrorem,
 “ Perque supercilium, quod somnum ab oculo meo abigit,
 “ Et in me, seu jubet seu vetat, injustè agit.
 “ Per * scor piones qui à cincinnis ejus emittuntur,
 “ Et veneno imbuuntur ad necandos amatores ob ejus de-
 “ cessum,
 “ Perque rosas genæ ejus, & myrtum lanuginis,
 “ Et rubinum ridentis (labii) & dentium margaritas.
 “ Et per suavem ejus odorem, & aquam dulcè labentem
 “ Ab ore ejus, cum favis & vini guttulis. (*verba scilicet.*)
 “ Per collum ejus, cum staturæ ejus ramulo,

* Eâdem si militudine utuntur Græci, cum plexos puerorum capillos Σχοπῆς vocant. Vide Schol. Thucyd.

- “ Et mamillas in pectore extantes tanquam mala Punica,
 “ Tergumque dum movet, leviter vacillans,
 “ Et dum quiescit, ac per medii corporis gracilitatem,
 “ Et per fericum tactûs illius, & levitatem spiritûs,
 “ Ac per omnes pulchritudinis formas, quas complectitur,
 “ Perque benevolam ejus indolem, & linguæ veritatem,
 “ Per bonam ejus nativitatem, & potentiæ altitudinem,
 “ Nullum esse moscho odorem, si illum olfacimus, præter
 “ odorem hujus *puellæ*,
 “ Et auram ab ejus halitu, halitum suum dulcem reddere,
 “ Solem porro nitidum illi esse inferiorem,
 “ Ac lunam (si cum illâ comparatur) abjectissimam videri.”

PARS TERTIA :

De poeseos Asiaticæ figuris, ac dictione.

CAPUT V.

De Imaginibus Poeticis.

JUVAT de imaginibus, quibus ornatur poesis Asiatica, pauca antè dicere, quàm ad figuras separatim tractandas accedam. Sequor itaque libentissimè in imaginum poeticarum partitione virum illum doctissimum, qui, etsi à me sæpe jam laudatus est, laudandus est tamen sæpiùs *. Is quatuor statuit fontes, à quibus ex depro-mantur imagines; nam vel ex *naturâ*, vel ex *vitâ communi*, vel ex *religione*, vel ex *hystoriâ* desumuntur; quibus fontibus libet quintum ad-dere, quem ille, de verissimâ Vatum divinorum poesi differens, admittere non potuit: *fabulas* dico *poeticas*, à quibus cùm in aliarum gentium, tum præcipuè in *Perfarum* poesi crebræ ima-

* De Sacra Poesi Prælect. vi. vii. viii. & ix.

gines, eæque pulcherrimæ, manare solent. Atque hîc repetendum est id, quod antea dixi (& sæpe profectò dicendum est) neminem idoneum esse poematum *Asiaticorum* lectorem, nisi totius *Asiæ historiam*, ut vocant, *naturalem* accuratè sciat, nisi mores earum gentium cognoscat, nisi ritûs ac disciplinas animo percipiat, nisi historiarum varietates memoriâ teneat, nisi porrò variis poetarum figmentis optimè sit instructus. Hæc, inquam, omnia qui non mente complectatur, nã illum Asiaticæ poeseos iniquissimum iudicem audeo dicere. Nam apertiores solummodò elegantias videbit, sed reconditiores & exquisitiores venustates perspicere nullo modo poterit, &, ut ait in Agamemnone Æschylus,

—ἐκ καλυμμάτων

Ἔσται δαδὸρκως νεογάμῳ νυμφὸς δίκην.

सत्यमेव जयते

Fingamus enim, verbi causâ, *Arabem* quendam qui *Græco sermone* satis perfectè sit imbutus, sed qui prorsùs ignoret, qui fuerint *Jupiter, Apollo, Bacchus*, alii; qui *Hercules, Theseus, Argonautæ*; quis apud inferos *Cerberus*, quæ prætèra *Elysia*, quis *Tantalus*, quis *Ixion*, quæ cætera poetarum portenta: demus huic homini, ut alios poetas omittam, *Pindari* carmina propè divina; apertas illas amœnitatum descriptiones & omnium gentium communes,

Αὐραὶ περιπνευσίν, ἀν-
 θεμα δὲ χρυσὴ φλεγει,
 τὰ μὲν χερσοθεν, ἀπ' αἰ-
 γλαῶν δένδρεων,
 ὕδωρ δ' ἀλλὰ φερβεί,
 ὁρμοῖσι τῶν χερσὶ ἀνά-
 πλεκόντι καὶ σέφανθες *,

percipiet ille quidem, & delectabitur: sed per-
 gat aliquantulum,

Βηλαῖς ἐν ὄρθαις Ῥαδάμανθυος
 ἐν πατρὶ εἰχει Κρονὸς ἐτοι-
 μὸν αὐτῷ παρ᾽ ἑδρῶν,
 ποσσὶς δ' ὅσων τῶν Ρεᾶς
 ὑπερτατὸν ἐχοῖσας θρόνον.
 Πηλεὺς τε καὶ Κάδμος ἐν ταῖσιν ἀλίσσονται.
 Ἀχιλλεὺς τ' ἐνείκ', ἐπεὶ
 Ζηνοῦς ἡτορ λιταῖς ἐπεισε, ματρὶ,
 Ὅς Ἐκτορ' ἐσφαλε Τροίας
 ἀμαχὸν αἵματι κί-
 νη, Κυκλὸν τε θάνατῳ πορεύ-
 ῃ. Ἄβς τε παῖδ' Αἰθιο-
 πα—

Hos profectò versûs pro facillimis, obscurissi-
 mos, pro dulcibus, hiantes, pro gravissimis, sub-
 infulos esse autumabit: atque in cæteris ejus-
 dem poetæ carminibus, ne milleffimam quidem
 elegantiarum ac venustatum partem intelliget.
 Similiter eum (ut ab imaginibus à rebus natu-
 ralibus depromtis ordiar) qui ad poema vel
Arabicum vel *Perficum* legendum accedit, nisi

regionis, in quâ versabatur poeta, fitum ac proprietates percipiat, fieri non potest quin præcipua lateat totius carminis pulchritudo; sic cùm dicat *Abu Ebadeh Albokhteri**,

* فكانها تبتسم عن لؤلؤ منصد او برد واتاح

وطره كالليل مرخية تخجل ضؤ الصباح *

“ Tanquam subrideret (dentes habens nitidiores),

“ Margaritis confertis, aut grandine aut anthemide:

“ Cinnus ejus, tanquam nox, demissus est,

“ (Facies) ejus lucem auroræ pudore afficit.”

& alius,

اخجلت بالثغر ثنايا الاقح
ياطرة الليل ووجه الصباح

“ Dentium tuorum splendore florem anthemidis pudore afficis,

“ O tu, cujus cinnini nocti similes sunt, facies verò auroræ.”

fugiet eum maxima harum similitudinum suavitas, nisi sciat, primum, *anthemidem* florem esse candidissimum, de quo *Nicander* in secundo *Georgicorum* libro,

* Vide *Haririum Mekam*. II. & *Noctes Arabicas*.

Οὐδὲ μὲν Ἀνθεμίδων κενεῇ γήρυσται ἀκμή.

& cui poetæ Arabici puellarum dentes frequentissimè affimilant; deinde, *Arabibus* in tentoriis perpetuò degentibus auroræ exorientis imaginem esse notissimam, quâ utuntur sæpissimè, cum *albas genas jucundo rubore suffusas* describant. Pariter *Amralkeis*,

وتعطو برخص غير شثن كانه
اساريع ظبي او مساويك اسحل

“ Porrigit ea quæ dat, digitis teneris, non duris, tanquam vermibus in arenâ repentibus, aut ligno *Isbil*.”

Quis hunc versiculum potest intelligere, nisi qui sciat يسروع vermem esse longum, candidum habentem corpus, & rubrum caput; cum quo puellæ digiti herbâ quâdam purpureâ tincti comparantur; & *Isbil* ligni albi esse genus, quo defricantur dentes? Ad summam, poematum Asiaticorum lectoribus notum esse debet, eorum auctores in regione amœnissimâ vitam egisse, florum, arborum, animalium, aliarumque rerum abundantissimâ, quas in *Europâ* non habemus: eas itaque imagines quæ illis dilucidæ sunt, nobis videri obscuras, quæ illis pervagatæ, nobis abditas, quæ illis splendidæ, nobis temerarias, quæ illis denique sublimes, lætæ, plenæ, ju-

cundæ, nobis abruptas, nimias, tumidas, luxuriosas, dissolutas : sed ad alia pergamus.

Longum esset percernere, quam variæ ac venustæ imagines in poesi *Arabum* ac *Perfarum* deriventur vel à moribus, & vitæ communis consuetudine, artibus, ludis ac disciplinis, vel à rebus sacris, ut ab *Alcorano*, & templi *Mecani* ædificio, vel ab historiis regum, heroûm, ac bellorum memorabilium. Verùm si quis de his singulis plenè & copiosè velit differere, volumen integrum contexit necesse est.

Nunc verò de ultimo imaginum fonte, *fictionibus* scilicet poeticis, pauca dicam. Sunt autem imagines à fabulis derivatæ, ut rectè judicat *Hermogenes* *, jucundissimæ.

Nimium est quantâ cum voluptate & delectatione fabulas & recitatas audiamus, & scriptas legamus. Hoc sensit *Plato*; ideoque illas de *Boreâ* & *Orithyâ*, de *Gige*, & annulo illo mirifico, dulcissimè orationi suæ intexit. Notant contrâ dicendi magistri unum tantummodò in horridâ Thucydidis historiâ locum esse jucundum, ubi scilicet *Terei* & *Philomelæ* fabula inducitur † ! Est sanè fictio, poeseos (Hebræam omnium verissimam excipio) quasi anima, sine

* Περὶ Ἰδεων, lib. ii. cap. iii. περὶ Γλυκυτητῶ.

† Pag. 100. Edit. Hudf. Τῇσι δὲ τῷ Προινῇ τὴν Πανδιονος ἀπ' Ἀθηνῶν σχοῦντι γυναῖκα, προσήκειν ὁ Ὑγῆς ἐπὶς ἔδεν, εἰς τῆς ἀγῆς Θρακῆς ἐγενετο, & quæ sequuntur.

quâ nec naturam neque etiam nomen retinere possit. Ac mirum est quantum omnium gentium poesi hæc figmenta dulcedinem, & suavitatem afferant. De *Homero* harum fictionum, ut nonnulli putant, patre atque inventore, quem cum veteres tum recentiores poetæ imitati sunt, loqui non est necessarium. In veteri *Gothorum* poesi translationes propè omnes à fabulis sumuntur*: itaque in eâ aurum vocatur *Freyæ lacrymæ*; poesis, *Odini munus*. Versus quosdam *Peruvianos*, eosque antiquissimos, citat *Garcilassus*†; quorum sensus hic est: “ Puella formosa, frater
 “ tuus pluviosus, urnulam tuam nunc infrin-
 “ git; cujus ictus tonat, fulget, fulgurat. Tu
 “ vero, puella, jucundos imbres fundis; inter-
 “ dum grandinem ac nivem mittis; rerum om-
 “ nium effector & procreator tibi hoc munus
 “ tribuit.” Fingunt enim poetæ *Peruviani* puellam esse in cælo formosissimam, quæ amphoram aquæ plenam manu tenet; quam in terram identidem fundit; sed hujus puellæ fratrem, hominum generi inimicissimum, hanc amphoram interdum frangere, unde tonitrua & fulgura proveniunt. Dicit itaque *Garcilassus*, veterum *Incarum*, seu regum, quendam, qui & poeta admirabilis esset, & philosophus insignis, hoc

* Vide Eddam & Malleti Histor. Dan.

† Historia de Peru, lib. ii. cap. xxviii.

carmen contexuisse; additque hos versiculos inter nodos perveteres ac variis distinctos coloribus fuisse inventos. Notissimum enim est Peruvianos pro literis, nodis quibusdam usos esse. Sed redeamus ad Asiaticos. Apud eos multæ sunt pervagatæ fabulæ, quæ etiam in fictas * Europæorum historias tandem defluerunt: nam Ariosti *Hippogryfus* nihil aliud esse videtur, præter Persarum *Simorg* avem, de quâ mentio fit in *Sadii* libro *Bustân*,

چنان پهن خوان کرم گسترد
که سیمرغ در قاف قسمت خورد

- “ Campum mensæ liberalitatis ita latè extendit,
“ Ut gryps (*Simorg*) in monte Káf cibi portionem accipiat.”

Eadem avis mirifica in magno Ferdusii poemate inducitur Rustemo vulnerato administrans. Præterea fingunt poetæ Persici duo esse animantium genera ex igne puro confecta, quorum unum benevolum & mansuetum esse aiunt & aspectu venustissimum, in urbe splendidissimâ habitans, quam شان و کام Hilaritatem & Desiderium vocant; alterum, deforme, sævum, truculentum, generique hominum infestissimum, in locis mon-

* Historias videlicet Romanenses.

tuosis ac sylvestribus latens; hoc autem genus Persæ دیو, Arabes عفریت appellant, illud پری Peri, & جن Gen nominant, quibus vocibus etiam Europæi utuntur. Sed jucundissima omnium est ea de rosæ & lusciniæ amore fabula, quam frequentè attingunt poetæ Persici; inde fit ut, cùm in eorum carminibus de rosâ mentio incidat, lusciniæ nomen plurimùm subsequatur; velut in illo disticho,

مغنی کجای کہ وقت کلدست
چمنها پر از غلغل بلبلدست

“ Cantor, ubi es? nam rosarum tempus est;
“ Horti autem lusciniarum modulis pleni sunt.”

fic Gelalo'ddin Ruzbehâr in poemate الاشجار
ثمرات feu *Fructus arborum* vocato, divinum
numen alloquitur,

تا بحمد تو نعره زد بلبل
همه کوش ام چون درخت کل

“ Dum laudes tuas modulatè canit luscinia,
“ Ex omni parte auris sum, tanquam rosæ
“ frutex.”

Poetam rosæ folia cum auribus comparare inquit Herbelotus, à quo dissentio. “ *Totam au-*

rem esse," nihil aliud significat, nisi attentè audire: quam locutionem linguæ etiam Europææ non aspernari videntur.

Similiter quoque Sadi in libro Gulistân,

نه بلبل بر کفش تسبیح خوانست
که هر خاری بتسبیحش زبانست

" Non lusciniâ solum rosæ infidens laudes

" ejus canit,

" Unaquæque enim spina, ut cum laudet,

" lingua fit."

Et Hafez percleger,et,

کنونکه در کف کل جام بادۀ صافست
بصد هزار زبان بلبلش در اوصافست

" Nunc cum in rosæ manu vini puri calix sit,

" Centum mille linguis lusciniâ illius laudes

" canit."

ubi occulta est comparatio, eaque bellissima, rosæ enim calyculum, jam se explicantem, & purpureo colore suffusum, cum vini rubescentis poculo venustè comparat. Idem alibi,

چو در رویت بخندد کل مشو مغرور ای
بلبل

که بر کل اعتیادی نیست کر حسن جهان
دارد

- “ Cum in vultu tuo subridet rosa, ne idcirco
 “ vanâ spe decipiaris, O lusciniâ,
 “ Siquidem rosæ nulla est fiducia, licet totius or-
 “ bis terrarum pulchritudinem complectatur.”

Et

رونق عهد شبابست دگر بستانرا
 میرسد مژدهٔ کل بلبل خوش الحانرا

- “ Splendidum adolescentiæ tempus horto re-
 “ dit,
 “ Faustum rosæ nuncium suaviloquæ lusci-
 “ niæ affertur.”

Et

نواي بلبلت اي کل کجا پسند اقتد
 چوکوش وهوش بهرغان هرزه کوداري

- “ Modulatio lusciniæ tibi, O rosa, quo modo
 “ grata esse potest,
 “ Dum aurem atque intellectum avibus futilia
 “ loquentibus præbes?”

hoc est, “ Quo modo jucunda esse possunt poetæ
 “ tui & amatoris carmina, formosa adolescen-
 “ tula, dum improbis delatoribus fidem habes?”
 Solent enim poetæ Perfici seipfos cum lusciniis,
 amicas verò cum rosis sæpenuerò comparare,
 velut in pulchro carmine elegantissimus Hafez,

غرور حسن اجازت مکر نداد ای کل
که پرسشی نکنی عندلیب شیدارا

- “ An arrogantia tua ob pulchritudinem te
“ non finit, O rosa,
“ Ut quippiam de lusciniâ amore percitâ
“ perconteris ?”

Et alibi pari cum venustate,

دیگر ز شاخ سرو سہی بلبل صبور
کلبانک زد کہ چشم بد از روی کل بدور
ای کل بشکر آنکہ توی پادشاہ حسن
با عاشقان بیدل مسکین مکن غرور

- “ Rursus è procero cupressi ramo luscinia
“ patiens
“ Modulos iterat (dicens) Malus oculus à
“ rosæ facie procul abfit !
“ O rosa, quòd tu regina sis pulchritudinis,
“ ne idcirco
“ Amatoribus tuis excordibus, miseris, te in-
“ humanam præbeas.”

Ita porrò idem,

دوشم ز بلبل چہ خوش آمد کہ می سرود
کل کوش پهن کردہ ز شاخ درخت خویش

“ Heri quanta mihi dulcedo à lusciniâ venit,
quæ suaviter modulata est,

“ Rosâ aurem explicante à ramo fruticis !”

Eâdem imagine frequentissimè utuntur Turcæ,
qui Persas, ut Latini Græcos, semper imitantur;
sic poeta in *Humaiun Nâmeb* citatus,

کلم کل کبی بردم اولوب شاد

قلب بلبل کبی الحان و فریاد

“ Læti perpetuò veniamus, tanquam rosâ,

“ Modulatè canentes & strepentes instar luf-

“ cinia.”

Ita denique Persicorum poetarum princeps,
omniumque forsan post Homerum elatissimus,
in pulchro poemate de Rustemi & Asfendiari
prælio, orditur,

کنون خورد باید می خوشکوار

که می بوی مشک آید از کوهسار

همه بوستان زیر برک کست

همه کوه پر لاله و سنبلست

بیالیز بلبل بنالد همی

کل از ناله او بیالد همی

شب تیر بلبل بخندد همی

کل از باد و باران ببندد همی
 من از ابر بینم همی باد و دم
 ندانم که بلبل چرا شد دژم
 بخندد همی بلبل از بوستان
 چو بر کل نشیند کشاید زبان
 که داند که بلبل چه گوید همی
 بزیر کل اندر چه بوید همی
 نکه کن سحر که که تا بشنوی
 ز بلبل سخن گفتن پهلوی
 همی نالد از مرک اسفندیار
 که با من همی بر کند شهریار
 ز بلبل شنیدم یکی داستان
 که خواند از گفته باستان

- “ Nunc est vinum bibendum gustu dulce,
 “ Odor enim moschi à montibus allatur.
 “ Unusquisque hortus rosarum foliis tegitur,
 “ Unusquisque collis tulipis & hyacinthis plenus est.
 “ In hortulo luscinià modulatè queritur,
 “ Rosa ob quèdum ejus expensilectur.
 “ Nocte tenebrosà subidet luscinià,
 “ Rosa vento & pluvia arctè ligatur.
 “ Equidem à nubibus volantes aspicio ventos & flatūs,
 “ Nescio quàm ob causà luscinià tristis sit.
 “ Ridet enim verò luscinià ex herti recessu,
 “ Cùm rosà infidet, os aperit.
 “ Quis scit quid luscinià loquatur,

- “ Quid sub rosâ illâ odoratu investiget ?
 “ Attende matutino tempore, ut exaudias
 “ A lusciniâ orationem Perficam.
 “ Ob mortem Isfendiari gemit (dicens),
 “ *A me princeps ille eripitur !*
 “ Jam verò lusciniæ narrationem audio
 “ Quæ à veteribus recitari solebat.”

Nec est fanè difficile conjecturâ consequi, unde commentitius hicce floris ac lusciniæ amor originem habuerit; narrant enim mercatores, lusciniæ in *Asiâ* rosarum odoratu incredibiliter delectari, & persæpè inter eas usque adèò volitare, donec odoris dulcedine, quæ in illis regionibus est acerrima, quasi ebriciæ factæ, pennas remittant ac decidant*: illud etiam addendum est, eâdem anni tempestate cum rosas florere, tum aves etiam solitas esse inter arbuscula modulari.

Huic capiti Oden *Hafezianam* haud alienum erit subungere, quæ varias omnium propè formarum *imagines* complecti videatur:

کنونکہ در چمن آمد کل از عدم بوجود
 بنفشہ در قدم او بہد سر بسجود

- “ Nunc cum in hortum venit rosa à nihilo in
 “ vitam,
 “ Viola super pedem ejus ponit caput, ad-
 “ randi causâ.”

* Vide Hyd. de Relig. Vet. Pers.

Voces Arabicæ *عدم* & *وجود* inter se contrariæ sunt, & sæpè sibi invicem opponuntur. Innuit autem poeta rosam, suo judicio, violæ præstare, &, tanquam reginam flosculum illum pedibus submittere. Bella est florum inter se nexorum descriptio: est prætereà ficta personæ inductio, eaque perelegans. Similiter de rosâ & narcisso poeta venustus Ebn Tâmmim,

من فضل النرجس وهو الذي
يرضي بحكم الورد ان يرأس
اما تري الورد غدا جالسا
ان قام في خدمته النرجس

“ Ex narcissi excellentiis hæc est, quod rosæ imperio, cùm dominatur, cedit: Nonne vides rosam sedentem, ad cujus servitium surgit narcissus?”

بنوش جام صبوحی بنالہ دف وچنک
بیوس غبغب ساقی بنالہ دف وعود

“ Bibe cyathum vini matutini ad modulos cymbali & lyræ, Osculare cervices puellarum ad modulos cymbali & fidium.”

بیاغ تازہ کن آیین دین زردبشتی
کنونکہ لاله برافروخت زآتش نہرود

“ In horto recentem fac ritum religionis *Zoroastris*,
Nunc cùm tulipa ardet igne *Nimrodi*.”

De religione *Zerduſhti*, & igne *Nimrodi*, vide
Hydii de Perſarum religione librum: deſcribit
poeta igneum florum ſplendorem.

زدست ساقی سیهین عذار عیسی دم
شراب نوش ورها کن حدیث عاد و ثمود

“ A manu pocillatoris genam argenteam, &
Meſſiæ halitum habentis,
Vinum bibe, & miſſam fac hiſtoriam *Adi* &
Themudi.”

Meſſiæ halitus innuit mollem ſpiritum ac jucundum, qui mortuos in vitam poſſit revocare. *Ad* & *Themud* nomina ſunt tribuum antiquarum in *Arabia* degentium, quas monitis Vatis *Saleh* obtemperare recuſantes, periſſe dicit auctor *Alcorani*.

Huc reſpicit *Atthar* in *Pendnameb*,

انکه فرمان داد قهرش بادرا
تا سزای داد قوم عادرا

“ Qui mandatum potentiæ ſuæ dedit vento,
Ut ſupplicium meritum populo *Adi* daret.”

جهان چو خلد برين شد بدور سوسن و گل
ولي چسود که دروي نه مېکنست خلود

“ Orbis terrarum tanquam cœlestis paradifus
fit liliorum ac rofarum tempore :

Sed quid juvat, cùm in eo nequit esse æter-
nitas?”

Pulchram vides annominationem inter خلد *pa-*
radifum, & خلود *æternitatem*.

چو گل سوار شود بر هوا سلیهان وار
سحر که مرغ در آید بنغمه داوود

“ Cùm rofa equitat in aëre tanquam *Salomo*,
Manè avis venit cum concentu *Davidis*.”

Fingunt Asiatici fuiffè *Salomoni* tapeta mirifi-
cum, quo vectus in aëre iter faceret. Multa
autem de carminibus ac lyrâ *Davidis* loquun-
tur: velut poeta in præfatione ad libri *Humaiun*
Nâmeb,

صبر کلک تو در حل مشکلات امور
چنانکه نغمه داوود در آدای زبور

“ Sonus calami tui cum negotia difficilia ex-
pedias,

“ Similis est modulis *Davidis*, cùm *Psalms*
“ caneret.”

بدور كل منشين بي شراب وشاهد وچنگ
 كه همچو دور بقا هفته بود معدود

“ Tempore rosarum noli federe sine vino, &
 “ amicâ, & citharâ,
 “ Nam tanquam tempus durationis septima-
 “ næ, numeratur.”

بخواه جام لبالب بياد آصف عهد
 وزير ملك سليمان عباد الدين محمود

“ Pete cyathum ad oram plenum in memo-
 “ riam *Asafi* hujus ætatis,
 “ *Viziri regis Soliman, Emadeddin Mahmûd.*”

Asaf Salomonis fuit, si Asiaticis fides sit habenda, *minister*, idemque cujus nomen Psalmo uni atque alteri præfigitur. *Emadeddin* vir erat quidam summæ dignitatis, quem laudare vult poeta.

ز عيش كام ابد چو بدور او اي دل
 كه باد تا بابد ظل عاليش مهود

“ Hilaritatis desiderium sit perpetuum, velut
 “ in ejus ætate, O cor meum !
 “ Sit enim perpetuò umbra excelsa ejus ex-
 “ tensa.”

بیار بادہ کہ حافظ مدامش استظهار
بفضل رحمت حق است غافر معبود

“ Affer vinum: nam Hafez illud semper petit à præstantiâ & misericordiâ Domini benevoli, adorati.”

Quinque his *imaginum poeticarum* fontibus constitutis, ad *figuras* dictionis, tanquam ad amœnos & luxuriantes rivulos, libet accedere.

सत्यमेव जयते

CAPUT VI.

De Figuris Dictionis, ac primùm

الاستعارة

SIVE

De Translatione.

FIGURAS Asiaticæ dictionis tractaturus, missas faciam Rhetorum definitiones & distinctiones, quæ subtilitatis & acuminis habent plurimum, utilitat's verò parum: quis enim non illicò videt, * *Figuram esse vocis mutationem à primâ significatione detortam & primum necessitatis causâ usurpatam, deinde venustatis?* aut quis ignorare potest † *Translationem esse, cùm verbum in quandam rem transfertur ex aliâ re, quod propter similitudinem rectè videtur posse transferri?* Ac primùm de translatione loquar, quâ præcipuè utuntur poetæ Asiatici ornatûs causâ & suavitatis.

* *Figuram* sic definit Tiberius Rhetor,

Εἰσι τοίνυν σχήμα, τὸ μὴ κατὰ φύσιν τὸν νοῦν ἐκφέρειν, μήδε ἐπ' εὐθείας, ἀλλ' ἐκτρέπειν καὶ ἐξαλλατίζειν τὴν διανοίαν, κοσμῶν τινὶ τῇ πλατεῖ ἢ χρεῖας ἐνεκα.

† *Ad Herenn. lib. iv.*

Translatio autem duplex est; alteram *Græci* vocant Μεταφοραν, *Arabes* استعارة quasi, *Mutationem*; alteram, rhetores Μετονομασιαν, *Asiatici* كناية appellant; quam ex *Latinis* alii *Verborum Immutationem* nominant, alii cum *Aristotele* translationi subjungunt. Figuræ hujus pulcherri-
mus usus est, quo rei cujusdam adjuncta vel *Filiu*, vel *Fratres*, & *Sorores*, vel *Patres*, vel denique *Matres* nominantur. Dictu difficile est quantum splendoris & jucunditatis linguæ *Arabice* hæc figura afferat: cujus rei exempla quædam feligam.

Mohammedes vinum appellabat أم الخبأيث seu, *Matrem peccatorum*; cui sententiæ *Hafez*, *Anacreon* ille *Persarum*, minimè ascribit suam; dicit autem

آن تلخوش که صوفي ام الخبأيثش خواند
اشهي لنا واحلي من قبلة العذارا *

“Acre illud (vinum) quod vir religiosus

“*matrem peccatorum* vocitat,

“Optabilius nobis ac dulcius videtur, quam

“*virginis suavium.*”

Pulcherrimè *Abu'lola* columbas vocat *Filias tristitia*;

الا نبهتني قتيات بث

“Heu, *mæroris filia* me insomnem reddunt.”

Nec minori elegantia, vinum *uvarum filius* appellatur, & aqua, *Nubium filia*; ut poeta in libro *Hiliato' lcomeit*, puellam tristiore alloquens,

اليوم يوم سرور لا شرور به
 فزوج ابن السحاب بابنة العنب
 ما انصف الكاس من ايدي القطوب لها
 وثغرها باسم عن لؤلؤ الحب

“ Hic dies, lætitiæ dies est; nulla est in eo
 “ calamitas;

“ Ducit autem *filius nubium filiam uvarum*;

“ Non decet cyathus à manu (puellæ) tristem
 “ vultum habentis,

“ Et cujus dentes renident splendidius quàm
 “ baccæ margaritarum.”

In hoc genere venustæ sunt illæ figuræ, الشفة, بنت العين, بنت الجبل, بنت المنية, بنت *montis, labiorum, mortis, oculi, filia*; quibus significantur, *Echo, Verba, Febris, Lachryma*; aliæque innumerabiles. Melius tamen hoc genus *fictis personarum inductionibus* nonnulli subjungunt.

Nec verò existimandum est *solos Asiaticos* hac figurâ uti; nam in Græcâ etiam linguâ miram habet venustatem.

Ita * *Chæremon* in *Iū flores* εἰσὺς τέκνα jucundissimè vocat, cūm dicit,

Ἀνδρῶν τέκνα εἰσὺς περιζῶντες.

Et in *Centauro* λειμῶνος τέκνα.

Ab eodem in *Baccho* hedera vocatur,

Χορῶν ἐρασῆς κίανος, ἐνιαυτὸς δὲ παῖς.

Et pari elegantia suavissimus idem poeta in *Ulysse* rofas appellat,

Ἵλυσσιν εἰσὺς ἐκπρεπείσαστον.

Sic etiam *Alcman* Rorem satis pulchrè “*Aeris & Lunæ filiam*” vocat,

† Οἶα, inquit Διὸς θυγάτηρ τρέφει καὶ Σελανας.

Ita ‡ *Pindarus*, Imbres nominat Παιδας νεφέλης.
Et Diem, *Solis filium*,

§ Ὅποτε παῖδ' ἄλιη
Ἄτειρει συν ἄγχιθω
Τελευτάσσομεν.

Et *Vinum*, filium *Vitis*,

|| Ἐσκίρναι τις μὲν γλυκύν
Κωμῆ προφάταν'
Ἀργυρεαῖσι δὲ νύμφαι-
τω φιαλαῖσιν βίανται
Ἀμπέλαι παῖδα.

* Vide *Athen.* lib. xiii.

† Ap. Plutarch. *Sympos.* III.

‡ *Olymp.* XI.

§ *Olymp.* II.

|| *Nem.* XIX. 123.

Autumnum denique appellat *Vitis matrem*,

* Οὐπω γένος φαινον τέρεναν
Ματέρ' οἰανθίας Ὀπάραν.

Nec minus eleganter poeta à *Suidâ* citatus vocat
† *lagænam*,

————— κασιγνήτην νεκταρεὺς κυλικός.

Sed ad translationes Asiaticas veniamus; quarum exempla hoc loco parciùs proferam: unum tamen atque alterum seligam exemplum; quorum primum fit vox ندى quæ *Rorem* notat, & per dulcissimam translationem pro *Liberalitate* sumitur. Sic ندى *rore maduit*, & *liberalis fuit*. ندى *roscidus & munificus*; & اندى *liberalior*. Eodem ferè modo vocibus سيل *torrens*, مطر *pluvia*, Arabes utuntur; & Persæ, voce باران. Sic Arabicè جاد *copiosè cecidit pluvia*, & postea *liberalis fuit*: hinc جود *liberalitas*. Notum est Hebræos hac imagine persæpè usos fuisse: ita comparatur apud ‡ *Isaiam* divini Numinis infi-

* N. m. 5.

† Vide *Suid.* in voce λαγυνός. Hoc epigramma (Σκολιον enim non est, ut putavit *Tollius*) in sex versûs debet distingui.

Κυπριδι κείσο, λαγυνε μεθύσφαλες αὐτίκα δωρεν,

Κείσο, κασιγνήτη νεκταρεὺς κυλικός,

Βακχεί', ὕγροφθογλε, συνεχεῖς δαίτος εἰσης,

Στειναυχεν, ψηφει συμβολικῆς θυγατερ.

Θνητοῖς αὐτοδίδακτε διηκονε, μῦσι φιληντων

Ἠδίστη, δειπνωνων οὔλων ἐτοιμοτατων.

‡ LV. 10, 11.

nita beneficentia & largitio *pluviae terram irriganti*,

כי כאשר ירד הגשם והשלג
מן השמים ושמה לא ישוב ;
כי ים הרזה את הארץ
והולידה והצמיחה :
ונתן זרע לזרע ולחם לאכל
כן יהיה דברי אשר יצא מפי :

“ Nam sicut imber & ros descendit
De cœlo, neque illuc ad eò redit
Donec terram rigaverit,
Fœcundamque reddiderit, & germinare fecerit ;
Ut semen det ferenti, & edenti panem,
Talìa erunt verba ex ore meo prodeuntia.”

Huc spectat versus in * carmine admirabili poetæ
Abi'l Kassef,

اقول لركب يهيموا مسقط الندي
وقد جاوز الركبان من دونك السقطا *

“ Dixi equitum turmæ, attendite roris casum,
At præterit equites citra te, casus ille.”

Et *Ebn Arabshâb*,

امطر ايادي يمينه بالنوال فغاض الخير
من صوب الشمال

“ Pluere fecit à dextrâ suâ dona, & effudit beneficentiam, tanquam imbrem à vento septentrionali incitatum.”

Ad hoc etiam pertinet scriptoris cujusdam *Turcici* præceptum,

منبع کف بهینندن جریان ایدن قطرات
سیالی درهم و دینار صداسی رسیده
سامعی دست یساری اولیه

“ Auri atque argenti guttarum de fonte dextræ defluentium sonitus, ad aures sinistræ ne perveniat.”

کی اشجار جویبار معدلت انک باران جود
واحسانیلی طراوت بوماشدی و ازهار کدزار
نظام مهلکت اقطار امطار رافت و عاطفتی
ایله سیران اولمشدی

“ Ut arbores, quæ ripas justitiæ ejus inumbrant, imbris largitionis & liberalitatis rigatæ virescant; & flores roseti imperii ejus guttis pluviae benevolentiae & facilitatis madeant.”

Sic etiam Hafez,

میچست از سحاب ازل رحمتی ولی جز
دیده اش معاینی چیزی نداد نم

“ A nubibus æternitatis misericordiam petiit,
sed præter oculum suum lachrymis scatentem,
nemo illi *rorem* dedit.”

Hic nequico omittere similitudinem pulcherrimam in libro *Hamasa*,

قتي عيش في معرفته بعد موته
كما كان بعد السيل مجراه مرتعا *

“ Juvenis, qui post mortem ob liberalitatem
suam vivit,

Sicut pratum post imbris effusionem virescit.”

Nec minorem habet elegantiam vox ذكر quæ
inter alia *famam* ac *bonam existimationem* notat.
Est autem dulcissima translatio; nam hujus vocis
* antiqua significatio fuit *Odor suavis*; sic
vetus poeta,

ريح الكلاء وذكره

Odor & suavis aura victoriæ.

Et Hofeas pulcherrimè †,

אהיה כטל לישראל יפרח
כשושנה ויך שרשיו כלבנון :
ילכו יונקיתיו וחי כזית
הודו וריח לו כלבנון :
ישבו ישבי בצליו יחיו דגן
ויפרח כנפן זברו כיון לבנון :

* Vide Schultens in *Hamasa*, p.

† XIV. 6—8.

- “ Ero tanquam ros *Israeli*; effulget
 “ Velut lilium, & extendet radices suos sicut
 “ Libanus;
 “ Explicabit ramulos suos, & erit instar oleæ
 “ Pulchritudo ejus; & odor illi tanquam
 “ *Libano*.
 “ Qui sub umbrâ ejus habitant, tanquam
 “ frumentum revivifcent,
 “ Succrescent sicut vitis; odor ejus, tanquam
 “ vinum Libani.”

Sic etiam eruditissimus auctor libri Sucardân,

ما احلي بالافواه ذكره

- “ Quam jucundus in (hominum) oribus, *odor*
 “ tuus.”

Adde sententiam pervagatam,

اسعد الملوک من بقي بالعدل ذكره

- “ Regum felicissimus is est, cujus odor (fama)
 “ ob justitiam perpetuò maneat.”

Huc spectant illa in * *Salomonis* carmine,

שמן חורד שמך

- “ Unguentum effusum, nomen tuum.”

Et versûs elegantissimi poetæ Perfici Jâmi in
libro Yusef ve Zulikha,

کشادی نافه طبع مرا ناف
 معطر کن زمشکم قاف قا قاف *
 زشعرم خامه را شکر زبان کن
 زعظم نامه را عنبرفشان کن *

“Aperis mihi cistam odoriferam naturæ,
 “Moscho meo fragrantem redde montis Kâf
 “extremities (à Kâf ad Kâf),
 “Carminibus meis calamum fac dulcilo-
 “quum,
 “Odore meo (famâ meâ) librum fac amba-
 “rum spargere.”

& illa,

هنر چو مشک بود مشک اکس نهان دارند
 زفیض رایحه او مشام اثرست *

“Celata Virtus moscho similis est: tametsi enim
 occultus sit moschus, tamen odor qui ex eo
 afflatur, est jucundissimus.”

& *Ebn Arabshâb* de precatatione ufitatâ وسلم
 صلی الله علیه loquens, ait,

صلوة تذکي المسک الاذفر فی صدور الکتب

“Hæc salutatio gratissimum spirat moschi odo-
 rem in librorum exordiis.”

& illa elegantissima *,

כישון הטוב על הראש
ירד על הזקן וקן אהרן
ש"יורר על פי הברכה

quem locum bellè, ut multa, expressit auctor
libri de Sacra Poesi †,

“ Non *aura nardi suavior* occupat
“ Sensus, quæ Aronis vertice de sacro
“ Per ora, per barbam, per ipsas
“ Lenta fluens it *odora* vestes.”

Omnes ferè gentes hac translatione uti videntur:
Sinenses signum quoddam habent, quod *Hiang*
vocant, & quo significatur primò *Odor*, deinde,
Fama, *Virtus* ‡.

Vocem سقي *irrigavit, potum præbuit*, in

* Pfal. cxxxiii. 2.

† Præl. xxv.

‡ Galli aiunt, La mémoire de celui qui agit si noblement est en
bonne odeur auprès des gens d'esprit. *Germanicè* quoque *geruch*
est odor, & *gerücht*, vox haud admodum dissimilis, quasi *rahm*,
fama: sic auctor libri elegantis de *Abeli Morte*, “ Blüthe empor,
“ wie die junge blum' im frühling empor blühet; dein leben sey
“ ein süßer geruch vor dem Herren.” Et alibi, “ Wie ein lieb-
“ licher frühling's strauß empor blüheten und vereint liebliche ge-
“ rüche der tugend zerstreiten.” Nos quoque interdum eâdem
figurâ utimur: sic *Clarendonius*, “ By her intercession with the
“ King, she would lay a most seasonable and popular obligation
“ upon the whole nation, and leave behind her a pleasant odour of
“ her grace and favour to the people.”

permultas res jucundissimè transferunt Arabes;
sic scriptor clarissimus,

وإذا بساقي الموت فاجاءهم بكاسات الثبور
فسقي رياض حياتهم قدحاً اعاد الكل بور

“ Ecce autem, mortis pocillator accessit ad
“ eos cum exitii *cyathos*;
“ Et irrigavit vitarum eorum hortulos poculo,
“ quod omnes ad nihilum redegit.”

Exempla translationum à *rigando* & *hauriendo*,
sunt in omnium gentium sermonibus ferè innu-
mera; sufficiet hîc duos versiculos citare à li-
bello de *Rodanthes* & *Doficlis* amoribus, quos
legenti mihi primùm valdè arrisissè memini:

Κρατῆρα μακρὸν ἤδοντες καὶ δακρυῶν
Κιρῶντες ἐξέπινον ἀχλὺς εἰς μέδην.

Unum solummodò addam exemplum, quod ta-
men auribus Europæis durius esse videbitur.
Vox *انف* *nasum* significat: transfertur autem
ad omnium rerum *partem eminentiorem*. Sic
انف جبل *nasus montis*, promontorium; *البرد*
انف *nasus frigoris*, frigus intensum; *انف*
كاس *poculum illibatum*; *روضة انف* *hortus no-*
vus & *intactus*, quem *Ἰβυκὸν ἀκηρατον* vocat *Ibycus*;
انف القوم *nasus populi*. Sic *عربين* *superior*
nasi pars, & *عربين* *populi principes*. Ut Ho-

sein El Afadi de morte liberalissimi herois loquens,

واصبح عرنين المكارم اجدعا

“ *Nafus nobilitatis præciditur.*”

Eâdem translatione utuntur *Sinenſes*, vox enim *Pië*, cùm *naſum* ſignificat, tum etiam *familiæ principem*. Eodem ſenſu uſurpant Hebræi vocem חרמ, quæ *Arabica* eſt, *naſi pars altior*, item, *princeps populi*. Itaque illa *,

וַיִּקְרָא אֶת כָּל חֲרָמָם מִצָּרִים

vertenda ſunt, *Vocavit autem omnes primarios Ægypti viros, non præſtigiatoreſ, ut vulgò redduntur.*

Cùm plures continuantur translationes, omninò permutatur oratio; hanc igitur figuram rectè poſſumus *Permutationem* appellare; cujuſmodi eſt illa *Hafeziana*,

چو آفتاب مي از مشرق پياله بر آيد

زباغ عارض ساقی هزار لاله بر آيد

“ Cùm *Sol* vini ex *Oriente* poculi prodeat,

“ In *borto* genæ pocillatoris mille tulipæ

“ *florent.*”

Sec huic figuræ immorari nihil necesse est, quippe cujus exempla in *Asiaticorum* libris omnibus sint frequentissima; & fanè *permutatio* hæcce, seu Ἀλλήγορις, genus illud dicendi, quod *Asiaticum* vocant, videtur ab Europæorum dictione potissimum distinguere.

CAPUT VII.

التشبيه

SIVE

De Comparatione.

INFINITAM poetis præbet *similitudinum* syl-
vam universum hoc naturæ templum. Ponant
ante oculos cælum, terras, maria; aspiciant in
cælo, solem, lunam, stellas; in terrâ, arbores,
flores, herbas, segetes, animalia: in aquis, na-
tantes belluas, conchas, pisces; videant in aëre
pendentes nubes, videant ætheris placidam fere-
nitatem, & immensa protinùs exsurget similium
rerum varietas & copia. Sed hæc sunt omnibus
gentibus communia; at multæ sunt naturales
imagines, *Asiaticis* magis quàm reliquis fami-
liares, velut orientis auroræ, & stellarum, qua-
rum cursûs in tentoriis degentes Arabes com-
modissimè observare possunt; aliæ denique *Asia-
ticorum* propriæ, ut herbarum, arborum, anima-
lium, aliarumque rerum, quas in Europâ haud
cognoscimus. Non est igitur mirum, poetarum
Asiaticorum similitudines nostris auribus non-

nunquam duriores, nonnunquam etiam subinfusas videri. Ridemus si poeta Perficus gracilem puellam cum buxo comparat (quâ tamen comparatione sæpius utuntur Asiatici), propterea quòd in Europâ buxus humi serpit, & abjectissimus esset frutex, nisi splendidâ viriditate commendaretur; in Asiâ verò in pulcherrimam arborem succrescit, & ramulis ornatur gracillimis. Præterea observandum est, ex duabus illis facultatibus *comparandi*, scilicet, & *distinguendi*, primam esse maximè inculti, & luxuriantis animi, fervidi, exultantis, poetici; alteram politi, subtilis, teretis, accurati; hanc ad iudicium, illam ad ingenium & affectûs pertinere.

Hinc translationibus & similitudinibus abundantior est *Asiaticorum* quam *Europæorum* poesis. Hi enim (*Homerum* & Græcos excipio) rarò comparationem admittunt, nisi usquequaque conveniat; illi similitudinem, quæ occurrit, avidè captant, parùm solliciti si quid in eâ sit discrepantiæ vitium. Sed nihil ferè attinet, unde originem ducat Asiaticarum comparationum venustas & abundantia, dummodò statuatur omnem poesin, præcipuam ex iis suavitatem ac pulchritudinem recipere; ac longè venustiores esse eas, quæ à naturalibus rebus ducantur.

Antequam de comparationibus Asiaticis separatim loquar, necesse habeo de *comparatione in genere* breviter differere. Hujus itaque figuræ

triplicem usum statuerunt rhetores: nam idcirco sumuntur comparationes vel ut ornent, vel ut illustrent, vel ut amplificent sententiam. Ideoque eæ quæ ornatûs causâ usurpantur, dulces sint oportet, jucundæ, politæ. Venustæ autem similitudines depromuntur præcipuè ex iis rebus, quæ naturâ sunt hilares ac splendidæ; cuiusmodi sunt horti, flores, gemmæ, prata, pulchra animalia, & reliqua, quæ nitorem habent ac formosam speciem. Quæ illustrandi gratiâ adhibentur, propriæ esse debent, & claræ: quæ tandem amplificationis ergo sumuntur, omninò necesse est altius atque magnificentius insurgant, ne rei comparatæ minùs amplâ comparatione minuatur dignitas. Minimè tamen necessarium puto comparationes ex omni parte congruere: etenim si prima vel præcipua pars sit similis, cæteræ delectationis ac varietatis causâ appositæ redundare possunt.

Sic *Apollonius* ille *Rhodius* mulieres *Lemnias* cum apibus comparat, *Argonautas* cum floribus, urbem cum alveari,

Ὡς δ' ὅτε λείγια καλὰ περιρριμῆται μελισσαι
 Περὺς ἐκχυμεναι σιμβληίδος————

sed verborum ambitus non satis est rotundus ac numerosus; idque aures ipsæ indicant. Ideoque addit,

—ἀμφὶ δὲ λειμῶν

Ἐρσφεις γανυται, ται δὲ γλυκυν αλλοτε τ' αλλον

Καρπον ἀμειγρυσιν πεποιτημεναι—

Ubi rectè observat doctissimus Scholiastes, vocem γανυται cum κινυρομεναι, quæ mox subsequitur, minimè consentire: tamen post vocem σιμῶληιδος finita est comparatio, reliqua adduntur ut delectationem pleniorẽ auribus afferant. Hoc semel monuisse sufficiet. Hæc autem observatio in omnibus similitudinibus locum habet.

Interdum tamen ex ipsâ coherentiâ & proprietate magnam capiunt venustatem, ut in notâ illâ comparatione,

Ἦελις ὡς τις τὲ θεοῖσι συνεπαλλεται αἶγλη

Ἰδαίης ἔξανισσα, τὸ δὲ νυνὴ λεῖπῃ

Ἦε πᾶ ἐν γαυλῷ κεχρύται ἥ δ' ἐνθα καὶ ἐνθα

Ὀκείη σφοδαλγῇ τινασσεται αἰσσοσα

Ὡς δὲ καὶ ἐν σῆθεσσι κεαρὲς ἐλελίζετο κερῆς.

Et nunquam fanè adduci potui (ne auctoritate quidem Viri undequaque docti †) ut crederem ‡ Virgilium hanc similitudinem vel elegantius vel politius, vel ad rem accommodatius reddidisse §. Certè in aliis locis permultis, quæ ex

* Argonaut. 3. 755.

† De Sacra Poesi, Prælect. xii.

‡ Æneid. viii. 18.

§ Utinunque meâ sententiâ superavit Canonicus.

Vide Lusiadas. viii. 87.

Qual o reflexo lume do polido
Espelho d' aço o de cristal fermoso,

Apollonio sumfit Virgilius, nullus profectò video, cur elegantix ac pulchritudinis palmam ab auctore suo sibi vindicet. Multum sanè illi debet: nam ut nihil dicam de Medæ suavissimo Ἐπειοδίω, nihil de Amyci & Pollucis pugnà, nihil de Harpyiis, nihil de similitudinibus & descriptionibus, aliisque minutioribus elegantis *

Che do rayo solar sendo ferido
Vay ferir noutra parte luminoso:
O sendo da oziosa maõ movido
Pela casa do moço curioso,
Anda pelas paredes e telhado,
Tremulo aqui e alli deffolegado

* Qualis est pulchra illa transitio:

At non Dardaniæ medicari cuspidis ictum
Evaluit——

Apollonius,

——μαντοσυννησι κεκασμενον. Ἄλλα μιν ἔτι

μαντοσυναι ἔσασσαν. Et

——ἀδευκα δ' ἔφυγεν αἰσαν

μαντοσυναις. Οὐ γὰρ τις ἀποτροπὴ θανάτου.

Et illa personarum mutatio, quam sumfit etiam Miltonus,

——ut duros mille labores

Pertulerit: *tu* nubigenas, *intende*, &c.

Apollonius,

——μεγαλὴ ὅπῃ φοῖβον αὐτεῖ ——

Λητοῖδῃ, *tu* νῦν δὲ κατ' ἕραν ἴκεο ——

Multæ sunt profectò in Apollonii poemate minutix, quæ sunt diligenter observandæ: qualis est vocum nonnullarum usus quæ videntur esse poetarum, qui sub Ptolemæo floruerunt, propriæ; & quæ loca quædam obscuriora Theocriti, Callimachi, Lycophronis & reliquorum illustrant. Velut νεπὺς pro Nepote, vox fortasse Æolica. Sic Apollonius,

——μετοπισθε τοῖς νεπεδεσσιν εἶοιμα.

quas è Rhodio poetâ haufit; illam mehercule suavitatem numerorum, & rotundam illam versuum concinnitatem, in qua regnat Virgilius, ab Apollonio didicit. Ac mirum videtur Longinum, Quintilianum, atque alios adeò temerè esse Aristarchum secutos, ut admirabilem hunc scriptorem in mediocrium poetarum chorum detrudant. Mediocrisne sunt poetæ hi versûs numerosi & modulati?

Ὡς δ' οὐτ' ἐρημαιοὶ πεπληότες ἐκτοδὶ περρῆς
Χηραμὲ ἀπ' ἡνέες λιγέως κλαΐουσι νεοσσοί,
Ἡ ἴτε καλὰ ναόντες ἐπ' ὄφρουσι Πακτωλοῖο
Κυκνοὶ κινήσωσιν ἑὸν μέλος, ἀμφὶ δὲ λειμῶν
Ἑρτῆεις βρεμεταί, ποταμοῖο τε καλὰ ρέεθρα,
Ὡς αἱ ἐπὶ ξανθὰς θεμεναὶ κινήσιν ἐξείρας
Παννυχιαὶ ἐλκεῖνον ἠγλεμον ὠδύροντο,

aut illa descriptio,

————— α. θεὰ δὲ σφί

Νυμφαὶ ἀμεργόμεναι λευκοῖς ἐνὶ ποικίλῃς κόλποις
Ἑσφορεον, πᾶσας δὲ πυρὸς ὡς ἀμφεπεν αἰγλή,
Τοῖν ἀπο χρυσεῶν θυσανῶν ἀμαρυσσέτο φηγός,
Δαίαι δ' ἐν ὀφθαλμοῖς γλυκερὸν πόθον—————

& Callimachus,

————— ἢ γὰρ ἐργατὶν τρέφω

Τὴν Μῆσαν, ὡς ὁ ΚεῖϞ, Ὑρρίχη νεπῆς.

& Theocritus Idyll. XVII. 25.

Ἀθάνατοι δὲ καλεῦνται ἑοὶ νεποδες γεγαυτες.

Immortales autem vocantur, ejus cum sint nepotes.

Notum est enim non esse in illo loco legendum, θεοὶ νεποδες, quod reddiderunt nonnulli, *Dii sine pedibus*.

Quàm breviter & vividè Telamonis iram pingit!

— τω δὲ οἱ ὄστα
Ὀσλινγίης μαλὲρσι πυρὸς ὡς ἰνδαλλόντο.

Quantâ elegantiâ Homeri comparisonem,

Οἷη δ' Ἀρτεμὶς εἰσι κατ' ἑρῆς ἰσχυραῖα.

amplificat;

Οἷη δὲ λιχνοῖσιν ἐδ' ὑδασι Παρθένοιαι
'Ηε καὶ Ἀμνησίοιο λισσομένη πρὸς ταμῖοιο
Χρυσείῃς Λητῶν ἐρ' ἀρμασὶν ἐσκήκτα
'Ωκειαῖς καμὰρσσι διεξέλασχε κολῶνας
Τηλέθεν ἀντιόκτα πολυκνίσση ἑκατομῶν,
Τῇ δ' αἶμα νιμφαὶ ἐπὶνται ἀμυρῶδες, αἱ μὲν ἐπ' αὐτῆς
'Αγρομένηαι πηγῆς Ἀμνησιδῶς, αἱ δὲ δὴ ἀλλαι
Ἀλσεα καὶ σκοπίας πολυπιδάκας, ἀμφὶ δὲ Σιγρῆς
Κυζήβῳ σαινθσιν ὑπὸ τρομεντῆς ἴσαν,
Ὡς αἰγ' ἐσσεύοντο θῖ αἰετῶν —

Quod si minutiores illas poeseos exornationes
spectemus, nullus esse potest ad celeritatem ex-
ponendam accommodatior versus, quam

Ἀδτῇ δ' ὠκυτέρῃ ἀμαρυγμάτις ἡ βολάων.

aut ad avē placidè labentem in aëre descri-
bendam, quam

Ῥιπῇ εὐκῆλοισιν ἐναιδίου πλερυγῆσσι.

Annon hi versûs fluctuum scopulis allidentium
quodammodò imitantur sonum?

Ῥῶντ' ἐνθα καὶ ἐνθα διαστὰδον ἀλλήλησιν
 Τὴν δὲ παρηγορίην κοπτεν ῥοοῖς, ἀμφὶ δὲ κύμα
 Λαβρόν αἰετομένον πέτραις ἐπικαλῆλαζεσκεν.

Sed hæ venustates, quæsitæ sunt potius quàm naturales; & plus diligentia ostendunt quàm ingenii. At multa sunt in Argonauticis loca, velut Syrtis, Phincæ, Tali, & Jafonis laborum descriptiones, quæ elatissimis abundant imaginibus, & summâ cumulantur verborum dignitate. Neque illud verum est, quod Longinus affirmat, Apollonium nunquam cadere; est enim ubi altè cadit, ita tamen ut fervet quandam in cadendo majestatem: sic draconis occisi descriptio,

———οφίς ὑφ' Ἡρακλῆι δαιχθεῖς, &c.

sublimis est illa quidem & magnifica, sed non satis delicata, & à poetâ heroicâ aliena.

Sed ad Arabas & Persas veniamus. Illi in poetâ amatoriâ similitudinibus ex naturâ deductis admodum delectantur. Assimilant * puellarum cincinnos hyacinthis, genas rosis, oculos, nunc ob colorem, violis, nunc ob amabilem illum languorem, narcissis, dentes margaritis, papillas malis Punicis, oscula melli ac vino, labia pyropis, staturam proceris ramulis, faciem soli, crines nocti, frontem auroræ, ipsas denique puellas capreolis, & hinnuleis. Has similitudines propè omnes complectitur Arabs incertus in pulchre fabularum libro,

* Vide Noweiri à Relkio citatum.

وهي صبية ذات حسن وجهال وبهاء وكمال
وقد واعتدال بعيون سود نواعس قد كحلت
بسحر بابل وحواجب كانها قسي ترمي شلم
لحظها القوائل وانف كحدّ السيف وفمّ كانه
خاتم سليمان و خدود كانها شقايق نعيان
و شفيقتان عقيقتان واسنان كلؤلؤ منضود
في مرجان وجبين كانه هلال وريق احلا
من الشهد وابرد من الزلال وعنق كانه
خبزان وصدر كانه شادروان ونهود كانهن
رمان وبطن كانه الحرير طيبة علي طيه
وسرة تسفي بدهن البان

“ Fuit autem puella gratiâ, pulchritudine, ve-
“ nustate, perfectione prædita; egregiam ha-
“ bens & æquam staturam; oculos verò ni-
“ gros, fomni plenos, fascino Babylonio im-
“ butos; & supercilia, tanquam arcûs, vi-
“ brantes sagittas aspectuum letales; nasum,
“ ensis mucroni similem; os verò, Salomonis
“ sigillo; genas tanquam anemonas; duo au-
“ tem labia erant duo pyropi (vel carcolæ),
“ & dentes tanquam uniones in corallio con-
“ ferti; frontem porrò habuit novæ lunæ
“ similem, & labia favis dulciora & aquâ
“ purâ magis frigida; collum instar Indicæ

“ arundinis, pectus instar fontis in altum fa-
 “ lientis; mamillas malis Punicis confimiles,
 “ ventrem, instar Serici plicas habentis super
 “ plicas, & umbilicum unguento myrobalani
 “ irrigatum.”

Mirè hæc descriptio, ut multæ in Asiaticorum
 carminibus, cùm Salomonis poemate convenit.
 Et profectò hoc distichon,

وبطيب نكهته وسلسال جري
 في فيه مع شهد بريقة خمره

propè totidem verbis ex Hebræo reddi videtur,

נפת חספסה שפתיתך
 דבש והלב חחת לשונך
 וריח שלמתך כריח לבנון :

“ Favi stillantes labia tua,
 “ Mel & lac sub linguâ tuâ ;
 “ Odorque vestium tuarum, tanquam odor
 “ Libani.”

Sæpe verò poetæ amatorii ex moribus depro-
 munt imagines, velut *Sadi* in libro *Gulistan* pu-
 ellæ nigros cincinnos genis candidissimis super-
 impendentes confert pulcherrimè cum pilis ex
 ebreno fictis, quæ clavâ eburneâ pellunt lufores:

رخسار یار در خم کیسوی تابدار
 چون کوی عا در خم چوکان آبنوس

“ Gena amicæ inter cincinnos plexos inter-
“ micans

“ Similis est pilæ eburnæ in mediâ clavâ
“ ebeni.”

Sæpe ex religiosis opinionibus ; sic Hafiz recentem lanuginem circa labia adolescentuli crescentem comparat cum nymphis illis formosissimis quas in cælo esse dixit *Mohammedes* ;

سبز پوشان خطت بر کرد لب
همچو حورانند کرد سلسبیل

“ Recentes lanuginis herbæ, quæ labia tua
“ vestiunt,

“ Similes sunt *Houriis* circa fontem Salsabil
“ sedentibus.”

In poesi heroicâ elatissimas nonnunquam habent similitudines cum Arabes, tum Persæ. Quàm sublimis, quàm Homero similis, hæc est comparatio !

لهم عدوة كانتقضا الاتی
مدّ به الکدر الاحب

“ Tàm rapidi erant quàm præceps aquarum
“ fluxus

“ Quem tenebrosa & violentè irruens nubes
“ ampliorem reddidit.”

& illæ,

فبت ليالياً لا نوم فيها
تخب بك المسومة العراب
يهرز الجيش حولك جانبيه
كما نغضت جانحيها العقاب

- “ Multas enim noctes transegisti infomnis,
“ Cum te properanter veherent equi nobiles
“ notis insigniti:
“ Quassabat exercitus circum te ambas suas
“ alas,
“ Velut aquila nigra pennas motitans.”

فرددناهم بطعن كما تهرز عن جمة الطوي
الدلا

- “ Hastas ultro citroque movinaus in vulne-
“ ribus,
“ Ut movetur urna flexilis in puteo aquâ
“ abundanti surgens.”

Quid poeta velit benè exposuit *Reiskius*, “ Haf-
“ tarum strepitum, quando demittuntur in cor-
“ pora, vel è confossis corporibus vix revellun-
“ tur ac ne vix quidem, cum obscuro confert
“ illo murmure & muto fremitu, quo vel ir-
“ ruens in profundum, vel exuberans situla quæ-
“ dam sursum attracta male cedentem aquam

“contranitando perrumpit.” Quâ imagine nihil aptius aut sublimius cogitari potest.

In *Ferduſi* poemate admirabili multæ sunt comparationes verè magnificæ: nam ut illas communes omittam;

هميرفت رستم چوپيل دژم

“Venit Ruſtem, tanquam torvus elephas,”

&c,

چو شیر اندر آمد میان رمه

“Tanquam leo qui in medium irruit ar-
“mentum,”

quid nobilius aut excelsius eſſe poteſt his imaginibus,

نکه کرد برزو بران ده سوار
چو آشفته شیر از بهر شکار
بزد دست و پوشید درع بزر
میانرا به بستش بزرین کمر
یکی خود رومی بسر بر نهاد
سر ترکش تیر را بر کشاد
بباره بر افکند بر کستوان
یکی باره مانند کوهی روان
ز کیهال نیزه زالماس تیغ
بباره بر آمد چو بارنده میغ

تو گفتی سپهر است یا روز و تاب
 ویا در بهاران یکی رود آب
 درختیست گفتی از آهن ببار
 کشاده دو بازو چو شاخ چنار

- ‘ Aspexit Barzu decem illos equites,
- ‘ Tanquam leo furore plenus, prædam petens,
- ‘ Strenuè se gessit, & tunicam radiantem induit,
- ‘ Medium corpus illigavit aureo baltheo;
- ‘ Cassidem Græcam capiti imposuit,
- ‘ Ex pharetrâ sagittas extraxit;
- ‘ Nunc super equi stratum impendit,
- ‘ Nunc tanquam mons movens (se crexit)
- ‘ Altâ hastâ (feriens) & ense adamantino,
- ‘ Nunc velut nubes imbrem fundens progressus est.
- ‘ D.ceres, “ Cœlumne est, an dies, & splendor,
- “ An verno tempore aquarum fluxus?”
- ‘ D.cercs, “ Arbor est ferro onusta;
- “ Duo brachia explicat, tanquam ramos platani.”

Sed nihil magis amanti venustiores *Arabum* poetæ, quàm flores & fructûs describere, depromptâ sæpiùs imagine ex humanâ pulchritudine; velut *Ebn Rumi*,

رایت البنفسج فی روضة
 واحداته للندی شاهرة *
 یحاکي بها الزهر زرق العيون
 واجفانها بالبکا قاطرة *

- “ Vidi in hortulo violam,
 “ Cujus folia rore splendebant ;
 “ Similis erat flos illi (puellæ) cœruleos ha-
 “ benti oculos,
 “ Quorum cilia lacrymas stillant.”

& alius,

ناولني من اجد نرجسة
 احسن في ناظري من الورد
 كانها بيضها مرصعة
 من خده والصغار من خدي

- “ Da mihi dilectissimum narcissum,
 “ Pulchriorem, meo aspectu, rosa,
 “ Velut si albedo ejus deprompta fit
 “ A gena illius (amicæ) pallor autem à
 “ mei (amantis) genis.”

quam similitudinem in alias res transferunt, ut
 poeta de vino,

وحبراء قبل المزج ضغراء بعده
 اتت بين ثوبي نرجس وشقايق
 حكّت وجنة المعشوق صرفاً فسلطوا
 عليها مزاجاً فاكتست ثوب عاشق

- “ Rubrum ante misturam, post eam flavum,
 “ Habet duos colores narcissi scilicet &
 “ anemones ;

- “ (Seu potiùs) refert genam amicæ meracius,
 “ quod si temperes
 “ Cum eâ aquam, induit colorem amantis.”

Et *Abu Nowás* de pomo,

وتفاحة من سوسن صيغ نصفها
 ومن جلنار نصفها وشقايق
 كان الهوي قد ضمّ من بعد فرقة
 الي خدّ معشوق بها خدّ عاشق

- “ Pomum, cujus una pars ex lilio formatur,
 “ Ex flore mali Punici altera, & anemone,
 “ Velut si Amor junxisset, post discessum,
 “ Genæ amatæ puellæ genam amatoris.”

Pulchra est in hoc genere rosæ descriptio à poetâ
 eleganti *Ebni'l Motezz*,

هل تنبت الارض شيئاً من ازهارها
 اذا تحلت تحلي الوشي من نهطه
 احلي واشهر من ورد لد ارج
 كانها المسك مدرور علي وسطه
 كانه لون حبي حين ملكني
 حل السر اوبل بعد البعد من سخطه

- “ An profert terra ullum florem
 “ (Cum ornatur, & pictam vestem induit)

- “ Dulciorem & nitidiorem rosâ, cui odor est
 “ Is, ut videatur moschus in mediis ejus
 “ foliis spargi,
 “ Et quæ refert anicæ meæ colorem, cùm
 “ me
 “ In gremium recipit, semotâ iracundia?”

Interdum è gemmis depromunt florum similitu-
 dines, volut poeta,

واما ترا شجرات الورد طالعة
 فيها بدائع قد ركن من قصب
 وكانهن يواقيت لطيف بها
 زمرد وسطها شذر من الذهب

- “ Annon vides rosæ frutices succrescentes,
 “ A quorum vimine surgunt flores eximii,
 “ Similes pulchris pyropis, in iis autem
 “ Sunt finaragdi, & in mediis floribus par-
 “ ticolæ auri?”

Et *Ebno'l Motezz* venustè,

سقي الروض سكاب الغمام المنضد
 فنبه منه الورد بعد التهجيد *
 كجهر من الياقوت فوق زبرجد
 مركبة فيها قراضة عسجد *

- “ Irrigat hortum effusio nubium densa,
 “ Rosâ autem ex eo à somno excitata
 “ surgit,
 “ Similis est ardenti pyropo super smaragdum,
 “ Cui imponitur auri ramulus.”

Similiter Sadi in libro *Buflân*,

نهد لعل وپروزه در صلب سنک
 کل لعل در شاخ پیروزه رنگ

- “ Possit pyropos & smaragdos in duro lapide,
 “ Rosam pyropinam super smaragdinum ra-
 “ mum.”

Sic alius poeta,

خليلي هبا ينقضي الهم عنكها
 وقوما الي روض وكاس رحيق *
 فقد لاح زهر الياسمين منورا
 كاقراط در قهت بعقيق *

- “ Sodales mei, agite, decedit à vobis mœror,
 “ Venite ideò ad hortum, & vini cyathum;
 “ Splendet enim flos jasmini lucidè
 “ Tanquam inauris ex margaritâ cui impo-
 “ nitur carncola.”

& *Ebr: Tamim*,

قد اتينا الرياض حيث تجلت
وتحلت من الندي بجهان
ورائنا خواتم الزهر لما
سقطت من انامل الاغصان

“ Venimus in hortos, cùm ornarentur

“ Et vestirentur roris gemmulis,

“ Et vidimus sigilla florum, cùm

“ A digitis ramorum caderent.”

& *Ebn Rumi*,

بنفسج سر لاني اذا
رايته اشرب ما شيتا
ليس من الزهر ولكنه
زمرد يحمل ياقوتا

“ Gaudium violæ, nam cùm eam

“ Viderim, bibi quantum volui ;

“ Non flos est, sed

“ Smaragdus gemmam purpuream ferens.”

Interdum verò è cælo & stellis, ut

كان الياسمين الغض لما
ادرت عليه وسط الروض غيني
سهاء من الزبرجد قد تبدت
لنا فيها نجوم مي لجين

- “ Velut si jasminus florens, cùm
 “ In eum in medio horto oculos meos flec-
 “ tam,
 “ Cœlum effret finaragdinum, in quo afful-
 “ gent
 “ Nobis stellæ argentæ.”

&

في روضة تهدي لنا
 نفس الشبول بها الشبال
 في كل نرجسة بها
 شمس يحيط بها هلال

- “ In hortulo, qui ad nos affert
 “ Odorem vini aquâ gelidâ temperati,
 “ In unoquoque narcisso, qui in eo est,
 “ Sol effulget lunâ circumdatus.”

& alius,

وعندنا نرجس انيق
 تحيا بانفاسه النفوس
 كان اجفانه بدور
 كان احداقه شمس

- “ Habemus narcissum splendidum,
 “ Qui recreat odore suo animas,
 “ Velut si cilia ejus essent lunæ,
 “ Velut si oculi ejus essent soles.”

Vel ex aliis rebus naturalibus, ut

أما تراه وممر الريح يعطفه
كانه زعفران قوق كافور
إذا بدا في اختلاف من محاسنه
أراك كيف اختلاط النار بالنور

“ Annon eum (narcissum) vides, dum aura

“ transiens eum flectit,

“ Similem croco super camphoram?

“ Cum effulgeat varietate pulchritudinis,

“ Ostendit tibi, quomodo ignis cum luce

“ jungatur.”

&,

قم يا غلام فهااتها مشهولة
ان الرياض بكل زهر تحتشي
والنرجس الغض الندي كانه
تغر يعضّ علي بقية مشهوش

“ Surge, puer, & (vinum) effunde gelidum,

“ Nam horti variis floribus ornantur,

“ Et recens narcissus similis est

“ Candido puellæ denti, cum malum Ar-

“ meniacum mordeat.”

Addam duas comparationes quæ sint ob novitatem jucundissimæ : unam *Ebni'l Motezz*,

بنفسه جمعت اوراقه فحكت
 كحلا تشرب دمعاً يوم تشتيت
 كانه فوق طاقات يلوح بها
 اوائل النار في اطراف كبريت

- “ Viola collegit folia sua, similia
 “ Collyrio nigro, quod bibit lachrymas die
 “ discessus,
 “ Velut si effet super vasa in quibus fulgent
 “ Primæ ignis flammulæ in sulphuris ex-
 “ tremis partibus.”

alteram *Ebni Tamim*,

ازهر اللوز انت لكل زهر
 من الازهار تأتينا امام
 لقد حسنت بك الايام حتي
 كانك في فم الدنيا ابتسام

- “ O flos amygdali, tu præ cæteris omnibus
 “ Venisti ad nos florum princeps,
 “ Etenim usque adeò tibi favet fortuna
 “ Ut referas, in ore terrarum orbis, risum.”

Has comparationes lætissimas ex *Ebni Abi Hagelab* delibavi, qui contexit etiam *de Similitudinibus* librum, quem inscripsit

التنويه في محاسن التشبيه

Poetarum laudes in similitudinum pulchritudine.

Criticus idem insignis, & poeta, omnes ferè florum venustates in bellissimo carmine complexus est :

اي والربيع النضير
 وزهرة المستنير
 من نرجس واقاح
 كاعين وثغور
 وباسمين كلون
 المتيم الممجور
 ومن شقيق كحسنا
 قد اقبلت في حبر
 وطيب نشر عبير
 البنفسج المهور
 والاس شبه عذار
 بخدّ ظلي غزير
 والورد اقبل في جيش
 حسنه المنصور

“ Euge ! per splendidum ver, & flores ejus

“ nitidos,

“ Narcissum & parthenium similes oculis &

“ dentibus,

- “ Et jasminum tanquam colorem amatoris
 “ folitarii,
 “ Et anemonem similem formosæ puellæ quæ
 “ venit serico (vestita)
 “ Et odorem suavem unguenti, violam pluvîâ
 “ irrigatam,
 “ Myrtique florem similem lanugini in genâ
 “ hinnuli succo pleni,
 “ Et rosam cum exercitu (spinis) venientem,
 “ cujus pulchritudo victrix est.”

सत्यमेव जयते

CAPUT VIII.

De reliquis Figuris.

RESTAT ut alias poescos Asiaticæ figuras tractem. Sunt autem minutiores quædam exornationes pœnè innumeræ; quas *omnes* pluribus verbis percurrere, non est necessarium: juvat tamen *insigniores* quasdam priùs proferre, quàm de fictâ *Personarum inductione* loquar, quæ translationis est species audacissima, & omnium gentium, ac præcipuè Asiaticorum, poesi incredibilem affert suavitatem.

Ac primùm verbi ejusdem *Iteratio* admodum elegans esse videtur; ut in illo poetæ Arabici * versu,

شدنا شدة الليث عدا والليث غضبان

“ Violenti fuimus inimiciâ, tanquam leo, &
“ leo iratus.”

nec est in Græco fermone inveniusta, ut Theocritus †,

——— λῆς ἑσακυσας

Νεβρω φτεγξαμενας τις ἐν ὤρεσιν, ὠμοφαγος λῆς.

* In libro Hamassa.

† Theocr. Idyll. xiii.

ubi videant harum minutiarum indagatores vocum لیث, لث, & λις, cùm sono tùm sensu affinitatem.

Nec minus lepida est *Agnominatio*, quam Græci *παρονομασίαν*, Arabes *تجنيس* appellant: fit autem, cùm ad res dissimiles similis vox in eodem versu accommodatur. Hac figurâ ita delectantur *Asiatici*, nullum ut occasionem amittant, quâ eam commodè usurpent: sic Hafez,

از سر پیمان برفت با سر پیمانه شد

“ Ab amore religionis ad cyathi desiderium
“ tranfit.”

Nam *Peiman* religionem, *Peimâne* verò cyathum significat. Et in eodem carmine,

دل بر دلداری رفت جان بر جانانه شد

Dil ber dildâri reft, gian ber gianâne ſhüd.

“ Cor ad cordis raptricem, anima ad amicam
“ difceſſit.”

Idem alibi,

ترک ترکان خطا نبود صواب

Terki Turcani Khatba nebud ſavab.

“ Formoſas Tartariæ puellas relinquere, non
“ decet.”

&

که بر طرف چمن زارش همیکردد چمن
ابرو

Ke ber tarfi chemenzâresb kemikerded chemân abru.

“ Nam in * horti ejus extremitate delicatè
“ movet supercilium ejus.”

etenim *Chemén* hortus est, & *Chemân kerdén* delicatè incedere.

Adde huc pulchram illam sententiam,

ان بلا نبود که از بالا بود

An belâ nebud ke ez bâla bud.

“ Ærumna quæ à superis venit, ærumna non
“ est.”

& illam Arabicam,

المال مايل والذهب ذاهب

Elmâl mâil waeddbekheb dbabib.

“ Divitiæ dilabuntur, & aurum fugit.”

Nec omittendi sunt elegantes poetæ *Turcici* versûs,

* Pulchram adolescentulæ faciem cum horto comparat poeta.

آلهي سن بني سينه ايلته
 صرلاينجه يارك سينه سينه

“ O Deus, ne me ad sepulchrum (fêne) per-
 “ ducas,

“ Donec amicæ gremium (fêne fêne) am-
 “ plexu teneam.”

Elegia Arabica in *tertio capite* citata annomi-
 nationibus unicè constat, iisque lepidissimis, ut

مربع نعم نعم تلك المربع

“ Æstivæ *Naomæ* mansiones: oh, suaves (*nâm*)
 “ mansiones!”

&

هل لعل الرعد الهتون بلعل

“ An strepit (lâlâ) in monte *Lala* nubes to-
 “ nans & pluviosa?”

Haud sum nescius hanc exornationem à ple-
 risque contemni tanquam nimis concinnam &
 puerilem; & profectò in linguis *Europæis* parcè
 admodum sumenda est: rectè ait auctor rheto-
 ricorum ad Herennium *, “ Quæ sunt ampla &
 “ pulchra diù placere possunt: quæ lepida &
 “ concinna, citò satietate afficiunt aurium fen-

“ sum fastidiosissimum. Quomodo igitur, si cre-
 “ brò his generibus utemur, puerili videbimur
 “ elocutione delectari : ita si rarò has interfere-
 “ mus exornationes, & in causâ totâ variè dif-
 “ pergemus, commodè luminibus distinctis il-
 “ lustrabimus orationem.”

Quæ verò de oratione dicit, ad poemata trans-
 ferri possunt, ita tamen ut hæc festivitates ad le-
 viora carminum genera quàm ad elata & he-
 roica, videantur esse accommodatiores. Nec
 est tamen negandum quin Annominatio insigni-
 nem afferat Sermonibus Asiaticis pulchritudi-
 nem. Itaque eâ etiam sacros Vates Hebræos
 delectari invenimus *.

Nunc verò ad Προσωποποιαν, seu Personæ induc-
 tionem, veniamus. Ea est quasi animata Alle-
 goria, quæ translationum est continuatio; trans-
 latio autem occultam similitudinem semper
 complectitur. Sic “ gena tanquam rosa”
 similitudo est, imagine à naturâ depromptâ :
 “ rosa genarum ejus” est translatio: “ genarum
 “ rosas oculorum pluvia irrigat” est Allegoria;
 & duas complectitur translationes. Similiter,
 “ Rosa horti rosæ genarum tuarum dixit, Ambæ
 “ formosæ sumus; sed tu perpetuè nites, ego
 “ celeriter defloresco,” fictæ personæ est in-
 ductio.

* Micha, cap. i. ver. 10, & alibi centies.

Atque in hac audacissimâ figurâ mirifica illa & quasi magica poeseos vis unicè elucet; & maxinè apud poetas Asiaticos, qui eam frequentissimè usurpant. Apud eos enim omnia vivunt, omnia animantur. Colloquuntur inter se flores, aves, arbores: personam etiam induunt notiones illæ abstractæ, pulchritudo, justitia, mœror, hilaritas; rident prata, canunt sylvæ, lætatur cœlum; rosa Zephyro dat mandata lusciniæ perferenda; lusciniæ rosæ pulchritudinem describit; & cùm lætiores illas imagines relinquant, gladius magni regis gemmis ornatus lunæ ait ‘Tu corona mea es; & vergiliis, Vos tanquam vestem induo.’ Omnis denique naturæ immensitas tanquam theatrum est, in quo nihil est tam à vitâ ac sensu remotum, quin personâ indutum in scenam prodeat, & voce distinctâ loquatur.

Hujus figuræ duo genera sunt; alterum, cùm fictis personis atque inanimis vox & oratio tribuitur; alterum, cùm poeta rem vitâ carentem tanquam animatam alloquitur: nam veræ personæ inductio, vel potius in aliam personam transitus, inter figuras nescio an rectè numeretur: non est certè translationis species, Sed, ut ut sit, frequens est ejus in poesi Asiaticâ usus; contineo me ab exemplis; unum tantum proferam. In libri Buxtân initio, *Mohammedis* laudes poeta percenset, & tandem hos versus effundit verè magnificos:

شبی برنشست از فلک برگذشت
 بتمکین وجاه از ملک برکشست
 چنان کرم در تیه قربت براند
 که در سدره جبریل ازو باز بهاند
 بدو گفت سالار بیت الحرام
 که ای حامل وحی برتر خرام
 چو در دوستی مخلصم یافتی
 عنانم ز صحبت چرا یافتی
 بگفتا فراتر مجالم نهاند
 نهاندم که نیروی بالم نهاند
 اک بک سر موی برتر برم
 فروغ تجلی بسوزد برم
 نهاند بعصیان کسی در کرو
 که دارد چنین سیدی پیشرو

- * Qui unâ nocte nobiliter evectus super æthera ascendit
 * Illuc, ubi angeli nequeunt pervenire :
 * Qui in cœlesti hoc itinere tam longè progressus est,
 * Ut illic ubi consistere cogitur Gabrielis, non constiterit :
 * Tum dixit illi Gabrieli dominus templi Meccani,
 * O tu qui oracula portas, propiùs accede ;
 * Quoniam amicitiam meam perfectam adeptus es,
 * Quare colloquii nostri frena laxas ?
 * Respondit : " Non est ampliùs ubi veniam locus,
 * Illic confisto, ubi plumæ meæ vi careant :

- “ Si vel minimè altiùs evolem,
 “ Jubar gloriæ tuæ splendentis alas meas liquefaciet.”
 ‘ Nemo peccatis immerfus diù manet
 ‘ Qui talem Vatem ducem habeat !’

Quæ descriptio quàm nobilis est, quàm elata !

Sed illuc redeo, unde paullum dilapsa est oratio. Primum itaque hujus figuræ genus est, cum fictæ personæ datur vox & sensus ; cujus generis exempla quædam insigniora subjiciam. In amatoriiis Persarum carminibus sæpe inducuntur loquentes lusciniæ & rosæ ; ut in illo *Sadii* versu,

داني چه گفت مرا آن بلبل سحري
 تو خون چه ادمي كنر عشق بيخبري

“ Scisne, quid mihi dicat lusciniæ illa matutina ?

“ Tu quisnam homo es, qui amoris sis ignarus ?”

Sic Hafez elegantissimè,

مي خواه و كلفشان كن از دهر چه ميچوي
 اين گفت سحر كه كل بلبل تو چه ميكوي

“ Pete vinum, sparge flores : quid à fortunâ quæris ?”

Putamus primo aspectu hæc à poetâ proferri, sed statim subjungit,

“ Hæc manè dixit rofa,”

deinde ad *Lusciniam* orationem flecit,

“ Tu autem, *lusciniæ*, quid ais?”

hoc est, “ an amicæ tuæ assentiris?”

Similiter alio loco,

جهشيد و جام جم مطلب جام مي بخواه
کين است قول بلبل داستان سراي جم

“ Gemshidum (regem antiquum) & mirifi-

“ cum ejus poculum noli quærere: po-

“ culum vini pete;

“ Ea enim vox est *lusciniæ* narratricis in

“ horto regis.”

Et alibi,

بلبلي برک کلي خوش رنگ در منقار
داشت

واندران برک ونوا خوش ناله‌اي زار
داشت

گفته‌ش در عين وصل اين ناله و فریاد
چیست

گفت مارا جلوه معشوق در اين کار داشت
چیست

“ *Luscinia* rofæ suaviter coloratæ folium in

“ rostro habuit,

“ Et in illo folio dulces querelas & gemitûs
“ edidit :

“ Dixi illi, In ipso congressu quid vult ista
“ querimonia & lamentatio ?

“ Dixit : Nos ad hoc opus amici factus redi-
“ git.”

Ejusdem generis est lepidum hoc † violæ & rosæ
“ colloquium,

بنفشه دوش بکل گفت و خوش بیانی داد
که تاب من بجهان طرهٔ فلانی داد

“ Heri sic rosam allocuta est viola, & suaviter
“ sensa sua explicabat,

“ Splendorem meum terris, cujusdam (for-
“ rosæ puellæ) cincinnus præbet.”

Possum innumera hujus figuræ exempla è
poetis Arabicis expromere ; sed unum atque
alterum sufficiet. Ac primùm subjungam pere-
legantes versiculos principis illustrissimi & ve-
nustissimi poetæ *Ebni'l Fiadh*,‡

تم فاستقني بين خفق الناي والعود
ولا تبع طيب موجود بهفقود *
كاساً اذا بصرت في القوم محتشياً
قال السرور لها قم غير مطرود *

† Vide Cap. v. seu Ode, & Cap. x. de Imaginibus.

‡ In libro *Yatimato'ddehri*.

نحن الشهود وخفف العود خاطبنا
 بزواج ابن سحاب بنت عنقود *

- ‘ Surge, & affer, dum sonant tibia & cithara,
 ‘ (Neu gaudium certum incerto permutes)
 ‘ Cyathum, cui, cœtum congregatum aspi-
 “ ciens,
 ‘ Dicit Hilaritas, “ Surge non repulsus ;
 “ Nos testes fumus, & lyræ moduli nobis an-
 “ nunciant,
 “ Filium nubium racemi filiam ducere.”

Quàm lætus personarum conventus ! Vides ani-
 mis & vitâ donata, pocula, lætitiâ, musicam,
 aquam, vinum. Per nuptias enim *filii nubium*
 & *uvarum filia* pulchrè innuitur vini cum aquâ
 temperatio. Facile docto Arabi *Taaleb* † af-
 sentior, qui hos versûs in suo genere admira-
 biles putat : sed Arabicè legantur necesse est ;
 Latinè enim ne adumbrari quidem potest eorum
 pulchritudo ac lepos. Huc addatur mirificus in
Timuri historiâ locus (quam historiam poema
 nobilissimum audeo dicere) ubi *Hyems* cum in-
 victo illo heroe inducitur colloquens :

† Vide librum Yatimah. Part. I. cap. iv. verba *Thalebii* sunt,

ومن ملج شعر ابن الغياض قوله ولم اسمع
 في معناه احسن منه قم فاستقني &c.

فجبال بينهم الشتاء بجفاف عواصفه وبث
 فيهم حواصب قواصفه واقام عليهم نالجات
 صراصره وحكم فيهم زعازع صنابره وحل بناديه
 وطفق بناديه مهلا يا مشوم ورويدا ايها
 الظلوم الغشوم فالي متي تحرق القلوب
 بنارك وتلهب الاكباد باوامك واوارك فان
 كنت احد نفسي جهنم فاني انا ثاني
 النفسين ونحن شيخان اقتترنا في استيصال
 البلاد والعباد فانحس بقران النحسين وان
 كنت بردت النفوس وبردت الانفاس فنفسات
 زمهريري منك ابرد او كان في جرايدك
 من جرد المسلمين بالعذاب فاصهاهم واصهم
 ففي ايامي بعون الله ما هو اصم واجرد
 فوالله لا حاييتك فخذ ما اتيتك ووالله لا
 يحميك يا شيخ من برد المنون لواعج جهر
 مسجرة ولا واهج لهيب في كانون *

- ‘ Circumibat autem illos Hyems cum ventis suis
 ‘ vehementibus, & sparfit inter eos flatus suos
 ‘ glaream dispergentes; & in eos concitavit
 ‘ ventos suos frigidos, ex opposito flantes; &
 ‘ potestatem in eos concessit gelidis suis pro-

“ cellis : & in ejus (*Timuri*) confessum de-
 “ scendit, & eum inclamans, allocuta est :
 “ Lentè, O infauste, & leniter incede, O
 “ tyranne injuste! quousque tandem homi-
 “ num corda igne tuo combures? & jecinora
 “ æstu & ardore tuo inflammabis? Quòd si
 “ una es ex infernis animis, equidem anima-
 “ rum altera sum; & nos senes sumus, qui
 “ continuò occupamur in regionibus & servis
 “ subjugandis; & stellæ maleficæ (*Mars* &
 “ *Saturnus*) in conjunctione sunt infaustif-
 “ simæ. Et si animas occidis, & auras fri-
 “ gidas reddis, at auræ meæ gelidæ te sunt
 “ frigidiores; aut si in tuis catervis (milites)
 “ sint qui fideles suppliciis vexent, impellant,
 “ percutiant : at in diebus meis, Dei adjutu,
 “ est id quod magis vexet & percutiat. Et
 “ per Deum, tibi nihil remitto. Cape igitur
 “ id, quod ad te attuli; & per Deum, non
 “ te defendent, O senex, à leti frigore, car-
 “ bonum in foco ardor, nec in mense De-
 “ cembri flamina.”

Nunc ad alterum hujus figuræ genus venia-
 mus : idque fit, cùm rem vitæ ac ratione caren-
 tem poeta alloquitur; velut in illo dulcissimo
Amralkeisi carmine,

الا ايها الليل الطويل الا انجلي
 بصبح وما الاصبح منك بأمثل

“ O longa nox, ne, obsecro, discutiaris

“ Per auroram; nec enim esset aurora te præf-
“ tabilior.”

Sed nullum hujus generis exemplum mihi occurrit insignius, quàm illud *Hafizi* carmen, quo adolescentuli pulchritudinem, sub puellæ scilicet personâ, venustissimè describit, versâ perpetuò oratione ad auram, ad rosam, ad narcissum, ad herbas, ad cupressum, &c, quod audacius esse videbitur, ad intellectum :

اي باد شهيم يار داري
زان تحفه مشکبار داري

“ O aura, amici habes odorem,

“ Inde munus suave-olens (moschatum) af-
“ fers.”

زنهار مکن دراز دستي
با طرّه او چکار داري

“ Cave; noli furari (دراز دست) *longam ha-
“ bens manum*, id est, Fur)

“ Cum cincinno ejus ecquid babes negotii?”

اي کل تو کجا وروي زيباش
او مشک وتو خار بار داري

“ O rosa, ubi es, præ vultu ejus nitido ?

“ Ille moschus est; tu autem spinas habes.”

ريحان تو کجا و خط سبز
او تازه و تو غبار داري

“Herba odorifera, ubi es, præ recenti ejus

“lanugine?”

“Ea floret, tu autem marcescis.”

نرکس تو کجا و چشم مستش
او سرخوش و تو خمار داري

“Narcisse, ubi es, præ ebrio ejus oculo?”

“Ille temulentus est, tu autem crapulâ affi-

“ceris.”

اي سرو تو با قد بلندش
در باغ چه اعتبار داري

“O cupresse, cum staturâ ejus procerâ,

“In horto, quam habes affinitatem?”

اي عقل تو با وجود عشقش
در دست چه اختيار داري

“O intellectus, cum amoris ejus existentia,

“(Si) in potestate tuâ (esset) quam haberes

“electionem?”

روزي برس بوصل حافظ
کر طاقت انتظار داري

“ Unum diem veni ad *Hafezi* congressum,

“ Si quidem cunctandi potestatem habes.”

Quàm pulchræ imagines ! Comparatur odor cincinnorum suavissimus cum zephyro moschum afflante; facies formosa cum rosâ, ita tamen ut longè nitidior esse videatur; lanugo in genis fucrescens, cum herbis recentibus : oculi languidi & quasi ebricoli cum teneris narcissi floribus; statura cum cupressi ramulo; quâ comparatione etiam Græci utuntur; ut *Alcæus*,

Γινι σ', ὦ φίλε γάρμῳ, καλῶς εἰκασθῶ;

Ὅρπαι βραδύνω σε μάλλιν' εἰκασθῶ.

quibus similitudinibus (est enim personæ inductione, ut antea dixi, translationis species, translatio autem similitudo brevis) quid delicatius esse potest, quid venustius? Mirum est sanè quantas suavitates in tam breve carmen poeta incluserit. Hanc odam (utpote quæ ad *Anacreontis* laudem propè accedat) versibus Anacreonteis Græcè reddidi :

Ὀδαιον.

Χαριεντῶ, αὐ'ρα, παιδῶ

Ἀπαλὴν φέρεις αὐτμην,

Δια τετ' ἀναπνεύσας

Μυρον ἐκ πλεῶν ψευαζεις.

Ζεφυρ' ἐν κομαισι παῖδος

ῥακινθίναις ἀθύρεις.

Ἄγε δῃ, τι δῃτ' ἐκλεψας

Φιλερωτῶ ἐκ κικιννῆ;

Τι κομας, ῥοδὸν τρυφήλοι,

Ρόδον ἀνθεων ἀγαλμα;
 Μαλακός μὴν ἐστ' ὁ καρπός,
 Σὺ δ' ἀνανήτοις πυκάζῃ.
 Σὺ δὲ τι τρυφᾷς, σελίνων;
 Σὺ γὰρ εὐθύς ἐμπαραινῇ,
 Χλοερὸς δ' ὁ παῖς ἰσλας
 θαλαρραῖς ἔχει παρειαῖς.
 Σὺ δὲ, * λειριόν, τι καυχᾷ;
 Ὑπομειδία, μεθύσκον
 Καλὸν ὄμμα παῖδος ἄβρε,
 Σὺ δὲ κείσεαι νοσῶδες.
 Κυπαρίσσε, μὴ τι κομπᾷς
 Ῥαδίνους ἐπὶ κλαδίσκοις,
 Ῥαδινώτερον γὰρ ἐστὶν
 Ἀπαλοῖο σῶμα παῖδος.
 Φίλον ἤτορ, ἀντ' ἐρωτός
 Ἰοῦδοςφυχᾷ κοροῖο
 Λιπαροχρόες, σφριγγώντος,
 Τί κεν ἡρεθῇς ἐελδῶρ;
 Φίλε καρτε, μὴ βραδύνῃς,
 Ταχύ μοι ποσεινός ἐρχε,
 Σὺ γὰρ φανεύτος, ὡ παῖ
 Τριφίλητε, πάντα θαλλεῖ.

* Attici florem narcissi λειριόν vocabant. Suid.

| | Carmen
Perficum. | |
|---|------------------------|---|
| زبان مخمبه مکعب را داری | ای باد چشمیم باد داری | |
| با کشته که او بچار داری | زلف را بمن دراز دوستی | |
| او بکشت دو تار را داری | ای کل بکجا در دنی پانی | |
| او تازه و پنهان را داری | ریحانی تو بجا خط سیرش | |
| او در زوشت از تو می را داری | نیکو کس که با چشمش | |
| در باغ خواجه است با داری | ای سر و تافته لبش | |
| در دست چو سیمار داری | ای تامل تو باو خوشش | |
| | روزی برسی چو سلف | |
| | که طاعت سلف را داری | |

CAPUT IX.

العبارة الغائية

SIVE

De arcanâ Poematum Significatione.

DE figuris Asiaticæ dictionis fatis, ut arbitror, differui; & fatis fusè ostendi nullas in Arabum ac Persarum poesi vel verborum vel sententiarum exornationes desiderari. Attamen, nequis nobis locus intactus relinquatur, de *occulto illo sensu*, quem in poematibus Asiaticorum amatoris latere nonnulli existimant, paucis disputabo: & quoniam nihil esse puto veritatis investigationi inimicus aut magis pestiferum, quam sententiæ simulationem, dicam apertè quid sentiam, nec argumenta celans quibus opinionem meam confirmem, nec aliorum sententias repudians, si quis in illis veritatis color cluceat.

Sunt igitur in linguis Asiaticis, ac præcipuè Persicâ, carmina pœnè innumerabilia, quorum idem est argumentum unusque ferè perpetuus tenor. Nempe in iis continuâ serie laudantur amores ac deliciæ, voluptates, vina, odores, ludi,

convivia; & reliqua quæ sensibus blandiuntur: accedunt humanæ pulchritudinis lætæ admodum descriptiones; intexuntur loci illi communes, de fortunæ temeritate, de honorum ac falsæ regionis contemtionem; incertos esse rerum humanarum eventus, & brevem lucis ac vitæ usuram; amoris autem suavitates celeritè deflorescere; oportere igitur voluptates, dum licet, rapere, &

——— ποιεῖν τι οἷς γούνη χλωρόν*.

nihil enim esse amore suavius, nihil quod magis hominem deceat. Exponuntur etiam cæ quæ in amore insunt variæ perturbationes, dolor, ægritudo, desiderium, spes, lætitia; nunc amator absens languet, dolet, illachrymat, nunc ob amicæ consortium vehementer exultat & triumphat. Hæc autem omnia describuntur mirâ sententiarum varietate, verborum elegantia, imaginum splendore, & translationum pulcherrimarum copiâ.

Poetæ, qui horum carminum laude floruerunt, sunt innumeri; quorum tamen facilè principatum obtinet ille, de quo jam dictum est†, Hafez; cujus politissimum carmen, cum adumbratione Latinâ, idcirco hic apponam, ut horum carminum, de quibus sum proximè locutus, percipiatur natura:

* Theocr. Idyll. XIV.

† Vide Cap. V. &c.

ساقيا ساغر شراب بيار
يكدو ساغر شراب باب بيار

Puer, vini cyathum affer,
Unum atque alterum vini puri cyathum affer.

داروي درد عشق يعني مي
كوست درمان شيخ وشاب بيار

Remedium amoris ægritudinis, hoc est, vinum,
(Illud enim senum & juvenum medicina est)
affer.

آفتابست و ماه باده و جام
در میان مه آفتاب بيار

Sol & luna sunt vinum & cyathus,
In mediâ lunâ solem affer.

بزن اين آتش مرا آبي
يعني آن آتش چو آب بيار

Illide ignem illum nobis liquidum,
Hoc est, ignem illum aquæ similem affer.

كل اكر رفت كو بشادي رو
ياده ناب چون كلاب بيار

Si rosa transit, dic, vultu hilari
Vinum purum tanquam aquam rosarum, affer.

غلغل بلبل ار نهاند رواست
 غلغل شیشه شراب بیار

Streptus lusciniæ si non manet, oportet
 Streptum poculorum afferas.

غم دوران مخور که رفت برفت
 نغمه بربط ورباب بیار

Ob temporum mutationes ne sis tristis, sed
 identidem
 Concentum citharæ & fidium affer.

وصل او جز بخواب نتوان دید
 داروي کاوست اصل خواب بیار

Congressum illius, nisi in fomno, videre ne-
 queo,
 Medicinam (vinum), quæ fomni origo fit,
 affer.

کرچه مستم چه چاره جام دگر
 تا بکلي شوم خراب بیار

Quòd si ebrius sum, ecquid est remedii?
 alium calicem
 Ut prorsus sensibus destituar, affer.

یکدو رطل کران بحافظ ده
 کر کناهست وکر صواب بیار

Unum atque alterum cyathum Hafezo da,
Seu peccatum fit, seu factum laudabile, offer.

Quam odam ita reddidi :

Affer scyphos, & dulcè ridentis meri
Purpureos latices
Effunde largiùs, puer.
Nam vinum amores lenit adolescentium
Difficileſque ſenum
Emollit ægritudines.
Solem merum æmulatur, & lunam calix;
Nectarcis foveat
Dic luna ſolem amplexibus.
Flammas nitentes ſparge : vini ſcilicet
Fervidioris aquam
Flammæ nitentis æmulam.
Quòd ſi roſarum fragilis avolat decor,
Sparge, puer, liquidas
Vini rubeſcentis roſas.
Si devium Philomela deferit nemus,
Pocula læta canant
Non elaboratum melos.
Injurioſæ ſperne fortunæ minas;
Lætaque mœſtitiam
Depellat informem chelys.
Somnus beatos, ſomnus amplexûs dabit;
Da mihi dulce merum
Somnum quod alliciat levem.
Dulce eſt madere vino. Da calices novos,
Ut placidâ madidus
Oblivione perfruar.
Scyplum affer alterum puer, deinde alterum;
Seu vetitum fuerit,
Amice, ſeu licitum, bibam.

Huic carmini aliud subijciam, idque in amatorio genere pulcherrimum, & venustis imaginibus unicè constans :

اي همه شکل تو مطبوع و همه جاي تو خوش
دلَم از عشوه شیرین شکر خاي تو خوش

Ah ! tota forma tua delicatè fingitur, unus-
quisque locus ubi tu es, dulcis est,
Cor meum à dulci tuâ & melleâ lasciviâ hi-
lare est.

همچو کلبرک طري بوده وجود تو لطیف
همچو سرو چمن خلد سراپاي تو خوش

Tanquam rosæ folium recens, natura tua lenis
est,

Tanquam horti æternitatis cupressus, ex omni
parte suaviss es.

شیوه و ناز تو شیرین خط و خال تو ملیح
چشم و ابروي تو زبیا قد و بالای تو خوش

Diffimulatio & petulantia tua dulcis est, prima
lanugo & nævus in genâ tuâ pulcher,
Oculus & supercilium nitida sunt, statura tua
& proceritas amabilis.

هم گلستان نکارم ز تو پر نقش و نکار
هم مشام دلَم از زلف سبزه ساي تو خوش

Vitæ mei rosetum à te pictoris & ornamentis
plenum, cordis mei odor à cincinno tuo jas-
mineum habente odorem dulcis est.

در ره عشق ز سیلاب بلا نیست کذار
کرده ام خاطر خود را بتولای تو خوش

In amoris viâ à doloris torrente non est per-
fugium,

At statum meum ob tuam amicitiam jucun-
dum reddidi.

پیش چشم تو بهیلم که دران بیماری
میکند درد مرا از رخ زیبای تو خوش

Ante oculos tuos morior; at in illâ ægritu-
dine

Ob genam tuam splendidam dolor meus dul-
cis fit.

در بیابان طلب کرچه زهر سو خطرست
میروند حافظ بیدل بتهنای تو خوش

In deserto indagandi te tametsi undequaque
periculum est,

Tamen Hafez corde destitutus, dum tuum
adventum petit, tranquillè procedit.

De verâ horum carminum significatione mag-
na est opinionum diversitas. Alii proprium
tantummodò sensum agnoscunt, alii reconditus

quiddam in iis ac divinius censent delitescere. Audiamus itaque utriusque sententiæ defensores. Aiunt quidam animos humanos, in corporum vinculis & compagibus inclusos, eodem ferè modo (sed longè vehementiùs) in divinum omnium rerum procreatorem affici, quo in amicas amatores; nam ut amantes amicarum recordantur, si qua res eorum oculis obversetur, quæ aliquam habeat cum amato corpore cognitionem, sic animas nostras vitæ superioris recollectione & desiderio languescere, si quando divinæ pulchritudinis adumbratam quandam effigiem videamus. Hunc autem amorem ita esse ardentem, ut ad insaniam quandam, & quasi *ἑκστασιν* accedat: & quoniam ea est mentium humanarum imbecillitas, ea sermonum, quibus utuntur homines, inopia, ut verbis ad hunc ardorem ritè exponendum accommodatis careant, necesse est poetæ, cœlesti illo furore & divinâ permotione incitati, iis utantur imaginibus & verbis, quæ maximam habeant cum suis conceptibus affinitatem. Cùm autem ii, qui divino amore inflammentur, tanquam ebrii, à mentis sensu abstrahantur, nihil aptius esse potest, quàm ebrietatis imaginem ad hunc diviniorem rationis amissionem transferre. Hinc osculorum, hinc amplexationum, hinc deliciarum, atque amœnitatum omnium in Persarum carminibus descriptiones ortum habuerunt, quæ ad proprium sen-

sum restringi nullo modo debent. Atque hoc
ipſi poetæ ſatis apertè declarant; ſic Hafez,

شود مست وحدت ز جام الست
هرآنکه چو حافظ می ناب خورد

Ebrius eſt ſolummodò æterni fœderis amore,
Is qui, more Hafezi, vinum purum bibat.

&

خرم دل آنکه همچو حافظ
جامی زمی الست کیرد

Jucundum cor fit illi, qui Hafezo ſimilis
Poculum vini æterni fœderis capiat.

& alibi,

مستی عشق نیست در سر تو
رو که تو مست آب انکوری

Amoris ebrietas capiti tuo non ineſt;
Abi: tu enim ſucco uvarum ebrius es.

& Sadi,

مکر بویی عشق مستت کند
طلب کار عهد الستت کند

Forſan unus amoris odor te inebriabit,
Et faciet te fœdus divinum quærere.

Sic etiam poeta Turcicus *Rubi Bagdadi*,

صنمک بزى که شيرۀ انکورايله مست اينز
بز اهل خرابات مي مست الست اينز

Noli putare nos uvæ succo ebrios esse,
Nos eas tabernas colimus, ubi divini fœderis
vino inebriemur.

Hæc illi. Nunc prodeant ii qui huic sententiæ adversantur. Damus, inquam, hæc, si de translatione vel simplici v. etiam continuatâ loquamini; sed hæc translatio per longum poema perpetuâ ferie deduci nullo pacto potest. Licet poetæ religioso dicere, se ad divinum numen accedere non minùs ardentè cupere, quàm amator amicam videre; sed non utique licet propriam notionem penitus dimittere, & imaginibus ab amore humano petitis per longissimum opus perpetuò ut. Id qui faciunt, ænigmata non versùs scribere confendi sunt.

Permuta enim imaginem: dulcissimè certè & tenerrimè inquit vates Hebræus,

כאל תערג על אפיקי מים
כן נפשי תערג אלקי אלהים :

Velut cervus rivos aquarum ardentè desiderat,
Sic tui desiderio, Deus, anima mea flagrat.

Cuiquamne verò concederemus, ut continuò carmina perlonga contexeret, in quibus de rivulis, de cervis, de fitis ægritudine, de herbarum amœnitate, de sylvis ac pratis solummodò loqueretur? Quæ autem narrant de animâ nostrâ in corporis catenis inclusâ, vitæque diviniore desiderio flagrante, & quæ sequuntur, ea ferè sunt Platonica. At quidnam esse causæ putemus, cur Platonis viri gravissimi versiculos de Agathone, de Astere, de Dione, de Archianafsâ, nemo unquam extiterit, qui ad sensum reconditiorem interpretaretur; quæ verò poetæ Asiatici, homines, ut scimus, admodum voluptuarii, de amoribus ac deliciis scribunt, ea divina, ea pietatis plena, ea *μυστήριον* quoddam continere dicamus? Multa sunt à Græcis poetis, ac præsertim à Lyricis, & cogitata & scripta venustissimè; quæ tamen nemo est nisi simpliciter & propriè interpretatus. Quid? sex illos elegantes versiculos, qui cum poetæ Persicæ mirificè congruunt,

Ἐκμαινεί χειλὶ με βόδιον, ποικιλομύθε,
 Ψυχότακῃ, σωματὶ νεκταρὸν προθύρα,
 Καὶ γλῆλαι λασίησιν ὑπ' ὀφρύσιν ἀσπρίνησαι,
 Σπλαῖχων ἡμετέρων δίκτυα, καὶ παγίδες,
 Καὶ μαζοὶ γλαγοῦντες, ἐνύγες, ἡμεροῦντες,
 Εὐφροές, πάσης τερπνοτέροι καλυκῶ.

ad proprium sensum restringendos, nemo est qui non censcat: illos verò Hafezi versûs,

گرفته نافه چین بوی مشک ازان کیسو
 کلاه یافته بوی چنان ازان عارض
 بگل بهاند فرو سرو ناز ازان قامت
 خجل نشست کل کلدستان ازان عارض
 بشرم رفت کل یاسمین ازان اندام
 بخون نشست آل ارغوان ازان عارض

Capit vesica S. lenis odorem moschi ab illis
 crinibus,

Crines autem talem odorem ab illâ genâ reci-
 piunt:

In terram demittitur cupressus lasciva ob il-
 lam staturam,

Pudore affecta leet et rosa horti ob illam genam:

Verecundans abit flos jasmini ob illud corpus,

Sanguinem stillat color floris purpurei (Ar-
 govan) ob illam genam.

Hos, inquam, versûs ad divinum nescio quid
 pertinere existimant. Quid? cum scribat Man-
 nermus, beilè, ut solet,

Τὶς δὲ βίος, τί δὲ τέρπνον ἄνευ χρύσεας Ἀφροδίτης;

Τεθναίνῃ, ὅτε μοι μηκέτι ταῦτα μέλει,

Κρυπιάδι φιλοῦς, καὶ μελιχρᾶ δούρα, καὶ εὐνή.

quisquamne arbitratur poetam per auream illam
Venerem per dulcia amoris dona, per furtivos illos

complexûs, pietatem & divinum amorem intelligere? Cur ideo putemus Mefihium, poetam Turcicum, cum dicat elegantissimè,

آلهي سن بني سينه ايلتمه
صرلماينجه يارک سينه سينه

Ne me, Deus, in sepulchrum perducas,
Donec amicæ meæ gremium amplexu te-
neam,

quippiam reconditum aut cœleste innuisse?
Quid? versûs illos Hafezianos,

* مسند بکستان بر تا شاهد وساقی را
لب کیری ورخ بوسی و می نوشی کلیموی

Pulvinar in rosarium affer, ut pulchri pueri
& ancillæ

Labia premas, genas osculeris, & vinum bibas
rosa odore præditum.

* In alio codice legitur:

زان به چه که در بستان معشوقه وعاشق را
لب کیری ورخ بوسی می نوشی و کل بوی

Quid dulcius est quàm in horto amicæ & amici

Labia premere, & genas suaviari, vinum bibere, & rosas olfa-

& illos,

بر رخ ساقی پری پیکر
شهوچو حافظ بنوش بادۀ ناب

A genâ puellæ, nymphæ fimilem habentis
vultum,

Tanquam Hafez, merum hauri.

& illum ardenti affectu plenum,

لبم بر لب نه ای ساقی و بستان خان شیرینم

Labium super labium pone, ô vini ministra,
& dulcem meam animam ebibe.

annon ad terrenos amores spectare censendum
est?

Quodd si plura argumenta ex ipsis poetarum
Asiaticorum carminibus depromenda sint, per-
multa proferre possimus exempla, quibus per-
spicuum sit Hafezo atque aliis, Mohammedem
& ipsam religionem ludibrio fuisse; velut cum
dicat,

ان تلخ و ش که صوفی ام الخبایثش خواند
اشهی لنا واحلی من قبلۃ العذارا

Acre illud (vinum) quod vir religiosus (Mo-
hammedes) matrem peccatorum vocitat,
Optabilius nobis ac dulcius videtur quàm vir-
ginis suavium.

&

ما مست شراب ناب عشقیم
نه تشنه به سلسبیل و کافور

Nos vino puro amoris inebriamur,
Fontes autem cœlestes (Salsibil & Cafur) non
sitimus.

Et alibi plus millies.

Ac profectò fatis intelligere nequimus, cur
poetas credamus hujusmodi involueris ac tegu-
mentis vel e celare eas virtutes, quibus nihil lau-
dabilis esse potest: pietatem ac Dei cultum;
amores verò impudicos, & qui maximè humano
generi dedecori sint, apertè profiteri. Multò
certè verifimilius est, poetas illos, utcumque sen-
sum quandam occultum innuere videantur, eo
solum prætextu uti, ut cives suos credulos & re-
ligiosos decipiant, & voluptatibus liberiùs indul-
geant. Ac ne ipsis quidem Persis, (doctioribus
scilicet) Hafezi carmina arcanam habere signi-
ficationem visâ sunt: nam Sadius, omnium cru-
diissimus interpretum, proprium tantùm verbo-
rum sensum in illius versibus explicat. Præte-
rea memoriæ proditum est (illo poetâ mortuo),
primarios urbis Shirazi viros, sepulturam ei ob
carminum impudicitiam concedere noluisse;
cùm verò magna esset inter eos concertatio, aliis
ut sepeliretur suadentibus, aliis vehementer de-

hortantibus, ad fortes se contulisse, & ipsius poetæ librum divinationis causâ aperuisse; cùm autem primus, qui sese illis obtulit versus, esset,

* قدم دریغ مدار از جنازه حافظ
اگر چه غرق کناهست می رود ببهشت

Gressum noli retorquere ab Hafezi exequiis,
Tametsi enim peccatis demersus sit, in cœlum
intrabit.

facerdotes illicò consensisse, & poetam humavisse in illo loco, Mosella dicto, quem ipse in carminibus celebravisset. Ita disputant utriusque sententiæ propugnatores: equidem veterum Academicorum morem, nihil ut affirmem, strenuè tenebo; ita tamen ut non negem, quin mihi disputatio secunda ad veritatem propensior esse videatur.

* Ultimus versus est pulcherrimi carminis, cujus initium:

کنونکه میدمد از بوستان نسیم بهشت
من و شراب فرح بخش و یار حور سرشت

Nunc cùm ex horto aura paradisi veniat,
Ego & vinum lætitiâ præbens, & fœdalis cujus forma nymphæ cœlestis similis est (convenimus).

CAPUT X.

De Elato dicendi genere.

LAUDARE Asiaticam poësin, & quanti sint in eâ venustatis atque elegantiarum flores, exponere, non ut philosophus, sed ut narrator, institui. Itaque de Elatione dicendi quàm brevissimè potero, differam; eamque primò definiam. Id est igitur Elatum, quod sit incertum, horridum, obscurum, periculosum, vastum, difficile, turbulentum; & quod eos qui legunt usque adeò percellat, ut admirentur, vereantur, tumultuentur, exhorrescant, doleant, stupeant. Sunt autem Elationis præcipui fontes, terror, magnificentia, potentia, & in eâ describendâ brevitās. Alii sunt quasi fonticuli, sed qui omnes terrori subjunguntur, ut solitudo, silentium, caligo; intermissio, eaque vel sonorum, ut luporum ululatus in sylvâ noctu auditus, vel lucis: ad summam quodcumque sensibus est maximè injucundum, id cùm describatur, Elatum reddit poësin.

Ac primùm de Terrore loquar; ad quem ex-

citandum aptissimæ sunt tempestatum ac tonitrûs imagines. Nam

———— cui non animus formidine Divûm
 Contrahitur? cui non correpunt membra pavore,
 Fulminis horribili cùm plagâ torrida tellus
 Contremittit, & magnum percurrunt murmura
 cœlum!

Sic in Jobi poemate *,

שמעו שמעו ברנן קלן
 והנה מפיו יצא :
 תחת כל השמים ישרהו
 ואזרו על כנפות הארץ :
 אחריני ישאף קול
 ירעם בקול גאון :

Audite attentè strepitum vocis ejus,
 Et fremitum (qui) ex ore ejus egreditur,
 Sub totum cœlum eum dirigit,
 Et lucem ejus in alas terræ,
 Post eum tonat vox,
 Rugit voce dignitatis suæ.

Sic etiam omnium poetarum post Asiaticos altissimus, † Æschylus,

Χθων σεσαλευται,
 Βρυχια δ' ἤγλω παλαμυκαται
 Βροντης, ἑλικες δ' ἐκλαμπουσι
 Στεροπης ζαφυροι, ερριμφοι δη κονιν

* Cap. xxxvii. 2—4.

† Prometh. Δεσμωτ. ver. 1030.

Εἰλισσῶσι. Σμῆρτα δ' ἀνεμῶν
 Πνεύματα παντῶν, εἰς ἀλλήλα
 Στασιν ἀντιπῶν ἀποδεικνυμένα.
 Συντεταρακταὶ δ' αἰθήρ παντῶ.

Et illa nota,

Tenebræ conduplicantur, noctisque & nim-
 bûm occæcat nigror,

Flamma inter nubes coruscat, cœlum tonitru
 contremitt;

Grando mista imbri largifluo subita præcipi-
 tans cadit;

Undique omnes venti erumpunt, sævi exis-
 tunt turbines.

Sic rursûs in Jobi libro*,

אל ארץ חשך וצלמות :
 ארץ עפחה כמו אפל
 צלמות ולא סדרים
 ותפע כמו אפל :

In terram caliginis, & tenebrarum,

Terram crassam, instar caliginis,

Tenebras, ordine carentes,

Et lucis radios tanquam caliginem.

Porrò voces illæ סתר רעם *Tonitrus latebræ*; יהוה
 מלך *Angelus Dei*; גיא צלמות *Vallis tenebrarum*;
 קול יהוה *Dei vox*; בראשית *in principio*, idcirco
 sunt altissimæ, quòd imagines præbeant incertas

terribiles, magnificas, infinitas, & quas humanæ mentis angustia nullo modo possunt concipere.

Præterea conceptus tenebrarum ad Elationem sunt accommodati; quam rem sensit nimirum Euripides, cum diceret

Νυκτωρ δὲ πολλὴν σεμνοτητα' ἔχει σκοτος.

Hinc oritur versuum in Apollonii Argonauticis sublimitas,

———ὑπερ μεγάλαϊμα θεοντας

Νυξ ἐφοβεί, τὴν περ τε καταλαδα κικλησκει

Νυκτ' ὅλοην, ἃν ἄστρα διίσχανεν, ἃδ' αἶμαρυγαι

Μηνης. Οὐρανὸν δὲ μελαίχροος, ἥε τις ἄλλη

ὤρωρει σκοτιή μυχατων ἀνίσσα βρεθρῶν.

Sed præcipuè excellā esse videtur caliginis imago, cum infinitate & terrore conjuncta, ut in illis versiculis,

Ἐνθεν τὸν ἀπειρον ἐρευνῶνται σκοτον

Βληχρῶι διοφείας νυκτὸς ποταμοί.

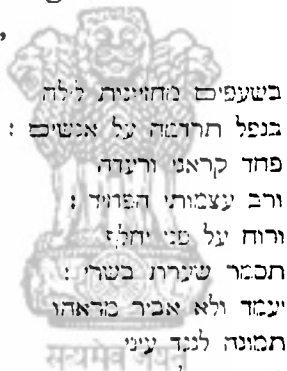
quibus vix quidquam dici potest sublimius.

Hanc ob causam valdè excelsa est fabula in Asiâ decantata de regione tenebrarum, & oceano caliginis, de quibus multa narrant Arabes. Sic Mohammedes in Alcorani capite quarto & vicefimo, five سورة النور

والذين كفروا أعمالهم كظلمات في بحر
لجج يغشيه موج من فوقه موج من فوقه
سحاب ظلمات بعض فوق بعض

“ At infidelium opera caligini sunt similia in oceano profundo, quem fluctûs super fluctûs tegunt, & super eos, nubes; caligini super aliam caliginem.”

Porro autem quodcumque incertum est terrorem quendam secum affert; ideoque ad Elationem accommodatur: cujus rei non est insignius exemplum, quàm illud quod ex * Jobi poemate citat in † libro Anglico vir disertissimus, Edmundus Bourke,

בשעפים מחזינות לילה
בנפל תרדמה על אנשים :
פחד קראנו ורעדנו
ורב עצבותי הפחיד :
ורוח על פני יחלף
תכמר שערתי בשרי :
יעמד ולא אביר מראהו
תמונה לנגד עיני
דממה וקול אשמע :
האניש מאלוה יצרק
אם כיצטוהו יסדר גבו

In cogitationibus à visionibus noctis,
Cum cadat sopor in homines,
Met me invasit ac terror,
Et omnia ossa mea tremefecit,
Et spiritus ante faciem meam transivit,
Erectè steterunt carnis meæ pili,
Substitit, sed eum intueri non potui,
Simulachrum fuit ante oculos,

* Cap. iv. 13—17.

† De Elatione & Venustate, Par. II. Cap. iv.

Silentium fuit, & vocem audivi,

“ An homo Deo justior?

“ An creatore suo purior mortalis*?”

Præterea imaginum splendorum congeries quædam & coagmentatio *magnificam* reddit orationem, adeoque excelsam: nam elationis præcipuus fons est magnificentia. Ob hanc causam admirabilis est in † *Sirachidis* sapientiâ *Simonis Oniæ* filii descriptio,

Ὡς ἐδοξασθή ἐν περιστροφῇ λαοῦ,
ἐν ἐξοδῷ οἴκῳ καταπετασµατῶ;
Ὡς ἀστὴρ ἐωθίνῳ ἐν μέσῳ νεφέλης,
ὡς σελήνη πλήρης ἐν ἡμέραις,
Ὡς ἥλιος ἐκλαμπὼν ἐπὶ ναὸν ὑψίστου,
καὶ ὡς τόξον φωτίζον ἐν νεφέλαις δοξῆς,

* Insigne hujus rei exemplum est in Xenophontis Ephesiaci libro jucundissimo de Anthia & Habrocoma,

Τῷ δὲ Ἀβροκομῇ ἐφίς αἰαὶ γυνὴ ὀφθῆναι φοβερά, το μέγαδ' ὑπὲρ ἀνδρῶπων, ἐσθλὰ ἐχέουσα φοινίκην. ἐπεσάσα δὲ τὴν ναὺν ἔδοκει καίνειν, καὶ τὰς μὲν ἄλλας ἀπολλύσθαι, αὐτὸν δὲ μετὰ τῆς Ἀνθίας διανηκῆσθαι. Ταῦτα ὡς εὐθύς εἶδεν, ἐταραχθὴ καὶ προσεδέκα το δεινὸν ἐκ τῆς ὀνειράτος. Καὶ το δεινὸν ἐγένετο. Quo in loco admodum sublimes sunt, cùm crebræ terroris imagines, tum præcipuè illa sententia Καὶ το δεινὸν ἐγένετο.

Est porro excelsum, quodcumque subitum est & minimè expectatum. Sic apud Callimachum vetulæ personam Ceres induit, ut Erisichthonem à sylvà sibi sacratâ cœdendâ dehortaretur, cùm verò nihil perfecisset, irâ incensa est,

—γεννατο δ' ἄετος

Ἰσθµατὰ μὲν χερσῶν, κεφαλὴν δὲ οἱ ἥϊστα Ὀλύμπῳ.
à quo loco sumpta sunt illa Virgiliana.

† Cap. l. 5—13. Vide etiam de Sublimi & Venusto, Par. II. cap. xiii.

Ὡς ἄνθος ῥόδων ἐν ἡμέραις νέων,
 ὡς κρίνα ἐπ' ἐξόδων ὕδατος,
 Ὡς βλαστός λιθάνων ἐν ἡμέραις θέρης,
 ὡς πυρὶς καὶ λιθάνος ἐπὶ πυρεῖς,
 Ὡς σκευὸς χρυσεὶς ὁλοσφύρητον,
 κεκοσμημένον παντὶ λίθῳ πολυτελεῖ,
 Ὡς ἐλαία ἀναθαλλήσα καρπὸς,
 καὶ ὡς κυπαρίστος ὑψιμένη ἐν νεφέλαις.
 Ἐν τῷ ἀναλαμβάνειν αὐτὸν σόλην δοξῆς,
 καὶ ἐν διδύσκεσσι αὐτὸν συντελείαν καυχήματός,
 Ἐν ἀναβάσει ἡυσιασθῆναι ἁγία,
 εὐδοξάσας περιβολὴν ἁγιασμάτων.
 Ἐν δὲ τῷ δεχέσθαι μέλη ἐκ χειρῶν ἱερέων,
 καὶ αὐτὸς ἕως παρ' ἑσχαρᾶ βῶμεν,
 Κυκλῶν αὐτὴν στεφανὸς ἀδελφῶν,
 ὡς βλαστήμα κεδρὸν ἐν τῷ Λιβάνῳ,
 καὶ ἐκυκλίσαν αὐτὸν ὡς στελεχὴ φοινίκων.

Hunc locum fanè mirificum Hebraicè ad
 verbum redditum dabo; quemadmodum auctor
 fuit in libro de Sacra Poesi * scriptor admirabi-
 lis, quem libenter sequor.

מה נכבד בתוך העם
 בצאתו מן המקדש :
 כמו בן שחר בתוך הערפל
 וכרח בשלמותו :
 כשמש נונה על אהל המקדש
 וכקשת יתן אור בעבים :
 כפרחי חבצלת בציון השנה
 כשושנים על פלגי מים :
 וכנפם לבנה בעת הקץ
 כאש ולבנה במחתה :
 וכלי זהב המחקר

* Præl. xxiv. 8vo, pag. 321.

בכל מיני פנינים :
 וכבן זית מפריח פריו
 כעין גפרית עד לשמים יגדל :
 באשר שב עליו המעול הנכבד
 ילבש בתמימות חוד וזהר :
 באשר נתעלה למזבח הקדש
 תפארת מלבושיו נעשו :
 באשר לקח החלק מידי הכהנים
 הוא בעמד אצל מזבח :
 מסוכב באחיה חמקיפים
 כבן ארו אשר בלבנון
 וכבני תמרים סביבאיתו :

Hujusmodi descriptionibus abundantissima
 sunt Ferduſii poemata; quarum unam, quæ ſe
 prima offert, proferam, magnificam ſcilicet regis
 Feridun descriptionem,

فرستاده گفت انكه روشن بهار
 ندید و نه بیند چنین شهریار
 بهاریست خرم دران بهشت
 همه خاک عنبر همه زرش خشت
 سپهر پرین کاخ و میدان اوست
 بهشت جهان روی خندان اوست
 ببالای میدان او راغ نیست
 بپهنای ایوان او باغ نیست
 چو رقتم بنزدیک ایوان فراز
 سرش باستاره همیگفت راز

بیکدست پیل و بیکدست شیر
 جهانرا چو تخت اندر آورده زیر
 ابر پشت پیلان برش تخت زر
 ز کوه هر همه طوق شیران نر
 خرامان شدم نزد آن ارجمند
 یکی تخت پیروزه دیدم بلند
 نشسته بران شهر یاری چو ماه
 زیاقوت رخشان بسر بر کلاه
 چو کافور موی و چو کلبرک روی
 دل آزرم جوی و زبان چرب کوی

Legatus dixit: " Nitidum ver
 Taleri regem nunquam aspexit, aut aspiciet:
 Ver est jucundum in eo paradiso,
 Cujus terra ambarum olet, & cujus lapides aurei sunt,
 Cælum excelsum palatium ejus est, & aula,
 Paradisus terrarum vultus ejus subridens est:
 Altior aulâ ejus nullus est collis,
 Latior regiâ nullus est hortus.
 Cùm ad elatam illam regiam accessi,
 Caput ejus cum stellis arcana iniit consilia.
 Ad unam manum stetit elephas, ad alteram leo ;
 Orbem terrarum, tanquam folium, sibi submisit.
 Super elephantis tergo folium fuit aureum,
 Et singula leonum monilia erant gemmea ;
 Lætus accessi ad sublimem illum regem,
 Et aspexi folium è gemmis cœruleis fictum,
 Regem autem lunæ similem in eo sedentem,
 Pyropis fulgentem, & capite gerentem diadema ;

Crines camphoræ similes habentem, & faciem tanquam rosæ folium,

Cor æquitatis amans, & linguam dulciloquam (adipato loquentem sermone)."

Ad altitudinem etiam orationis conferunt *visiones*, quas Græci *φαντασιαι* vocant, per quas ante oculos lectoris imagines rerum absentium clarè ponuntur. Hæ autem quàm sæpissimè à tragicis in infantiæ descriptionibus usurpantur. Exemplo fit ex Æschyli Choephoris locus elatissimus. Orestes, cùm matrem interfecisset, chorum alloquitur, & primùm, leni quodam orationis tractu: mox furore correptus, erumpit,

'Α' α,

Διῶμαι γυναῖκες——αἰδε γοργόνων οὐκ ἔστιν

Φαιωχιταίνες, καὶ πεπλεκτανημέναι

Πικνὸν δὲ δράκοντι. Οὐκ ἔστ' ἀν' μνηστῆρ' ἔγωγε.

Chorus illum permulcere cupit, & ad lenitatem revocare,

Τινες σε δοῦναι, φίλτατ' ἀνθρώπων πατρί,

Στρεβέσιν; ἰσχύε. μὴ φοβῆ, νικίων πολυ.

respondet,

Οὐκ εἰσι δοῦναι τῶν θεῶν τιμάτων ἐμοί

Σαρῆς γὰρ αἰδε μητρίς ἐγκλιτοὶ κύνες.

Tum Chorus, imprudentius,

Ποταίνον γὰρ αἷμα σοὶ χερσὶν ἔτι,

Ἐκ τῶν θεῶν τὰ παραχμὸς ἐς φρένας πίπτει.

Ille, voce αἷμα inflammatus, & manum, fortasse suam, maternò sanguine tinctam, respiciens, ardentius furit,

Ἄναξ Ἀπολλων——αἶδε πλεθυσσι δὴ,
Καὶ ὁμμάτων σαζῶσιν αἶμα δυσφίλες.

& cūm fœminæ illum consolari velint, ille decedens exclamat,

ἄμεις μὲν ἔκ ὄρατε τας δ'· ἐγὼ δ' ὄρω,
Ἐλαυνομαι δὴ καὶ ἐπ' ἀν μειναιμ' ἐγὼ.

Mirè hæc conveniunt cum * Shakespearī nostrī præclarâ tragœdiâ, quâ nec Græcos poetas nec Latinos quidquam habuisse puto excelsius, aut magnificentius.

Reliquum est ut pauca apponam loca, in quibus exponitur ea (quâ nihil majus cogitari potest), Divini numinis potentia: has autem expositiones naturâ elatissimas commendat brevitās. Quicquid in hoc genere habent Arabes, ab admirabili in Sacrâ Historiâ † loco sumi videtur, cujus vim & magnificentiam omnes collaudant,

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהוָה אֵוֶר יְהוָה אֵוֶר

Dixit Deus, *Fiat lux*, & lux facta est.

& ‡,

וַיֹּאמֶר יְהוָה

Ille dixit, & fuit.

Hinc illud Mohammedicum,

قَالَ كُنْ فَيَكُونُ

Dixit, *Eſto*, & fuit.

quod sic amplificat poeta Arabicus, quem citat Ebn Arabshâh,

* Macbeth.

† Gen. i. 3.

‡ Psal. xxxiii. 9.

لا تخزن فالذي قضى الله بكون *
والامر الموكل الي كن فيكون *
ما بين تحرك بلحظ وسكون *
الحالة تنقضي وذا الامر يهون *

“ Ne tristeris ; nam quod decrevit Deus, fiet ;
Et res commissa voci, Esto, erit :
Dum oculum movere potes, & motum sedare,
Status mutatur, & vir potens demittitur.”

Ilis addam locum verè magnificum, ex Alcorani capite undecimo, ubi Noæ diluvium describit Arabum legillator :

وهي تجري بهم في موج كالجبال
ونادي نوح ابنه وكان في معزل يا بني
اركب معنا ولا تكن مع الكافرين قال ساءوي
الي جبل يعصمني من الماء قال لا عاصم
اليوم من امر الله الا من رحم وحوال
بينهما الموج فكان من المغرقين وقيل يا
ارض ابلعي ماءك ويا سماء اقلعي وغيض
الماء وقضى الامر واستوت على الجودي
وقيل بعدا للقوم الظالمين *

“ Ea verò (arca) cum illis labitur inter fluctûs,
 “ tanquam montes: & clamat Noa filio suo,
 “ ille autem (natat) separatim, “ O fili, na-
 “ viga nobiscum, & cave sis cum infidelibus.”
 Inquit, Ascendam montem; qui ex aquâ me
 liberabit; inquit (Noa), Non (est) liberatio
 hodiè à Dei decreto, nisi (illius) favor. Tum
 inter eos venit fluctus; & fuit inter immer-
 sos. Et dictum est (vox audita est quæ di-
 ceret), “ O terra, aqua n tuam imbibere, & O
 “ cœlum, tuam coerce;” & inhibita est aqua,
 & peractum est mandatum, & refistit (arca)
 super Al Júdi (montem) & dictum est (vox
 divina dixit) Apage, impios!”

Locum hoc sublimiorem (Mosaicum illum
 excipio) nunquam legit ejusdem generis est,
 sed longè humilior, Apuleii sententia, qui cùm
 prædonum societatem fere invictam descripserit,
 subjungit, “ Noluit esse Cæsar Hæmi latronis
 “ collegium, & confestim interiit.” Quantum
 illis locis quæ exposui, addit pietas ac veritas,
 tantum ab hoc detrahit insulsa regis adulatio.
 Videmus tamen quantam dictioni Elationem
 addat brevitatis; cujus rei alio in genere exem-
 plum subjiciam. Narrat Ebn Arabshâh in libro,
 qui *Fecabato' Ikholofa* inscribitur, Persam quen-
 dam ex Bokharæ incendio salvum evasisse, &
 cùm esset à quodam interrogatus, quid in eâ
 urbe egerint Genghizi milites, respondisse,

آمدند و کردند و سوختند و کشتند
و بردند و رفتند

Irruperunt, diruerunt, combusserunt, necaverunt, diripuerunt, discesserunt.

Non dubito affirmare his sex vocibus animum auditoris magis fuisse permotum, quàm longissimâ hujus cædis narratione, licet gravissimis fuerit instructa verbis, & sententiis ornata splendidissimis. Cum enim animus variarum rerum serie ac verborum cumulo quasi obruatur, * perfectam imaginem formare nequit; sed alia aliam trudit; itaque omnia sunt obscura, omnia confusa, omnia incerta; omnia denique sublimia. Certissimum est enim, dum hæc sex voces proferruntur, imagines exercitus irruentis, occidentium & occisorum, incendii, ruinæ, prædationis, & victorum recedentium, aliarumque rerum, quæ iis necessariò subjunguntur, animo comprehendere nequaquam posse.

* Vide librum Anglicum *De Sublimi & Terribili*, Part V. sect. v.

CAPUT XL

اللطافة

SIVE

De Venustate.

QUID per Venustatem intelligam, complectar brevi: Ea mihi videtur venusta esse poesis, cujus imagines sint hilares, nitidae, ridentes, lætæ, compositio mollis & dilucida, quæ denique lectoris animum permulceat, alliciat, oblectet, exhilaret, relaxet, & suavissimâ quâdam voluptate perfundat. Quibus autem modis eam in animo excitet voluptatem, non institui hoc loco differere; sed statnam cum Hermogene * quæcunque aut visu, aut tactu, aut gustu, aut auditu, aut odoratu denique suavia sunt, ea, cùm aptis

* Hermog. περι Ἰδεων. Lib. II cap. iv. περι Γλυκυτητος. Παντα ὅσα ταις αἰσθητεσιν ἡμῶν ἐσιν ἡδεα, λεγω δε τη ὀψει, ἡ γεύσει, ἡ τινι ἄλλῃ ἀπολαυσει, ταυτα και λεγομενα ἡδονην ποιει. Ἄλλ' αἱ μὲν εἰσιν αἰσχυραι των κατα ἀπολαυσιν ἡδονων, αἱ δ' ἐπ' αὐται. Και τας μὲν ἐν αἰσχυρας ἐσιν ἀπλως ἐκφραζειν, οἷον καλλῶς χωρῖν, και φυτειας διαφορες, και βενυματων ποικιλιας και ὅσα τοιαυτα.

describantur versibus, magnam afferre jucunditatem. Cujusmodi sunt locorum amœnitates, horti, flores, nymphæ, fontes, amores, deliciæ, nuptiæ, rivuli, lusciniæ cantus, odores, zephyri, humana pulchritudo, & reliquæ imagines ex naturâ depromptæ, quas rectè venustatis fontes esse ait * Demetrius Phalereus.

Ob hanc rem pulchri sunt versûs, quos in Symposio Platonis recitat Agatho, cùm amorem dicat afferre,

Εἰρήνην μὲν ἐν ἀνθρώποις, πελαγεὶ δὲ γαλήνην,
 Νῆνεμιαν δ' ἀνέμοις, κοίτην ὑπνόντ' ἐνὶ κήδει.

Hæ autem imagines sunt jucundissimæ: quid enim tam jucundum, quàm pax civitati, maris tranquillitas navigantibus, venti lenitas viatoribus, lectus & somnus mœrentibus? Nec minùs lætæ sunt imagines in Sapphûs versiculis, quos in libro secundo *de Formis* citat Hermogenes, qui multa ibidem de suavitate, ipse quoque suaviter, scripsit:

Καδδ' ὕδωρ ψυχρὸν κελαδεὶ δι' ὀσδῶν
 Μαλινῶν, αἰττωσσομένων δὲ φυλλῶν
 Κωμὰ καταρρεῖ.

Nihil enim ferè excogitari potest dulcius, quàm imago “ Aquæ gelidæ per malorum ramos murmurantis, & somni, tremantibus foliis, leniter defluentis.”

* Περὶ Ἑρμηνείας.

Εἰσι δὲ αἱ μὲν ἐν τοῖς παραγμασι χάριτες, οἷον νοῦφοι καὶ κηπαῖοι, ἑρπυῖες, ὄλη ἢ Σαπφὺς ποιήσεις.

Vellem profectò non interciderent tot & tam divina Sapphûs carmina. Quæ supersunt (ut ipsius poetriæ utar verbis) sunt * “auro ipso “magis aurea.” Et notabile est Demetrium, Hermogenem, Dionysium Halicarnassæum, & reliquos artis oratoriæ magistros, illam perpetuò citare, cùm de *venusto* dicendi genere loquantur. † Carmen autem in Atthida, tanquam *elati* generis exemplum profert Longinus; à quo valdè dissentio. Quam enim habent cum *Elatione* affinitatem *lætissimæ* illæ imagines, puella suaviter loquens, & suaviter subridens? Præterea nihil terribile aut horridum in hac Odâ describit puella Lesbica, sed jucundissimum animi motum, Amorem; &, ab illo ortam, totius corporis relaxationem; quæ imago ab Elato dicendi genere est alienissima: nam corpus permulcere & relaxare præcipua est delectationis & voluptatis proprietas. Hinc Amor apud poetas Græcos λυσιμελής, *membra dissolvens*, sæpissimè vocatur, ut Sappho,

Ἐρως δ' αὐτὴ μ' ὁ λυσιμελής δουρεϊ.

Hanc ob rem Bacchum appellari Λουαῖον nonnulli putant; iidemque vinum ‡ χαλιν idèò no-

* Χρύτε χρυσότερα. Sapph. apud Demetr. Phal.

† Longin. περὶ Ὑψους, Cap. x.

‡ Sic Hipponax,

Ὀλίγα φρονασιν οἱ χαλιν πεπωκυτες.

& Archilochus apud Athenæum,

Πολλὸν δὲ πίνω καὶ χαλινκίτον μεθύ.

minari aiunt, quòd *solvat & relaxet*. Sed ob deperdita cùm Sapphûs, tum etiam Erinnæ, Alcmanis, Alcæi, & Diphili, Apollodori, Philemonis, Alexidis, aliorumque poetarum, opera, præclaris illis Græcis sacerdotibus plurimam scilicet debemus gratiam! Illos enim eò delirationis provexit anilis superstitio, ut complura veterum Græcorum poemata, eaque venustissima, combusserint; nimirum quòd in illis amantium nequitiae, ut vocant, essent descriptæ.

Imaginum *venustatem* dictionis & verborum pulchritudo subsequitur. Necesse est enim poeta, de his lætissimis rebus scribens, verborum utatur splendore & dulcedine: de qua re videndus est Demetrius*.

Quinetiam, ut ait Hermogenes, illæ voluptates, quas Amor focum affert, delectationem quandam præbent cùm describantur; sed aliis lectoribus aliam; nam lector pudicus descrip-

* Διο και μεν ἡ Σαπφω περι μεν καλλος ἀδωσα, καλλιπης ἐστὶ, και ἡδεα, και περι ἐρωτων δε και ἔαρος και περι ἀλκυονος, και ἅπαν καλον ὄνομα ἐνυφανται αὐτης τῇ ποιήσει.

Et alibi,

Ὡς εἰ μεν τις ἐν σπαραγματι χαρις ἐστὶ, ταυτε και ἡ λεξις ποιει ἐπιχαριτωτερα, οἶον,

Ὡς δ' ὅτε Πανδαρεω κερη χλωρηῖς ἀχδων

Καλον ἀειδῆσιν, ἔαρος γενν ἰσάμενοιο.

ἐνταυθα γαρ και ἡ ἀχδων χαριεν ὀρνιθιον, και το ἔαρ φυσει χαριεν. πολυ δε ἐπιμεκοσμηται τῇ ἐρμηνείᾳ, και ἐστὶ χαριεφερα, το τε χλωρηῖς και το Πανδαρεω κερη εἰπειν ἐπὶ ὀρνίθος. ὡπερ τε ποιητὴ ἰδια ἐστὶ.

tione modestâ & quasi velatâ delectatur, qualis est,

Ἡ ῥα καὶ αἰκας ἡμαρπτε Κρονὸς παῖς ἦν παρακοῖτιν.

lascivus verò apertius quiddam postulat, & magis voluptuosum; cujuscumque est illa descriptio,

* Τισὶ δ' ὑπὸ Χθονὸς διαφύειν νεοζηλεῖα ποιεῖν,
Λωτὸν δ' ἐρσηντα, ἰδε κροκόν, ἢ δ' ὑάκινθον
Πυκνὸν καὶ μαλακόν, ὅς ἀπο χθονὸς ὕψος' ἐέρζε.
Τῷ ἐνὶ λεῖξασθην, ἐπὶ δὲ νεφέλῃν ἐσθάντο
Καλὴν, χρυσεῖην στήλπναι δ' ἀπεπιπτόν ἱερσαι.
Ὡς ὁ μὲν ἀτρεμὸς εὐδὲ πατήρ ἀνα Γαργαρωῖ ἀνῆλθ' ἄνθρωπον
Ἰππῶν καὶ φιλοτῆτι δαμνέει· ἰδὲ δ' αἰκας ἀκνέτιν.

&c,

† Πορφυρεὸν δ' ἀρα κυμα περιστάθῃ ἔρει ἴσον
Κυρτωθέν. κρυψὲν δὲ θεὸν, στήλην τε γυναῖκα.

Notissimæ sunt in simili argumento Lucretii, Virgilii, Miltoni, & aliorum, descriptiones.

Venustarum imaginum plenissimum est Salomonis carmen; quod integrum esset citandum, si vellem omnes, quibus abundat, suavitates & elegantias exponere.

Ad Arabes igitur nostros ac Persas transeamus; quorum carmina præcipuè commendat venustas.

Quàm lepida hæc est Veris descriptio in Abi'lola carmine ‡,

* Iliad. E. 347.

† Udyss. A.

‡ Sekto'zzind, Carm. iv. Vid. Reiskii Moall. p. 53.

- قد اتاك الربيع يفعل ما
 تاءمر فعل عبدك المأمور*
 وكسي الارض خدمة لك يا مولاه
 دون الملوك خضر الحرير*
 وهي تختال في زبرجدة
 خضر تعدي بلؤلؤ منشور*
 وغدت كل ربوة تشتري
 الرقص بثوب من النبات قصير*
 “ Venit ad te Ver, ut mandata tua exequatur,
 tanquam fervus,
 “ Terram autem tibi obediens, O tu qui ejus
 dominus es, præ cæteris regibus, viridi
 vestit chlamyde:
 “ Ea verò smaragdīs ornatur, qui margaritis
 sparsis distinguuntur;
 “ Et unusquisque collis saltare cupit, vestem
 indutus ex herbis succinctam.”

Dulcissimum enim est nomen Veris; omnesque ejus descriptiones pulcherrimæ. Addam carmen perelegans, quod descriptioni epularum ob nuptias principum Samarcandiae intexit *Ebn Arabshâb* †,

في ربيع الوصل لما ان وفي ظبي الشroud
 وسرت بششري الصباء للروض تنبي بالورود

خرت الانهار والاعضان مالت للسجود
واجتمعنا في رياض حسنها يسبي الوجود
فالسحاب انصب فيها بالخشيا امسي بيجود

Vere accedente, cùm perfectum habet corpus
hinnuleus fugax,
Et venit lætus zephyri flatus hortis rosarum
adventum annuncians,
Murmurant rivi, & rami adorationis causâ se
flectunt,
Et convenimus in hortulis, quorum pulchri-
tudo naturam amore rapit,
Nubes autem super eos elevatae in omni parte
copiosos fundunt imbres.

نثر الدرّ علينا منه بلور الغمام
فوق صحن سندسي فيه بالياقوت جام
وثغور من عقيق زانها حسن ابتسام
وعيون من لجين ناظرات لا تنام
وغصون الدوح حفتنا بانواع النقود

Spargit super eos margaritas nubium chry-
stallum,
Super planitiem fericam, in quâ pocula sunt
pyropina,
Dentesque sunt ex jaspide, quos risûs gratia
decorat,

Oculique ex argento, blandè intuentes, qui
non dormiunt,
Et sylvæ rami variis nummis (roris guttis)
nos aspergunt.

طيرها فيه غنا ان علا عودا وطار
وشذاها ضاع فيه المسك لما منه شار
والصبا امسي عليا في رباها حين سار
جنة الفردوس فيها وجد بدري حين نار
اصبحت جنات عدن تشتهي فيها الخلود

Aves ejus (sylvæ) canunt, cùm in ramum af-
cendunt & volitant,
Et ab odore ejus afflatur moschus, cùm ex eo
descendent,

Et aura fit languida, cùm per colles ejus tran-
seat;

Hortus paradisi est, in quo est facies lunæ
meæ (amicæ) cùm splendeat,

Fit Edeni hortulus, in quo delectatur æter-
nitas.

يا لها من عشرة جاءت بانواع الهنا
ليس فيها غير لثم وارتشاف واعتنا
وكووس دايرات وغناء وغنا
لو رايها زاهد من ريحها كان انثني
لم يسعه عندها من زهده الا الجحود

Oh! qualis est in illo hilaritas, quæ affert varias voluptates!

Nihil est in eo præter oscula, & bafiationem, & blanditias,

Et pocula rorantia, & cantionem, & quietem;

Si cum vidisset vir solitarius, ab odore ejus efflet mutatus,

Nihilque ei restaret in eo à piis votis, præter egestatem.

قم نديهي عاطني قالدهر لا يسوي الحزن
كاس عيش ينهجي في مزجها صرف الزمن
الطلا والماء والخضرة والوجه الحسن
لا تطع في ذا عذولا انه خب كهن
في حشاه عليان لا تقل خل ودود

Surge, sodalis, da mihi (tempus enim non admittit mœrorem)

Poculum hilaritatis; à cujus temperatione deleatur fortunæ mutatio;

Suave vinum, & aqua, & viriditas, & pulchra facies!

Ne obtemperes de his rebus reprehensori; est enim seductor, tanquam is

In cujus præcordiis est turpis fastus; nihil itaque dicas quod amicitiam corrumpat.

Capiti huic de Venustate nequeo non subjicere

poetæ Turcici carmen, quod in suo genere perfectum vocari potest. Poematis illius, quod *Veneris Pervigilium* nominatur, haud est abfimile; placuit igitur versionem poeticam numeris *Trochaicis* contextam addere:

دکله بلبل قصه سن کم کلدی ایام بهار
 قوردی هر بر باغده هنکامه هنکام بهام
 اولدی سیم افشان اکا ازهار بادام بهار
 عیش ونوش ایت کم کچر قالمز بو ایام بهار

“ Audis lusciniæ cantum dicentis, Ver adest:
 “ instruitur verno tempore in omni horto co-
 “ nopeum: argentum spargunt flores amygdalæ. Sis lætus & hilaris; nam avolat,
 “ haud manet verna tempestas.”

بینه انواع شکوفيله بزندی باغ وراغ
 عیش ایچون قوردی چچکلری صحن
 کلشنده اوتاغ
 کم بلور اول بهاره دک که وکیم اوله صاغ
 عیش ونوش ایت کم کچر قالمز بو ایام بهار

“ Rursus variis floribus ornantur horti & prata:
 “ lætitiæ causâ instruitur in rosario floream
 “ tabernaculum. Quis scit an, dum Ver
 “ manebit, quisquam sit inter nos vitâ fruiturus?
 “ Sis lætus, &c.

طرف کلشن نور احمد برله مالامالدر
 سبز لرنده صحابه لاله خیر الادر
 هی محمد امتی وقت حضور حالدر
 عیش ونوش ایت کم کچر قالمز بو ایام بهار

“ *Extrema pars roseti luce Abmedis plena est;*
 “ *inter flores, tulipæ sunt illius fociis similes.*
 “ *Agite, Mohammedani, lætitiæ tempus hoc*
 “ *est. Sis lætus, &c.*

قلدی شبنم بینه جوهر دار تیغ سوسنی
 ژالدر الدی هوای طویله له کلشنی
 کر تهاشا بیسه مقصودک بنی اسله بنی
 عیش ونوش ایت کم کچر قالمز بو ایام بهار

“ *Factus est ros iterum in mucrone lilii splen-*
 “ *dor. Roris guttæ per aërem in rosarium*
 “ *descendunt: si voluptatem quæris, me, me*
 “ *audi. Sis lætus, &c.*

رخلری رنگین کوزلر در کلپله لالدر
 کم قولقلرینه درلو جوهر اصبش ژالدر
 الدانوب صنه که بونلر بویله باقی قالدلر
 عیش ونوش ایت کم کچر قالمز بو ایام بهار

“ *Genæ puellarum formosarum sunt cum rosis*
 “ *lilia, quarum auribus variæ roris gemmæ*

“ appendent. Noli te decipere, neu speres
 “ has venustates esse permanfuras. Si lætus,
 “ &c.

کلیستانده کورونن لاله وکل نعلانله
 باغده قان الدي شهسک نشتری بارانله
 عارفک بودمی خوش کور بو کون یارانله
 عیش ونوش ایت کم کچر قالمز بو ایام بهار

“ In rosario apparent tulipæ, rosæ, anemonæ;
 “ horto sanguinem emittunt foliis & imbrium
 “ scalpella; viri sagacis inslar, hunc diem
 “ cum amicis hilariter transige. Sis lætus,
 “ &c.

کتدی اول دملر که اولوب سبزله
 صاحب فراش
 غنچه فکری کلشنک اولیشدی بغرنده
 باش

کلدی بر دم کم قراردی لاله لرله طاغ
 وطاش

عیش ونوش ایت کم کچر قالمز بو ایام بهار

“ Præteriit tempus quo ægrotæ jacebant herbæ;
 “ quo rosæ calyx caput in finum depofuit:
 “ adest tempus illud, quo colles & faxa flori-
 “ bus ornantur. Sis lætus, &c.

ابر کلزار اوستند هر صبح کوهر بار یکن
 نفحه باد سحر پر نافه تاتاریکن
 غافل اوله عالمک محبوبلیفی واریکن
 عیش ونوش ایت کم کچر قالمز بو ایام بهار

“ Nubes super rofarium matutino tempore
 “ semper gemmas pluunt; halitus auræ re-
 “ centis plenus est moscho Tartarico. Ne
 “ sis negligens, neu amore hujus vitæ tenea-
 “ ris. Sis lætus, &c.

بوی کلزار اندی شولد کلو هوایی
 مشکذاب

کم بره ایننجه اولور قطره شبنم کلاب
 چرخ اوتاق قوردی کلستان اوستند
 کونلک سحاب

عیش ونوش ایت کم کچر قالمز بو ایام بهار

“ Odor roseti usque eò aërem dulcem reddidit,
 “ ut guttæ roris, prius quàm in terram de-
 “ scendunt, fiant aqua rosacea. Æther super
 “ hortulum nubila, tanquam umbraculum,
 “ tendit. Sis lætus, &c.

کلستانک هر نه سن الدی سیه باد خزان
 عدل ایدوب بربرایله وردی یینه شاه جهان

دولتنده باده‌لر کام اولدي ساتي کامران
عیش ونوش ایت کم کچر قالمز بو ایام بهار

“ Rosetum (quisquis es, *audi*) invaserat malus
“ Autumni ventus; sed rursus apparuit Rex
“ terrarum, iustitiam omnibus administrans;
“ illo regnante, pocillator fortunatus vino op-
“ tato potitus est. Sis lætus, &c.

اومرم بوله مسیحی بو مربع اشتهار
اهلنه اوله بو چارابرو وکوزلر یادکار
بلبل خوش کوی سن کل یوزلولر له
یوری وار

عیش ونوش ایت کم کچر قالمز بو ایام بهار

“ Speravi equidem hoc carmine vallem hanc il-
“ lustrem reddere; fiat illius incolis hujus
“ convivii & harum formosarum *μνημοσύνην*!
“ Tu luscinia es, O *Mefibi*, dum incedis inter
“ puellas roseis genis præditas. Sis lætus,
“ hilaris; nam avolat, haud manet verna
“ tempestas.”

CARMEN TURCICUM.

Alites audis loquaces per nemora, per arbutos,
 Veris adventum canentes tinnulo modulamine;
 Dulcè luget per virentes mollis aura amygdalas:
 Nunc amandum est, nunc bibendum; florem Ver fu-
 git, abit!

Ecce jam flores refulgent gemmeis honoribus,
 Quicque prata, quicque saltus, quicque sylvas amat:
 Quis scit an nox una nobis dormienda æterna sit?
 Nunc amandum est, nunc bibendum; florem Ver fu-
 git, abit!

Quantus est nitor rofarum! quantus hyacinthi decor!
 Non ocellus, cum renidet, est puellæ lætior:
 Illic levi dies Amori est, hic Voluptati facer.
 Nunc amandum est, nunc bibendum; florem Ver fu-
 git, abit!

Ecce baccatæ recentis guttulæ roris micant,
 Per genam rosæ cadentes, perque mite lilium:
 Auribus gratum, puellæ, sit meum vestris melos.
 Nunc amandum est, nunc bibendum; florem Ver fu-
 git, abit!

Ut rosa in prato refulget, sic teres virgo nitet,
 Hæc onusta margaritis, illa roris gemmulis:
 Ne perenne vel puellæ vel rosæ speres decus.
 Nunc amandum est, nunc bibendum; florem Ver fu-
 git, abit!

Aspice, ut rosæta amictu discolori splendeant,
Prata dum fecundat æther læta gratis imbribus,
Fervidos inter sodales da voluptati diem.
Nunc amandum est, nunc bibendum; florem Ver fu-
git, abit!

Jam situ deformis ægro non jacet rosæ calyx;
Ver adest, ver pingit hortos purpurantes floribus,
Perque faxa, perque colles, perque lucos emicat.
Nunc amandum est, nunc bibendum; florem Ver fu-
git, abit!

Ecce, per rosæ papillas suavè rident guttulæ,
Quas odorifer resolvit lenis auræ spiritus;
Hæ pyropis, hæ smaragdis cariore Indicis.
Nunc amandum est, nunc bibendum; florem Ver fu-
git, abit!

Is tenellis per vireta spirat è rosis odor,
Ut novum stillans amomum ros in herbas decidat,
Suavè olentibus coronans lacrymis conopeum.
Nunc amandum est, nunc bibendum; florem Ver fu-
git, abit!

Acris olim cum malignis fœvit ventis hyems;
Sed rosæto, solis instar, Regis assulit nitor;
Floruit nemus repente, dulce manavit merum.
Nunc amandum est, nunc bibendum; florem Ver fu-
git, abit!

His iners modis, *Mefki*, melicam aptabas chelyn:
Veris ales est poeta; verna cantat gaudia,
Et rosas carpit tepentes è puellarum genis.
Nunc amandum est, nunc bibendum; florem Ver fu-
git, abit!

PARS QUARTA:

De Poematum Asiaticorum Argumentis.

CAPUT XII.

الحياة

SIVE

De Poesi Heroicâ.

SEPTEM esse statui poeseos Asiaticæ species, quarum singulæ, ut fusè ac plenè exponantur, separata capita requirunt.

Nam aut res gestas ac *bella narrat* poeta, aut mortuos *defflet*, aut lectores *monet*, aut *amores* ac delicias pingit, aut proborum hominum & clarorum virtutes *collaudat*, aut improborum vitia *reprehendit*, aut denique naturæ proprietates *describit*. Ad has species omnis ferè poesis redigi potest. Exponam autem, quibus in argumentis

præcipuè floreat Asiatici; & exempla quædam illustriora feligam, cùm ad argumenti explanationem comparata, tum ad sermonis varietatem, quarum hanc jucundam esse puto, illam necessariam. De poesi bellicâ primùm disseram; de cæteris deinceps loquar.

Veterum igitur Arabum campestris vita atque inculta neminem ferè latet. Erant, ut notum est, valdè feroces, vindictæ & gloriæ cupidissimi, pugnatōres tandem ita acres, ut ipsa *mors* (perantiqui poetæ utor verbis) illis *melle dulcior* esse videretur†.

Cùm adeò tributim separati ac distincti viverent, singulæ tribûs bellum cum vicinis gesserunt ferè perpetuum: & quoniam illis incitatissimi erant affectûs, quot inter eos heroës, tot pænè poetæ admirabiles extiterunt; iidemque fuerunt sæpè victores & victoriæ præcones. Hos adeò veros fuisse poetas existimo, & tam elato perdignos nomine, quorum sola fuerit magistra vehemens animi incitatio, & unica præceptrix, Natura. Nec enim abesse potest, quin valdè sublimis sit & horrida in *præliis* describendis gentis pugnacissimæ poesis. Credibile est, Æschylum è Marathonis, Salaminis, & Plataæ præliis, animum horridiorem & quasi bellicum ad tragædias scribendas attulisse. Hinc Alcæus, auro

† ان الموت احلي لنا من العسل *

plectro, ut Quintilianus ait, donandus, militare quiddam in levioribus etiam carminibus cecinit: ab hoc fonte derivata est Archilochi vis & majestas, quem de seipso dixisse memoriâ proditum est,

Εἰμι δ' ἐγὼ θεραπὼν μὲν Ἐνυαλίοιο ἀνακλῶς
Καὶ Μήτεων ἐρατὸν δῶκεν ἱππίσασμενος.

Homerum etiam, fontem illum τὰ ὕψος, & poeseos heroicæ patrem, multis præliis interfuisse, est verisimillimum.

Hinc originem duxerunt illæ altissimæ translationes, quibus utuntur in hoc poeseos genere antiqui Arabes; hinc illa *Προσωποποιία* admirabilis in carmine veteri, ubi *Tâbat Sherra*, heros idem & poeta, de facto quodam audacissimo loquens, ait,

الموت خزيان ينظر

Vidit Mors, & erubuit.

&c,

يعروري ظهور المهالك

Terga Exitii nudus inequitavit.

adde,

إذا هزّه في عظم قرن تهللت

نواجذ افواه المنايا الضواحك *

Cùm illum (ensem) in hostis ossibus motitet,
emicant

Dentes ex ore Mortis dirè cachinnantes.

Hinc illæ imagines magnificæ,

فوارس لا يهلّون المنايا
إذا دارت رحا الحرب الزبون

Equites, quos mors ipsa tædio non afficit,
Dum belli contumacis rota volvitur.

& illa *Antaræ* in *Moallaka*,

في حومة الموت التي لا تشتكي
غمراتها الإبطال غير تغيم *

In mortis æstu, cujus gurgites non reformi-
dant heroes, nec timidè miffant.

Et illa, quâ idem poema fuum claudit, grandis
exultatio,

ولقد خشيت بان اموت ولم تكن
للحرب دايرة علي ابني ضمهم *
الشاتهي عرضي ولم اشتهمها
والناذرين اذا لم القها دمي *
ان يفعلا فلقد تركت اباها
جزرا لسباع وكل نسر قشعهم *

“ At verebar, ne quid mihi accideret, & ne
bellum fuper duos filios Demdemi non
effet converfum;

“ Illos dico, qui famam meam læserunt, me non laceſſente, & voverunt, niſi illis ſanguinem meum concederem,

“ Se facturos—At enim reliqui illorum patres leonibus & aquilis rapacibus pabulum.”

Notum eſt, antiquos Arabum heroas per vaſtas ſolitudoines ac rupes ſolitos eſſe vagari, vel ut labores ſibi familiares redderent, vel ut hoſtium propulſarent injurias. Hinc in libro *Hum ſa* laudatur heros, quia

يري الوحشة الانس الانيس ويهتدي

بحيث اهتدت ام النجوم الشوابك *

Cum Vaſtitate arctiſſimam init ſocietatem, eoque progreditur, quo ducit ſtellarum denſè conſertarum mater.

“ *Stellarum matrem*” cœlum vocat poeta: eſque pulcherrima *Metonymia*.

Sed omnino elatiſſimi ſunt, ob frequentes terrores & obſcuritatis imagines, illi verſûs, quos in notis ad *Tharafah* citat *Reizbius*:

جواب جوات الفجاج التي بها

النعام وعزف الجبن والمتغول *

وليل دجوجي بهيم ظلامه كها

اسود في السيجان جنون مـجـال *

- قطعت اذا ما القوم كانوا كأنهم
 * من النوم غيدي خروج تتميل
 ولو عرضت ظالماء كاليم حندس
 ودأوية مخشبة الهول هوجل *
 يضل بها الهادي ويدعو بها
 * الصدي ويجول من يسري ويهول
- “ Pervado hiatus rupium abruptos, in quibus
 habitat *Struthiocamelus*, & sibilant genii
 ac lemures ;
- “ Noctemque caliginosam, crassis tenebris
 obductam, tanquam umbras Sijani ni-
 gras, rigidas, difficiles,
- “ Transeo, dum comites fomno gravati, velut
 fruticis Khirû pendentes ramuli, incli-
 nati jacent ; स्यामेव जयते
- “ Etiamfi occurrant tenebræ, tanquam mare
 obscurum, & solitudo vassa, formidanda,
 terribilis;
- “ In quâ errat viæ dux, lugubrè canit noctua,
 & viator attonitus tumultuatur.”

Sunt in linguis Europæis hujusmodi carmina.
 Extant Runicæ pœseos pulcherrimæ reliquiæ,
 quas in lucem protulerunt Resenius, Olai, Wor-
 mius, & Verelius, & reliqui veteris Danorum
 literaturæ indagatores: sed de illis hoc loco non
 differam; separatim enim aliud volumen requi-

runt. Nec dubitari potest, quin illa carmina, quæ hodiè à *Scotis* memoriter citari solent, veterum *Celtarum* mores atque ingenium pulcherri-
mis pingant coloribus. In linguis recentioribus legimus *Hispanum* illum *Alonsum*, de suis rebus gestis non sine dignitate, & dictionis altitudine canentem; & *Camoensium Lusitanum*, cujus poësis adèd venusta est, adèd polita, ut nihil esse possit jucundius; interdum verò, adèd elata, grandiloqua, ac sonora, ut nihil fingi possit magnificentius.

Quod ad *Græcos* attinet; Tyrtæi reliquias habemus verè magnificas, & pervelim *Alcæi* carmina, cum aliis Lyricis, sacerdotes illi pravè religiosi non combussissent; nam paucæ illius poetæ admirabilis & civis optimi sunt reliquiæ, eæque plurimum amatorix, sed valdè sublimes. Quòd si de amoribus ac deliciis loquens, tam sit grandis & excelsus, quantæ tandem sublimitatis artifex esse potuit, cum cecinit

“ Pugnas, & exactos tyrannos.”

In versibus illis, quos citat *Athenæus*, bellica instrumenta commemorat:

Μορμαίρει δὲ μέγας δορυὶν χαλκῷ
 Πάσα δ' ἄρ' ἐκ κορυμβοῦται στήρι,
 Λαμπραὶ κινεῖσιν κατὰν
 Λακκὴ καὶ περὶν ἵππῳ λόφῳ
 Νέφει, κεφαλῇσιν ἀνδρῶν ἀγαλματά.
 Χαλκῷ δὲ σπασσάλοισι προτίσιν

Περικείμεναι λαμπραὶ κυάμιδες,
 Ἐρκὸς ἰσχυροβόλεις, θύρακες τε νεώ λινω.
 Κοιλαιὲ τε καταπώιδες βεβλημένων.
 Παρ' οὖ Καλλιόκαι σπαθαί,
 Παρ' οὖ ζώματα πολλὰ καὶ κυπασίτες.
 Τῶν ἢ ἐστὶ λαθεῖσθαι, ἐπειδὴ
 Πρωτίστοι ὑπο ἔργον ἐστάρμεν τοῖς.

quos versûs ex opere quodam longiori depromptos esse arbitror.

Præterea magnificum habemus *Hybriæ Cretensis* σχολιον, quod idè citabo, quia veterum Arabum poesi fit perfimile,

† Ἔστ μοι πλάτος μέγα ὄφρυ,
 Καὶ ξιφίς, καὶ τὸ καλὸν λαισχίον,
 Προδύχημα χρωτός. τίτῳ γὰρ ἄρῳ,
 Τίτῳ θερίῳ, τίτῳ πάτῳ
 Τὸν ἄδυν οἶνον ἀπ' ἀμπέλων,
 Τίτῳ δεσποτὰς μνοίας κεκλημαί.
 Τοὶ δὲ μὴ πολέμωντες ἔχουσιν δορυ,
 Καὶ ξιφίς, καὶ τὸ καλὸν λαισχίον,
 Προδύχημα χρωτός, πάντες γόνυ
 Πεπύχοντες ὅμῳ κυροῦσι, δεσποτὰν
 Καὶ μέγαν βασιλεῖα φωνοῦσι.

Sic poeta antiquus in ‡ Hamasa,

وما لي مال غير درع ومغفر
 وابيض من الحديد صقيل *
 واسهر خطي القناة مثقف
 واجرد عريان السراة طويل *

† Vide Athenæum, Lib. xv.

‡ Vide Schultens. Not. ad Isfahan.

- “ Non sunt mihi opes præter loricam & cassidem,
 “ Et enssem album, ferreum, politum,
 “ Hastamque fuscam, Indicam, rigidam,
 “ Lævemque gladium, nudam habentem
 aciem, procerum.”

Sed ad *Asiaticos* redeamus; & de majoribus eorum operibus loquamur, quæ res bellicas atque heroûm facta describunt. Equidem inter poemata heroica *Timuri historiam*, quam composuit scriptor admirabilis Ebn Arabshâh, non vereor recensere: ita pulchris enim abundat imaginibus, ita jucundis narrationibus, & descriptionibus naturæ, morum, affectuum; ita magnificis illuminatur figuris, tam dulci numerorum varietate, tantâ elegantiarum copiâ conspergitur, ut nihil cogitari possit accommodatius ad lectorem vel delectandum, vel docendum, vel etiam permovendum. Duas hic liber partes complectitur, alteram, de Timuri rebus gestis; alteram, de illius nepote, *Khalil Soltân* vocato, juvene amabilissimo, sed, ob infinitam liberalitatem & formosæ mulieris amorem, de summo gloriæ fastigio in terram dejecto. Hanc partem, si in actûs esset deducta, tragædiam vocarem, eamque pulcherrimam; illam, poema epicum, & sanè nobilissimum, audeo dicere. Post exordium elaboratum, in quo divinum numen ela-

tissimis sententiis collaudat, argumentum proponit, cujus utilitatem demonstrat: ostendit deinceps quibus gradibus ad incredibilem potestatem ascenderit Timurus; Persidem, Indiam, Syriam, Arabiam, copiis Tartarorum invictis vastatas describit; deinde, cū ita altè heroa elevârit, ut modò non cœlum ipsum attingere videatur, ad tumulum properantem, & in terrâ depressum pingit. Hæc autem omnia non frigide, non siccè denarrat, sed librum conspergit jucundissimâ rerum varietate, descriptionum copiâ, & suavissimis poescos Asiaticæ luminibus. Multas porrò intexit narrationes, quas Græci Ἐπεισοδία vocant, easque musâ Homericâ non indignas. At dicet fortassè aliquis; Quale est hoc poema, aut quomodo epicum appellari potest, cū nec iusta fabula sit, nec una actio, nec intra debitam temporis circumscriptionem districta? Quid de legibus poetice sentiam, quibusque causis adductus eas pro nihilo putem, commodiorem inveniam exponendi locum. His sufficiet cum Luciano, scriptore doctissimo, decernere, *Unicam esse poeticæ legem voluntatem poetæ*: * cæteras Gallorum genti politissimæ relinquamus;

Gallis has, Philodemus ait.

* Ποιητικῆς ἀκράτης ἡ ἐλευθερία, καὶ νόμος εἰς,
Τὸ δοξάζειν τῷ ποιητῇ.

At cujufmodi, inquires, est hoc poema, cùm ver-
 sibus non sit conscriptum? Certè si cum Idylliis
 atque Odis *Arabum* conferatur, sermo est me-
 rus; sin cum *Europæis* carminibus comparetur
 (de recentioribus loquor) perfecta est poësis:
 nam, ut translationum atque imaginum quasi
 stellas omittam, quibus hoc opus distinguitur;
 sententiarum clausulæ perpetuò similiter defi-
 nunt, & numerosè cadunt; quas si distinxeris,
 versûs effeceris dulcissimè modulatos, inæquales
 illos quidem, sed Pindari aliorumque Lyrico-
 rum versibus æqualiores. Ergò modulatum hoc
 dicendi genus, quod *Arabes* سجع vocant, &
 quod cum margaritis inter se nexis bellè com-
 parant, meritò poësis dici potest. Quisquamne,
 præter poetam, herois exercitum tam lætè &
 splendidè describeret, & cum *Vere* compararet?

واضلضت السنة الخناجر والنيازك فبرزت
 عذبات العذبات ونشرت اعلام الكتائب
 فانبثت اشاهير الازاهير علي عقبات العقبات
 وعلي الجبهة فان الربيع حاكي ببروقه
 بوارقه وبرعوده صواعقه وبخمايله ورواييه
 نهارة وزراييه وبركامه قنامه وبشقايقه اعلامه
 وباشجاره المزهرة خيامه وباغصانه رماحه وامر
 ونهيه بعواصف رياحه وكتاييه السود بكتنبه

الخضر وبازهاره الزرق مزارقه الزهر وبسيوله
 الحجافة مسير ححافله واضطراب بحر فيالقه
 بتموج خمائله عند هبوب اصائله واستمر بين
 ذلك العرار والرند قافلا بالبال الفارغ
 الي سمرقند فسار والسرور ندييه والحبور
 خدييه والاسر معاقرة والنشاط مسامره

“ Agitati sunt jaculorum & pugionum mu-
 “ crones, & prodierunt ramulorum extremi-
 “ tates; explicata sunt cohortum vexilla, &
 “ sparsi flores splendidissimi super collium
 “ juga. Ad summam, produxit Ver fulgura
 “ ensis exercitus nitidis similia, & tonitrua
 “ militum clamoribus; hortulos autem &
 “ colliculos similes eorum ephippiis & pulvi-
 “ naribus ornatis; densas porro nubes pul-
 “ veri, anemonas vexillis; arbores floreas ten-
 “ toriis, ramos spiculis confimiles; & æmu-
 “ latum est (Ver) ventis suis vehementibus
 “ mandata ejus (Timuri) & prohibitiones; &
 “ cohortes ejus nigras virefcentibus suis foliis,
 “ & floribus suis cæruleis crateras ejus splen-
 “ didos, & confluentibus suis rivis progre-
 “ dientem ejus exercitum, & agitatum mare
 “ legionum ejus motu fluctuanti hortorum
 “ fuorum, dum auræ vespertinæ spirabant.
 “ Sic inter herbas fragrantés (bupthalmum)

“ & myrtos tranſiit Timurus, ad Samarcan-
 “ dam feliciter iter faciens; fuit autem ei
 “ hilaritas ſodalis, & lætitia ancilla, & gau-
 “ dium comes affiduus, & voluptas pediſſe-
 “ qua.”

Unum tamen eſt, fateor, quod eſt in epico poemate rariffimum; nempe eò tendere videtur poeta Arabs, ut Timurum lectori quàm infeſtiſſimum reddat; ponit enim crudelem, impium, inhumanum: ſed interdum aliqua veritatis ſcintillula elucet, & multa narrat de illius magnificentiâ, de patientiâ, de fortitudine, de placabilitate. At ne hoc quidem adduci poſſum, ut *Ebn Arabſhâb* ex epicorum poetarum choro ejiciam: nam cùm finis fit poetæ, ut lectorem erudiat, nihil intereſt, virumne deſcribat amabilem, & virtutibus cumulatum, quem imitari conemur, an vitiis deformem, cujus à nobis amoveamus exemplum. Sed de Arabibus ſatis multa.

Perſis poetam tulit in hoc genere ſine controverſiâ admirabilem, Ferduſium. Is varia ſcripſit poemata de heroûm ac regum Perſicorum rebus geſtis, quæ in unum colliguntur volumen, quod شاذ ناما *Shah nama* inſcribitur. Hæc poemata ſervatis temporum ordinibus diſponuntur. Nobiliſſimum inter ea, & longiſſimum (voluminis enim permagni propè dimidiam partem conſtituit) eſt ſine ullâ dubitatione *verè epicum*; & proſectò nullum eſt ab Europæis

scriptum poema, quod ad Homeri dignitatem & quasi cœlestem ardorem propius accedat. Complectitur antiquum illud bellum ac Persis memorabile inter *Afrasiab* Tartariæ Tranfoxianæ regem, & tres illos Persarum reges *Caicobad*, *Caicaus*, *Caikhofru*, quorum ultimus (Græcorum Cyrus) Afrasiabum suâ manu interfecit. Poematis heros, ut vocatur, est notissimus ille Persarum Hercules, qui *Rustem* nominatur: sunt tamen alii heroes satis multi, quibus sua etiam tribuitur gloria. Sed de hoc poemate separatim atque alio volumine, si tempus atque otium suppetit, copiosè differam; ac fortasse etiam totum opus in lucem proteram. Nunc sufficiet primum, qui occurrit, locum, tanquam exemplum, apponere.

چو شاه جهاندار بنهود روی
زمینرا ببوسید و شد پیش اوی
منوچهر برخواست از تخت عاج
زیاقوت و پیروزه بر سرش تاج
ببرسید بسیار و بنواختش
بر خویش بر تخت بنشاختش
وزان کرکساران و جنگ اوران
وزان نره دیوان مازندران
ببرسید بسیار و تیار خورد

سپهبد يكايك همه ياد کرد
 که شادان بزي شاه تا جاودان
 زجان تو کوتاه بد بد کهان
 بر فتم بدان شهر دیوان نر
 چه دیوان که شیران پر خاشخ
 زاسبان تازی تکاورتر اند
 زکردان ایران دلاورتر اند
 سپاهي که سکسار خوانند شان
 پلنکان جنگي کهانند شان
 زمن چون بدیشان رسید آکهي
 زآواز من مغز شان شد تهی
 بشهر اندرون نعره برداشتند
 وزانپس همه شهر بکداشتند
 سپه جنب جنبان شد وروز تار
 پس اندر فراز آمد وپیش غار
 در افتاد ترس اندرین لشکر
 پذیرم که تیار آن چون خورم
 چو هفتصد مني کرز برداشتم
 سپاهي بران مرز نکذاشتم
 همبرفتم وکوفتم مغز شان
 تهی کردم از پیکر مغز شان

نبیره جهاندار سلم بسترک
 به پیش اندر آمد بکردار کرک
 جهانجوی را نام کرکوی بود
 یکی سرو بالا جهانجوی بود
 بهادر هم از تخم ضحاک بود
 سر سرکشان پیش او خاک بود
 چو برخواست از لشکرکش کرد
 رخ نامداران ماکشت زرد
 من این کرز یکزخم برداشتم
 سپهرا هم انجای بکذاشتم
 خروشی برآورد اسبم چو پیل
 زمین شد پریشان چو دریای نیل
 دل آمد سپهرا همه باز جای
 سراسر سویی رزم کردند رای
 چو بشنید کرکوی آواز من
 چنان زخم کوپال سرباز من
 بیامد بنزدیک من رزم ساز
 چو پیل دمان با کهند دراز
 مرا خواست کارد بخم کهند
 چو دیدم خمیدم براه کزند
 کمان کیانی گرفتم به چنک

به پیکان پولاد وتیر خدنگ
 عقاب دلاور بر انکیختم
 چو آتش بر او تیر میریختم
 کمان چنان بد که سندان سرش
 بشد دوخته مغز با مغزش
 نکه کردم از کرد چون پیل مست
 در آمد یکی تیغ هندی بدست
 چنان آمدم شهریارا کمان
 کز کوه زنهار خواهد بجان
 وی اندر شتاب و من اندر درنگ
 همی جستش تا کی آید بچنگ
 چو آمد که مرد جنکی فراز
 من از جرمه چنگال کردم دراز
 گرفتم کمر بند مرد دلیر
 ز زین برکسستم بگردار شیر
 بخاکش فکندم چو پیل ژبان
 زدم تیغ هندی و را بر میان
 چو افکنده شد شاه از ینگونه خوار
 سپه روی برکاشت از کارزار
 نشیب و فراز و بیابان و کوه

بهر سو شدند انجمن هم گروه
 سوار و پیاده ده و دو هزار
 فکنده در آمد در انجا شمار
 بشاهي و شهري و جنگي سوار
 همانا که بودند سیصد هزار
 چه سنجید بدانديش با بخت تو
 بد پیش پرستنده تخت تو
 چو بشنید گفتار سالار شاه
 برافراخت بر ماه فرخ کلاه
 مي و مجلس آراست شد شادمان
 جهان پاک دید از بد بدکمان

- * Cùm rex, terrarum dominus, vultum ostendisset,
- * Terram osculatus est (Samus) & ad eum accessit.
- * Manuchcherus è folio eburneo surrexit,
- * Pyropis & cæruleis gemmis ornato; & in capite (fuit) corona.
- * Multa eum rogabat, & comem se ei præbuit,
- * Secum in folio eum federe fecit.
- * (Rogabat) autem de lupis prælii ac bellatoribus,
- * Et gigantibus malevolis *Mazenderânæ*.
- * Multa rogavit, & sollicitus fuit,
- * Heros autem singulis quæstionibus distinctè respondit,
- * Dicens, " Lætus, O rex, perpetuò vivas,
- * Ab animâ tuâ procul sint malevolorum hominum propofita!
- * In urbem illam gigantum veni;
- * At quorum gigantum? leonum scilicet minacium.

- " Equis Arabicis sunt velociores;
 " Heroibus Persicis magis intrepidi.
 " Exercitûs eorum, quos *Sesfâr* vocant,
 " Tigridas belli esse putes.
 " Cùm de meo adventu nuncium acceperunt,
 " Ob rumorem meum capita amentia fuerunt:
 " In urbe clamorem excitabant,
 " Et deinde per totam urbem transibant.
 " Agitata est acies, & obscuratum diei lumen,
 " Alii in collibus congregati sunt, alii in vallibus.
 " Tum militibus meis timor incidit;
 " Non abesse potuit, quin ob hanc rem sollicitus essem;
 " Quamvis septingentos clavæ meæ ictûs insligerem,
 " Non possem aciem in illam regionem ducere;
 " Veni tandem, & capita eorum contundebam,
 " Vultûs eorum pulchros deformes reddidi.
 " Nepos magni imperatoris Salmi
 " Incedebat antè aciem lupo similis,
 " Huic heroi nomen erat Kerkavi,
 " Heros fuit cujus statura cupressum rettulit.
 " Mater ejus à Zohako prognata fuit,
 " Principes fortium militum præ illo pulvis erant.
 " Cùm ex acie oriebatur pulvis,
 " Gena militum nostrorum pallore tincta est;
 " Equidem uno clavæ meæ ictu
 " Inter medias hostium turmas viam aperui,
 " Ita violentè irruit equus meus, sicut elephas,
 " Ut tota terra, tanquam Nili fluctus, agitata sit;
 " Tunc aciei redibat animus,
 " Unanimè autem in prælium ruebant;
 " Cùm vocem meam Kerkavi audivisset,
 " Et strepitum clavæ meæ, capita findentis,
 " Ad me prælii cupidus venit,
 " Instar torvi elephantis, cum longo laqueo,
 " Tortum in me laqueum paravit.

- “ Ego verò, cùm eum vidissem, periculum novi appropinquare,
 “ Arcum * regium manu cepi
 “ Cum sagittâ populeâ cuspidem habente ferream;
 “ Alas sagittarum, tanquam aquilas, volare feci,
 “ Sagittas, flammis similes, in illum effudi.
 “ Putavi me tandem ut super incude capitis ejus
 “ Propè cerebro ejus cassidem infixisse
 “ Vidi tandem ex pulvere eum, sicut elephantem ebrium,
 “ Irruere, gladium Indicum dextrâ vibrantem.
 “ Putabam, magne rex, eum ita esse violentum,
 “ Ut etiam montes ob ejus impetum sibi metuerent.
 “ Ille itaque festinabat; equidem cunctabar;
 “ Expectabam enim usque adeò donec propiùs accederet,
 “ Cùm verò accessisset magnanimus bellator,
 “ Ex equo meo manûs extendi.
 “ Cepi manu meâ viri fortis balteum,
 “ Illumque ex ephippiis evulsi, leoni similis,
 “ In terram eum dejeci, sicut furens elephas,
 “ Gladio meo Indico medium ejus corpus effodi.
 “ Cùm rex eorum hoc modo interfectus esset,
 “ Exercitus è belli campo terga dabant.
 “ Valles, & colles, & deserta, & montes
 “ Cohortes (fugientes) undique receperunt.
 “ Equites ac pedites duodecim mille
 “ In campo prostrati jacebant.
 “ Cum rege inclyto, equite, bellatore;
 “ Fuerant autem primò trecenti mille;
 “ Quid valet malevolentia, ad fortunam tuam minuen-
 dam,
 “ Contra eos qui sunt folii tui cultores?”
 “ Cùm herois verba rex audivisset,
 “ Coronam suam fortunatam usque ad lunam erexit.

* De arcu Caiano vide Herbel. p. 235.

- ‘ Vinum & convivium parari jussit, hilaris fuit,
 ‘ Et orbem terrarum malevolis viris vacuum aspexit.’

Liceat mihi, quamvis vercar ut crimen temeritatis effugiam, experiri, an hæc bellatoris *Perfici* oratio metro *Vergiliano* accommodari possit.

Sanus, ut aurato cinctum diademate Regem
 Vidit ovans, excelsa ferebat ad atia gressum;
 Quem rex ad meritos facilis provexit honores,
 Et secum in folio jussit confidere eburneo,
 Cæato rutilanti auro, infertisque pyropis.
 Magnanimum affatus tum blandâ heroâ loquellâ,
 Multa super focis, super armis multa rogabat,
 Jam, quantos aleret tellus *Hyræana* gigantes,
 Jam, quâ parta manu nova sit victoria *Perfis*:
 Cui dux hæc memori parens est voce locutus.
 Venimus ad castra hostilis, rex maxime, gentis:
 Gens est dura, ferox; non aspera sævior errat
 Per dumeta leo, non sylvâ tigris in atrâ;
 Non equus in lætis *Arabum* it velocior agris.
 Cùm subitò trepidam pervenit rumor in urbem
 Adventare aciem, queruli per tecta, per arces,
 Auditi gemitûs, & non latabile murmur.
 Illicet aratâ fulgentes casside turmas
 Eduxere viri; pars vaitos fusa per agros,
 Pars monte in rigido, aut depressâ valle sedebat:
 Horruit ære acies, tantæque à pulvere nubes
 Exortæ, ut pulchrum tegetet jubar ætherius sol.
 Quale in arenoso nigrarum colle laborat
 Formicarum agmen, congestaque farra reponit;
 Aut qualis culicum leviter stridentibus alis
 Turba volans, tenues ciet importuna susurros;
 Tales profiluere. Nepos ante agmina *Salmi*
Cercius emicuit, quo non fuit ardua pinus

Altior, aut vernans riguo cyparissus in horto.
 At *Perfarum* artūs gelidā formidine solvi
 Arguit & tremor, & laxato in corpore pallor :
 Hoc vidi, &, valido torquens hastile lacerto,
 Per medias jussi, duce me, penetrare phalangas ;
 Irruit alatus sonipes, ceu torvus in arvis
Æthiopum latis elephas, neque sensit habenam :
 Militibus vires rediēre, & pristina virtus.
 Ac velut, undantis cūm surgant flumina *Nili*,
 Et resluent, avidis haud injucunda colonis,
 Pinguia frugiferis implentur fluctibus arva ;
 Sic terra innumeris agitata est illa catervis :
 Cūm strepitum audierit nostrum, ingentemque fragorem
 Findentis galeas & ferrea scuta bipennis,
Cercius, horrifico complens loca vasta boatu,
 In me flexit equum, me, crudeli ense, petebat,
 Captivumque arcto voluit constringere nodo ;
 Frustra ; nam, lunansabilem nec signiter arcum,
 Populeas mihi duro mucrone sagittas,
 Flammarum ritu, aut per nubila fulminis acti.
 Ille tamen celeri ruit impete, nosque morantes
 Increpitat, letum nimitans, rigidasve catenas :
 Ut verò accessit violenti turbinis instar,
 Pulsus ut & clypeus clypeo est, & casside cassis,
 Illum insurgentem, dirumque infligere vulnus
 Conantem, arripui, quā discolor illa cinxit
 Balteus, & rutilus subnexa est sūbula baccis.
 Strenua tum valido molimine brachia versans,
 E stratis evulsi equitem, qui pronus, inermis,
 Decidit, & rabido frendens campum ore momordit ;
 Pectora cui nivea, & ferratā cuspide costas
 Transfodi, madidam defluxit sanguis in herbam
 Purpureus, tristisque clapsa est vita sub umbras.
 Haud mora, dissugiunt hostes, ductore perempto,
 Saxa per, & colles ; nostris victoria turmis

Atfulsit, cæfosque doles, *Hyrkania*, natos.
 Sic percant, quicumque tuo, rex optime, sceptro,
 Qui premis imperio stellas, parere recusent!
 Dixit; & heroïs *Perfurum* rector ovantes
 Laudibus in cœlum tollit; jubet inde beatas
 Instaurari epulas, & pocula dulcia poni:
 Conventum est, textoque super discumbitur auro.

CAPUT XIII.

المراثي

SIVE

De Poesi Funebri.

DE Poesi luctuosâ ac funebri longo sermone differere, nec initio proposui, nec necessarium puto. Hujus autem poescos duo sunt genera; alterum, incitatum, breve, querulum: cujusmodi sunt illi Alcmanis versûs,

* Καταθνασκει, Κυθερεϊ, ἄϊρος Ἀδωνις. τι κε θειμεν;
Καίλατυπλεσθε, κοραι, και καλερεικεσθε χιτωνας.

alterum, mœstum quidem, sed paullò sedatius, & laudationi finitimum. Hoc genus Ἐπικηδειον alii vocant, alii Ἐλεγειον, illud Ἰαλειμον, quod Latini *Neniam* seu *Lessum* appellant. *Arabes*

* Hos versûs Hephæstion Antispasticos vocat. Mihi videntur iis pedibus, vel potiùs numeris, constare, qui appellant Ἰωνικοὶ ἀπ' ἐλασσονος, ut Horatiana illa,

Miserarum est neque amorì,

& quæ sequuntur.

utrumque nominant مرثاة, nam vox مينة, quâ Hebræi *Lamentationem* significant, apud illos *Cantricem* designat.

Utriusque generis præclara exempla complectitur libri *Hamasa* pars secunda; quæ tertio Ἀνθολογίας libro respondet: sed in hoc loco de Meleagri, poetæ admodum venusti, atque aliorum carminibus in hoc genere laudatissimis, nihil necesse est multa loqui. Atqui non omitendum esse puto * *Eratoſthenis* elegans epigramma de *Anaſtaſiæ* cujusdam obitu :

Φευ, φευ, ἀμετρητῶν χαρίτων ἕαρ ἡδὺ μαραινει
 Ἄμφι σοι ὠμοφαγῶν χεῖμα τὸ νερτερῶν.
 Καὶ σὲ μὲν ἤρπασε τυμβὸς ἀπ' ἡελιωτίδος αἰγλῆς,
 Περπύλον ἐφ' ἐνδεκατῷ πικρὸν ἀγέσαν ἐτῷ.
 Σὺν δὲ ποσὶν γενετῇν τε κακὰς ἀλάωσεν ἀνίας,
 Οἷς πλεον ἡελίῳ λαμπρῆς, Ἀναστασίῃ.

Pulcherrima sunt hoc in genere † Meleagri in Heliodoram, ‡ Platonis in Dionem, § Callimachi in Heraclitum, epigrammata flebilia; nec minùs perfectæ Bionis in Adonidem, Moschi in Bionem, Ovidii in Tibullum, elegiæ: & plena suavitatis Horatii de morte Quintilii Ode. Sed hæc omnia sunt notissima: ad Asiaticos igitur veniamus; qui cùm in reliquis poematum gene-

* Antholog. lib. iii.

† Antholog. lib. iii.

‡ Diog. Laert. in Platonis Vitâ.

§ Apud eundem in Vitâ Heracliti.

ribus, tum in hoc potissimum eminent; quam rem exempla quædam illustriorem reddent.

Sunt autem bellissimi, & cùm translatione venustâ, tum jucundâ brevitate insignes, illi versûs, quos de obitu *Nozâmi'l Molki* composuit poeta * Shabl o'ddoulah,

كان الوزير نظام الملك لؤلؤة
يتيمه صاغها الرحمن من شرف
بدت فلم تعرف الايام قبيتها
فردّها غيرة منه الي الصدف

“ Fuit Vizir Nozâmo'l Molc margarita pretiosa, quam numen divinum ex ipsâ nobilitate formaverat.

“ Effulsit: at pretium ejus ignorabat ætas; idcirco invidit eam Deus hominibus, & in concham leniter reposuit.”

Quatuor hosce versiculos totidem hendecasyllabis converti:

Illustris fuit Ille margarita,
Purâ luce nitens, colore puro;
Quam, gemmæ pretium latere questus,
Conchæ restituit Deus parenti.

Pervelim mihi contingat *Ibni Zaiati* elegiam videre, sanè flebiliter scriptam de morte puellæ

formosissimæ, quam perditè amaverat: hujus poematis unum distichon citat Herbelotius, idque plenum tenerrimi affectûs,

يقول لي الخللان لو زرت قبرها
فقلت فهل غير الغواد لها قبر *

“Dicebant mihi sodales, si sepulchrum amicæ visitarem (curas meas aliquantulum fore levatas),

“Dixi autem, An ideò aliud præter hoc pectus habet sepulchrum?”

Interdum tamen elatiùs scribunt, quàm elegiæ simplicitas pati videatur. Quàm animosè crumpit *Amârah Al Yemani!*

رمىت يا دهر كفّ المجد بالشلل
وجيده بعد حسن الحلي بالعطل *

“O Fortuna, manum gloriæ exarescere fecisti,

“Et collum ejus, post ornamentorum pulchritudinem, monilibus nudâsti.”

Ecce autem poetam *Persicum*, qui totam naturam luctuosam pingit ob regis cujusdam magnifici interitum,

امروز شاهها ملک جهان دل تنکست
فیروزه چرخ هر زمان بر رنکست *

“ Hodie, O rex, totius naturæ pectus contrahitur;

“ Et ætheris gemma cærulea identidem colorem mutat.”

Quam sententiam in simili argumento elatissimè amplificat *Abu Becr Al Dani* *,

وما حلّ بدر التّم بعدك دارة
ولا اظهرت شمس الظهيرة مبسها
تكاد الحيا والريح شقّت جيوبها
عليك وناح الرعد باسمك معلما
ومنزق ثوب البرق واكتست الضحي
حدادا وقام النجم الجوماءتها
يجيب بها الهام الصدي ولها
لما اجاب القيان الطائر المترنما
كانّ لم يكن فيها انيس ولا التقى
بها الوفد جهغا والخهيس عرمرما

“ At post te in domicilio luna plena non requiescit,

“ Nec splendide ridet sol meridianus,

“ Jam verò pluvia & ventus vestes suas lacerant,

“ Ob tui desiderium, & vocat tonitru nomen tuum notum,

“ Et scindit vestem fulgur, & induit meridies

“ Ferrum, & stellæ cœli conventum luctuosum constituunt.

- “ Respondent sibi raucæ nocturnæ flebiliter,
 “ Cùm respondent præficæ veloces, strepentes,
 “ Velut si non esset ei sodalis, nec convenirent
 “ In eâ turba congregata, & cohors numerosa.”

Sed omninò dulcissimum est carmen in capite
 secundo libri Hamasa, de morte viri fortissimi ac
 perliberalis Maâni,

الما علي معن وقولا لقبره
 سقتك الغواذي مربعا ثم مربعا *
 فيا قبر معن انت اول حفرة
 من الارض خطت للسباحة مضجعا *
 ويا قبر معن كيف وارىت جوده
 وقد كان منه البر والبحر مترعا *
 بلي قد وسطت الجود والجود ميت
 ولو كان حيا ضقت حتي تصدعا *
 فتي عيش في معروفه بعد موته
 كما كان بعد السيل مجراه مرتعا *
 ولما مضى معن مضى الجود فانقضي
 واصبح عرين المكارم اجدعا *

- “ Accedite, duo mei sodales, ad Maanum, & sepulchro
 ejus dicite:
 “ Irrigent te nubes matutinæ imbris post imbres.
 “ At O Maani sepulchrum, tu, qui primò fovea fuisti
 “ In terrâ, nunc sterneris beneficentiæ cubile:

- “ Et O Maani sepulchrum, ut recepisti liberalitatem,
 “ Quà terræ ac maria fuerunt plena !
 “ Imò, accepisti liberalitatem, at mortuam,
 “ Nam profectò si viva esset, ita angustum esses, ut disrum-
 peres.
 “ Juvenis erat, qui, ob largitionem, post interitum vivit,
 “ Velut pratum, per quod defluxit rivus, jucundiùs virefcit ;
 “ At mortuo Maano, mortua est liberalitas, ac decessit,
 “ Et nobilitatis fastigium refectum est.”

In poemate eleganti quod Ebn Arabshâh, tanquam fastigium quoddam splendidissimum historiæ Timûri subjungit, ferè triginta sunt versûs, qui, si separatim essent compositi, inter elegias recenferi possent ; hos adeò propter elegantiam eximiam placet apponere.

اين الذين وجوهم كانت تلالا كالزبور*
 اهل السعادة والحجي وذو السيادة
 والوقور*

والمطفياو بدر السهء والتمخجلوا فيض
 البحور*

وسفتهم ربح الغناء سفي الرمال يدّ الدبور*
 اين البنون ومن غدا للقلب افراحا ونور*
 كانوا اذا رفع الحجاب وزحزحت عنهم
 ستور*

تلقي الدنيا قد اشرقت كالشمس من
سجف الخدور*

من كل ظبي احور او ظبية تظري بحور*
نشر الجمال عليهم ثوب الدلال علي
حبور*

وفدتهم مهج الوري من شر احداث
الدهور*

كانوا اذا سكنوا مكانا حركوه من السرور*
كانوا علي وجه الدنيا حدقا وللحداق
نور*

وحدايقا لرياضها وعلي حدايقها زهور*
بينهاهم في سكرهم وقد مازج الدل
الغرور*
सयमेव जयते

والعمر غض والزمان مسلم لهم الامور*
واذا بساقي الموت فاجاهم بكاسات الثبور*
فستقي رياض حياتهم قدحا اعاد الكل
بور*

تركوا فسيح تصورهم رغبا الي ضيق
القبور*

وسقوا كووس فراقهم صبرا لكل شج غيور*

من شق حزنا جيبه ولغدهم دق
الصدور *

لو كان ينفعه الرشاو كان يجديه النذور
لفداهم ووقاهم ورعاهم رعي السذور *
سكنوا الثري فتغيرت تلك المحاسن
والشعور *

ورعاهم دود البلي وفراهم فري السجور *
امسوا رميها في الثري وثووا الي يوم
النشور *

يسعي المحب مخاطبا اجداثهم يوما يزور *
ينعي ويندب نايحا قبرا تناوشه الدثور *
ويهرغ الخدين في ترب يراها كالدرور *
يدعوا فليس يجيبه الا صدا صم الصخور *

“ Ubi sunt ii, quorum facies tanquam sanctus liber splendebant,

“ Juvenes fortunati, & sapientes, dominatum habentes ac dignitatem,

“ Qui lunam cœli extinxerunt, & marium effusionem pudore effecerunt?

“ At disperfit eos exitii ventus, ut arenam dispergit Zephyrus.

“ Ubi sunt adolescentuli, & ii qui fuerunt cordibus lætitia ac lumen?

- “ Ab illis, cùm ablatum esset velum, & remota ab iis aula,
 “ Terrarum orbis emicuit, tanquam è velamine occulto
 prodiens;
 “ Omnes hinnuli pulchris præditi oculis, aut capreolæ con-
 temptas reddentes nymphas cœlestes:
 “ Vesciit eos pulchritudo chlamyde deliciarum ac lætitiæ;
 “ Eosque redemit hominum spiritus à malis adversæ for-
 tune.
 “ Cùm locum quemvis habitarent, eum hilaritate moverunt:
 “ Fuerunt in terræ facie oculi, & oculis lumen;
 “ Et hortuli in pratis, & in hortulis flores.
 “ Cùm adhuc essent ebrii, cùm se extulit fallax eorum &
 grata protervitas,
 “ Dum ætas vigeat, & fortuna iis rerum dominatum con-
 cedeat,
 “ Ecce, venit mortis pocillator, & ad eos exitii cyathos at-
 tulit,
 “ Et irrigavit vitarum eorum hortulos scypho, qui omnes
 ad nihilum redegit.
 “ Reliquerunt ampla palatia, in sepulchra angusta com-
 pulsi;
 “ Et pocula discessus eorum præbuit apsinthium unicui-
 que amico dolore affecto,
 “ Qui ob tristitiam finem lacerat, & ob eorum desiderium
 percutit pectus.
 “ Si utilia essent dona, aut si valerent vota,
 “ Certè illos redimerent ac servarent & studiosâ curâ cus-
 todirent.
 “ Jam verò terram incolunt; perierunt illæ suavitates ac
 scientiæ;
 “ Vescitur iis exitii vermis, & scindit eos ut mactanda pe-
 cora:
 “ Attriti jacent sub terrâ, ubi manebunt usque ad iudicii
 ultimi diem.

“ Venit amicus eorum, ut eos alloquatur, & sepulchrum
jugiter visitat ;

“ Gemit, ac plorat querulè, juxta sepulchrum, quod inva-
dit oblivio;

“ Et genas pulvere inquinant, quæ antea fuerant margaritis
similes :

“ Vocant, at nihil iis respondet, nisi rauca montium echo.”

Bellissimum est in hoc genere poema in vi-
cesimâ *Haririi Mekâma*, quod integrum subji-
ciam:

عندي يا قوم حديث عجيب
فيه اعتبار للبيب الاريب *
رأيت في ريعان عمري اخا باس
له حد الحسام القضيب *
يقدم في المعرك اقدام
من يوقن بالغتك ولا يتريب *
فيفرج الضيق بكراته حتي
يري ما كان ضنكاً رحيب *
ما بارز الاقران الا انثني
عن موقف الطعن برمح خضيب *
ولا سها يفتح مستصعباً
مستغلق الباب منيعاً مهيب *
الا ونودي حين يسهو له
نصر من الله وفتح قريب *

هذا وكم من ليلة باتها
 يهيس في برد الشباب القشيب *
 يرتشف الغيد وبرشفته
 وهو لدي الكل المقدي الحبيب *
 فلم يزل ينتزه دهره
 ما فيه من بطش وعود صليب *
 حتي اصارته الليالي لقاً
 يعافه من كان منه قريب *
 قد اعجز الراقي تحليل ما به
 من الدأ واعيا الطبيب *
 وصارم البيض وصارمته
 من بعد ما كان المجاب المجيب *
 وآص كالمكنوس في خلقه
 ومن يعش يلق دواهي المشيب *
 وهاهو اليوم مسجي فمن
 يرغب في تفكين ميت غريب *

.. Habeo, amici, miram narrationem, à quâ exemplum sibi
 fumat auditor peritus & intelligens.

.. Vidi in flore ætatis meæ juvenem fortissimum, gladio ar-
 matum acuto & gracili.

.. In certamen irrui, perinde ac si certus esset aliquid au-
 dendi, & non pertimuit.

.. His præliis usque eò angustias dilatavit, ut id, quod ob-
 structum fuerat, pateret.

- “ Ubi provocavit adversarios, nunquam rediit à pugnx
contentione sine spiculo sanguine imbuto;
“ Nec unquam instituit arcem oppugnare arduam, occlu-
sam, formidabilem, excelsam,
“ Quin clamatum sit, cùm id instituisset,
“ Victoria à cœlo & præsidium appropinquat!”
“ Præterea quot noctes egit vestibus adolescentiæ tectus
nitidis!
“ Molles puellæ & dabant ei & receperunt ab eo oscula,
& ille ubique gratus fuit ac jucundus.
“ Sed fortuna non defuit fortitudinem illius ac vires eri-
pere,
“ Donec tempora ita eum affligerint, ut ab illo conjunctif-
simi amici decederent.
“ Debilis fuit magus, nec morbum ejus sanare potuit, &
tumultuatus est medicus.
“ Enses autem candidi illum vulnerabant, postea quàm &
ab hoste responsum accepisset, eique vicissim respon-
disset.
“ Nunc autem jacet tanquam fera in latibulo; nam qui-
cunque vivit, miseris temporis est obnoxius.
“ Ecce illum hodiè veste funebri involutum! Et quis mor-
tui peregrini curat exequias?”

Hæc elegia non admodum dissimilis esse vi-
detur pulcherrimi illius * carminis de Sauli &
Jonathani obitu; atque adcò versus iste

ما بارز الاقران الا انثني
عن موقف الطعن برمح خضيب

“ Ubi provocavit adversarios nunquam rediit à

pugnæ contentione sine spiculo fanguine im-
buto.”

ex Hebræo reddi videtur,

מדם חללים מהלב גבורים
קשת יהונתן לא נשוג אחור :

“ A fanguine occiforum, à fortium virorum
adipe,

“ Arcus Jonathani non rediit irritus.”

Cum illius poematis omnium fermone cele-
brantur venustas & pulchritudo, volui integram
elegiam huic loco subungere in versiculos dis-
tinctam :

* קינה לדוד
הצבי ישראל על כמותך

* Inferibitur etiam hoc poema קשת five *Arcus* ; more Asiatico-
rum, qui ea carmina, quibus præcipuè delectantur, inscriptione
breui, & de versu quodam insigniori desumptâ, notare solent. Sic
percelebratum carmen poetæ *Câb Ben Zoheir* vocitatur modò
الامان five *Securitas*, modò *Bânat Soâd*, proptereâ quod hoc
habeat initium,

بانت سعاد قلبي اليوم متبول

“ Abiit amica mea Soada, & cor meum hodiè mœrore conficitur.”

Sic Alcorani Capita inscribuntur

والشمس, والليل, الغلق, الغيل, الكوثر
&c.

Interdum etiam pervagata carmina, quæ memoriter identidem
recitari solent, nomine ad argumentum accommodato inscribunt.
Velut illa in historiâ Antaræ & Ablæ, quibus mater occisum
filium deflet, & cives suos *Beni Badr* ad pugnandum impellit,

חלל איך נפלו גבורים :
 אל תגידו בגת אל
 תבשרו בחוצת אשקלון :
 פן תשמחנה בנות פלשתים
 פן תעלונה בנות הערלים :
 הרי בגלבע אל טל ואל מטר
 עליכם ושדי תרומות :
 כי שם נגעל מגן גבורים
 מגן שאול בלי משיח בשמן :
 מדם חללים מחלב גבורים
 קשת יחונתן לא נשוג אחור
 וחרב שאול לא תשוב ריקם :
 שאול ויחונתן הנאחבים
 והנעימים כתייהם :
 ובמותם לא נפרדו
 מנשרים קלו מאריות גברו :
 בנות ישראל אל שאול בכינה
 המלבשכן שני עם עדנים
 המעלה עדי זהב על לבושכן :
 איך נפלו גבורים בתוך המלחמה
 יחונתן על במותיך חלל :
 צר לי עליך אחי יחונתן
 נעמת לי מאד נפלאתה
 אהבתך לי מאחבת נשים :
 איך נפלו גבורים
 ויאברו כלי מלחמה :

Elegiæ hujus παραφρασιν quandam *Græcam*, quam,
 cùm effem peradolefcens, contexui, liceat hoc
 loco apponere :

infcripta sunt ab Arabibus *Dolorum Solatia*, ut ait libri auctor

هذه الابيات تسهيها العرب المثيرات للاحزان

Nota est autem significatio vocis ثائر

ὦ μοι ἔγω, θανέτην ἀρ' ἐν ἔρσεσιν αἰπεινοῖσιν
 Ὀφθαλμῷ λαοιο, δὴ Ἰσραήλος αὐτῷ;
 Καθθανέτην ἐν ὄρεσιν ἀκήδε. σὺν τ' ἀρα κείνοι
 Εἰ καλόν, εἰ τιμὴν ἔτ', ἀγλαὸν εἰ τι πεφύκεν,
 Καθθανεν, εἰ λαμπρὸν χαρίτεσσιν. καθθανε κείνοι
 Σὺν τε φιλοφροσυνῇ, σὺν τ' ἀγλαΐῃς γλυκεροσῆς
 Ἀνθεα, σὺν τ' ἀρετῇ καὶ τιμῇ. Μη νυ τοι, ἦ χοί,
 Λισσομαι, ἀλλοδαποῖσιν ἐν ἀνθρώποις ψιθυρίζης,
 Ἀλλὰ σιωπῇ γ' ἥς κ' ἀποφύγῃ, ὥδε νυ ἦτοι
 Παιδες δυσμενέων καὶ παρθενικαὶ βαθυκόλποι
 Οὐκ ὅτε κεν χαίρουεν ἐν αἰσέσιν, ἥδε γελῶντες
 Σὺν τ' εὐήγορια, σὺν τ' ἐχθροδοκίᾳ ἀλαλαξμοῖς,
 Σὺν τε χοροσασταῖσιν ἐπισκίπτων ἀναιδεις.
 ὦ ὄρος, ὦ σπηλαιοὶ ἀνῆδονοι, ὦ Γελῶνα,
 Μηκέτι νυν στήλοισι κεν ἀν' εὐπεταλὸν ὑακινθῶν
 Ἀστακτὶ δροσος ἀργυρεῖται, μὴδ' ὕγρον ἰωσι
 Θρήνον ἀθρονιγῆς ἐπ' ἀκροκόμῃ κυπαρίσση.
 Ὑμῖν ἢ κεν ἀρετὰ φέροι σαχύν, ἢ γαλαθῆνων
 Τετραποδῶν κε πλεον τελεθὸς γενέσθαι, ἥδε κεν ἀρνὸς
 Παίζεσαι σκίρτων ἀν' εἰαρινὸν λειμῶνα,
 Οὐδ' ἀρα κεν χίμαροι γ' ἐπιμηλαδες, ἀλλ' ἀγαλακτοὶ
 Οἴης, ἀλλ' ἀκυδοὶ κ' ὥσιν, κείναι γὰρ αὐτῷ
 Ἡρώων ἀθρήσαν διόμενον θανεῖσθαι,
 Ἀθρήσαν Σαυλὸν ῥιψασπίδα, ὡς τινα μὴτω
 Χρισμένον βασιλῆα νεὲς ῥαβαμίζῃν ἔλαιον.
 Ἀμφὶ μὲν καλῷ γ' ἦτην, ἀμφὶ δὲ κρατίζῃ,
 Ἀμφὶ δεσποτικῷ δεδαγμένῳ ἐκπολεμῶσαι,
 Ἀμφὶ νικῆσαι δ', αὐτ' ἀνεδράμον αἰθερὶ δισσῷ
 Αἰετῷ, ἢ φλογεόντε δι' ἄρα νη ἥριπον ἄστρῳ,
 Ἡ τις αἶμα σκυμνῷ βλοσυρῷ θῆρ, λυσσαλέος θῆρ,
 Ἐσπευσεν μακρῇ ἐν χερμασίν, ὥδ' ἀρα κείνῳ
 Εὐτυχτῆς κλισίας τε καὶ αὐλίας διῆλασκον.
 ὦ νυμφαὶ λειμωνιάδες, κῆραι ῥοδοπηχεῖς,
 Ἐρπετε, παρθενικαὶ μαλακαίαιδες, ἢ ῥα χοροῖσιν
 Οὐδὲ περιπλεκτοῖς ἀγανῶς ποσίν, ἀλλὰ γε πεπλῶν
 Αὐτὲς πορφύρεων περόνας, καὶ ἀμυσσέτε χερσίν
 Ἀμβροδαδὶ κεφαλᾷ ξανθοτριχῆς, ἢδ' ἀρα κόλπῃς
 Ἀσάγεος ἀργυρεῆς δακρυῶν ἀναδευετ' ἔερση

Αἶν' ὀλοφυρομεναι, καὶ γὰρ νυν ἦδεα Σαυλ
 Ὅμματα νυξ ἡμέλυνε, σιδήρεος εὐάσεν ὕπνος,
 Ὅς γ' ὑμῖν χλανίδας χρυσείας, χρυσεὰ δώκεν
 Ζώνια, καὶ τὰ πεδῖλα. τατ' ἔντεα, τας τ' αἶρα πορπας,
 Χρυσὴν καὶ φοινικὶ καλὰς θαυδοῖα χιτῶνας,
 Ὅς δ' ὑμῖν θυρεὶντι κροκῶ παραδῶκεν ἐθειρας
 Φαίδρουειν μυρτοῖς τε καὶ εὐώδεσσιν ἐλαιαῖς.
 Φιλτάτ' Ἰωνάθανε φρεσὶ μοι συ μὲν ἔσκες ἱερανοῦς
 Πάλυ τι καὶ περὶ τῶν ἐτέρων, σεο δὲ γλυκυφώνῃ
 Αὐδῇ, καὶ γηγυς, ὅποταν κλαίῃ τῶν οἴκων,
 Οὐάσι καὶ μυθοὶ μελιηδέες ἰνδαλλονται.
 Ἢδὺ τι παρθενικὰς ὀαριζέμεν. ἦδὺ τί νυμφῶν
 Στῆσαμένων χερσὶν εὖρον ἐν ἀλσεσὶν ἰψιασθῆναι,
 Ἢδὺ τι συριζέειν λιγέως, ἀλλ' ἐδ' ὀαριζέμεν,
 Οὐδὲ χοροῖς τυπταὶ κεν ἐν ἀλσεσὶν, εἰ συριζέμεν
 Ἢδεα δὲ τελεθῶσιν, ἔπει σεο φίλτατ', ἀμαρτόν.
 Οὐκ ἂρ' ἐπ' ἡελίον πάλιν ὄψετον, οἴμοι, ἱταίρων.
 Κεῖσθον Ἰωνάθαν[⊕] καὶ Σαυλ[⊕] χρυσεοσπηλῆς,
 Ὁφθαλμῶ λαοῖο, δὴ Ἰσραήλ[⊕] αἰώτω.

CAPUT XIV.

الادب والنصيحة

SIVE

De Poesi Morali.

POESEOS, cujus finis est lectorem docere, duo videntur esse genera; alterum propositum finem dissimulat, ut epos & tragœdia; alterum apertè monet, velut illa poesis quam nunc tractare aggredior.

Perantiqua fuit & omnibus ferè gentibus usitatissima consuetudo, sapientiam & vitæ officia per elegantes, breves, & modulatas sententias docendi. Notissima sunt in hoc genere Phocylidis præcepta, & elegantissimæ Theognidis sententiæ, iique versûs, qui, à Pythagoreo quodam scripti, Pythagoræ ipsi falsò ascribuntur. His addi possunt Aristotelis atque aliorum gravissima Σοφία, quæ inter epulas & pocula rorantia cantari solebant. Superfunt etiam * Odini præ-

* Vid. *Haeremaaal* à Rekenio editum.

cepta antiquissima, in Runicâ linguâ scripta, quæ miram habent in suo genere pulchritudinem.

Veteres *Arabum* sententiæ sunt innumeræ; & permulta sunt volumina, quæ امثال, five *Sententias*, complectuntur. Præterea, etiam nunc (ut ab homine *Syro* audiui) *Arabes* memoriter recitare solent proverbia sapientiæ plenissima, cujusmodi sunt,

الضحك بلا سبب من قلة الادب

“Rifus ineptus rusticitatis est indicium.”

القول كالحلب ليس له ردّ
فكيف يردّ الحالب اللبنا

“Verbum lacti simile est, reverti nequit;

“Quomodo enim is, qui mulxit, lac potest reddere?”

Et illud *Perficum* de Fortunæ inconstantia,

اين فلک همچو شیشه ساعتست
ساعتی زیر وساعتی زیرست *

“Res humanæ vitri horarii sunt similes,

“Quod unâ horâ inferius est, & alterâ superius.”

& tetraſtichon illud,

دنیا مثال بحر عمیق است پر نهنگ
 آسوده عارفان که گرفتند ساحلی
 دنیا نیزد آن که پریشان کنی دلی
 زنهار بد مکن که نکردست عاقلی

“Hujus vitæ cursus finilis est mari profundo crocodilorum pleno:

“Quàm tranquilli sunt sapientes viri, qui littus occupant!

“Hæc vita non tanti æstimanda est, ut cor tuum (ejus causâ) turbes;

“Cave: ne malefacias; sapientis enim non est.”

&

ما كان ذلك العيش الا سكرة
 لذاتها رحلت وحلّ خبّارها *

“Vita humana nihil aliud est nisi ebrietas; cujus dulcedo protinus evolat; sed restat crapula.”

At cùm deductiora sint, non tam proverbia appellari debent, quàm præcepta, seu versûs morales, quales sunt illi de taciturnitate:

الصمت فالزم ولا تنطق بلا سبب
 ان المعلل والاكثر في تعب *
 فان ظننت ان النطق من ورق
 فاستيقنن ان الصمت من ذهب *

“ Silentio opus est; ne idèd sine causâ loquaris;

“ Nam auditor multarum vocum fatigari solet.

“ Quòd si locutionem argenteam esse autumes,

“ Hoc scito, silentium esse aurum.”

& de ignorantia;

وفي الجهل قبل الموت موت لاهله
واجسادهم دون القبور قبور*
وان المرء لم يحكي بالعلم قلبه
فليس له حتي النشور نشور*

“ Ignorantia affert ignaris ante mortem, mortem;

“ Et corpora illorum sunt, sine sepulchris, sepulchra: सत्यमेव जयते

“ Quòd si quis doctrinâ cor suum non reficiat,

“ Non erit illi ante resurrectionem, resurrectio.”

& illa de humanarum rerum contemtionem,

اي دل ازین جهان دلزار درگذر
وز تنکنای کنبد دوار درگذر
کار جهان نه لایق اهل بصیرتست
بکشای دیده بر همه ازار درگذر

از بحر غم ز حرص چو غواص شوخ چشم
غوطه مخور ز کوهر شهوار در کذر

“ Cor meum, ab hac vitâ ærumnosâ recede,

“ Et ab angustiiis cœli convertentis recede:

“ Hujus vitæ negotia viros perspicaces haud
decent;

“ Oculum aperi; ab ômnî molestiâ recede:

“ In tristitiæ mare avaritiæ causâ, ut urinator
madidos habens oculos,

“ Ne te immergas; à gemmâ regiâ recede.”

His addam versûs elegantissimos, qui Principi
perillustri *Shemselmaâli* ascribuntur:

الدھر یومان ذا صفو وذا کدر
والعیش سطران ذا امن وذا حذر*
قل للذي بصروف الدھر عیرنا
هل عاند الدھر الا من له خطر*
اما تري البحر تعلو فوقه جیف
ویستقرّ باقصی قعره الدرر*
اما تري الريح ان هبّت عواصفه
فليس یقصف الا عالی الشجر*
وكم علي الارض من خضر وبابسة
ولیس یرجم الا من له ثمر*

وفي السهء نجوم ما لها عدد
 وليس يكشف الا الشمس والقمر *
 احسنت ظنك بالايام ان حسنت
 ولم تخف سوف ما ياتي به القدر *
 وسالمتك الليالي فاغتررت بها
 وعند صفو الليالي يحصل الكدر *

“ Tempus è binis constat diebus, hoc puro, illo terribili,
 “ Et vita è binis ordinibus, hoc securo, illo formidabili.
 “ Dic ei, qui nos ob temporum mutationes vituperat,
 “ An premit fortuna quenquam nisi cui sit præstantia?
 “ Annon vides mare in cujus superficie feruntur cadavera,
 “ At refident extremo in fundo margaritæ?
 “ Annon vides, ut venti spirent vehementes?
 “ Sed nullas frangunt præter altas arbores.
 “ Quot sunt in terrâ arbores cùm virides tum aridæ?
 “ At lapidibus nullæ petuntur, nisi eæ quæ fructûs affe-
 rant.
 “ In cœlo autem fydera sunt innumera;
 “ Sed defectum non patiuntur præter solem ac lunam.
 “ Præclare de fortunâ sensisti, cùm benigna esset;
 “ Et nihil timuisti, nisi quod cum potentiâ aliquâ veniret:
 “ Pacem tecum coluit fortuna, sed ab illâ deceptus es:
 “ Nam splendidas noctes subsequuntur obscuræ.”

Et illos de peregrinationis laudibus,

سافر تجد عوضا عمن تفارقه
 وانصب فان لذيد العيش في النصب *
 ما في المقام اري اعزاً ولا ادبا

- من غربة فدع الاوطان واغترب *
- اني رايت وقوف الماء يفسده
- ان ساح طاب وان لم يجز لم يطب *
- والشهبس لو وقفت في الغلك دايمة
- لملها الناس من عجم ومن عرب *
- والبدر لو لا أفول منه ما نظرت
- اليه في كل حين غير مرتعب *
- والاسد لو لا فراق الغاب ما اقترست
- والسهم لو لا فراق القوس لم تصب *
- والتبر كالتبن ملقا في معادنه
- والعود في ارضه نوع من الحطب *

" Peregrinator: invenies amicum pro illo quem reliquisti,

" Et locum muta, nam in loci mutatione constat vitæ suavitatis.

" Nihil video magis eximium ac præclarum

" Peregrinatione; relinque ideo patriam, ac peregrinator.

" Video aquam stagnantem putrescere,

" Si fluit, dulcis est, si non fluit, non item.

" Quæd si perpetuò sol in cælo restaret,

" Cùm Perfæ tum Arabes eum fastidirent.

" Et si nunquam occideret luna, nihil viderem ab eâ præter molestiam proficisci.

" Si leo sylvam non relinqueret, prædam non discerperet,

" Si sagittæ arcum non relinquerent, scopum non attingerent:

" Aurum denique in fodinâ tanquam stramen projicitur,

" Et lignum aloës pretiosum, in terrâ ubi crescit, lignum est commune."

Quorum fimiles sunt illi Perfici,

هر کس که سفر کند پسندیده شود
وز عین کمال نور هر دیده شود
پاکیزه تر ز آب نشاید هرگز
هر کجا کند مقام کندیده شود

“ Quicunque peregrinatur, jucundus est,

“ Et ab oculo perfectionis lux fit omnium
oculorum:

“ Nihil est aquâ nitidius,

“ At si diù stagnat, fit putida.”

Et illi,

بچرم خاک و بکردون باید کرد
که آن کجاست زارام و این کجاست زسفر
سفر مربی مردست و آشیانه جاه
سفر خزانه مالست داد استاد هنر
درخت اگر متحرک بودی زجای بجای
نه رنج ارّه کشیده و نه جفای تبر

“ Terræ globum & cælum intuearis necesse
est:

“ Ubi est illa ob quietem, ubi hoc ob motum?

“ Peregrinatio viri adjutrix est, & nutrix dig-
nitatis,

“ Peregrinatio opum thesaurus est, honorem
emit.

“ Arbor, si de loco in locum movere posset,
 “ Acutam ferram non sentiret, nec duram
 bipennem.”

Inter sententias Turcicas nullas ferè legi his
 pulchriores :

وارمي بر خاطر که غم دن خارخاري اوليه
 قاني بر رخ کم حوادندن غباري اوليه *
 بوکلستان جهانہ سرتسر قلدن نظر
 کورمدن برکل که خارجان کناري اوليه *
 نیچه ییلدر ایلرم بن بو خراباتی طواف
 ایچمدن بر بادہ کم هرکز خباري اوليه *

“ Estne ullus status, ubi non sit horrida trif-
 titia?

“ Cujusquamne in genis sanguis mœrore non
 obscuratur?

“ Hoc rosetum hujus vitæ usquequaque sum
 contemplatus,

“ Et nullam vidi rosam, ubi non esset spina
 animam ipsam vulnerans.

“ Quot annos has tabernas ambivi!

“ Et vinum nunquam hausi, quod non fe-
 cuta sit crapula.”

Quam sententiam solutâ oratione expressit, nec
 ineleganter, Ali Chelebi,

هیچ بر مشام کلشن عالم دن بی خار جفا

بوي وفا استشهام اتهمش در وصغار وکبار
 دست ساقی روزکاردن بی خیار باد
 خوشخوار ایچهمش در *

“ In hujus vitæ roseto sine spinâ malignitatis
 “ auram fidei oderatu sentire non licet; nec
 “ magnis nec parvis à manu pocillatoris for-
 “ tunæ sine crapulâ dulce vinum bibere con-
 “ ceditur!”

Non minus elegantes sunt hæ sententiæ *Persi-
 cæ*:

مخالف نکردد بجان دوستدار
 مغیلان نیارد بجز خار بار
 زاعدا نجوید وفا هوشمند
 که ریحان نروید ز تخم سپند
 ندید از نی بوری کس شکر
 که کوهر بکوشش نکردد دگر
 کسی را که باشد بدی در نهاد
 نیارد بجز مکر وتلییس یاد

“ In hostili pectore amicitia haud nascitur;
 “ Sed acacia nihil præter spinas affert:
 “ Ab inimico sapiens fidem non expectat,
 “ Nam à colocynthis femine herba odorata
 non crefcit:

“ Ab arundine storeis aptâ nemo saccharum
vidit,

“ Nam uniuscujusque rei naturam nullus la-
bor mutare potest:

“ Quicunque indolem habet pravam,

“ Nullos afferet fructûs præter fraudem ac
perfidiam.”

Et illæ *Haririi* in *Mekâma* decimâ nonâ:

لا تايسن عند النوب من فرحة تجلوا
الكرب *

فلکم سہوم ہبّا ثم جري نسيماً وانقلب *
وسحاب مکروہ تنشا فاضمحل وما
سکب *

ودخان خطب خيف منه فها استناب له
لهب *

فاصبر ان ما ناب روع فالزمان ابوالعجب *
وترج من روح الالة لطايغاً لا تحتسب *

“ In rebus asperis ne desperes lætitiâ videre
quæ curas depellat;

“ Quot enim venti venenati flare cœperunt,
& mox jucundis auris cedentes discesserunt?

“ Et quot nubes formidandæ dispersæ sunt,
priusquàm imbres effuderint?

“ A fumo autem, à quo timemus, (ignem)
non orta est flamma.

“ Sis ergò patiens dum adverſa eſt fortuna,
nam tempus miraculorum pater eſt;

“ Et à Dei ſpiritu bona ſpera; quæ numerari
nequeunt.”

Multa poemata habent *Arabes* ac *Perſæ* de officiis ac virtutibus. Sádii poeſis ferè tota eſt moralis; nec minus in Afiâ celebratur libellus, quem contexuit poeta Perſicus *Sheikh Attâr*, & پندنامه *Pendnama*, inſcripſit: hujus libri caput apponam, *de avaritiâ diſtinguendâ*.

در بیان ملامت بخیلان
سه علامت ظاهر آمد از بخیل
با تو کویم یاد گیرش ای خلیل
اولا از سایلان ترسان بود
وز بلای جوع هم لرزان بود
چون رسد در ره بخویش و آشنا
بگذرد چون باد و گوید مرحبا
نبود از مالش کسی را فایده
کم رسد با کس زخوانش مایده
حاجت خود را مجو از زشت روی
انکی دارد روی خوب از روی بجوی

- “ Tria signa avarum distinguunt,
 “ Quæ nunc tibi exponam; ea verò, amice,
 memoriâ tene.
 “ Primò, mendicantes timet,
 “ Et fame attritus totus tremit;
 “ Cùm in viâ sodali cuiquam & amico it ob-
 viam,
 “ Præterit venti similis, &, *Salve*, ait.
 “ Nulla est cuiquam à mensâ ejus utilitas;
 “ Non à mensâ ejus ad quenquam mittitur
 cibus.
 “ Negotium tuum à viro deformem vultum
 habente ne petas,
 “ Si quis vultum habeat hilarem, ab illo pete.”

Perspiciet lector libellum hunc *Persicum* aureolo
 Theophrasti *περί Χαρακτῆρων* opusculo esse persimi-
 lem.

Alia est ratio docendi per *Fabulas*, quas Græ-
 ci *Λιναὶ* vocabant, vel *Μυθοὶ*; cujusmodi est illa
Archilochi,

* Ἔρεο τιν' ὕμιν αἶνον, ὦ Κηρυκίδη,
 Ἀρχυμένη σκυτάλη,
 Πύθιος γὰρ θύριων ἀποκρίθες
 Μανθ' αἶν' ἐσχατιῶν.
 Τῷ δ' ἀραγ' ἀλωπιῇ κεῖραλη συνηντεῖω
 Ποκίον ἔχασα ῥόν—

reliqua interciderunt.

* Vide Ammonium *Περὶ διαφορῶν λεξείων*.

Pulcherrimam fabellam Perficam de *Modestia* laudibus citat * *Chardinus*, quam exercitationis gratiâ Arabicè converti, eo genere dicendi ufus quod سجع vocatur :

ذكر بعض الحكماء وذو الفضل من النبلاء
ان كانت قطرة ماء سقطت من الغمام المذرار
الي ليج البحر الزخار ولما رأت الامواج اذا
اصطدمت في الدردور الهياج حيرت
وضعضعت حتي اطالت ثم حسرت وقالت يا
لي من يوم تهطير صرت فيه اقل من
القطمير ولو كنت بالامس في المزن الهامع
نضيرا فاني اليوم لم اكن شيئا مذكورا وبينما
هي مستحيرة واذا بها مستنيرة فقد كساها
الرحمن ثوبا من شرف وحطها الي صدف
فصارت لؤلؤة يتيمية وهي الي الان علي
تاج السلطان كريمة وهذا من صميم الوصايا
والزبد فاعتبر منه يا ايها الحبيب واجتهد

“Dixit quidam ex sapientibus & doctis viris,
“Guttulam aquæ è nubibus pluviosis in ma-
“ris æstuantis gurgites cecidisse : cùm autem
“fluctûs vidisset in vasto vortice furentes, at-

“tenita hæsit, & aliquantulum præ pudore
 “tacuit, tum flebiliter suspirans, “Hei mihi,
 “inquit; O diem infauftum; in quo facta
 “sum dactyli cuticulâ abjectior: & quan-
 “quam heri inter nubes emicui, hodiè ad ni-
 “hilum me redactam sentio.” Dum hæc
 “verecundans effudit, facta est subitò splen-
 “didissima; nam divinum numen, modef-
 “tiam illius laudans, veste nobilitatis eam ve-
 “lavit, & in concham deposuit, ubi in mar-
 “garitam pretiosissimam versa est, & nunc in
 “regis coronâ splendet. Hæc autem fabula
 “præceptorum flos est & medulla; hinc tibi
 “exemplum sume, O amice, & ut quàm ve-
 “recundissimus fias, elabora.”

Scripseram priùs hoc de poesi morali caput,
 quàm scirem unde fabulam hanc, quæ ab *Ad-
 disono* nostro etiam citatur, sumisset *Chardinus*;
 sed legi eam nuperrimè in Sadii opere perfectis-
 simo, quod *Bustan* seu *Hortus* inscribitur, & à
 Sadio ipso, poetâ, si quis alius, ingenioso, inven-
 tam puto: ipsius itaque versûs elegantes citabo,
 cum meâ, qualiscunque fit, versione:

يکي قطرۂ باران از ابري چکيد
 خجل شد چو پنهاني دريا بدید
 که جاي که درياست من کیستم
 کر او هست حقا که من نیستم

چو خود را بچشم حقارت بدید
 صدف در کنارش بجان پرورید
 سپهرش بجای رسانید کار
 که شد لؤلؤ نامور شاهوار
 بلندی از آن یافت کو پست شد
 در نیستی کوفت تا هست شد

hoc est, si verbum ferè de verbo reddatur ;

- “ Gutta pluvix à nube cecidit ;
 “ Pudore afficta est, cùm æquor maris videret.
 “ Quis locus? inquit, quid æquor? quidnam ego sum?
 “ Si illud existat, certum est me non existere.
 “ Dum seipsam oculo contemptûs intuebatur,
 “ Concha in gremium suum eam recipiens aluit:
 “ Fortuna usque adeò statum ejus promovit,
 “ Ut facta sit margarita illustris, regia.
 “ Elationem ex eo invenit, quòd humilis fuerat,
 “ In obscuritate depressa est, donec in lucem pervenerit.”

FABULA.

Rigante molles imbre campos *Perfidis*,
 E nube in æquor lapsa pluvix guttula est,
 Quæ, cùm modestus eloqui sineret pudor,
 “ Quid hoc loci, inquit, quid rei misella sum?
 “ Quòd me repenti, ah! quòd redactam sentio?”
 Cùm se verecundanti animulâ sperneret,
 Illam recepit gemmeo concha in sinu;
 Tandemque tenuis aquula facta est unio:
 Nunc in coronâ læta Regis emicat,
 Docens, sit humili quanta laus modestiæ.

CAPUT XV.

النسيب

SIVE

De Poesi Amatoriâ.

NECESSE est omninò jucundissima poesis fit ea, cujus materia suavissimus fit animi motus, & onanium mortalium communis, Amor : quo, si ex pulchritudinis specie & admiratione oritur, nihil jucundius ; si ex benignâ voluntate purâque amicitîâ, nihil aut utilius aut honestius : nam de Platoniceis non loquor, qui amorem ex divinæ perfectionis, in superiore vitâ spectatæ, recordatione oriri autumabant.

Ac neminem extitisse opinor, quem pulchritudinis splendor non permoverit & accenderit ; nec ulla unquam fuit gens tam fera, quin poematis genus habuerit ad amoris affectûs exponendos idoneum : ipsi Peruviani cantilenas habent non amatorias solùm, sed etiam dulcissimas, si *Garcilasso*, scriptori gravissimo, & patriæ suæ consuetudinum peritissimo, fides habenda sit.

Pervulgata sunt carmina *Lapponica*, quæ citat *Schefferus*, eaque plena tenerrimi affectûs. Proditum est etiam memoriæ, * *Odinum* illum, non heroa solùm, sed (ut veteres Dani putabant) *Divum*, versûs quosdam amatorios scripsisse, eosque cum *Amri'lkeifi Moallaka* valdè congruentes.

Sed absurdè faciam, si de omnibus Europæ gentibus, quæ hoc poeseos genus coluerunt, differere velim; nam *Italorum*, qui in hoc genere regnant, & aliorum, poësis est notissima: atqui à proposito non erit alienum, pauca *Græcæ* poeseos exempla, eaque minùs vulgata, proferre.

Memoriæ proditum est *Alcmana Sardonum* amatoriarum poeseos principem fuisse ac ducem, & hos versûs contexuisse,

† Ἐγὼς με δ' αὐτὲ Κυπρίδῃ ἐκατι
Γλυκὺς κατειβὼν καλὴν ἰαίνει.

quibus nihil esse potest elegantius.

Ac non mirum est *Ciceronem* dixisse *Rbeginum Ibycum* maximè omnium amore flagrasse, cùm ita elatè & magnificè de se loquatur:

Ἦρι μὲν αἱ τε Κυθωνίαι μαλίδες
Ἀρδομεναι ῥοὰν ἐν ποταμῶν, ἵνα παρθένων
Κηπῶ ἀκηρατός, αἱ τ' οἰνανθίδες
Αὐξομεναι σκιερῶσιν ὑπ' ἔρνεσι
Οἰναρῶσις θαλασθεσιν. Ἐμοὶ δ' ἔγῳ
Οὐδέμιαν κατακοίτος ὥραν τε

* Vide libellum *Haavamaal* à *Resenio* editum. *Hafniæ* 1665.

† Vide *Athenæum* lib. xiii.

Ὑπο σερπας φλεγων
 Ορηϊκίης Βορέας αἴσσω
 Παρα Κυπρίδ' αἶχλαίαις μανίαις
 Ἐρεμνος ἐθαμῆσε, κραταίος
 Παιδοθεν φυλάσσει ἑμας φρονάς.

Quid de Amore gravissimi senserint Philosophi,
 ex his *Euripidis* anapæstis videre possumus:

Παιδευμα δ' Ἔρως σοφίας, ἀρετῆς,
 Πλείστον ὑπάρχει, καὶ προσομιλεῖ
 Οὗτος ὁ δαιμὼν πάντων ἡδίστος
 ὅς ἐφ' ὤνητοίς, καὶ γὰρ αἰλύπων
 Τερψιν τιν' ἔχων, εἰς ἐλπίδ' ἄγει,
 Τοῖς δ' ἀτελεστοῖς τῶν τῷδε πόνων
 Μῆτε συνεῖν, χωρὶς δ' ἀγρίων
 Ναιοίμι τροπῶν.
 Το δ' ἔραν προλεγω τοῖσι νεοῖσιν
 Μῆποτε φεύγειν,
 Χρησθαι δ' ὀρθῶς ὅταν ἔλθῃ.

Libet hic subjicere *Pindari* carmen de *Theoxeno*
 verè magnificentum : सयमेव जयते

Χρὴν μὲ κατὰ καιρὸν
 Ἐρωτῶν δρεπεσθαι,
 Θυμὲ, συν ἡλικίᾳ.
 Τὰς δὲ Θεοξένῃ ἀκτίνῃς
 Πρὸς ὧς μαρμαρίζουσας δράκεις
 Ὅς μὴ ποθῶ κυμαίνεται,
 Ἐξ ἀδάμαντος, ἢ σιδαρὸς,
 Κεχαλκευταὶ μελαινὰν καρδίαν
 Ψυχρὰ φλογί. Πρὸς δ' Ἀφροδίτας
 Ἀτιμασθεῖς ἐλικοῦλεφάρῃ,
 Ἢ περὶ χρημασί μοχθίζει
 Βίαιως, ἢ γυναικίῳ θρασεί

Ψυχραν φορεται πασαν ὁδον
 Θεραπευων. Ἄλλ' εγω γ' ἑκατε
 Τας καρος, ὡς δαχθεις
 Μελιχραν μελισσαν,
 Τηγμαι, εὐτ' αἶν ἰδω
 Παιδων νεογιον ἐς ἤβαν.

Sed de *Græcis* nimis fortasse multa. De
 Anacreontis ac reliquorum carminibus nihil
 dico, utpote quæ sint satis nota. & *venustiorum*
hominum, ut ait Catullus, memoriâ dignentur.
 Ad Asiaticos igitur veniam.

Non existimari potest antiquis illis Arabibus,
 de quibus suprâ dixi, spicula solùm & gladios
 cordi fuisse: iidem enim sæpe fuerunt bellatores
 acerrimi, iidem amatores, & poetæ optimi. In
 medio sæpè præliorum discrimine amicarum re-
 cordati sunt, & versûs effuderunt pulcherrimos.
 Sic *Abu'l Ata Es'fendi* amicam alloquitur,

ذكرك والخطي يخطر بيننا
 وقد نهلت منا المنقعة السر*

hoc est,

“Tui recordabar, cùm spicula inter nos vi-
 brarentur,

“Et fufci jaculi sanguinem nostrum biberent.”

& *Antarab* nobilissimè,

ولقد ذكرك والرماح نواهل
 مني ويبيض الهند تغسل في دمي*

فوددت تقبيل السيوف لانها
لمعت كبارق تغرك المتبسم *

“ Et profectò tui memor eram, cùm hastæ ex
meo corpore

“ Potuim haurirent, ensesque Indici in san-
guine meo se lavarent;

“ Ardenier autem cupiebam gladios osculari,
utpote qui

“ Splenderent, instar dentium tuorum, dum
fubrides, fulgurantium.”

Proinde antiquis *Arabum* poetis mos erat,
carmena omnia, sive de rebus bellicis, sive de
viri illustri- laudatione, ab amicæ descriptione
ordiri. Sic *Zobeir* in *Moallakæ* suæ initio,

وفيهن ملهى للطيف ومنظر
انيق لعين الناظر المتوسم *

“ Inter eas verò fuit quædam delicatè ludens,
vultu

“ Splendido prædita, oculo spectatoris ju-
cunda, foliis etiam glasti cæruleis tincta.”

Elegiæ autem * *Amri'olkeifi* & *Lebidi* totæ
ferè sunt amatoriæ. Nec omittendum est *Caab*
Ebni Zobeir carmen, cujus hoc est initium ad-
mirabile:

بانّت سعاد فقلبي اليوم متبول
 متيم اثرها لم يفد مكبول *
 فها سعاد غداة البين ان رحلوا
 الا اغن غضيف الطرف مكحول *
 تجلو عوارض ذي ظلم اذا ابتسبت
 كانه منهل بالراح معلول *
 شجت بذي شيم من ماء مخبية
 صاف باطمح اضحي وهو مشهول *
 تنغي رباح القذا عنه وانرطه
 من صوب ساربة بيض يعاليل *

- “ Abiit (amica mea) *Soâda*, & cor meum hodiè dolore per-
 citum (relinquitur),
 “ Amore confectum, & vinculis constrictum, à quibus
 nulla est redemptio.
 “ *Soâda* autem, manè quo discessit, & abiit (tribus),
 “ Nihil aliud erat, nisi hinnulus stridulam habens vocem,
 demisso vultu, oculis nigris præditus :
 “ Nudabat dentes splendidissimos cùm fubrideret, velut
 vas esset aquarium, idque vino temperatum,
 “ Quod (vinum) aquâ miscetur gelidâ, ex recondito fonte,
 “ Clarâ, in valle, limpidâ, vento denique afflatâ,
 “ Cujus fordes auræ dissipaverunt, & super quam effulgent
 “ Imbribus nocte effusis bullæ candidissimæ.”

Amatorii carminibus constat caput quartum
 libri *Hamasa* (cui respondet *Ἀνθολογίας* Græcæ
 pars septima), & magna pars libri *Yatîma*.

Hujus poeseos idem ferè est argumentum, & idem tenor. Amator languet, queritur, mœret; deinde lætatur & exultat: absentem amicam quærit; mox præsentem duritiæ infimulat: deinde cupit, angitur, timet, irascitur: denique naturam sibi parere autumat, & ad desiderium suum levandum conversam iri sperat; proinde ita contrariis animi motibus agitur, ut verissimè esse videantur *Crantoris* versûs in Amorem à *Laertio* citati:

Ἐίδοι μὲν Σαρμὰς, ὃ τοι γενέσθαι αὐριβοήτων,
 Ἴπ σε θεῶν τὸν πρῶτον αἰγιγενέων, ἔρος, ἱπῶ,
 Τὴν ὅστας ἔρεβος τε παλαι βασιλεῖα τε παιδᾶς
 Γενάτο νύξ, πελαγέσσιν ὑπ' εὐρέος Ὠκεανοῖο.
 Ἴπ σε γε Κυπρίδ' οὐα περιφρονος, ἦε σε γαίης
 Ἴπ ἀνέμων. Τοῖος σὺ κακὰ φρονέων ἀλλαλῆται
 Ἀνθρώπων, ἡδ' ἐσθλα, το καὶ σεο σῶμα διφυον.

Ita queritur princeps idem & poeta illustris *Ebn Feras*,

يا معشر الناس هل لي
 منها لقيت مجير *
 اصاب غرة قلبي
 ذاك الغزال الغزير *
 وعمر ليلى طويل
 وعمر نومي قصير *

“ O amicorum cœtus, ecquid mihi est ab ægritudine refugium?

“ Splendor hinnuli illius lacte pleni cor meum
vulnerat,

“ Et noctis spatium longum reddit, fomni
verò breve.”

& alius,

ومنهف غنج الشبايل از عجت
قلبي محاسن وجهه از عاجاً *

“ Gracilis ac delicata puella cor meum vultûs
“ pulchritudine vehementer perturbat.”

Nunc lætitiâ exultat, ut Seifo'ddoula, prin-
ceps etiam præclarus,

يا ليلة لست انسي طيبها ابدآ
كان كل سرور حاضر فيها *
باتت وبت وبات الرق ثالثنا
حتي الصباح تسقينني واسقيننا *

“ O nox, cujus dulcedinis nunquam oblivif-
car,

“ Quippe in eâ omne lætitiæ genus aderat ;

“ Recubuit (puella), ego quoque recubui, &
tertius recubuit amor,

“ Usque eò donec aurora nos salutaret, ego
autem illi vale dicerem.”

Nunc autem imprudentiùs in amicas invchunt
poetæ, easque vehementer accusant, ut

أكرم بها خلة لو انها صدقت
 موعودها او لو ان النصيح مقبول *
 لكنها خلة قد سيط من دمها
 فجع وولع واخلاف وتبديل *

“ Ah ! quàm dulcis esset amor ejus, si fidem
 fervaret, aut si amicitiam sinceram acci-
 peret.

“ Sed amoris ejus sanguine miscentur ægri-
 tudo ac dolor, perfidia & inconstantia.”

Omnibus porrò poetis, sed præcipuè Asiati-
 cis, usitatum est Zephyrum frequenter alloqui,
 & vel de amicâ percontari, vel eam salutatum
 mittere; sic

بالله يا عرف نسيم الصباح
 بلغ سلامي اهل تلك البطاح *

“ Per deum te oro, auræ matutinæ odor,

“ Salutationem meam istius vallis incolis
 transfer.”

Sic ipse Zephyrus in libro *Cashfò'lafrâr* inductus
 de seipso loquitur,

انا الذي تنهوا بي الثمار وتسهبوا بي الازهار
 وتسلسل الانهار وتلقح الاشجار وتروح الاسرار
 واخبرني الاسحار بقرب المزار وانا رسول كل

محبّ الي حبيبہ و حامل کل شکوي عليل
الي طبيه *

“ Per me maturefcunt fructûs, per me fplendent
“ flores, placidè labuntur rivuli, floribus or-
“ nantur arbores, & fpirantur amatorum ar-
“ cana. Manè amici adventum annuncio.
“ Ego autem legatus fum amatorum ad ami-
“ cos, & depreffos ægitudine ad dulcedinem
“ perduco.”

Hac imagine frequentiffimè utitur *Hafez*, cujus
pulcherrimam Oden hoc in loco exponam:

صبا اگر کذري اقتدت بکشور دوست
بیار نفحه از کیسوي معنبر دوست

“ Zephyre, fi per amicæ meæ manfionem
transire tibi contingat,
“ Affer odorem ex illius cincinnis fragranti-
bus (ambarcis).

بجان او که من از شکر جان بر افشانم
اگر بسوي من آري بيامي از بر دوست

“ Per vitam ejus animam meam dulcedine
aspergam,
“ Si ad me nuncium à gremio amicæ pertu-
leris.”

اگر چنانچه در آن حضرتت نباشد یار
بدین دو دیده بیاور غباری از در دوست

“ Quod si tibi numen haud tantoperè faveat,
“ Affer faltem ad oculos meos pulverem ab
amica domicilio.”

من کدا و تهنای وصل او هیبت
کجا بچشم به بینم خیال منظر دوست

“ Equidem miser sum, & adventum ejus
peto: ah! ubinam
“ Oculo meo videbo vultûs amici fimula-
chrum?”

دل صنوبریم چه بید لرزانست
ز حسرت قد و بالای چو صنوبر دوست

“ Cor meum excelsum, tanquam salix, tremit,
“ Ob desiderium amicæ, formâ & staturâ
pino similis.”

اگر چه دوست بچیزی نمیخرد مارا
بعالمی نفروشیم موی از سر دوست

“ Tametsi amica nos nihili æstimat, tamen
“ Orbem terrarum non permutemus crine il-
lius capitis.”

چه باشد ار شود از بند غم دلش آزاد
چو هست حافظ خوش خوان غلام و چاکر
دوست

“ Quid juvat, cor habere à curarum vinculis
liberum,

“ Si Hafez dulciloquus amicæ servus et mi-
nister esse cogatur?

In hoc amatorio genere regnum propè sibi
vinditant *Persæ*: sed *Arabibus* tamen, ut suprà
dixi, suus conceditur locus; nec recentioribus
tantum, verum etiam antiquis illis *Arabiae* cul-
toribus, qui nondum feritatem exuissent. In li-
bro *Hamasa* carmen est lætarum imaginum ple-
nissimum, quod, quoniam ad Græcorum laudem
videtur proximè accedere, huic capiti apponam:

قال سالمي ابن ربيعة

ان شواء ونشوة وخبب البازل الامون

يجشها المرء في الهوي مسافة الغايط البطين
والبيص يرفلن كالدمي في الریط
والمذهب المصون

والكثر والخفض امنا وشرع المزهر الحنون
من لذة العيش والغتي للدهر والدهر ذو
فنون

والعسر كاليسر والغني كالعدم والحبي للمنون

- “ Epulæ nimirum, & ebrietas, & saltus (camelæ) adultæ,
firmè incedentis,
“ Cui laboriosè incumbit herus, amore percitus, per spa-
tium depressæ vallis;
“ Et puellæ candidulæ, delicatè incedentes, tanquam sta-
tuæ eburneæ, vestibus
“ Sericis auro intertextis velatæ, studiosè custoditæ;
“ Et ubertas, & secura tranquillitas, & nervi fidium que-
ricularum:
“ Hæ sunt vitæ suavitates. Homo enim fortunæ servit;
& fortuna est mutabilis.
“ Adversæ res & secundæ, abundantia & egestas pares
sunt: & quicumque vivit, morti debetur.”

Oden hanc verti, vel potius imitatus sum, verbis
atque imaginibus ad nostram consuetudinem ap-
tatis:

Dulci tristitiam vino lavere, aut, nitente Lunâ,
Multâ reclines in rosâ
Urgere blandis osculis puellas:
Aut, dum prata levi pulsat pede delicata virgo
Comam renodans auream
Molli Cupidinis tepere flammâ:
Aut, dum blanda aures recreat lyra, floreo sub antro,
Ad suave Zephyrorum melos
Rore advocati spargier soporis:
Hæc ver purpureum dat gaudia, comis & juvenas;
His, mite dum tempus favet,
Decet vacare, dumque ridet annus.
Quicumque aut rerum domini sumus, aut graves coacti
Curas egestatis pati,
Debemur asperæ, Fabulle, morti.

CAPUT XVI.

الثناء والمدح

SIVE

De Laudatione.

TRIA habent Asiatici laudationum poeticarum genera; quibus majora poemata ferè semper ordiri solent: nam, priusquam ad argumentum accedant, divini numinis collaudant benignitatem, misericordiam, potentiam; tum vatem suum, ut vocatur, & illius cognatos in cœlum laudibus efferunt; ac deinceps regis atque optimatum virtutes, seu veras, five adulationis causâ fictas, immortalitati commendant. De singulis his generibus disseram oportet: ac de primo quidem parcius, proptereà quòd humani ingenii non sit omnium rerum effectorem & procreatorem, ut decet, laudare. Perantiqua sanè fuit consuetudo & omnibus usitata gentibus, optimi & maximi numinis laudes carminibus jucundè modulatis, vibrantibus atque incitatis sententiis, verbis illustribus ac splendidis, & numeris ex-

ultantibus celebrare: & profectò omnis poeseos quasi fons est ac principium divinæ beneficentiæ ac potestatis laudatio, quæ cum ipsâ humanâ naturâ ortum conjunctum habuit. Possumusne nobis persuadere, quin homo, cœli ac terrarum dignissimus contemplator, cùm primò hoc ornatissimum naturæ templum vidisset, cùm hunc solem dierum ac tempestatum moderatorem, hanc carulei ætheris placidissimam serenitatem, hanc denique terram universam, florum, herbarum, atque arborum varietate distinctam, aspexisset, instinctu quodam poetico incenderetur, & in cantum incitatissimum prorumperet, quo horum omnium architectum & rectorem laudaret? Id usu venit poetæ Arabi, qui, post elegantem verni temporis descriptionem, sex habet versiculos pietatis & sacri ardoris plenissimos:

الم تر ان نسيم الصبا
له نفس نشره صاعد
فطوراً ينوح وطوراً يفوح
كما يفعل الغائد الواجد
وسكب الغمام وندب السحمام
اذا ما شكى الغصن المايد
ونور الصباح ونور الاقحاح
وقد هزّه البارق الراعد

وواني الربيع بهعني بديع
 يترجمه ورده الوارد
 وكل لاجلك مستيقظ
 لما فيه نفعا يا جاحد
 وكل لالايه ذاكر
 مقتر له شاكر حامد
 وفي كل شي له اية
 تدل علي انه واحد

- “ Nonne sentis dulcem auram, à cujus halitu odor afflatur ;
 “ Et nunc gemit, nunc odorem exhalat, ut cerva hinnulum
 perditum inveniens ?
 “ Fundunt pluviam nubes, & plorat turtur, dum queritur
 agitatus ramus,
 “ Splendet autem lux auroræ, & flores anthemidis, quos
 nubes fulgurans & tonans discutit ;
 “ Et venit Ver cum sensu mirifico, quem interpretatur
 rofa adveniens :
 “ Hæc adeò omnia excitantur tui gratiâ & in tua com-
 moda, incredule,
 “ Omnia autem Dei recordantur, illi serviunt, illum lau-
 dant, illi gratias agunt ;
 “ In unâquaque enim re signum est, ostendens illum Unum
 esse.”

Ex hoc itaque animi affectu, qui *Admiratio* dicitur, non, ut poeta ait, ex *timore*, natæ sunt pulcherrimæ atque amabilissimæ sorores, *poesis* ac *pietas*; quæ apud omnes ferè gentes, non eas solùm quæ paullò sunt humaniores, sed etiam

incultas ac rudes, sibi invicem administrare solent. Ac miror affirmare * Polybium, consuetudinem esse Arcadum ferè propriam, hymnis & carminibus usque à pueritiâ patrios deos atque heroäs laudare: certè ab omnibus propè scriptoribus hoc poescos genus antiquissimum fuisse dicitur. Atque in hoc loco de Callimachi hymnis politissimis, de iis qui Homero atque Orphei ascribuntur, de nonnullis Theocriti Idylliis, & de uno atque altero Pindari carmine, non est necessarium differere. Lubet tamen subicere carmen in hoc genere perpulchrum, quod licèt ab Athenæo † in quatuor Παιανας seu Σκολια distinguatur, mihi tamen unus esse videtur *hymnus* in Minervam ac Jovem, Cererem & Proserpinam, Apollinem & Dianam, ac Panem; quam sententiam confirmat quodammodò ejusdem metri in singulis strophis continuatio:

Παλλας Τριτογενεῖ, ἀνὰ σὺν Ἀθήνῃ,
 Ὀρθε τὰνδ' ἀπολιν τε καὶ πολίτας,
 Ἄτερ ἀλγεων τε καὶ σάπηνων,
 Καὶ θανάτων ἀώρων. Σὺ τε καὶ, Πάτερ
 Πῖστη μητὲρ Ὀλυμπίαν ἀείδον
 Διμητῆρα σφραγιστοῖς ἦν ὤραις.
 Παι Δίος, Περσεφονῇ, χαίρετον,
 Εὐ δὲ τὰνδ' ἀμφεπέτον πολιν.

* Polyb. lib. iii. Σχεδὸν παρὰ μόνοις Ἀρκασι πρῶτον μὲν οἱ παῖδες ἐκ νηπίων ἀδελφίζονται κατὰ νόμους τῆς ὕμνης καὶ παιανας, οἷς ἕκαστος κατὰ τὰ πατρία τῆς ἐπιχωρίας ἡρώας καὶ θεοὺς ὕμνει.

† Lib. xi.

Ἐν Δῆλῳ ποτ' ἔτικτε τέκνα Λατῷ,
 Φοῖβον χρυσοκομᾶν ἀνάκτ' Ἀπολλων',
 Ελαφθέολον τ' αἰγροτέραν Ἀρτεμιν,
 Ἀ γυναικῶν μέγ' ἔχει κρατῆρ'.

ὦ Παν, Ἀρκαδίας μέδων κλεοννας,
 Ὀρχησά, Βρομιαῖς ἑπαδὲ νυμφαῖς,
 Ἴω Παν, ἐπ' ἐμαῖς εὐφροσυναῖς,
 Ταῖς δ' αἰδαῖς ἀεὶ κεχαρήμεναι.

De Perfaram verò ac Turcarum hymnis inutile erit pluribus verbis dicere; tot enim apud eos sunt supremi numinis laudationes, quot libri, ob morem Asiaticorum, qui Pindari sententiæ,

Ἀρχομένῃ ἔργῳ, προσώπων
 Χρηθεῖμεν τηλαυγες,

accedentes, semper hymnum lectissimis elegantiarum floribus ornatum operibus præponunt.

Poemata, in quibus ipse Mohammedes laudatur, sunt quamplurima. Venustissimum tamen, meâ quidem sententiâ, est à Caab Ben Zohair scriptum; cujus versûs quidam dignissimi sunt, qui hoc loco ob eximiam pulchritudinem apponantur. Quàm magnifica hæc est leonis descriptio, quem se minùs timere ait quàm Mohammedem! Nam Arabum legislator, delatorum sermonibus incitatus, hujus poetæ meditabatur interitum:

من خادر من ليوث مسكنه
 ببطن عثر غيل دونه غيل

يغدو فيلحم ضرغامين عيشهما
لحم من القوم مغفور خراذيل
إذا پساور قرناً لا يحلّ له
أن يترك القرن إلا وهو مغلول
منه تظلّ سباع الجوّ ضامرة
ولا تمشي بواديه الأرجيل
ولا يزال بواديه أخو ثقة
مطح البرّ والدرسان ماء كول

(Magis illum timeo) " Quàm leonem leonum, qui habitat
 " In valle *Atthari*, ubi sylva est sylvæ imposita;
 " Marè egreditur, & duos catulos nutrit, qui vescuntur
 " Carne hominum, in pulvere volutatâ & conscisâ:
 " Cùm in hostem infiliat, non licet ei
 " Hostem relinquere, nisi priùs vinciat.
 " Ob illum leones solitudinis manent taciti,
 " Neque in valle illius pedites ambulant.
 " At perpetuò in valle ejus (frater confidentiæ) heros con-
 fidentissimus
 " Projectis & armis & vestibus devoratur."

Deinde ad Mohammedem transit, clatissimâ usus figurâ,

إن الرسول لسيف يستضأ به
مهتد من سيوف الله مسلول

" Vates scilicet ensis est, à quo lux oritur,
 " Indiculus, ex ensibus Dei, nudatus."

Sed ad heroum laudes veniamus. Celebrare igitur res præclarè gestas, ac virorum fortium virtutes, antiqua fuit Arabibus consuetudo. Neque est ullum poeseos genus utilius: nihil est enim præstabilius quàm animum ad virtutes impellere atque incendere; nihil porrò ad eum finem consequendum efficacius, quàm ea proferre exempla, quæ lector admiretur, & sibi imitanda proponat. Hujusmodi carminibus constat libri *Hamasa* caput sextum; aliaque innumera sunt laudationum exempla. Et quis non miro virtutis amore incenditur, cùm eam ab *Ibn Onein* ita suaviter laudatam videat:

بين الملوك السايدين وبينه
 في الفضل ما بين الثريا والثري
 وبكل ارض جهة من عدله
 الصافي اسال نداه فيها كوثر
 عدل يحلم الذيب منه عكي الطوي
 غرثان وهو يري الغزال الاعفرا
 يعفو عن الذنب العظيم تكرماً
 ويصدّ عن قول الخنا متكبراً
 لا تسهعن حديث ملك غيره
 يروي فكل الصيد في جوف الفرا

“ Inter reges alios omnes, atque illum (Almelec Al Adil)

“ In excellentiâ, tantum interest, quantum inter Pleiadas
 & terram.

- “ In omni terræ parte floret ejus justitia
 “ Pura, & fluit ros ejus in câ (liberalitas) modo fluvii cœ-
 lestis *Cuthar*:
 “ Justitia, à quâ mansuetus fit lupus fame astrictus,
 “ Ifuriens, licèt hinnuleum candidum videat.
 “ Ignoscit culpis gravissimis benevolè,
 “ At à verbis turpibus cum indignatione se avertit.
 “ Narrationem de rege præter eum ne audias,
 “ Omnis enim præda est in ventre onagri.”

hoc est, *omnes virtutes ille solus complectitur.*

Similiter *Ferdusi* de rege Persarum, prius-
 quàm ab illo laceratus esset injuriis:

جهاندار محمود شاه بزرگ
 بآبش خور آرد همی میش و کرک
 زکشیر تا پیش دریای چین
 برو شهریاران کنند آفرین
 چو کودک لب از شیر مادر شست
 بکھواره محمود کوید نخست
 بزم اندرون آسمان سخاست
 رزم اندرون شیر جنک ازدهاست
 زفرش جهان شد چو باغ بهار
 هوا پر زآب وزمین پر نکار
 زابر اندر آمد به هنکام نم
 جهان شد بگردار باغ ارم

- " Rerum dominus, *Mahmud*, rex potens,
 " Ad cujus aquam potum veniunt simul agnus & lupus:
 " A *Cashmirâ* usque ad *Sinensem* oceanum
 " Reges illius laudes iterant.
 " Cum infaus labium matris lacte lavat
 " In cunis, nomen *Mahmudi* illicò profert,
 " In convivio cœlum est liberalitatis,
 " In prælio, belli leo est, imò draco:
 " Ab ejus magnificentia orbis terrarum verno horto similis est,
 " Aer pluvia plenus est, & terra ornamentis plena:
 " A nubibus debito tempore cadit ros,
 " Et terræ orbis *Iremi* hortulos refert."

Idem poeta *Ebn Onein* regis *Alâdel* filios pari
venustate laudat:

وله البنون بكل ارض منهم
 ملك يقود الي الاعادي عسكرا
 من كل وضاح الجبين تخاله بدرأ
 وان شهد الوغي فغضنغرا
 قوم ذكوا اصلا وطيبوا محتدا
 وتدفعوا جودا وراقوا منظرا
 متقدم حتي اذا النفع انجلي
 بالبيض عن سبي الحريم تاخرا
 وتعاف خيلهم الورود بهنهل
 ما لم يكن بدم الوقائع اصحرا
 يغشوا الي نار الوغي شغفا منه
 ويجل ان يغشوا الي نار القري

- " Sunt ei filii, ex quibus in unâquaque regione
 " Rex est, qui in hostes exercitum ducat;
 " Ex omnibus (adolescentibus) frontes habentibus nitidas,
 illum esse putares lunam,
 " At cùm in prælium irruit, tum scilicet leonem:
 " Homines ingenuum habentes ortum, egregiam indolem,
 " Copiosè fluentem liberalitatem, & formosos vultus.
 " Irruunt, cùm eluceat aliqua utilitas
 " Ex ensibus, sed à sacris rebus rapiendis abstinent.
 " Fastidiunt equi eorum aquæ potum,
 " Quæ hostium sanguine non tingatur.
 " Extinguunt belli ignem, ingenti ejus amore capti,
 " Sed longè abest, ut hospitalitatis ignem extinguant."

Nobilissima sunt in hoc genere *Abi'l Ola*
 carmina, cujus exultans & quasi vibrans ingenium videtur *Pindari* fuisse simillimum. Primum illius in laudem principis *Said* carmen harum literarum cultoribus non minorem affert delectationem, quàm Græcæ poeseos amatoribus primum & quartum *Pythium*. Hujus elatissimi poematis illustriores quasdam virtutes exponam. Seipsum initiò alloqui videtur, & sententiarum seriem de vanis animæ humanæ cogitationibus fundit. Mox de suâ peregrinatione loquitur; mulieres quasdam inducit de causâ itineris percontantes; " Respondimus, inquit, *Saidum petimus*; & fuit illis nomen principis fausto
 " omni; "

سالن فقلنا مقصدنا بسعيد
 فكان اسم الامير لهن، فالأ

Said enim *fortunatum* significat.

Tum, ad principis laudationem facili aperto aditu, in elatam animi exultantiam erumpit, & in hos magnificos versûs sese effundit :

مكلف خيله قنص الاعادي
وجاعل غابه الاسل الطوالا
تكاك قسيه من غير رام
تهكن في قلوبهم النبلا
تكاك سيوفه من غير سل
تجدّ الي رقابهم انسلالا
تكاك سوابق حملته تغني
عن الاقدار صوناً وابتدالا

- “ Impellit equitum turmas ad hostium venationem,
“ Et, tanquam sylvam, hastas proceras erigit.
“ Parum abest, quin arcûs ejus nondum flexi
“ In illorum cordibus fagittas figant.
“ Parum abest, quin enses ejus non districti
“ Ad illorum colla properanter accedant.
“ Parum abest, quin equi celeres sine regimine,
“ Quo se reprimant, aut effundant, illum vehant.”

Deinde bella principis, tanquam venatoris potentissimi, describit. Hinc ad amores suos, more *Arabico*, transit; & amicam sub juvencæ imagine adumbrat. Tempestatem describit ac fulgura: morales quasdam sententias, ut Pindarus solet, intexit. Hinc occasionem sumit in

tribum *Badia* invehendi, quos inhospitalitatis infimulat; iisque *Saldi* liberalitatem tanquam exemplum proponit: cujus fortitudinem ac potentiam mirificis coloribus pingit. Mox equum principis ob celeritatem ac nobilitatem, *Græcorum* more, collaudat, & post nobilem gladii *Profopopæiam*, variasque laudationes, poema claudit. Quàm sublimis est hæc ensis descriptio, quàm audax, quàm magnifica!

محلي البزد تحسبه تردي
 نجوم الليل وانتعل الهللا
 مقبم النصل في طرفي نقيض
 يكون تباين منه اشتكالا
 تبين فوقه ضحضاح ماء
 وتبصر فيه للنار اشتعالا
 غراره لسانا مشرفي
 يقول غرايب الموت ارتجالا
 اذا بصر الامير وقد نضاه
 باعلي الجوظن عليه آلا
 ودبت فوقه حمر المنايا
 ولكن بعد ما مسخت نهالا

“ Ornatur vaginâ, quam vestitam putes

“ Astris nocturnis, & calceatam lunâ:

- “Facies erecta mucronis, meo aspectu, discrepantiam
 quandam habet,
 “Ita tamen ut in illâ quædam sit similitudo;
 “Fulget enim super eâ aquæ splendor,
 “At vides in eâdem ignis scintillas.
 “Duæ ejus acies duæ sunt linguæ in Moshref politæ,
 “Quæ terribilem Mortis orationem fundunt ex tempore.
 “Cum circumspiciat princeps, eumque ensẽm educat
 “In altum aëra, putat in eo splendore aquæ nitorem;
 “Et repunt super illo purpureæ mortes,
 “Posteaquàm in formicas mutatæ fuerint.”

Sanguinis guttulas lento motu per gladium
 defluentes cum formicis comparat. Illâ autem
 figurâ, “*repunt super illo purpureæ mortes,*”
 nihil esse potest conceptu difficilius, nihil incer-
 tius aut magis terribile, & ob eam ipsam cau-
 sam, ut antea statuimus, nihil elatius.

CAPUT XVII.

131

SIVE

De Vituperatione.

AD eam poeseos speciem venimus, cui originem dedit odium atque offensio: eam scilicet, quam recentiores *Satyram* vocant, veteres *Iambos*; propterea quòd illo metro usus est, vituperator acerrimus, Archilochus,

Πατερ Λυκαμῆα, ποῖον ἔβρασας τοῦδε;
Τίς σὰς παλαιοὶς φρενάς;

quem imitatus est in hendecasyllabis Catullus,

Quænam te mala mens, miselle Ruvide,
Agit præcipitem in meos iambos?

& in epodis Horatius; qui ipsam libri inscriptionem ab Archilocho sumpsit: nam Hephæstion, de versu dactylico tetrametro loquens, addit ὡς πρῶτον ἐχρησατο Ἀρχιλόχῳ ἐν Ἐπώδοις. Iambis etiam usus est Hipponax, sed ut pondus quod-

dam iis accederet, primo epitrito trimetrum clausit, ut

Ὡς οἱ μὲν ἀγεί Βαπαλῶ κατηρωντο.

Atqui, ut apertè dicam quod sentio, valdè invitus in poetarum chorum *Satyricos*, ut vocantur, ascribo. Nolo mansuetiorum Musarum desiderari benevolentiam. Quòd si scriptor iamborum sine offensione, sine iracundiâ, sine amaritudine scribat, & eò solùm tendat, ut lectorem castigando erudiat, non erit omninò reprehendendus. Sed tamen lenior quædam, ut arbitror, inveniri potest ac mitior castigatio. Nimiam enim severitatem fugit animus ac repudiat; sed lenocinio quodam ac mansuetudine allicitur & flectitur. Duci ad virtutem debent animi, non trahi; suaderi, non cogi; allici, non impelli. Cæterum, utut se habeat res, non minùs in hac poesi quàm in reliquis florent Asiatici. Sunt vehementes, asperæ, & amaræ Arabum, quas vidi, vituperationes; sed cùm quædam etiam sententiarum elatione. Velut in libro de Antaræ & Ablæ amoribus; ubi hæc timidi cujusdam legitur & fugacis militis vituperatio:

لحاک الله من رجل جبان
ولا استتک غادية تداها
ولا جاد السحاب دیار قوم
تحلّ بها ولا اخضرت ربها

لبست من المذلة يا ابن بدر
ثياباً لا تغير ما تلاها

- “Eradicet te Deus, ignave miles;
 “Nunquam te irrigent matutinæ nubis guttæ!
 “Neu fundat pluviam nubes super domicilia tribûs,
 “Ubi tu commoraris, neu virecant eorum colles!
 “Induisti, O fili Bader, ignominia
 “Pallium, nec te deferent illam secuturæ miseria.”

Hujus libri quartumdecimum solummodò volumen mihi videre contigit. Nihil est elegans, nihil magnificum, quod huic operi decesse putem. Ita sanè excelsum est in eo dicendi genus, ita varium, ita periculosum, ut non verear eum inter poemata perfectissima recensere. Heros eximius, qui in eo laudatur, idem est ille *Antara*, qui carminum *Moallakat*, ut appellantur, quintum composuit*; fuit autem Abla regis filia formosissima, quam perditè amavisse dicitur. In istius voluminis, quod legi, primo folio, satyra est admirabilis, quam cecinisse dicuntur Ablæ ancillæ in vituperium Anári, qui etiam illam amavit. Carmen integrum apponam:

* Vide Caput Tertium, pag. 64.

عماره ددع هوي الخود الرراح
 ودع عنك التعرض للملاح
 فانك لم تكف يد الاعادي
 ولم تك فارساً يوم الكفاح
 فلا تطمع بعبلة ان تراها
 تري الاهوال من ليث البطاح
 فلا البيض الصفاح تصل اليها
 بسطوتها ولا السهر الرماح
 وعبلة ظبية تصطاد اسداً
 باجفان سقييات صحاح
 وقد فرغت راسك في هواها
 وامليت النواحي بالنواح
 فدع عنك اللجاج بها والا
 سقا لك عنتر الموت الصحاح
 وما زال اللجاج عليك حتي
 مليت نقا ثيابك بالسلاح
 وضحكت البنات عليك جميعاً
 وجيغت الروابي والبطاح
 وصرت لكل من يصغا حديثاً

وضحكاً في الغدو وفي الرواح
 اتيت لنا باثواب حريز
 ضحكنا عليك وأكثرنا المزاح
 ومذ وافيتنا وأتاك ليث
 تقرّ له الاسود في البطاح
 وما ابقا عليك الا احتقاراً
 بقدرك ان رجعت كهستراح
 رأيتك عبيلة مرما طريحاً
 ومن معها من الخود الرداح
 وعنثرة الفوارس ليث غاب
 يصول وفي العطا بحر السهاج
 ونحن كأننا زهر ذكي
 بانفاس البنفسج والاقاح
 وعبلة بيننا كقضيبي بان
 علاه البدر او شمس الصباح
 وانت اذلّ من ركب المطايا
 وبخلهم من القوم الشحاح
 تروم وصالها بغياً وظلماً
 وانت اذلّ من كلب النباح

فہت کھدا والا عش ذلیلاً
قلیس للفظ ھجوي فيک ماح

- “ *Amārah*, mitte amorem puellarum mollium,
 “ Define autem te formosis virginibus objicere.
 “ Non enim repellis hostium manūs,
 “ Nec fortis es eques die certaminis:
 “ Neu cupias Ablam intueri;
 “ Videbis potius terrores à leone vallis,
 “ Neque enim ad eam accedent candidi enses,
 “ Cùm impetum faciunt, nec hastæ fuscæ;
 “ Abia verò est capreola, quæ leonem venatur
 “ (Ciliis) oculis languidis, sed integris.
 “ At tu amoris ejus strenuè incumbis,
 “ Et imples omnia loca querelis.
 “ Define ideò illam importunè petere, sin minùs,
 “ Irrigat te Antara mortis poculo.
 “ At non cessasti eam petere, donec
 “ Texisti vestes tuas nitidas armis.
 “ Te verò irrident puellæ certatim,
 “ Ut in colliculis & vallibus Echo respondeat;
 “ Et factus es unicuique auscultanti fabula,
 “ Et ludibrium cùm mane tum vesperi.
 “ Venis ad nos chlamyde vestitus, sed
 “ Illæ te irrident, & lusûs augent.
 “ Et cùm accesseris iterum, veniet ad te leo,
 “ Quem timent leones in vallibus:
 “ Hic nihil tibi relinquet, præter odium,
 “ Pro potestate tuâ, cùm redibis contemptus.
 “ Videbit te pulchra Abia, projectum, humilem,
 “ Et quæ erunt cum illâ puellæ venustæ,
 “ Antara enim, heros heroûm, leo est sylvæ,
 “ Dum furit, at liberalitate mare superat.
 “ Nos autem pulchris floribus sumus similes,

- " Odorem habentes violarum & parthenii;
 " Et Abba inter nos, tanquam myrobalani ramulus,
 " Quem coronat luna, aut sol matutinus.
 " Tu verò abjectissimus es omnium qui equos ascendunt,
 " Et inter avaros longè avarissimus :
 " Cupis ad eam injustè & impudenter accedere,
 " Tu, qui vilior es cane latranti.
 " Morere igitur ob tristitiam : sin minùs, vive abjectus;
 " Atqui nemo est, qui vituperationis meæ voces delebit."

Hujusmodi carminibus, iisque amarissimis, constant tria libri *Hamasa* capita, quorum unum *ignaviæ ac pigritiæ*, alterum *mulierum* quarundam, tertium variorum *hominum* vituperationes complectitur. Magnam habet in hoc genere vim & acerbiteriam *Gezirus*; sed, ut Plautinis utar verbis,

—felle est fecundissimus,

Gustu dat dulce, amarum ad satietatem usque aggerit.

Sunt autem Turcico sermone scriptæ, poetæ elegantis Ruhi Bagdadi, satyræ, ut à viro harum literarum peritissimo accepi; nam eas nondum videre potui. Nullum vidi librum Persicum, qui his carminibus unicè constaret, sed in Ferdusi vitâ citatur poema, quod in regem Persarum *Mahmud*, filium *Sebeſſighin*, composuit. Illum enim rex jusserat poema heroicum scribere, munera pollicitus uberrima. Triginta igitur annos laboravit poeta, opusque perlongum, & in omni genere perfectissimum, con-

texuit; quod cùm perfecisset, ad regem misit, non sine amplissimi muneris expectatione. Rex verò, delatorum quorundam obtreccionibus deceptus, fidem servare noluit. Cùm igitur poeta aliquantulum expectavisset, neque ullum accepisset laboris fructum, in eo templi loco, quo regem sessurum cognoverit, hoc epigramma exaravit:

خجسته در که محمود زابلی دریاست
چگونه دریا کائرا کرانه پیدا نیست
چه غوطها که زدم اندر آن ندیدم در
کناه بخت منست این کناه دریا نیست

“Felix, cui *Mahmud Zabeli* mare est liberali-
tatis, usque adeò ut nullum in eo littus ap-
pareat! utcunque verò in eo sim immerfus,
“margaritam non vidi; sed fortunæ meæ
“culpa est, non maris.”

Hoc perlecto, rex exiguum quoddam & vile munus, potiùs contemtionis causâ quàm beneficentiæ, ad poetam misit; quâ injuriâ laceratus *Ferdusi* iracundiam compescere non potuit. Scripsit ideò acerbissimum poema, quod regis servulo cuidam tradidit obsignatum, obnixè rogans, ut illud, si quando regem viderit mœstio-rem, daret ei legendum. Quo factò, ex urbe effugit, ad Bagdadum iter facturum. Intercà rex

libellum designat, & legit vehementissimum fui vituperium, cujus loca quædam insigniora hoc in capite proferam.

کرم بین بنزدیک شاه فقیر
 بکوی وز گفتار حق وامکبر
 نه نیکو بود حق نهان داشتن
 بخاشاک ایوان بر انباشتن
 بشپری به از شهریار چنین
 که نه کیش دارد نه آیین نه دین
 خرد نیست مر شاه محمود را
 که بینم دلش مانع جود را
 پرستار زاده نیاید بکار
 اگر چند باشد پدر شهریار
 شر ناسزایان بر افراشتن
 بود خاک در دیده انباشتن
 سر رشته خویش کم کردن است
 بجیب اندرون مار پروردن است
 درختی که تلخ است اورا سرشت
 کرش در نشانی بباغ بهشت
 کر از جوی خلدش بهنکام آب
 به بیمخ انکبین ریزی و شهد ناب

سرانجام کوهر بکار آورد
 همان میوه تلخ بار آورد
 وکر بیضه زاغ ظالمت سرشت
 نهی زیر طاوس باغ بهشت
 بهنکام آن بیضه پروردهش
 زانجیر جنت دهی ارزش
 دهی آبش از چشمه سلسبیل
 دران بیضه دم دردهد جبریل
 همان آورد بیضه زاغ زاغ
 برد رنج بیهوده طاوس باغ
 وکر انعی را ز راهش دهی
 میان کل آرامگاهش دهی
 بکامش اگر رشته جان کنی
 وکر شربتش ز آب حیوان کنی
 نکرد بدین ترتیب یار تو
 کند عاقبت زهر در کار تو
 وکر بچه جغد را باغبان
 زویرانه آرد سوی بوستان
 نشیمن کند شب نهال کلش
 سحر که دهد جلوه بر سنبش

چو روزي پروبال پيدا كند
 هېمان كنچ ويرانه ماوي كند
 حديث پيمبر نكشتست رد
 شود هر شيء راجع اصل خود
 بعنبر فروشان اكر بكذري
 شود جامه تو همه عنبري
 وكر بكذري نزد انكشت كر
 ازو جز سياهي نه يابي دكر
 زبد كوهران بد نباشد عجب
 سياهي نشايد بریدن زشب
 به ناپاك زاده نداريد آמיד
 كه زنكي به شستن نكرده سپيد
 جهاندارا كر پاك ونامي بدی
 درين راه دانش كرامی بدی
 شنیدی چو زينگونه رای سخن
 زآيين شاهان و رسم كهن
 نكشتي چنين روزكارم تباه
 دكر كونه كردي بكارم نگاه
 ايا شاه محمود كشور كشاي
 زمن كر نترسي بترس ازخدای

خزیدی چرا خاطر تیز من
نترسیدی از تیغ خون ریز من

- “ Liberalitatem vide regis istius indigi!
 “ Eloquitor; & à verbis veritatis munus debitum pete.
 “ Non probum est veritatem celare,
 “ Et fidem abjectis ffordibus spargere.
 “ Res quævis vilissima melior est tali rege,
 “ Qui nec pietatem, nec mores, nec religionem habeat:
 “ Intellectus non est regi Mahmud,
 “ Video enim animam ejus à beneficentiâ averfam.
 “ * Servi filius ad opus ingenuum nequit perducì,
 “ Licèt pater sit multorum principum;
 “ Caput improborum hominum esurire,
 “ Perinde est ac pulvere oculos aspergere;
 “ Aut suum filium incurvare,
 “ Aut colubrum in sinu alere.
 “ Arborem, quæ est natura mala,
 “ Si in hortum paradisi transferas;
 “ Si à ripâ æternitatis, æquationis tempore,
 “ Radicem ejus melle spargas, & puris tavis
 “ Naturam suam postremò ostendet,
 “ Et fructûs omninò afferet acerbos.
 “ Quòd si ovum cornicis, ex tenebris formatae,
 “ Ponas sub pavone horti cœlestis,
 “ Et tunc, cùm ex ovo prodeat pullus,
 “ Si præbeas illi grana fictis divinæ,
 “ Si des illi aquam ex fonte Salsibil,
 “ Si demùm ovum halitu suo afflet Gabriel,
 “ Tamen cornicis ovum cornicem proferet,
 “ Et irritum faciet pavonis cœlestis laborem.

* Fuit Sebestighin, Mahmudi pater, servus *Alptoghini*, qui, sub regno *Nulâ Samani*, exercitui Persico præfuit.

- “ Quòd si viperam de viâ capias,
 “ Et inter rosas eam facias requiescere,
 “ Si agas quodcumque animæ ejus placeat,
 “ Si potum ei ex immortalitatis fonte præbeas,
 “ Non erit propter hanc curam amica tibi,
 “ Sed veneno te tandem afflabit.
 “ Quòd si nocturæ pullum capiat horti custos,
 “ Et à solitudine in hortum ferat,
 “ Sedemque ejus noctu faciat rosæ fruticem,
 “ Et manè torum ejus reddat hyacinthum,
 “ Simul ac dies pennas suas explicaverit,
 “ In solitudinis angulum avolabit.
 “ Non inane redditur Vatis nostri dictum,
 “ Unamquamque rem ad suam naturam redire.
 “ Si per officinam ambari venditorum transeas,
 “ Ambari odorem vestis tua retinebit.
 “ Si transeas per fabriferrarii officinam,
 “ Præter nigrorem nihil reperies.
 “ Mirum non est, à pravis ingeniis prodire pravitatem:
 “ Noctis nigredinem non licet exsecare.
 “ A viri improbi filio nihil probi sperate,
 “ Nam Æthiops lavatu non fit candidior.
 “ O rerum omnium dominator, si purâ fuisses indole,
 “ In illâ doctrinæ viâ esses liberalis,
 “ Audires ejusmodi esse poeseos dignitatem,
 “ Secundum regum mores, veteresque consuetudines;
 “ Non ita fortunas meas corrumperes,
 “ Alio modo opus meum aspiceres.
 “ O, rex Mahmud, arcium expugnator,
 “ Si me non timeas, at Deum time.
 “ Quare acre meum ingenium excitâsti?
 Annon gladium meum sanguineum metuis?”

CAPUT XVIII.

الصفات

SIVE

De Descriptionibus.

RELIQUUM est, ut de naturæ descriptionibus loquar; quo in genere, cùm omnes venustiores poetæ, tum præcipuè florent Asiatici. Picturam ac poesin quasi sorores esse perspicuum est; & mirum est quantum se mutuò juvent atque illustrent.

Notum est Timanthem, cùm Iphigeniæ immolationem pingeret, & Græcos astantes mœstissimos fecisset, Agamemnonis faciem pallio obvolvisse; proptereà quodd incredibilem patris dolorem nullis coloribus posset imitari. Quod insigne artificium ex versibus illis Euripideis videtur sumpsisse,

—ὥς δ' ἑσείδεν Ἀγαμέμνων ἀναξ
Ἐπὶ σφαγὴν σείχυσαν εἰς ἀλσὶ κορὴν,
Ἵππευ' ἐναῖε, κάμπανιν σφραῖας κατὰ
Δακρυὰ προήγεν, ὀμμάτων πεπλὸν προΐεις.

Cujus rei alia sunt exempla quamplurima.

Sed in reliquis poematum generibus modica est inter pictores ac poetas cognatio, in hac, de quâ nunc loquor, sunt valdè finitimi; nam poeta, cùm naturæ proprietates describat, lectissimam quasi picturam ante oculos lectoris ponit: cujus rei exempla quædam subjiciam. Quòd si omnes rerum naturalium descriptiones, quarum ex variis poetis satis amplam comparavi suppellectilem, hoc loco velim exponere, absurdè sanè faciam, & contra instituti mei rationem. Sed nequeo à me impetrare, quin unam atque alteram ex Græcis quibusdam scriptoribus descriptionem apponam; eòque libentiùs quòd rariores sint, & admodum pulchræ.

Quàm jucunda est pictura, quâ nympharum Iusûs in Oeneo describit * *Chæremon*, tragicorum longè venustissimus!

Ἐκείτο γὰρ ἡ μὲν λευκὸν εἰς σελήροφωσ
 φαίνεσθαι μάστον, λελυμένους ἐπωμίῃ,
 Τῆς δ' αὖ χορεία λαγὼνα τὴν ἀρίστειαν
 ἔλυσεν· γυμνὴς δ' αἰθερὶ θεάμασιν
 ζωσαν γραφὴν ἐφαίνει· χρῶμα δ' ὀμμάσι
 λευκὸν μελαινας ἔργον ἀνταυγεῖ σκίας·
 Ἄλλη δ' ἐγυμνὴ καλλιχείρας ὠλένας,
 Ἄλλη προσαμπεχθεὶς θηλὴν αὐχένα.
 Ἡ δ' ἐκτραγεντῶν χλαυιδῶν ὑποπλήχας
 ἐφαίνει μῆρον, καὶ ἔπεσφραγίζετο
 ὠλέας γελώσης χεῖρας ἐλπίδων ἱρώς.
 Ὑπώμεναι δ' ἐπιπίον ἐλενίων ἐπι,

Ἴων τε μελανοβύλλα συβλώσαι πτερά,
 Κροκον δ' ὅς ἡλιωδες εἰς ὕφασματα
 * Πτελῶν ἰεῖς εἰδυλὸν ἐξομογνύται.

Quos versûs eleganter, ut semper, convertit *Grotius*, eam sibi vindicans in trimetris licentiam, quam *Nævius*, *Accius*, & veteres tragici sumpserunt:

Alia jacebat candidas papillulas
 Ostendens lunæ, retrojecto pallio:
 Alii chorea lævum nudârat latus,
 Nudum fideribus exhibens spectaculum,
 Viventem effigiem. Lacteus visu color
 Contra certabat umbris nigricantibus:
 Monstrabat ulnas alia, & formosas manûs:
 Alia obtegebat tenera colli volumina:
 Alia disrupto tenuis interulæ sinu
 Femur ostendebat; arridente gratiâ
 Mihi se imprimebat, spem non adducens, Amor.
 Et jam volvuntur lapsabundæ per inulas,
 Jam nigricolores violas populantes legunt,
 Crocique florem, qui purpureis supparis
 Injunctus rutilum folis imitatur jubar.

Idem in *Alphefibaëâ* humanam pulchritudinem describit pulcherrimè:

Και σωματος μὲν ὅψις ἐξευγαζέτο
 Στιλβέσα λευκῷ χρωματι διαπρεπής,

* Duo, qui sequuntur, versûs,

Περσῆς δὲ θαλαρὸς εὐτραφεὶς ἀμαρανθῶ
 Δειμῶσι μαλακοῖς ἔχεται ἐν αὐχένῃ,

ad hanc Nympharum descriptionem pertinere non arbitror; sed ad illam, de quâ loquitur *Athenæus*, cum dicit *Charemona* in describendis floribus multum esse & copiosum.

Λίδως δ' ἐπερρύθμιζεν ἡπιωτάτων
 Ἰδρυθῆμα λαμπρῶν πρὸς-ἰθείσα χρωμάτων
 Κομαι δὲ κηροχρωτὲς, ὡς ἀγαλματῶν,
 αὐτοῖσι βοστρυχοῖσιν ἐκπεπλάσμενοι,
 ἱεθεῖσιν ἀνέμοις ἐνετρυφῶν φορημένοι.

Nec omittendi sunt hoc loco versûs, quibus
 Venerem & Nymphas describit auctor poematis,
 quod Κυπρία inscribitur, sive *Stafimus*, sive,
 ut Tzetzes putat, ipse Homerus:

Ἡ δὲ συν ἀμφιπολοῖσι φιλομειδῆς Ἀφροδίτῃ
 Πλεξάμενῃ σφάντες εὐωδίας, ἀνθεα γαίης
 Ἄν' κεφαλαισὶν ἔθεντο θεαὶ ληλασκηδῆμενοι
 Νυμφαὶ καὶ Χαρίτες, ἀμὰ δὲ χρῶσθ' Ἀφροδίτῃ
 Καλὸν αἰεῖν κατ' ὄρος πολυπίδακα Ἰδῆς.

Nec versûs illi de Cupidine dormiente (ex longiori, forsan, poemate libati) qui Platoni ascribuntur:

Ἄλγος δ' ὡς ἰκομεσθα βαθύσκιον, εὐρομέν ἔνδον
 Πορφυρεῖς μῆλοισιν ἐοικῶτα, παῖδα Κυθήνης.
 Οὐδ' ἔχεν ἰδοκὸν φαρμακὴν, ἢ καμπυλὰ τοῖχα,
 Ἄλλα τα μὲν δένδρεσσιν ὑπ' εὐπεταλοῖσι κρεμάντο.
 Αὐτὸς δ' ἐν καλυκεσσὶ ῥοδῶν, πεπεδημένος ὕπνῳ,
 Εὐδὼν μελίσσιον, ἔρῃαι δ' ἐφ' ὑπερθε μελίσσαι
 Κηροχυτοῖς ἐντος λαγαροῖς ἐπὶ χεῖλεσι βαῖνον.

Nihil esse potest his versibus jucundius aut modulatius; & vellem profectò plura superessent Platonis carmina. Certè valdè poeticum illi fuisse ingenium paucæ, quæ supersunt, reliquiæ testantur; & Socrati subiraſcor, qui discipulum suaderet à mansuetioribus Musis ad philosophiæ spatia declinare. Sed omnes descriptionum ve-

nustates complectitur εἰδυλλιον in primo Anthologiae libro, quo vix quidquam inveniri potest lusculentius:

Χειματὺς ἡνεμόεντ' ἂπ' αἰθέρ' οἰχομένους,
 Πορφυρεὴ μείδῃσε φερανθεὸς εἰαυτὴ ὥρη.
 Γαῖα δὲ κυανὴν χλοερὴν ἐσέψατο ποίην,
 Καὶ φυτὰ θήλησαντα νεοῖς ἐκομίσσε πετηλοῖς.
 Οἱ δ' ἀπαλὴν πινόντες ἀέξιφυτὰ δροσὸν ἤες
 Λειμῶνες, γελῶσιν ἀνοιγομένοιο ῥόδοιο.
 Χαιρεῖ καὶ συρίγῃ νομεὺς ἐν ὄρεσσι λιγαινῶν,
 Καὶ πολλοῖς ἐριφοῖς ἐπιτερπεται ἀπολλὺς αἰγῶν.
 Ἦδὴ δὲ πλώσῃν ἐπ' εὐρᾷ κυματὰ ναυταί,
 Πνοίῃ ἀπῆμαντ' ἑφευρετὶ λῖνα κολπώσαντ'·
 Ἦδὴ δ' εὐάζῃσι φορεσάφυλ' Διωνυσῶ
 Ἄνθει βοτρυόεντ' ἐρεψαμένοι τριχὰ κισσά.
 Ἔργα δὲ τεχνήεντα βοήγενεσσι μελισσαῖς
 Καλὰ μελεῖ, καὶ σιμβῶλ' ἐφημέναι ἐργάζοντα·
 Λευκὰ πολυτρητοῖο νεοῖντα καλλέα κηρῶ.
 Παντὴ δ' ὄρνιθων γενεῇ λιγυφῶνος αἰδεῖ,
 Ἀλκυόνες περὶ κύμα, χελιδόνες ἀμφὶ μελαθρᾷ,
 Κύκνος ἐπ' ὄχθαισιν ποταμῶ, καὶ ὕπ' ἄλσος ἀήδων.
 Εἰ δὲ φυτῶν χαιρεσσι κομαί, καὶ γαῖα τέθηλε,
 Συρίζει δὲ νομεὺς, καὶ τερπεται εὐκόλα μῆλα,
 Καὶ ναυταί πλώσῃσι, Διωνυσὺς δὲ χορεύει,
 Καὶ μελπεί πετεηνά, καὶ ὠδινῇσι μελισσαι,
 Πῶς θ' ἤχη καὶ αἰοῖδον ἐν εἰαεὶ καλὸν αἰεσαι.

Amant potissimum Asiatici hortorum, amœnitatum, ac florum, descriptiones, quas jucundissimis pingunt verborum coloribus. Velut in tricesimâ Haririi declamatione:

* مستقط الراس سروج وبها كنت اموج

* بلدة يوجد فيها كل شيء وسروج

وردها سلسبيل وصحاريها مروج *
 وبنوها ومغانيم نجوم وبروج *
 حبنا نغمة رياها ومراءها البهيج *
 وازاهير رباءها حين تنجاب الثلوج *
 من راءهاقال مرسى جنة الدنيا سروج *

“Natale solum est *Seruge*, in quo huc & illuc erravi,
 “Regio, in quâ omnia reperiuntur & redundant.
 “Vada ejus fontes cœlestes sunt, & campi jucunda prata,
 “Ædificia & mansiones ejus sunt stellæ & zodiaci signa,
 “Anamus odoris ejus auram & conspectum splendidum,
 “Et flores collium ejus, cùm abierint nives;
 “Quicunque hanc regionem videt, ait, *Seruge* paradisi terrestris locus est.”

Et *Abu Dhaber Ben Al Khiruzi*,

روضة راضها الندي فعدت
 لها من الزهر انجم زهر
 ينشر فيها ايدي الربيع لنا
 ثوبا من الوشي حالها القطر
 كانها شق من شقايقها
 علي رباءها مطارف خضر
 ثم تبدت كانها حدق
 اجفانها من دمايها حمر

“Hortus, quem ornat ros, & in quo
 “Splendent flores, tanquam stellæ lucidæ,

- “ Induit cum Veris manus
 “ Ornatam vestem, roris guttulis persperfam ;
 “ Anemonæ ejus partim similes sunt,
 “ Super colles ejus, tunicis viridibus,
 “ Partim proveniunt similes oculis,
 “ Quorum cilia flendo rubent.

Et *Mohammed Abdalla Al Dawi*,

اما شافیتک روضۂ دستجرد
 کعقد او کوشی او کبرد
 یطیر فراشها بیضاء و حمرء
 کریح طیرت اوراق ورد

- “ Annon te exhilarat Destigerdi hortulus,
 “ Similis aut monili gemmeo, aut ferico, aut pictæ chlamydi ?
 “ Volitant in eo papiliones candidi & rubri,
 “ Ceu rofarum folia, quæ ventus dispergit.”

Et *Abu'l Haffsan Ali Ebno'l Husein* de valle amœnissimâ, ipse quoque in primis venustus ;

اذا ذكر الحسن من الجنان
 فحي هلا بوادي ماوشان *
 تجد شعباً يشعب كل هم
 وملهياً ملهياً عن كل شان *
 بروض موزق وخرير ماء
 الذ من المثلث والمثاني *

وتغريد الزهار علي ثمار
 تراها كالعقيق وكالجمان *
 فيا لك منزلا لو لا اشتياقي
 اصبحابي بدرب الزعفران *

- “ Si quando mentio fiat de paradisi amœnitatibus, heus tu,
 “ age! ad vallem *Mawafîn* accede.
 “ Reperies vallem, quæ omnes mœlestias disperget, recess-
 “ sum, qui ab omni negotio te liberabit;
 “ Cum horto splendido, cum fontium murmure, dulciori
 “ lyræ & tibizæ notis;
 “ Ubi aviculæ modulantur inter fructûs, quos videbis py-
 “ ropis & margaritis similes.
 “ O quàm dulcis esset hic recessus, nisi me desiderio affice-
 “ rent amiculi absentes in *Darbizafrân!*”

Et poeta Turcicus,

روان هر چشمه‌سی چون آب حیوان
 چراغ لاله هر جانب فروزان
 نسیم صبح کل جبین ایدوب چاک
 صبا نرکس کوزین قالمشدي نه‌دک
 اغاج لر رقصه گرمش لر سبک خیز
 شکوفه اوستنه اولمش درم ریز

- “ Unusquisque fons aquæ immortalitatis similis manavit,
 “ Tulipæ lampas unumquodque latus illuminavit,
 “ Aura matutina laceravit rosæ finum,
 “ Zephyrus narcissi oculos reddidit madidos,
 “ Arbores leviter ac celeriter saltant,
 “ Et super flores nummos argenteos (rorem) spargunt.”

Et alius,

حوالي سي سراسر گلستاندر
گلستان جا بجا آب رواندر
اوتور مشلر رياحين دست بر دست
کلاهن کج رواتمش لاله مست
سزلمش نرکسک چشم سياهي
ادر سزينه مستانه نکاهي

“Hujus loci ambitus usquequaque rosetum est,
“Rosetum, in quo ubique vitæ fontes manant,
“Herbæ odoriferæ se invicem manibus amplexantur,
“Tulipæ languidæ curvatas gerunt coronas,
“Narcissi niger oculus effulget,
“Qui vos intuetur ebriolo aspectu.”

Et *Dhafer Elhaddâd*,

وعيشة اهدت لعينك منظر
جاء السرور به لقلبك وافدا
روض لمخضر العذار وجدول
نقشت عليه يد الشهاب مباردا
والنخل كالغيد الحسن تزينت
ولبسن من اثمارهن قلايدا

“In hoc loco vita erit oculis tuis jucunda,
“Venit ibi sensim in pectus tuum lætitia,
“Hortus est viridi facie ornatus, & rivulis distinctus,
“Super quem gelidus ventus variam picturam induxit,

“ Ac palmæ ceu puellæ, teneras habentes cervices, ornantur,

“ Et fructuum suorum induunt monilia.”

Sæpiissimè etiam turtures gementes describunt;
ut *Abi'lola*,

وحمام العلات يضيّف فوها
بها في الصدر من صفة الغرام
تداعي مصعدا في الجيد حباً
تعال الطوق منها بانفصام

“ Columba nigram habens torquem, cujus os ita angustum
“ est, ut desiderium, quod in pectore habet, enuntiare
“ nequeat;

“ Provocat spiritu altè ducto, collum pulsans, violentum
“ amorem, usque eò donec torques dolore subito rum-
“ patur.”

& poetæ quidem *Bagdadenfis*,

حبيبات اراك الدوح ما انتن
يا ورق الا عنا كما نحتن
هذا وانتن ازواجاً فلو كنتن
مثلي فرادي وايم الله لم تكتن

“ Turtures sylvarum arboribus *Erac* confitarum, nihil est
“ vobis, dum plangitis, O columbæ, præter meram
“ sollicitudinem:

“ Prætereà pares estis, quòd si fuissetis, sicut ego sum, so-
“ litariæ, profectò non viveretis?”

Et alius,

ولقد القت علي الاراك حمامة
تبدي فنون النوح في الافنان
ساويتها لما تساويننا ضناء
كل ينوح علي غصون البان

“ Vidi super arborem *Erac* turturem,

“ Qui varias querelas inter ramulos integrabat;

“ *Æqualis* ei dolore fui, & ille mihi;

“ Uterque nostri de myrobalani ramis plorabat.”

Et *Al Serage Al Warák* dulcissimè,

ورقاء ارقني نوحها
لها مثل ما لي فواد صريع
تنوح واكتم سري ود—
سمعي لسري لديها بديع
كاننا تقاسمنا للهوي
فمنها النواح ومني الدموع

“ Turtur, cujus querelæ me infomnem reddunt,

“ Habet pectus, sicut ego habeo, dolore affectum;

“ Queritur; ut arcanum meum celo, sed

“ Lacrymæ ob arcanum recentes fluunt;

“ Velut si amorem divideremus,

“ Et illi esset planctus, mihi verò lacrymæ.”

Et alter,

حمام الاراك الا فاخبرينا
لمن تندبين ومن تعولينا

فقد شعت بالنوح منا القلوب
وابكيت بالندب منا العيون
تعالى نغم ما، ثما للهوم
ونعول اخواننا الطاعنين
ونسعدكن وتسعدننا
قان الحزين يواسي الخرينا

- “Turtures *Fraci* sylvæ, amabo, nobis dicite
“Quem defleatis, & ob quem ploretis?
“Sat è nos quoque corda dolore scindimus,
“Et oculi nostri ob mœstitiâ lacrymas fundunt.
“Deus iniquitatem curis puniit,
“Et ploramus ob amicorum discessum.
“Vobis autem fausta precamur, vos item nobis fausta precari decet,
“Unusquisque enim mœstus mœstum solatur.”

Sed maximam poesi Asiaticæ, ac præsertim amatoricæ, afferunt humanæ pulchritudinis (quâ nihil est à naturâ formatum pulchrius), descriptiones. Abunde nobis ex *Hafezi* carminibus exemplorum suppetit: sed unam tantum hoc loco apponam, de formosæ adolescentulæ genâ, Oden omnibus numeris absolutam.

بيا كه مي شنوم بوي جان از آن عارض
که یافتم دل خود را نشان از آن عارض

- “Veni; sentio enim ex illâ genâ odoris halitum (vel spem animæ),
“Inveni etiam notam cordi meo impressam ab illâ genâ.

معانی که زحوران بشرح میگویند
زحسن و لطف پرسی بیان از آن عارض

“Significationem, quæ nymphis cœlestibus ab interpretibus tribuitur,

“A dulci pulchritudine illius genæ percontator.”

گرفته نافه چین بوی مشک از آن کیسو
کلاب یافته بوی چنان از آن عارض

“Capit vesica hinnuli Sincnsis moschi odorem ab illis crinibus,

“Aqua rofacea talem odorem ab illâ genâ recipit.”

بکل بهاند فرو سرو ناز از آن قامت
خجل شدست کل کلستان از آن عارض

“In terram demittitur cupressus lasciva ob illam staturam,

“Pudore affecta fedet rosa horti ob illam genam.

بشرم رفت کل یاسمین از آن اندام
بخون نشست دل ارغوان از آن عارض

“Verecundans abit flos jasmini ob illud corpus,

“Sanguinem stillat cor floris purpurei (Argovan) ob illam genam.”

زهر روی تو خورشید کشت غرق عرق
قرار کرد مه آسمان از آن عارض

“Ob splendorem vultûs tui fol verecundiæ rore immergitur,

“Stat immota ob illam genam in cœlo luna.”

زنظم دلکش حافظ چکید آب حیات
چنانچه خوي شده خون چکان از آن
عارض

“ A dulcibus Hafezi numeris stillat immortalitatis aqua,
“ Quemadmodum ob illam genam sanguinem stillant ejus
præcordia.”

Caput libri *Hamasa*, quod باب الصفات vocatur, tres continet descriptiones; primam, *camelorum*; quæ tamen ex epithetis propè constat; alteram, *serpentis*; tertiam, *nubium atque imbris*; quarum ultimam, utpote quæ fit pernobilis, haud erit fortasse ineptum hîc subjicere.

قال مليحه الجرّمي
ارقت وطال الليل للبارق الومض
حبياً سري مجتاب ارض الي ارض *
نشاوي من الادلاج كدري منزّه
يقضي بجذب الارض ما لم تكدي يقضي *
تحنّ باجواز الغلا قطراته
كما حنّ نيب بعضهن الي بعض *
كان السهارينخ العلي من صبيره
شهارينخ من لبنان بالطول والعرض *
تباري الرياح الحضرميات منزّه

بهمهمر الارواق ذي قترع مرفض *
 يغادر محض الماء ذو هو محصة
 علي اثره ان كان للماء من محض *
 يروي العروق الهامدات من البلي
 من العرفج النجدي ذوباد والحض *
 وبات الحبي الجون ينهض مقدماً
 كنهض المداني قبيده الموعث النقض *

Dixit Meliha Al Farammi:

“Infornis fui, cùm protracta esset nox, ob nubem fulgurantem, splendidam; quæ transversè profecta est de regione in regionem nigricans;

Ob iter nocturnum ebria, obscura nubes, quæ terræ sterili id attulit (ubertatem scilicet) quod aliàs non esset consecuta:

Murmurabant nubium series, dum per desertum transibant, ut murmurant invicem cameli;

Velut si pars altior albæ nubeculæ vertex esset Libani (cui), & longitudine & latitudine (similis erat:)

Hæc nubila, venti ex *Hadramut* venientes disperferunt, cùm pluviam tenuem, stillantem effuderint;

Reliquerunt post se aquam, quæ ita pura fuit, ut ex lacte mero formata videretur,

Irrigabant radices, arefactas siccitate temporis, spinosæ uniuscujusque & falsæ plantæ, quæ propè evanuerat;

Sic nubes atra progredi perseveravit, ut (camelus) sub onere curvatus, labore confectus, in loco arenoso difficilè ingedit.”

PARS QUINTA:

CAPUT XIX.

De variis Arabum, Persarum, ac Turcarum Poetis.

ID quod de poetis, qui *Λυγιστοι* à Græcis vocantur, dixit * Cicero, veriùs in Asiaticos transferri potest: “ Si mihi vitæ spatium duplicetur in
“ iis tantummodò percurrendis, non esse suffec-
“ turum.” Hoc verissimum esse sentiet is, qui viderit apud *Herbelotum* propè triginta auctorum nomina, qui de poetarum Arabicorum vitis & carminibus scripserunt; inter quos recensentur princeps illustris *Ebn Al Motezz Al Abassi*, & *Almansur*, rex Hamæ, cujus opus decem volumina complecti dicitur; & scriptor illustris *Omadeddin Al Isfabani*, qui historiam Saladini elatissimo dicendi genere composuit, librumque absolutissimum de poetis Arabicis contexuit, *Kherida* *خريدة* seu *margarita*, inscriptum. His

* Frag. apud Senecam in Epist.

addi possunt *Ebn Khacân*, qui copiosè de Arabum poetis scripsit, dicendi genere usus politissimo, & cujus opus vocatur,

تلايد العقيان في محاسن الاعيان

Monilia aurea de excellentium poetarum suavitatibus: & Tbaalebi, cujus liber يتيمة *Yatima* quidquid venusti, quidquid elegantis, quidquid polito, quidquid etiam elati habeat poësis Arabica, complectitur: volumina continet quatuor, capita autem quadraginta; in quibus copiosissimè describit de vitis & operibus poetarum illustriorum, qui in Syriâ, Ægypto, Mesopotamiâ, Chaldæâ, Perside, Arabiâ, Tartariâ, & regionibus Transoxanis floruerunt. Pulchrè hunc librum laudabat poeta imprimis elegans Ebn Kelâkes,

ايبات اشعار اليتيمة

ابكار افكار قديمة *

ماتوا فعيشت بعدهم

فلذلك سميت اليتيمة *

“ Versûs horum carminum in *Yatimâ*

“ Virgines erant, cogitationes antiquæ:

“ Mortui sunt poëtæ, & vivunt post eos carmina,

“ Et ob hanc rem vocatur liber *Yatima*.”

Etenim voce يتيمة cùm *pupillus*, tum etiam *unio* significatur.

Nec minus jucundum opus est الكهيت

حليت feu *vini dulcedo*; auctore *Shebâbeddin El Nawâgi*. E& hic liber Athenæi Δειπνοσοφισαίς simillimus, sed meâ quidem sententiâ jucundior, ornator, copiosior. Viginti quinque partes complectitur, de vino, de floribus, de amore, de pu'chritudine, de amœnitatibus Ægyptiis: quæ omnia variis ac venustissimis carminibus cùm veterum tum recentiorum Arabum describuntur. Scripsit aliud opus, quod inscribitur مراتع الغزلان five *Prata hinnulorum*, & carmina comp'ectitur amatoria è variis poetis libata. Idemque contexuit duo alia volumina, plena carminum venustiorum. De Anthologiis *Hudeilitarum*, *Bokhteri*, & *Abi Temam*, utpote notissimis, nihil necesse est hoc loco dicere.

Librum صفوات *Sefwat*, quem cum *Hamasa* comparat Herbelotus, nec ullibi citatum legi, nec in ullâ bibliothecâ vidi. Multa prætereâ de Arabum poetis continet opus permagnum *Hagi Khalfes* seu *Catib Cbelebi*, quod كشف الظنون appellatur, & in quo de Asiaticorum libris omnibus præclarè tractatum est; & liber admirabilis نهايات العرب وفنون الادب five, *De Arabum eruditione*, cujus auctor fuit *Shebâbo'ddin Al Noweiri*. Horum operum alia Parisiis, alia Leydæ, alia Oxonii, alia in reliquis Europæ bibliothecis servantur.

Porro scriptoris politissimi *Ebni Khalican* opus

historicum non magis verborum elegantia & ubertate commendatur, quàm illustriorum poetarum versibus, quibus conspergitur. Ac nescio an hic omnibus vitarum scriptoribus sit anteponendus. Est certè copiosior Nepote, elegantior Plutarcho, Laertio jucundior: & dignus est profectò liber, qui in omnes Europæ linguas conversus prodeat. Atqui Arabicorum poetarum infinitam multitudinem abundè probant duo illa opera, quorum unum ab *Hegiazio*, alterum à *Safadio* est compositum, & quorum hoc triginta volumina, illud quinquaginta complectitur.

Permuli sunt de poetis Persicis libri uberissimi, sed omnibus præstare videtur opus شاه دولت *Doulet Shab Samarcandi*, quod sæpissimè citat Herbelotus. Quàm feliciter autem *Turcæ* poeticam coluerint, intelligi potest cum ex *Lutufi* & reliquorum libris, tum ex opere illo amplissimo زبدة الاشعار inscripto, quod novem poetarum *Turcarum* carmina complectitur, atque aliorum DXL continet flores diligentissimè & magno cum judicio delibatos.

Inter antiquos Arabum poetas celebriores fuerunt, ذو الرمة *Dbu'l Remma*, نابغة *Nabega*, مهلب *Mohalbal*, متلمس *Motalammes*, الفرزدق *Ferazdak*, alique, & in primis auctores septem Idylliorum, quæ Moallakat vocitantur: ac de his quidem aliàs dictum est; illo-

rum autem carminibus, quæ mihi videre contigit, vix quidquam fingi potest delicatius, venustius, exquisitius? Inter recentiores imprimis elegans est *Abu'l Cassèm*, cujus liber vocatur شذور الذهب *Auri particulæ*; neque immeritò: nihil enim eo aut jucundius esse potest, aut politius. Descriptionibus abundat lepidis & venustis, & dignus est sanè de quo dicatur, id quod de fluvio *Teleboa* scripsit Xenophon,

Μεγας μὲν ὁ, καλὸς δὲ.

Quàm eleganter hortum describit:

فهن روضة غناء زخرف وشهها
ومن جدول تسعي بها سعي اسود
ومن اقحوان كالشغور مؤثر
ومن زهر مثل عبقرى وعسجد

“ Hortus autem fuit variis ornamentis distinctus,

“ In quo tanquam serpentes currebant rivi,

“ Et flores parthenii sicut nitidi puellarum dentes,

“ Alique flores splendebant tanquam pictæ vestes & aurum.”

& imbrem:

إذا اقتر من جون الغمام بارقه
بكي الودق من خبت الاناعم وادقه
بدمع كان الريح ينثر لؤلؤا
علي خد روض سندسي حدايقه

- "Cum renidet ex nigris nubibus (nubes) fulgurans,
 "Flet imber, à campo beneficentiæ continuò stillans
 "Lacrymas, velut si ventus margaritas spargeret
 "Super genam hortuli pictâ chlamyde vestiti."

Non minorem habet venustatem, & vim majorem, ابن الغارض *Ibno'l Faredh*, elegans ac floridus poeta, & cum antiquioribus conferendus. Miram habet plerumque in carminum initiis gratiam ac pulchritudinem:

ارج النسيم سري من الزورآ
 سحرا فاحيا ميت الاحياء
 اهدي لنا ارواح نجد عرفه
 فالجو منه معنبر الارجاء

- "Odor Zephyri ex Alzaura provenit,
 "Manè, in vitam autem mortuos revocat:
 "Profert nobis auras; halitus ejus diffunditur,
 "Et aër ab eo ambari odorem recipit."

Sed hujus poetæ, quem cum Ovidio conferre solemus, elegiam in tertio capite citavimus.

Si quis aliorum poetarum Arabum nomina videre cupiat, legat *Herbeloti*, imperfectum quidem, sed jucundissimum atque eruditissimum opus. De Persis tamen pauca differam: nam Turcicorum carminum duos tantummodò vidi libros. Alterum, opus perparvum variorum poetarum *Odas* amatorias continens: alterum,

codicem bellissimè exaratum, & *Mesibii* carmina complexum. Centum & septuaginta octo Odis constat, iisque politissimis.

Perficorum itaque poetarum post *Ferdufium*, *Hafezum*, & *Sadium* celeberrimus est *Gelaledin Balkhi*, cujus perlongum opus, *مثنوي* *Mefnavi* nominatum, mirificâ ornatur doctrinæ copiâ ac varietate; verbis illuminatur elegantissimis; historiis porrò abundat lepidis, suavibus, venustis. Quàm vivida hæc est Amoris laudatio, & ob amicæ discessum querela!

شاد باش اي عشق خوش سوداي ما
 اي طبيب جيله علتهاي ما
 اي دواي نجوت وناموس ما
 اي تو افلاطون وجالينوس ما
 چشم خاك از عشق بر افلاك شد
 كوه در رقص آمد وچالاك شد
 با لب دمساز خود كر جفتي
 همچو ني من گفتيها گفتي
 هر كه او از همزباني شد جدا
 بي زبان شد گرچه دارد صد نوا
 چونكه كل رفت وكلستان درگذشت
 نشنوي زان پس زبلبل سرگذشت
 من چه كونه هوش دارم پيش وپس

چون نباشد نور یارم پیش و پس
 کر نباشد عاشق را پروای او
 او چو مرغی ماند بی پروای او

- “ Salve, Amor; tu, qui nos suaviter incendis,
 “ O tu, qui omnes nostros morbos fanas;
 “ O remedium, auxilium, & præsidium nostrum,
 “ O tu Plato noster es, tu Galenus.
 “ Oculus terrestris propter amorem in cœlo est,
 “ (Ob amorem) colles saltantes veniunt, & celeriter incedunt.
 “ Labio amicæ meæ si adhærere possem,
 “ Instar argutæ arundinis voces ederem.
 “ Quicumque à sodali suo decedit,
 “ Is elinguis est, licet centum habeat voces.
 “ Cùm abiit rosa, & defloruit rosetum,
 “ Non ampliùs lusciniæ narrationem audis:
 “ Equidem pariter quomodo prudentiam usquequaque habeam,
 “ Dum lux amicæ usquequaque non effulget.
 “ Quòd si amatori non sit videndi amicam potestas,
 “ Avi similis est, quæ libertate caret.”

Nec verò his folis inter poetas locus est: sua enim laus tribuitur aliis innumeris, qui in variis generibus floruerunt. Celebriores sunt انوري *Anvari*, رشیدی *Reshidi*, فدکی *Feleki*, کاتبی *Katbi*, کرمانی *Kermani*, رودکی *Rudeki*, خاقانی *Khakani*, qui *Abi'lolæ* fuit, si Herbeloto fides, discipulus, & magnificam præceptoris sui poesin est feliciter imitatus. Recentiorum tamen poetarum, quos tulit Persis,

elegantissimus meritò habetur *Jami*, cujus opera sæpenumerò, cùm in *Linguae Persicæ Commentariolo*, & in *Grammaticâ*, tum etiam in *Historiis* nostris, laudavimus.

Sed de poetis hætenus: fusiùs de iis & copiosius differere, ab instituto esset alienum; magna enim sylva est, & integrum volumen requirit: & profectò imprimis desideratur liber *De poetarum Asiaticorum Vitis*; cujusmodi opus cùm utilissimum, tum etiam ob novitatem jucundissimum fore puto. Et laudandum foret propositum, tot eximios viros ac miris ingeniis præditos in novam lucem, & quasi vitæ integrationem revocare. Plurimum sanè his literis obest librorum excusorum paucitas: egregium esset itaque ac rege aliquo dignum opus, libros Asiaticorum elegantiores in lucem proferre, sed sine interpretatione; ita enim propè duplicaretur & sumptus & labor. Illi autem qui otio fruerentur erudito, utcunque à bibliothecis remoti, possent eos, gradatim ac pedetentim, accurate interpretari, emendare sagaciter, & doctè illustrare. Ita fieret ut Arabum ac Persarum poemata in manibus & in ore haberemus, nec minùs esset usitatum Ferdusii, Amralkeisi & Abi'lolæ versûs in quotidianis sermonibus recitare, quàm nunc Homeri, Anacreontis, aut Pindari.

PARS SEXTA:

De Asiaticâ Dictione.

CAPUT XX.

HABENT Asiatici orationis genus, non id quidem omninò numeris astrictum, ut poema, nec tamen ita fluens ac dissolutum, ut sermo vulgaris. Placet libros hoc modo numerosè compositos inter poemata recensere; nam orationem, cujus sententiæ modulatè cadunt, leniter profluunt, similiter desinunt, quæ verbis dulcibus & hilarioribus, iisque jucundè tralatis ornatur, in quâ denique paria adjunguntur paribus, & contraria contrariis referuntur, parùm à versu abesse puto: quod video de Platoniciâ & Democriteâ locutione sensisse veteres*. Atque in hoc loco de *Asiaticorum* libris modulatis disserere, nec erit inutile, nec à proposito alienum.

* Cic. Orator.

Notum est, apud omnes gentes poeticæ studium fuisse solutæ orationis curâ antiquius. Apud Græcos orationem princeps contexuisse dicitur Pherecydes Syrus: Ciceronis temporibus gravissima extabat Appii Claudii oratio, quam primus Romanorum in lucem protulit, cùm senatum à fœdere cum Pyrrho faciendo dissuaderet. Primus apud Arabas orationem composuit vel Mohammedes, vel, si quis fuerit, Mohammedis adjutor. Fuit certè quisquis Alcoranum contexit, cùm admirabili præditus ingenio, tum acutissimus & dicendi & persuadendi artifex. Ac nequeo satis prudentiam illius admirari, qui orationem potuerit incultæ multitudinis tum auribus tum animis ad eò scitè accommodare. Nec enim illi in eruditorum hominum conventu erat habenda oratio, sed cum agrestibus rem habuit, impolitis, truculentis, stellarum imaginumque cultoribus; poeticæ tamen impensius deditis. Itaque sagax ille morum observator, & legislator subtilis, dicendi genus sumpsit argutum, venustum, floridum, concinnum, numerosum, incitatum; splendidissimis collustratum verborum luminibus, & cùm ad persuadendos animos, tum ad commovendos affectûs accommodatissimum. Non ille ad sedatum judiciorum discrimen librum suum comparabat, sed ad aurium delectationem, & voluptatem sensuum. Ideoque instituit ut divini, quemadmodum vocatur, libri

lectores canoris quibusdam vocis flexionibus
sententias æqualiter demensas & similibus sonis
terminatas modularentur. * Velut in illo ca-
pite, quod est الدهر seu Tempus nominatum:

فوقهم الله شرا ذلك اليوم ولقيهم نضرة
وسرورا
وجزاهم بها صبروا جنة وحريرا
متكئين فيها علي الارايك لا يرون فيها
شهما ولا زمهيرا
ويطوف عليهم ولدان مخلدون
اذا رايتهم حسبتهم لؤلؤ منثورا

“Defendit eos Deus à diei istius calamitate, præbetque
illis splendorem ac letitiam,

“Et remunerat eos ob patientiam hortulo, & vestibus fe-
ricis:

“In eo horto pulvinaribus incumbunt, nec calorem inten-
sum nec frigus sentientes,

“Versantur autem inter eos pueruli semper formosi, quos
cùm aspexeris, dispersas esse putaveris margaritas.”

Sed qui omnes elegantias & venustates in
unum locum acervatim cumulatus videre cupit,
perlegat is caput, quod الرحمن seu Misericors
inscribitur, & inter carmina pulcherrima recen-
feri debet. Hunc igitur librum scriptores Asia-

tici tanquam elegantis locutionis normam sibi proponunt; & quanquam cum aut apertè imitari non audent, aut imitationem dissimulant, id tamen dicendi genus perfectissimum putant, quod sit huic libro simillimum; ideoque sententias ex illo depromptas sermonibus suis frequentissimè intexunt. Velut in libro *Facabato'lkho-lifa**, in elaboratâ illâ imbris descriptione,

واقبلت سوابق السيول
تجري في مضمارها كالخيول
فتراكم من السحاب
علي وجه عروس السماء النقاب
وانهزم الغمام المدرار
وصارت الدنيا جنات تجري من فوقها
الانهار

“ Accedebant torrentium fluctus prævertentes,

“ Currebant tanquam equi in loco pastus,

“ Et obvolutum est nubibus

“ Cœlum, ut sponset facies velo,

“ Et imbres effuderunt nubes copiosè pluentes,

“ Et facta est terra hortorum similis, in quibus fluunt rivali.”

جنات تجري من تحتها الانهار
Ubi ista locutio

Horti sub quibus fluunt rivuli, in Alcorano creberrimè occurrit.

Expofui, ut puto, caulam cur numerosum hoc dicendi genus tam studiosè Afatici confec- tentur. Nunc de libris eorum elegantioribus differam. Ii funt vel rhetorici, vel philofophici, vel hiftorici. Primum apud Afaticos videtur rhetoricæ ftudium floruiſſe. Philofophiam feriùs receperunt Arabes, eamque plurimùm à Græcis ductam. Nullam autem vidi hiftoriam Arabicam aut Perficam, folutâ oratione ſcriptam, quæ eſſet valdè antiqua. Itaque de rhetoribus primùm loquar, de reliquis, deinceps. Amant Arabes compoſitionis ſpeciem, quam مقالة *Mekâma* vocant, & quæ noſtræ declamationi videtur eſſe ſimilis. Hujusmodi declamationes primus edidit *Hamadîni*, qui eſt ob eloquentiam admirabilem بدیع الزمان *Ætatis miraculum*, vocitatus. Hunc imitati funt magnus rhetorum grex, inter quos palma facilè deferenda eſt *Haririo*. Nihil hujus ſcriptoris ſermone jucundius excogitari poteſt. Incredibilis in illo rerum eſt varietas & copia, mirificum eloquentiæ flumen; adeò ut non tam meâ commendatione quàm ſuis niti elegantis poſſit. Declamationes compoſuit quinquaginta, de mutationibus fortune. Earum ſex primas in lucem protulit & notis illustravit eruditus, literaturæ Arabicæ feliciffimus indagator, Schultenius.

Inter opera rhetorica numerari potest libellus, qui appellatur في حكم الطيور والازهار كشف الاسرار hoc est, *Arcanorum patefactio de avium & florum proprietatibus*. Auctor fuit Fizzo' ddin, qui cognomen الواعظ sive *Oratoris*, adeptus est. Argumentum per simile est Coulcii libro, quem *Sylvæ* nominat; sed non flores solùm atque herbæ, verùm aves etiam, præterea apis, aranea, bombyx, & Zephyrus etiam, in hoc opusculo loquentes inducuntur, ac de suis virtutibus venustissimè disserentes. Est profectò libellus cùm pulcherrimarum imaginum copiâ, tum orationis nitore ac venustate absolutissimus.

Ad philosophos veniamus. Illi modulatum hoc & elaboratum dicendi genus haud multùm consecretantur, rebus scilicet & argumentis quàm ejusmodi venustatibus attentiores: nisi inter libros philosophicos recensendæ sint fabulæ de officiis ac moribus, quibus incredibile est quantum delectentur Asiatici. Tres sunt in hoc genere libri politissimi; Arabicus, à scriptore admirabili Ahmed Ebn Arabshah compositus, vocatur,

فاكهة الخلفاء، ومغاکهة الظرفاء،
وجليس الفضلاء وانيس النبلاء،

seu, “ *Deliciæ regum & lepidorum hominum fa-*

etia; & consortium virorum excellentium, & argutorum societas."

Plenum est profectò hoc opus elegantiarum, plenum venustatis; sententiis cumulatam gravissimis, verbis dulcissimis illuminatum; poetis, oratoribus, philosophis utile simul, & jucundum; fabulis perbellis, historiis insignibus distinctum; ornatum jocis, leporibus, facetiis, & dignum fanè de quo dicat poeta

فان تغص علي بحر تهدي منه الي
درينبر عيون العقل في الشرف

“ Quòd si in scientiæ meæ te immergas fluctûs,
“ duceris exinde ad margaritas, quæ intel-
“ lectûs oculos nobili splendore illumina-
“ bunt.”

Partes complectitur decem:

الباب الاول

في ذكر ملك العرب الذي كان لوضع
هذا الكتاب الداعي والسبب

De rege Arabum, qui hujus libri componendi
auctor fuit atque instigator.

الباب الثاني

في وصايا ملك العجم المتميز علي
ملوك زمانه بالحكم والفضل والكرم

De præceptis regis Persarum, qui reges suæ
ætatis sapientiâ, virtute, & nobilitate supera-
vit.

الباب الثالث

في حكم ملك الاتراك مع ختنه الزاهد
شيخ النساك

De judicio regis Turcarum, cum genero suo so-
litario, sene religioso.

الباب الرابع

في مباحة عالم الانسان مع شيطان
العفاريت وجاني الجان

Disputatio viri docti cum angelo malevolo &
genio.

सत्यमेव जयते

الباب الخامس

في نوادر ملك السباع ونديه امير
الثعالب وكبير الضباع

De excellentiis regis leonum cum sodalibus ejus
vulpium principe, & hyænarum duce.

الباب السادس

في نوادر التيس المشرقي والكلب
الافريقي

De præclaris dictis hirci Asiatici, & canis Africani.

الباب السابع

في ذكر القتال بين ابي الابطال وابي
دغفل سلطان الانيال

De præliis inter Abi'l Abtâl & Abi Dagfal elephantum regem.

الباب الثامن

في حكم الاسد الزاهد وامثال الجمل
الشارد

De sapientiâ leonis solitarii, & proverbii camelî fugientis.

الباب التاسع

في ذكر ملك الطير العقاب والحجلتين
الناجيتين من العقاب

De avium rege aquilâ & duabus perdicibus, quæ à calamitate auxilium petiverunt.

الباب العاشر

في معاملة الاعداء والاصحاب وبه تبت
ابواب الكتاب

De amicis atque inimicis distinguendis. Et hæc pars est ultima.

Alter fabularum liber is est, quem in omnes ferè Asiæ & Europæ linguas conversum habemus, & cujus in totâ Asiâ meritò celebratur pulchritudo; fabulas dico philosophi illius Indici *بيدپاي* *Bidpai* nominati, quas olim composuit, ut Indorum regem *دابشليم* *Dabshelim* de officiis ac virtutibus regum erudiret. Hæc, de quâ loquor, interpretatio Persicè scribitur, & *انوار سہيلي* seu *Canopi lumina* appellatur. Tertius liber idem est, de quo modò dixi, in sermonem Turcicum venustissimè conversus, & *ھمایون نامہ* seu *Liber augustus*, dicitur. Uterque splendidis verbis, magnificis sententiis, elatis translationibus ornatur.

Restat, ut de historiis numerosis, quas inter poemata heroica recenseo, pauca dicam. Tres præcipuæ sunt in linguis Asiaticis scriptæ historie; quæ cum maximè sint inter se dispares, laus tamen pœnè consimilis unicuique tribuitur. Arabica quidem inscribitur *المقدور في نوایب* seu *Providentiæ miracula in Timuri fortunis perspicua*; Turcica, *تاج التواريخ* five *Annalium corona*, & Turcarum historiam usque ad regem Selimum complectitur; Persica verò *ظفر نامہ* seu *Liber victoriæ* nominatur, & Timuri vitam ac res gestas continet.

Auctores sunt, primæ Ahmed Ebn Arabshah,

secundæ Saadeddin, tertiæ Ali Yezdi. Ac de secundâ equidem parcîus loquar, utpote qui librum integrum nondum viderim; sed ut ex umbrarum ratione, quæ sit turrium atque arborum altitudo dignoscimus, ita ex Italicâ hujus libri interpretatione facile est intellectu, admirabilem ejus esse elegantiam ac nitorem.

Historiis *Ebn Arabshah* & *Ali Yezdi* nihil dissimilius esse potest: hæc enim 'Timurus' pingit invictum, pium, temperantem, doctum, amabilem; illa impigrum quidem & indefessum, sed improbum, inhumanum, temulentum, vilem, impium; hæc regem æquissimum, illa ignobilem & effærum raptorem. Utri credamus? Ambo enim scriptores huic regi ætate suppres fuerunt. Tutius est certè utrique dissidere; & imperatorem illum fingere nec magnis vitiis infectum, nec valdè illustribus ornatum virtutibus. Quod ad dicendi genus attinet, utriusque historici oratio est grandis, culta, canora, magnifica; & incredibili perspersa varietate ac lepore. Porro ita æqualiter animum delectant, ut eam historiam quam recentius legas, jucundiorē esse putes. Vim tamen ac dignitatem majorem Arabs, lenè quiddam habere Persa videtur ac profluens: hic puro amni, ille copioso mari similis; hic denique cum Xenophonte, ille cum Thucydide comparandus. Quod si ille nonnullis in locis sit obscurior, illa, quantacunque est,

difficultas venustate & eloquentiæ amplitudine abundè compensatur. Sed de historiâ hac Arabicâ, in capite decimosecundo, copiosè differuimus.

Reliquum est, ut de dicendi generibus, quibus utuntur Asiatici, dicatur. Ea omninò tria sunt, Elatum, Venustum, Tenue. Misceri quidem potest elatio cum venustate; & cum tenuitate venustas: elatum autem genus cum tenui nullo modo miscetur. Orationis altitudo & venustas vel in conceptu sunt, vel in dictione. De conceptu alio loco diximus: nunc de compositione differendum est. Magnam igitur affert orationi altitudinem, verborum ampla & longè deducta comprehensio; velut historiæ Timuri magnificum illud exordium,

الحمد لله الذي علي منوال ارادته وتدبيره
تنسج مقاطع الامور ومن ينبوع قضاياه الي
لجج قدره تجري تيار الاعاصر والدهور

“ Laus Deo, qui in textorio voluntatis & sapientiae suæ telam humanarum rerum textit,
“ & è fonte providentiæ suæ in potestatis suæ
“ oceanum fluctûs ætatum ac temporum fecit
“ defluere.”

Hoc senferunt Græci; & rectè ait Demetrius Phalereus ex sententiarum longitudine plurimùm oriri Thucydideæ locutionis majestatem: cujus rei præclarum profert exemplum,

‘Ο γὰρ Ἀγέλης πῶταμος ῥέων κ’ Πηδὰ ὄρας δια Δολοπίας καὶ Ἀγρίων καὶ Ἀμφιλοχῶν, καὶ δια τῆ Ἀπορριανικῆ πεδία ἀναθεῖν παρὰ Στρατὸν πολὺν ἐς ἑλκασσαν διεξίης πρὸς Οἰνιαδας, καὶ τὴν πολὺν αὐτοῖς περιληύαζον, ἀπορὸν ποιεῖ ὑπὸ τῷ ὕδατος ἐν χειμῶνι στρατευσῖν.

Quæ si incilim proferas, perit utique orationis elatio. Ob hanc rem scriptores *Turcici* magnam habent in elato dicendi genere dignitatem, quia participiis اولوب & ايدوب frequentissimè utuntur, ideoque verborum ambitûs in miram longitudinem deducunt.

Sequitur, ut de venustâ sententiarum structurâ loquar. Ea igitur mihi venustior videtur comprehensio, quæ tria habeat membra, duo breviora, unum longius; quemadmodum,

واقترخ اخوه القيل بوجوده
وقدمه علي خواصه وجنوده
واناض حدايق آماله بسزال احسانه
وجوده

“ Rex autem frater ejus inventis ejus delectatus est,

“ Eumque optimatibus & exercitui præfecit,

“ Et hortum spei ejus aqua purâ liberalitatis & beneficentiae irrigavit.”

Hoc genus comprehensionum rhetores triangulo
ἰσοσκελεῖς designant.

Sæpè etiam quinque aut plura incisa propè
æqualia, & eundem habentia in cadendo sonum,
afferunt pulchritudinem; ut

وجروا فيها الانهار
وغرسوا فيها الاشجار
فصارت تاوي اليها الاطيار
ويترنم فيها البلبل والهزار
بانواع التسبيح والاذكار
وغدت من احسن الامصار

- “ Amnes in eâ (infulâ) fluere fecerunt,
- “ Et posuerunt in eâ arbores,
- “ In quas volabant aves,
- “ Et in quibus luscinia & carduelis cecinerunt,
- “ Cum variis laudationum & precum modis,
- “ Evasit autem locorum pulcherrimus.”

In narrationibus pulchra sunt incisa minuta,
& quasi gemina; sic *Ebn Arabsbâh**,

كان في بعض الغياض اسد مرتاض عظيم
الصورة كريم السيرة واخر الحشمة علي الهمة
كثير الاسما والالقاب غزير الخدام والاصحاب
“ Fuit in sylvâ quâdam leo mansuetus, magno

* In libro Facahato'lkhólafa.

“ corpore, vitâ liberali, familiâ copiosâ, animo
 “ excelso, multis nominibus ac titulis insigni-
 “ tus, numerosâ fervorum ac fodalium coronâ
 “ cinctus.”

Et Hariri*, ut solet, dulcissime,

وكانت عندي جارية لا يوجد لها في
 الجمال مجارية اذا سمرت حجل النيران
 وصلت القلوب بالنيران وان بسمت ازرت
 بالجهنم وبيع المرجان بالهجان وان رنت
 هيجت البلبل وحققت سحر بابل وان
 نطقت عقلت لب العاقل واستنزلت العصم
 من المعادل

“ Fuit apud me puella, cui nulla erat pulchri-
 “ tudine æqualis; ubi enituit, duo ignes (sol
 “ & luna) pudore affecti sunt, & corda ho-
 “ minum ignibus amoris incendebantur; ubi
 “ subrifit, margaritas contemptas fecit, &
 “ gemmæ vili venierunt; ubi modulatè ce-
 “ cinit, lusciniâs provocavit, & Babylonis
 “ fascinum verum esse probavit; ubi denique
 “ locuta est, cor sapientis viri surripuit, & ab
 “ arce præsidium fecit descendere.”

Et Ali Chelebi in *Humaiun Nâmeb*,

حوالي بصره ده بر جزیره واردي بغایت
خوش هوا اول جزیره ده بر بیشه واردي پر
لطافت و صفاء لطیف چشمه سارلري هر طرفدن
روان و نسایم جان بخشى هر جهتدن وزان
الوان ازهارله هر جانبى ملون انواع اشجارله
هر کناري مزین

“ Haud procul à *Bafra* fuit insula auris suavis-
“ fimis afflata; & in hac insulâ fuit sylva,
“ pulchritudine atque amœnitatibus plena.
“ Dulces fonticuli in omni parte fluxerunt, &
“ Zephyri vitam præbentes in omni loco mo-
“ dulabantur; coloribus florum unumquod-
“ que latus pictum est; & variis arboribus
“ unusquisque angulus distinctus.”

Adeò elaborata hæc est compositio, ut jure
queri possit, quid inter eam & poemâ intersit:
nam si in versiculos hunc locum distinxeris, sex
feceris versûs, eosque pulcherrimos.

Similiter etiam Sadi in libro *Gulistân*,

در عنفوان جواني چنانکه اقتد و دانى با
خوش پسرى سري داشتم و سري بحکم انکه
خلقي داشت طيب الادا و خلقي کالبدر
اذا بدا

“ In primo adolescentiæ flore, ut sæpè evenire

“ folet, quemadmodum scis, cum dulci puel-
 “ lulâ secreta inii confilia, propterea quòd
 “ lenem habuit indolem, & formam lunæ ni-
 “ tenti similem.”

Ac nequeo hoc loco à me impetrare, quin
 admirabilem Veris descriptionem ex libro *Ajai-
 bo'Imakdûr* subjiciam,

وكان ان ذاك قد خرج فصل الشتاء وفصل
 الربيع قد تزين واتي وصفحات الرياض
 بانامل صباغ القدرة تلونت وعروس الروض
 قد اخذت من صواع الحكمة زخرفها وازينت
 والاطيار في الازهار ما بين مائة بلبل
 والى هزار قد تشقت الاسماع واقامت
 السماع واستهالت الطباع برخيم صوتها
 واحيت اثار رحمة الله الارض بعد موتها

“ Tunc autem decefferat hyemis tempeftas, ve-
 “ nit ornatum Ver; hortorum facies digitis
 “ Providentiæ, tanquam à tinctori, colorata
 “ eft, & fponfa hortuli à divinâ fapientiâ,
 “ tanquam ab aurifabro, ornamenta cepit, &
 “ pulchrè eft veftita. Aves inter flores can-
 “ bant, centum lufcinie & cardueles mille
 “ auditum lacerabant, & aures hominum at-
 “ tentas fecerunt, & propenfam reddiderunt
 “ naturam voce modulatâ; & veftigia divinæ

“ misericordiæ terram post mortem ejus in
 “ vitam revocârunt.”

Locutio موتها, & اخذت زخرفها وازينت ex *Alcorano* depromitur, ex quo (ut suprà dixi) plurimas suis libris illigant sententias elegantiarum studiosi scriptores.

Inter ornatam *Persarum* atque *Arabum* dictionem, plurimùm interest: hi plerumque breves sunt, & pressi; atque adeò (quod mirum videri potest) servant quandam simplicitatem cum summâ sententiarum altitudine & verborum concinnitate conjunctam. Eam adhibent vocularum collocationem, quam docere videtur natura; adeò ut, qui vocum significationes haud ignorat, facillimè intelligat, quid auctor velit; etenim propè unica linguæ Arabicæ difficultas ex verborum incredibili copiâ oritur; in qua re *Græcæ* est persimilis. *Persæ* verò (quos *Turcici* scriptores imitantur) cùm ornatè & splendidè scribere instituant, longissimis utuntur comprehensionibus; verba elaboratè dimetiuntur, intexunt versûs; omnes præterea cumulant flores leporum & elegantiorum colores. Inigne est hujus rei exemplum in libro *Anvâr Sobcili*. Voluit dicere auctor Persicus, “ Adolescentem
 “ formosum puella pulcherrima perditè ama-
 “ bat.” Vix credi potest, quot verbis ad hanc sententiam exponendam utatur.

يکي از ايشانرا که کوشهٔ جہالش عروسان
 بهشترا جلوۀ دادی واز تاب عذارش
 آفتاب عالمتاب بر آتش غیرت سوختي چشم
 مستش به تیر غمزه هدف سينه را چون
 سينۀ هدف رخنه ساختی ولب جان بخشش
 بشکر تنک کام دلرا چون تنک شکر حالات
 بخشیده

نظم

خرامندہ پای چو سرو بلند
 مسلسل دو کیسو چو مشکین نکند
 نسیمین زنج کوي انکیخته
 برو طوقی از غبغب آویخته
 بران طوق وکوي آن بت مهرجوي
 زهر طوق برده زخرشید کوي

با جوانی زیبا روی مشکین موی سروبالای
 ماه سیهای شیرین زبان باریک میان که
 ترکان خطای از چین زلفش چون سنبل
 در پیچ و تاب بودند ونوش لبان سهرقندی
 از شوق شکر شور انکیزش چون دل عاشقان
 در اضطراب

بیت

روي چكونه روي روي چو اقبابي
 زلفي چكونه زلفي هر حلقه پيچ وتابي
 دلبستكي آمده بود

“ Una ex illis puellis, cujus pulchritudinis pars
 “ extrema paradisi sponſis splendorem daret,
 “ & à cujus genæ nitore ſol terrarum orbem
 “ illuminans igne invidiæ incenderetur, cujus
 “ ebrius ocellus ſagittâ unius obtutûs ſcopum
 “ pectoris, tanquam pectus ſcopi, percuteret;
 “ cujus labium vitam præbens, tanquam ſac-
 “ charum, dulcedinem cordibus daret :

VERSUS.

“ Delicatè incedens, tanquam cupreſſus procera,
 “ Catenatos habens duos cincinnos, tanquam laqueum
 moſchatum,
 “ A mento argenteo globum habens extenſum,
 “ Sub quo torques à collo pendeſ.
 “ Super quem torquem & ſphæram templum eſt illud
 amabile,
 “ Quod ubique palmam pulchritudinis à ſolè rapit.
 “ Cum adoleſcentulo nitidum habente vultum,
 “ crines odoriferos, ſtaturam cupreſſo ſimi-
 “ lem, faciem inſtar lunæ, linguam dulcem,
 “ corpus gracile, à cujus cincinnulis formoſi
 “ Tartariæ pueri deflexi erant & illuminati,
 “ & à cujus dulcedinis amorem excitantis de-

“ fiderio juvenes Samarcandii suavia habentes labia, tanquam amatorum corda, multuabantur,

VERSICULUS.

“ Facies! at qualis facies? facies foli similis:

“ Cincinnus! at qualis cincinnus? in unoquoque annulo plexus & splendidus.

“ Amoris vinculo colligata est.”

Hic inter nomen & verbum, octo versiculi imprimis elegantes, & duodecim aut plura incisa intercedunt.

Atqui de *venusto* dicendi genere satis arbitror dictum. Supereſt, ut de *tenui* loquar. Hoc autem genus cum inornatâ mulieris pulchritudine comparari poteſt, quam, demtis margaritis & pretioſis veſtibus, ipſa commendat ſimplicitas. Etenim,

*Submiſſa placidè blandiloquens oratio**.

aut nullis aut pèrpaucis ornatur translationibus, ſed propriis utitur verbis, & ad ſermonem quotidianum propè accedit. Debet autem & lenis eſſe & dilucida, ideoque venuſto generi ſubjungitur. In narrationibus eximiam habet pulchritudinem: cujus rei exemplum ex libro *Zaſar Námeh* proferam,

از امیر شنیدم که شخصی از عجم ویکی از

* Laberius.

عرب در سفری مصاحب بودند و در بیابانی
 بلا مبتلا گشتند عرب را قدری آب مانده
 بود عجمی با او گفت که سهاحت
 و جوانه‌ردی عرب مشهورست چه شود اگر
 بشربت آب مرا از هلاک خلاص بخشی
 عرب تأملی کرد و گفت یقین میدانم که
 اگر این آب بتو میدهم مرا جان شیرین
 بتشنگی می باید سپرد لیکن روا نمیدارم
 که این فضیلت عرب را فوت شود ذکر جمیل
 بر حیات فانی اختیار می کنم و جان فدا
 کرده آب بتو میدهم تا این حادثه حسنا
 عرب را یادگار ماند و آب را بعجمی داد و او
 بآن شربت آب از مرک نجات یافته جان
 سلامت از آن بیابان برون برد و این ذکر
 ستوده بر روی روزگار باقی ماند

“ Ex imperatore audiui cùm diceret, “ In iti-
 “ nere quodam Persam atque Arabem fuisse
 “ comites; per locum autem desertum iter
 “ facientes miseriâ (ob sitim & calorem) mi-
 “ rum in modum esse afflictos. Cùm adeò
 “ Arabi aquæ perpauillum restaret, dixisse
 “ illi Persam, *Celebris est ac pervulgata gentis*

*“ tuæ liberalitas & benevolentia; quanta illi
 “ fiet accessio, si aquæ haustulum mihi concedens,
 “ sodalem tuum ab interitu liberaveris? Tum,
 “ post aliquam deliberationem, Arabem res-
 “ pondisse, Certò scio, si tibi aquam concessero,
 “ dulcem mihi animam ob sitim intensam in
 “ auras pervolaturam. Sed tamen indignum
 “ esse censeo, hanc gentis meæ excellentiam in
 “ nihilum redigi. Famam ideò jucundam vitæ
 “ fragili anteponens, & animâ meâ redimens
 “ tuam, aquam tibi præbeo; ut hæc histo-
 “ ria beneficentiæ Arabum sit monumentum.
 “ Aquam adeò Persæ dedisse, qui ejus haustu
 “ à morte liberatus est, & ex hac solitudine
 “ incolumis evasit. Hujus facti semper vivit
 “ & vivet recordatio.”*

De tribus dicendi generibus hætenus. Singulas eorum virtutes complectitur liber jucundissimus *شکردان* *Shekardan*, cujus exemplar haud inveniustè exaratum, comiter, ut solebat, mihi copiam fecerat Vir Asiaticarum rerum, dum vixit, imprimis peritus, Alexander Russel, cujus singularem in me facilitatem ac benevolentiam mirandum in modum perspexeram: opus est *عبد أبي Hagelab*, venustissimi cùm rhetoris tum poetæ, cujus elegantes versûs in libro *Hiliato'lcomeit* citatos vidi. Varia est in eo libro ac multiplex eruditio. Permulta habet lepida, faceta, elegantia; multa tamen (non est

enim negandum) ridicula, multa subinfusa, multa ineptè religiosa, & fabellis anilibus referta. Sed hæc abundè compensat dicendi genus ad varia argumenta scienter accommodatum; nunc facile & æquabile, nunc elatum ac vehemens, nunc pictum, venustum, floridum. Denique non minùs utilis est hic liber ob historias & antiquitates Ægyptias, quibus abundat; quàm jucundus ob elegantissimas, quas citat, florum, amœnitatum, aliarumque rerum descriptiones ex variis poetis delibatas. Ac non sum nescius esse aliquos, quibus Asiaticæ dictionis quæsitæ illæ venustates potiùs ineptiæ videntur pueriles, quàm veræ elegantiae. Sed cùm Arabes ac Persas reprehendant, * Plato-

* Plato Σομπ. in Agathonis Oratione.

Οὗτος δὲ (Ἐγὼς) ἡμᾶς ἀλλοτριότητι μὲν κενοί, οἰκειότητι δὲ πλεῖστοι. τὰς ταύτας δὲ ξυνόδους μετ' ἀλλήλων πάσας τιθεῖς συνιέναι, ἐν ἐσρταῖς, ἐν χοροῖς, ἐν θυσιαῖς, γιγνομένην ἡγεμονίαν, πρᾶξις μὲν ποιεῖν, ἀγριότητα δ' ἐξωρίζων. φιλοδωρὸς εὐμενείας, ἀδωρὸς δυσμενείας. ἰλιεύς, ἀγαθὸς, θεατὸς σοφοῖς, ἀγαστὸς θεοῖς. ζῆλος αἰμοῖς, ἀλγος εὐμοῖς. τρυφῆς, ἀσροτήτος, χλιδῆς, χαρίτων, ἡμεῖς, ποδοπατήρ. ἐπιμελής ἀγαθῶν, ἀμελής κακῶν, ἐν πόνῳ, ἐν φόβῳ, ἐν λογῷ, ἐν ἐργῇ, ἐν πικρῇ, ἐν στυγῇ, ἐν σπῆρτι, ἐν σπῆρτι, ἐν σπῆρτι.

Idem in Phædro:

Νῆ τῃν Ἑρᾷ καλῆς ἢ καταγωγῆς. Ἡ γὰρ πλάτανος μάλιστ' ἀμφιβαίνει τε καὶ ὑψηλὴ, τὴν τε αἴαντα τοῦ ὑψοῦ καὶ τοῦ συσκίου παγκάλως, καὶ ὡς ἀκμὴν ἔχει τῆς ἀνδρείας, ὡς ἀν' εὐδαιμονίας παρέχει τὸν τόπον. ἡ γὰρ αὐτὴ πᾶσι χάρις ἐστὶν ὑπὸ τῆς πλατάνου, ῥεῖ μάλιστ' ἀνδρείας, ὡς γὰρ τῷ ποδὶ τεκμηριώσθαι. νυμφῶν τε τινῶν καὶ Ἀχελώως ἱερὸν ἀπὸ τῶν κήρων τε καὶ ἁλμάτων εἰσὶν εἶναι. Εἰ δ' αὖ βῆλει τοῦ εὐπνέοντος τοῦ ποταμοῦ, ὡς ἀγαπῶντος τε καὶ σφοδρὰ ἡδύ. Σερπὶνός τε καὶ λιγυρὸν ὑπάρχει τῷ τῶν τετλιγῶν χορῷ πάντων δὲ κομψοτάτων τοῦ

nem, * Isocratem, † Aristotelem, atque etiam
‡ Demosthenem, se reprehendere non vident ;

της ποας ὅτι ἐν ἡμέρᾳ πρὸς αὐτὸς ἱκανὴ πεφευκε κατακλιναντὶ τὴν
κεφαλὴν παθκαλὺς ἔχεν.

* Isocrates in Ἀγεισπαγιτικῷ.

Ἔποιετ' γὰρ ἦτα διακειμένοις ἀνθρώποις, οἵτινες ἀπάσας μὲν τὰς
πολεις τὰς ἐπὶ Θωρακίης ἀπολωλεκότες, πλείω δ' ἢ χίλια ταλάντα
ματῆν εἰς τὰς ξείας ἀπάνηλωκότες, πρὸς δὲ τῆς Ἑλλάδος διαβεβλή-
μενοι, καὶ τῷ βαρβαρῷ πολέμῳ γεγονότες.

Idem in alio loco,

Ἀπηλλάξε τῆς μὲν πεινίας τῶν ἀπόρων ταῖς εὐεργεσίαις καὶ
ταῖς παρὰ τῶν ἔχοντων ὠφελείαις. τῆς δὲ νεωτέρας τῶν ἀκολασίων
ταῖς ἐπιτηδεύμασι, καὶ ταῖς αὐτῶν ἐπιβελείαις. τῆς δὲ πολιτευομένης
τῶν πλεονεξίων ταῖς τιμωρίαις, καὶ τῷ μὴ λανθάνειν τῆς ἀδικήσας.
τῆς δὲ πρεσβυτέρας τῶν βραδυμίων ταῖς τιμαῖς ταῖς πολιτικαῖς, καὶ
ταῖς παρὰ τῶν νεωτέρων θεραπείαις.

Idemque (si modò istius sermonis auctor fuerit) in libello pul-
cherrimo ad Demonicum,

Ὅσοι μὲν ἐν πρὸς τῆς ἑαυτῶν φίλης τῆς προτροπικῆς λογῆς συγ-
γραφεσι, καλὸν μὲν ἔργον ἐπιχειρεσι, ἢ μὴν περὶ γε το κρατιστον τῆς
φιλοσοφίας διατριβῆσιν. ὅσοι δὲ τοῖς νεωτέροις εἰσχηγνται μὴ δι' οὐκ
τὴν δεινότητα τὴν ἐν τοῖς λόγοις ἀσκησῆσιν, ἀλλ' ὅπως τὰ τῶν τροπῶν
ἡδὴ σπῆδαισι πεφευκεναι δοξεσι τοσούτῳ μάλλον ἡκίων τῆς ἀκονότας
ὠφελῆσιν, ὅσον οἱ μὲν ἐπὶ λόγον μόνον παρακαλεσθῇ, οἱ δὲ καὶ τὸν
τροπὸν αὐτῶν ἐπανορθῆσιν. διὸ περ ἡμεῖς, ὃ παρακλήσιν εὐρόντες, ἀλλὰ
παραίνεσιν γραψάντες, μέλλομεν σοὶ συμβεβουλευῶν χρῆ τῆς νεω-
τέρας ὁρῶμεθα, καὶ τῶν ἔργων ἀπεχεσθῆαι, καὶ ποιοῖς τισιν ἀν-
θρώποις ὠφελῆν, καὶ πῶς τὸν ἑαυτῶν βίον οἰκονομεῖν. ὅσοι γὰρ τῇ
βίῳ ταυτῇ τὴν ὁδὸν ἐπορευθῆσαν, ἔτσι μόνον τῆς ἀρετῆς ἐφικεσθῆαι
γνησίως ἡδυνήθησαν.

Ibidem.

Τῆς κακῆς εὐ ποίων ὁμοία πείσῃ τοῖς τὰς ἀλλοτρίας κυνας σιτι-
ζεσθῇ. Ἐκείναι τε γὰρ τῆς διδόντας ὥσπερ τῆς τυχόντας ὀλακτῶσιν.
οἷτε κακοὶ τῆς ὠφελέντας ὥσπερ τῆς βλαπτόντας ἀδικῶσιν.

† Aristoteles.

Ἐκ μὲν Ἀθηνῶν ἔγω εἰς Σταγειρὰ ἤλθον διὰ τὸν βασιλεῖα τὸν
μεγαν. ἐκ δὲ Σταγειρῶν εἰς Ἀθῆνας διὰ τὸν χειμῶνα τὸν μετῴ.

‡ Demosthenes.

ut nihil dicam de Maximo Tyrio, de Alciphrone, de Philostratis, de Xenophonte Ephesiaco, & reliquis, qui σοφισταί nominantur; quorum locutio ad aurium voluptatem comparata plerumque numerosè & suaviter cadit. Nam de Marco Tullio non loquor, qui præcepta numerosæ orationis dat passim, exemplum verò in Milonianâ: “Est igitur hæc, judices, non scripta, sed nata lex; quam non didicimus, accepimus, legimus, verùm ex naturâ ipsâ arripuimus, hausimus, expressimus; ad quam non docti, sed facti; non instituti, sed imbuti sumus.”

Hæc habui, de poesi Asiaticâ quæ dicerem. Aperui rivos, meâ quidem sententiâ, fatis amplios, & fontem patefeci diutissimè obstructum. Poterit hoc opusculum (quod sentio quantum absit à perfectione) harum literarum rudes ad eas condiscendas excitare; hospites verò in iis ac modicè tantùm instructos impellere atque incendere; quòd si quem meo hortatu ad hoc argumentum uberiùs ac limatiùs tractandum accessisse intellexero, fatis magnum laboris mei fructum videbor percepisse.

Τῇ τε πειλὴ βῆθαι οἶται δεῖν, καὶ δικὴν ὑπὲρ αὐτῆ λαβεῖν, τῆτο κάγω πειρᾶσθαι ποιεῖν. Hæc tamen, potius temerè quàm consultò, numerosè cadere opinor; multùm enim abhorret ab his venustatibus vibrans illa Demosthenis & elata locutio.

सत्यमेव जयते

PENDI

सत्यमेव जयते

सत्यमेव जयते

PERSARUM REGIS ANTIQUISSIMI

TESTAMENTUM MORALE,

SEU

DE REGUM OFFICIIS.

ARGUMENTUM.

REX Indice, Dabshelim vocatus, somnio quodam admoneri fingitur, ut ortum versus iter faciat, thesaurum inventurus, experrectus conscendit equum; proficiscitur: occurrit senex, qui thesaurum ait sub speluncâ quâdam esse defessum; fodiant servi; argentum, aurum, gemmas eruunt: præterea inveniunt arcam, eamque circumdatam gemmis. Illam rex referari jubet, ac membranam inclusam videt, pereleganter literis ignotis exaratam. Accersitur interpres: perlegit tacite, mox, “Thesaurum, ait, “invenisti auro & margaritis pretiosiore,” tum jussu regis, legit quæ sequuntur.

सत्यमेव जयते

TESTAMENTUM MORALE,

SEU

DE REGUM OFFICIIS.

EGO, *Hufbenk*, omnium gentium moderator ac dominus, lautam hanc nummorum copiam, gemmasque innumerabiles, ad usum regis Indiæ perillustis, & imperatoris eximii *Dabshelim*, hoc in loco deposui: quippe quod præfagitione quâdam divinâ thesaurum hunc occultum ab illo inventum iri sciam. Prætereà cum auro & gemmis hoc testamentum idcirco collocavi, ut cum hos thesauros intueator, quos erit sine sollicitudine adeptus, expergiscatur, & compertum habeat, non esse sapientis animi, gemmarum fulgoribus capi ac deliniri, sed hujus vitæ blanditias atque amœnitates impensius amare, summæ esse stultitiæ: præsertim cum opes ac possessiones copiosissimæ similes sint mutuatae supellectili, quæ diversorum hominum identidem attrita manibus, & deterior facta, tandem corrup-

pitur: imò, improbæ pellicis gerant similitudinem, quæ singulis noctibus varia perambulat cubicula, & varios amplexûs sustinet: quemadmodùm ait poeta, *Quis hujus vitæ incertos honores appetit? cui unquam fidem servavit fortuna, ut nobis servet? nucleus fidei in hac nuce non est, ex hoc terræ cumulo fidei odor non afflatur.* Verùm enimverò hic præceptorum libellus quasi fundamentum esse debet, quo nitatur omnis dominatûs atque imperii ædificium; & tanquam norma, ad quam omnia regni dirigantur consilia. Quòd si rex ille sapientissimus hac admonitionum formulâ, tanquam præceptrice & moderatrice consiliorum omnium ac factorum, utatur, usque ad totius naturæ dissolutionem, & finem temporum, augebitur illius & cumulabitur infinita dignitas.

*Hæc Husbenki præcepta, tanquam donum, teneas,
Sic persuadere tibi potes imperium tuum æternum fore.*

Felicissimus regum is est, cujus fama ob justitiam perpetuò maneat, & cujus exemplum posterì sibi imitandum certatim proponant: & unusquisque rex, qui ad hujus libelli (qui præcepta quatuordecim complectitur) regulam, totius vitæ suæ cursum non dirigit, nimirùm illius prosperitatis ædificium adverso fortunæ flatu labefactatum decidet; adeòque ex summâ amplitudinis ac potestatis fastigio gradatim ac pede-

tentim descendet, & secunda fortuna, tanquam verecunda sponsa, vultum ab illo avertet.

I.

Primum itaque præceptum hoc est. Ubi cum aliquo primario civitatis viro familiariter ac liberè vivit, variis calumniis ac falsis criminationibus, quas in illum fingent obtrectatores, minime credat. Neque enim abesse potest, quin sodalium invidiam atque offensionem excitet is, qui regis necessitudine fruatur: nam simulac felicitate stabili eum frui aspiciunt, non deerunt ii, qui florenti ejus fortunæ invidentes, regiæ benignitatis præsidium & propugnacula dolis atque infidiis perfringere ac labefactare conabuntur. Illum igitur nihil suspicantem mordere & clam accusare incipient, ut regis voluntatem ab illo abalienare possint; imò, causas inferendi crimen fingere, & gemmas benefactorum filo malevolentiae contexere usque adeò perseverabunt, donec ad propositum sibi finem iniquitatis pervenerint: ut poeta ait, *Cave uniuscujusque vocem exaudias, meam verò audi; nam malevolorum voces in unaquaque portâ sunt.*

II.

Calumniatores atque invidos procul à se amoveat. Propterea quod nihil illis sit molestius, nihil odiosius, nihil denique nocentius. Si

quem igitur hac notâ insignitum videat, illicò feritatem illius, tanquam incendium aliquod, restinguat necesse est*: & vitam nequissimi hominis tanquam ligna aut farmenta comburat; ne spiritus tam efferus præstringuat hominum oculos, & orbem terrarum deformet! *Ignis*, inquit poeta, *cujus ardore homines urantur, nisi continuò restinguatur, refrigerari nequit.*

III.

Optimates ac primarios regni viros arctissimo familiaritatis vinculo conjungere studeat, ut, summâ officiorum vicissitudine & consensione voluntatum, nodos negotiorum difficiles expediant, & ad civitatem conservandam conspirent: *Enimverò amicitia & concordia totus terrarum orbis vinci potest; victoria & concordia quasi geminae sunt sorores.* सत्यमेव जयते

IV.

Dolosis veteratorum blanditiis ne se decipi finat; neu inimicorum adulationi fidem habeat; sed quo leniores ac mansuetiores esse simulant, eò diligentius consideret, ne quid occultè moliantur: nam inimicos verè beneficos reddi non magis est verisimile, quàm gryphas in Caucaſo

* Hæ sententiæ in sermonibus Turcico ac Persico sunt bellissimæ, sed Latinè ad verbum reddi neutiquam possunt. Idem de permultis hujus libelli locis dicendum est.

nasce, aut argentum posse in aurum commutari: Homo autem naturâ maleficus & inhumanus nullo pacto benevolus potest fieri, neque ab illo vera benignitas unquam proficiscitur: *Cave sis ab inimico vultum habente aridum, utpote qui, ligno sicco similis, celerrimè inflammetur; res enim serias & graves non agit; sub specie comitatis plagas tendit nefarias.*

V.

Ubi magno labore magnisque periculis aliquid est commodi adeptus, ne id è manibus elabi sinat, studiosè cavendum est. Etenim si ita remissè & oscitanter agit, ut felicitatem, quam affectus sit, fluere atque avolare patiatur, eam semel elapsam recuperare nullo modo poterit, & nihil adeò ei restabit, præter inane desiderium ac luctum inutilem: sicut poeta monet,

*Sagitta ex arcu semel emissa nunquam revertitur,
Etiam si ob dolorem manum mordicus teneas.*

VI.

Vitanda est in rebus gerendis nimia celeritas ac festinatio. Cautè itaque ac pedetentim ad eas accedat. Haud enim scio pluresne sint à deliberatione & patientiâ utilitates, an à prope-rationis temeritate deductæ miseriæ. *Negotium ne geras nimium festinanter: à viâ consultationis*

fræna ne avertas: quod nondum egeris, id factu erit facile, ubi semel feceris, questus quid proderit?

VII.

Prudentiæ fræna nunquam è manibus elabi finat. Verùm ubi confociati hostes illius meditantur exitium, si quid sive occultum, sive apertum ex hac foveâ perfugium videat, illud confessim rapiat necesse est. Præterea illorum malitiosas voluntates prudenti consilio & simulatione, tanquam sagittâ aliquâ, rescindat atque irritas faciat, nam, ut dicitur, *Bellum per dolos ac fallacias ferè geritur.* Et aiunt sapientes viri, *ut ferrum alio ferro extenuatur ac molliatur, sic dolis atque insidiis ex hominum versutorum laqueis te eripere potes.*

VIII.

Nunquam se putet ab insidiis esse tutum, quas obrectatores atque invidi moliuntur. Porro autem blanditiis ac malitiosis assentionibus ne se insinuent sedulò caveat. Quippe, cùm arbor odii atque invidiæ in humano pectore altis sit defixa radicibus, quos fructûs afferre poterit, nisi acerbissimos? *Cave versutis inimicis fidem babeas, qui latenter perniciosas tendunt insidias; pectus, in quo odium radices habeat, malevolentiae & atrocitatis erit plenissimum: te aspicit, & quasi adipato sermone utitur, sed propositum suum tegit,*

IX.

Placabilitatem atque clementiam tanquam vestem aliquam & amiculum induat. Ministros porro imperii ac satellites ob delicta mediocria, ne temerè puniat. (*Turc. sagittis pœnarum ac doloris scopum ne faciat*). Nam sapientis est atque excelsi animi, in subjectorum hominum culpis atque erroribus quasi connivere, & nimiam acerbitatem mansuetudine quadam ac lenitate mitigare.

Jam inde ab Adami temporibus, ad hanc nostram ætatem, viri ignobiles atque inglorii deliquerunt, generosi ac præstantes se exorari siverunt ac placari.

Quamobrem magni regis est nocentes, sed humiles, reos molli brachio erigere, & quasi potu benignitatis & clementiæ recreare, ne, cùm se ab omni spe derelictos esse sentiant, desperatione afflicti tanquam in aliquam desertissimam solitudinem recedant.

Illum, quem blandâ manu ad gloriam extuleris, cave per injustum animi impetum in terram deprimas.

X.

Ab omni maleficientiâ diligenter declinet; ne sua sibi maleficia majori reddantur mensurâ: ea enim fructûs afferent amarissimos. Idcirco vir

maleficus sedato & securo animo esse non debet, sed fortunam pertimescat adversam. Ita enim naturâ comparatum est, ut unumquodque factum pari munere compensetur. Vitæ igitur humanæ hortulum lenioribus beneficentiæ ac benignitatis auris temperare oportet, ut in eo rosa prosperitatis, & voluntatum nostrarum flos eniteat. *Si benefici sitis, vobismet benefacitis.*

Quòd si benignus sis, largâ benevolentia vicissitudine compensabere, sin minùs, acerbiores habebis malevolentia tuæ fructûs; quos tametsi hodiernus dies non afferet, at veniet tamen dies, in quo gravissima parabitur maleficis pœna, beneficis verò amplissima remuneratio.

XI.

Negotia personæ quam sustinet non convenientia minimè gerat: per enim multi homines, cùm se in res minùs decoras & congruentes immerferint, non modo ad finem propositum non perveniunt, sed ubi ad sua revertunt negotia, hospites sunt in iis ac peregrini. *Cornix gressum prediciis delicatorem imitari studens, illum quidem non potuit discere, at dediticit suum.*

XII.

Lenitate ac mansuetudine, tanquam veste aliquâ pretiosâ, se ornare debet. Incredibile est, quanta sit in lenitate vis & quasi eloquentia.

Vir mansuetus parum abest (ut verè dicitur) quin vates sit: atque adeò mucrone subtilissimo lenitas est acutior, & faciliùs victoriam ab hostibus reportat, quàm centum exercitùs.

XIII.

Cùm principes in civitate viri constanter se gerunt ac fortiter, homines versutos ac veteratores procul à se rex dimoveat: quamdiu enim ministros imperii sui habet fidelitatis signo impressos atque inustos, tandiu secreta regni consilia contra improborum hominum perfidiam erunt munita, & cives à periculorum scintillis incolumes ætatem agent. Sin (quod Deus omen avertat) facies rerum dolosis & callidis hominibus, tanquam nævo aliquo, obscuretur, & fictos eorum sermones rex exaudiat, fieri vix potest, quin summæ integritatis & innocentie viri sæpissimè malè multentur. Quòd si ita evenierit, in regem illum iniquum, cùm in hujus vitæ curriculo, tum in futuræ restauratione, redundabit exaggerata calamitas. Ministri regis fidi sint & constantes oportet, ut consiliis eorum excolatur regnum ac splendescat. Quòd si malitiosi sint & versuti, vastatur subitò imperium ac dilabitur.

XIV.

Inconstantis est animi & infirmi, temporum varietatibus & commutationibus fortunæ per-

turbari. Itaque in rebus asperis turpe est desperatione, tanquam pulvere, vultum deformare, & poculum cogitationis nimîâ ægritudine ac mæstitiâ, velut cæno, obscurare. Curis attritos & laboribus sapientes viros videmus, insani ac dementes voluptatibus ac deliciis perfundi solent. Præclarè itaque poeta, *Leonis*, inquit, *collum, vinculis constringitur, dum vulpes singulis noctibus inter ruinosas domos in fœdissimas se effundit libidines. Sic vir fortis & constans pedem à tristitiæ domicilio non dimovet; stultus verò & luxuriosus inter voluptates tanquam in horto vagatur.* Ac tibi penitus persuade, te ad propositum finem felicitatis non perventurum, sine divini numinis liberalitate inexhaustâ, & infinitâ benevolentîâ; & sine aquâ divinæ benignitatis, præstantissimas virtutes non esse fructûs expectatos allaturas. *Neque enim potestas ac dominatio necessario præstantiam sequitur, sed à providentiæ divinæ nutu pendet.*

Singulis hisce præceptis singulæ annectuntur fabulæ, non minùs ad utilitatem quàm ad delectationem comparatæ. Quòd si rex ille perillustri hos apologos plenè & copiosè narratos audire velit, ad montem, qui *Serendib* vocatur, proficisci debet, in quem hominum patrem exilem descendisse memoriæ proditum est. Ibi hic nodus expediatur, & in illo horto rosa exoptata floreat necesse est.

A R A B S,

SIVE

DE POESI ANGLORUM DIALOGUS.

UT pateret, quàm ineptè de gentium exterarum poesi judicent ii, qui fidas tantùm versiones consulant, colloquium, quod sequitur, olim contexui. Finxi enim Arabem quendam, qui sermonem Latinum Constantinopoli didicerat, cum Britanno quodam mercatore, homine literato, familiariter vixisse, & cum eo de variis Europæ Asiæque artibus solum esse colloqui. Cùm igitur die quodam ad portum unà descenderent, & Britannus suæ gentis poetas in cœlum laudibus efferret, risum Arabs vix potuit compescere, & Mirum est, inquit, quod narras, ac portentis simile: cùm credidero urbem hanc amœnissimam à maris hujus piscibus extructam fuisse, tùm demùm poetas, ut tu ais, venustos in *Angliâ* credam floruisse. Hem! in pastu pecudum regnent Angli, agros optimè colant, lanam

egregiè tingant; sed eos à poesi alieniffimos effe perſuaſum habeo. Sermonem *Latinum*, tuo hortatu, teque uſus adjutore, didici; ſpem enim dedifti poetas complures elegantiffimos legendi, ſed nihil adhuc vidi, præter unum atque alterum *Horatii* carmen, *Ovidianas* quaſdam elegias, & *Virgilii* nobiliſſimum poema, quod, meo judicio, poeſis dici mereatur. Vin' tu credam, in illo, quo tu natus es, terrarum angulo, poetas meliores quàm in urbe *Romæ* ortos fuiſſe? Tum *Britannus*, Ipſe, inquit, judicabis; recitabo enim verſiculos quosdam ex elegantioribus *Anglorum* poetis libatos, quos, ut pulchrè intelligas, *Latinè* reddam. Per mihi gratum feceris, inquit Arabs; ſed cave quidquam iis ornamenti adjungas: verbum verbo redde. Tum mercator; Incipiam igitur à poetis heroicis: Sanè, ſi placet, inquit alter; ſed ullumne habes poetam, quem cum *Ferduſio* compares? Unum, inquit, atque alterum; ſed palma *Miltono* facilè deferenda eſt; cujus poema epicum, quod inſcribitur *Paradiſus Amiſſus*, ab omnibus meritò celebratur; iſtius poematis recitabo exordium;

“ De hominis primâ inobedientiâ, & fructu
 Illius vetitæ arboris, cujus mortalis guſtus
 Attulit mortem in mundum, omneſque noſtras miſerias,
 Cum amiſſione *Edeni*, donec unus major vir
 Redimat nos, & recuperet amœnam ſedem,
 Cane, cœleſtis muſa.”—

Tum *Arabs* irridens, Parce, precor, inquit, nunquam enim versûs audivi magis intipidos. Versûs autem? imò, ne sermo quidem merus mihi videtur. Perge porrò ad *Lyricos*. Ecquem proferre potes cùm *Hafezo*, meis tuisque deliciis, comparandum? Multos, respondet ille; *Surrium, Couleium, Spencerum*, alios; & in primis illum, quem paullò ante citavi, *Miltonum*: is duo scripsit poemata, omni numero absoluta, quorum unum *Lætum* inscripsit, alterum *Tristem*. Quàm dulcis hæc est, in primo carmine, matutinæ delectationis descriptio!

“ Audire alaudam incipere volatum suum,
Et canentem tremefacere stupidam noctem,
A speculâ suâ in æthere,
Donec maculatum diluculum oriatur;
Et tum venire, invitâ tristitiâ,
Et ad meam fenestram dicere, Salve!
Per cynosbaton, aut vitem,
Aut plexam rosam caninam;
Dum gallus vivaci strepitu
Spargit postremam aciem caliginis tenuis,
Et ad focnile, aut horrei portam,
Magnanimè vacillat, dominas præcedens.”

Cùm *Arabs* adhuc impensius rideret, & propè se in cachinnum effunderet, Age verò, inquit vir *Britannus*, iambos quosdam citabo *Popii nostri*, poetarum *Anglorum*, si artem ac suavitatem spectes, facilè summus, si ingenium & copiam, paucis secundus; placebunt tibi hi versiculi, certò scio:

“ Tremat *Sporus*—Quid? res illa serica,
Sporus, merum illud coagulum lactis afinini!
 Vituperium aut iudicium, eheu! potest *Sporus* sentire?
 Quis dirumpit papilionem in equulco?
 Attamen, liceat mihi percutere cimicem hunc, auratas ha-
 bentem pennas,
 Hunc pictum filium luti, qui foetet & pungit.”

—Ohe, inquit *Arabs*, desine, si me amas: hæc-
 cine poësis dici potest? Præterea ad portum ve-
 nimus, ubi frequens erit hodiè mercatus. Hac
 cum dixisset, videretque graviter ferentem &
 stomachantem *Britannum*, pollicitus est, se ad
 linguam *Anglicam* condiscendam aliquot menses
 impensurum, ut poetas, quos ille laudaret, ser-
 mone proprio loquentes posset perlegere.

GULIELMI JONES

LIMON

SEU

MISCELLANEOBUM LIBER.

PROCEMIUM.

DOLENDUM est, intercidisse M. Tullii opus poeticum, quod *Limon* inscriptum est, & quod, cum esset adolescentulus, in lucem protulit. Quatuor tantum ex hoc opere versûs, quibus fabularum *Terentianarum* suavitatem atque elegantias collaudat, à Donato ciantur. Hujus libri titulus, ut à *Middletono* nostro, scriptorum Anglicorum principe, observatum est, nihil aliud erat fortasse, quàm vox Græcæ *Λεμων*, seu *Pratum* (*Sylvam* vocant Latini), quo nomine *Pamphilus* etiam grammaticus *Miscellanea* sua inscripsit. Ciceronem & veteres imitatus, opusculum hoc meum, utpote magnâ rerum varietate refertum, *Limona* nominavi; constat autem

è poematiis quibusdam partim à me scriptis, partim è Latino & Anglico sermone conversis, quorum pleraque omnia ante annum ætatis meæ vicesimum sunt composita. Hæc in brevia capita dispertire malui, quàm, ut mos est, confusè atque indistinctè edere. Lector autem, ut hos vel adolescentis vel pœnè pueri labores benevolentia prosequatur, omnino est rogandus. In animo erat, plura capita, viginti minimùm, edidisse, sed studiis aliis sum impeditus.

सत्यमेव जयते

CAPUT I.

De Græcis Tragædiarum scriptoribus.

TRES erant præcipui Græcæ tragædiæ scriptores, *Æschylus*, *Sophocles*, *Euripides*, laude quidem ii propè æquales & gloriâ, sed in dispari genere. Cùm poetarum horum proprietates exemplis dilucidius, quàm disputatione longissimâ, explicari possint, lubet tres è poetis duobus Anglicis *μονολογίας* Græcè conversas proferre, quarum primam ac tertiam è *Shakspeareo*, secundam ex *Addisono*, deprompsi: prima à rege *Anglorum*, Henrico quarto, dici fingitur, cùm nocte quadam ob curas & mœstitiam esset insomnis; secunda, à *M. Catone*, cùm, post oppressam à Cæsare libertatem, lecto Platonis *Phædone*, suâ se manu interfectorus esset; tertia denique, ab Hamleto, Daniæ principe, cùm, post visum à se patris sui spectrum, de humanâ vitâ ac morte meditaretur. In primâ autem cothurni *Æschylei* sonitum, in alterâ, *Sophocleam* gravitatem, in tertiâ, simplicitatem *Euripideam*, imitari sum conatus.

HENRICUS,

Ποσαι πεινητων μυριαδες ὑπηκουον
 Εὐδηςιν ἤδη πηματων λελησμεναι;
 Πως, ὕπνε λυσιμεριμνε, γλυκυτατε βροτοις,
 Φυσεως τιθηνε, πως ποτ' ἐξεπληξα σε;
 Ὅτ' ἔκ ἐμοις ἐφιζανων ἐλεφαροις ἐτι
 Ἐπιψεκαξεις μειλιχον ληθης δροσον;
 Τιπὶ αὐ πεινητων ἐν μελαντειχει σευ γη
 Μαλλον δυσσομοις διφθεραις κεκαλυμμενῶ
 Εἰς ὄξυφωνων ἐμπιδων κεισαι ψοφον,
 Ἡ πλυσσιων μεμυρισσμεναις ἐν πασασιν
 Ἐπ' ἀργυροφανος πορφυροσρωτη λεχθος
 Εἰς εὐδρος φορμιγῶ ἡμερτην ὄπα;
 Ὡ νηπιοφρον, τιπὶ αἶρ' ἐν πινωδεσι
 Ναιεις θαναυσιων σίβασι, καὶ λειπεις θρονον
 Ὡς φρεριον ψοφῶδες ἢ κωδωνιον;
 Ἀρ' ἔν ἱφ' ἰσθ λαίλαπι σροβημενη
 Κοιμας ἀκαματον ἀνδρὸς ὄμμα ναυτικῆς,
 Κεκαρωμενον σροφαλιγῆ βαρυβρομῆ σαλῆς,
 Ὅπηγικ' ἐν τυφῶνι πολυκελαδῆ ζαλῆς
 Ἀελλοποδες ἀγῆσιν ἀνεμοὶ κυματα,
 Καὶ βοςρυχηδὸν ἀσπετον σφίγις αἶλα,
 Λακισα βαντιζονῆς ἀφρω λαιφεα,
 Ἀἶδην δ' αἶρ' αὐῖον δεινὸς ἀνεγειρει βρομῶ;
 Δυναῖο δὴτ', ὦ δαιμονων ἀδικωτατε,
 Τοιαδ' ἐν ὥρᾳ τεθε θελγειν πημονας;
 Εἰτ' εὐγάλην νυκλὸς ἐν γελασμαῖι,
 Συν ποικιλαις ἰνυξί, συν θελκτροῖς ἄμα,
 Ἀμελειν μοναρχῆς; Μακαρες ἔσε, ποιμενες.
 Διαδημαλοφορον ὕπνος ἐ τέρεπει καρα.

CATO.

Οὕτως ἔχει. καὶ καρτα τὰν θυμηματα
 Πολλή γ' ἀνάγκη ταῖο σε τάρβειν, Πλατων,

Ἐπαξίως γὰρ εἶπας, ἀξίως δὲ καὶ
 Ψυχῇ, σὺ παύσαν ἐλπίσας' ἔχεις κακῶν,
 Φιλῆν τ' ἀδελφίαν, κἀναλῆψιν τῆς εἰσ,
 Μὴ θ' ψευδομαντῆς, θ' γὰρ ἂν θεοθεν φρεσὶς
 Ἀνδρῶν ἀπαντῶν ἐμπεφυκυῖα φρεσὶ
 Ἐρψείην ἀναβώσῃ μὴ ἵκλιπῃν εἰον.
 Ἄλλως τε μητὶς εἰκασείην ἂν ποτὲ
 Ἀφθαρσίαν, τί χροῖμα γλυκυπικρὸν βροτῶς.
 Μακρὰ γὰρ ἤμιν ἐστ' ὁδὸς πορευτέα,
 Μακρὰ κελευθὸς ἀτίθεται. ποιεῖς ἐτι
 Χωρὲς ἀφίξομαι γ', ὅποι' οἰκηματα;
 Πρὸς γε πάντα κεῖτ' ἰδεσθαι ζυμμετρα,
 Ἄλλ' ἐπαναβλήδων σεγανά καὶ περινεφέλα.
 Εἰ δ' ἐσὶν ὅστις τῶν βροτοῖς λυσσοῖσι παθῇ,
 Ἄλλ' ὄντα γε ζυμπάσα σημαίνει φύσις,
 Βλέπει μὲν αὐτὸς ὡς τὸν εὐσέβη βροτῶν,
 Ἄπας δ' ὃν αὐτὸς ἂν κεκῆδ', εὐήμεροι.
 Ποι γυν τοῦτῃ; καὶ πῶς; ὁ Καίσαρ ἔτοσι
 Τὰ σκηπτρα κραίνει, καὶ μοναρχεῖ τῇ χερσὶν.
 Ἄλλ' ἀρκετὸν τοῦτ'. ἔλθε δευρο μοι, σφαγεύ,
 Ἐλθ', εὐλαβηθῇ. ἔρρετω μὲν ἐκποδῶν
 Βιὸς θ' εἰωτὸς, ἱρρέτω δ' αἰμετρον κακόν.
 Ὡς δισσα θανάτῃ καὶ θανάσιος ἡδεα
 Τὸ δ' ἀνδρὸς ἱλπίς. θιγέτω γ' ὅμῃ δυοῖν.
 Τὸ μὲν ἂν τὸν ἀνδρα τόνδε δια ταχὺς κτανεῖ,
 Πάλιν τοδ' αὐτὶς ἂν εἰς δοιὴ τροφᾶς.
 Ὡς θανάτῃ, θανάτῃ, σὺ τι μοι μέλον κυρεῖ;
 Δεινὸν τοῦτ' ἔχει δεινόν. εἰ γὰρ ἂν δεμας
 Θανῇ, μὲν γε μηποτ' ἂν ψυχῆς θανοί,
 Ψυχῇ δὲ φασγάνον γελῶτ' ὀφλίσκῃ.
 Φθίνει μὲν ἀσφρων φῶς, φθίνει δὲ χηλὶς,
 Παθῶσιν ὅλλοι σκληρὰ πρὸς κακίῃς κακά,
 Διασκεδὰ τε πάντ' ὁ παναλαστωρ χρόνους,
 Καὶ μὴν ἱπαυχῶ τῇδε τῆς λήθης ἀπο
 Σε βλάσανθ' ἂν, ἂν ὅς, λαμψέιν ἴτι *.

HAMILETUS,

Το ζην, το μη ζην. θυμῷ ἰνδὴν μαλαπ
 Εἰτ' ἂν ποιοῖ τᾶμεινον οὐ χων ἥσυχως
 Ἐν νηὶ κυματοπληγῇ ἀέλλαια βίη,
 Εἰδ' οὖν ἐρεμνὴν χειματαμενῷ λαιλαπῖ,
 Σχεδὼν τ' ἀδειμῶς οἶδμα πορφυρῆς ἀλῆ.
 Ὁ θανατῷ ὕπνος, ἢ πλεον. ληξίς θ' ἅμα
 Παντῶν, ὅς' ἐστὶ, δυσφατῶν ἀλγυμάτων,
 Ὅποια γὰρ σκιδεῖσιν ἐροτοῖς παρὰ.
 Ὡ πολυποδητὸν τερμα καὶ φρενὶ γλυκυ.
 Ὁ θάνατος· ὕπνος· ὕπνος· ἀλλ' ἴσως ὄναρ.
 Δακρυζομένον ἐστὶ τοδε. το πῶς γ' εὐδῆσομεν
 Τα πρῶτ', ἰκείται το πῶς ὀνειροπολησόμεν,
 Ἐπεὶ το πῶς παλάσμα τῆτ' ἐλείψαμεν,
 Πολλῆς χατίζει φροντιδῷ. τῆτ' ἡ χάριν
 Τὰς ἀλλοτ' ἀλλὰς ἀλγεῶν κτυπεῖν ῥοὰς
 Αὐτῶς ἰώμεν. ἢ γὰρ ἔτις ἂν παῖδοι
 Πόνος μὲν ὕγρας ἀαατῆς, πόνος δὲ γῆς,
 Φθονερῶν ὁδόνθ', ὑπερηφανῶν σεμνὴν ὄφρυον,
 Το τ' ὅξυ κεντρὸν ἡμερῶν δυσήμερῶν,
 Τα δεινὰ πενίας, δεινὰ Ἄρης, δεινὰ χρόνος,
 Λίμνη, νόσος, καὶ τᾶλλ', ὅς' ἐστὶν, ἀλγεῶν,
 Ἄ περιεξευγεν ἀριήμον, ἢ τις ἂν φερῶν
 Τόσας ἀνίας, οἶδα γ', ἥσυχίαν ἔχοι,
 Ληγεῖν περ ὧν οἷός τε παντοίων κακῶν
 Ἢ ξιφιδίον γ' ἀψαμενῷ ἢ τὴν ἀγχοντῆν,
 Εἰ μὴ φοβῷ δυχὲς ὀπισθοφανῆς τινῷ,
 Χῶ χωρῷ ἀσκόπῳ, ἢ γ' ἀπ' ἐχ' ὀδοιπρῆς.
 Νος· πᾶρ· ἔποτ', ἂν παρῇσι πημασι
 Στεργεῖν διδάσκει, καὶ προσεξευρεῖν τὰ μὴ.
 Οὕτω γὰρ φροντὶς δειλιαινεῖ τὰς φρενας,
 Οὕτω γὰρ καὶ προσώπων ἀνδρείας καλὸν
 Διὰ φροντιδὶ ὧχριν γίνεταί, διὰ φροντιδᾶ
 Ῥοὰς μεγίστων παρακετραπῶται πραγμάτων.

CAPUT II.

De Epigrammate Græcorum.

BELLISSIMUM erat apud *Græcos* poematis genus, quod Ἐπιγράμμα vocitatur, non illud recentiorum poetarum, è facetiis unicè constans, sed potius ad lyrici carminis aut brevioris elegiæ naturam accedens. Ex hujusmodi poematiis constat magna pars Ἀνθολογίας; multa etiam à *Laerio*, *Athenæo*, atque aliis, citantur, eaque venustatis plenissima. Hujus videtur esse generis *Platonis* distichon de Agathonis osculo, quod apud A. Gellium prolixè admodùm Latinis dimetris convertitur; nos ejusdem suavissimam brevitatem quatuor Hendecasyllabis exponere volumus:

Cùm servens tua, Phylli, suaviarer,
Dulci nectare dulciora labra,
Transcurrens anima usque ad os aveau
Labi in virgineum (ah misella!) pectus.

Breviùs etiam hoc modo reddi potest,

Cùm dulci teneam morfu tua labra, Lycori,
Spiritus è labiis (ah miser!) ire cupit.

Flagitantibus quibusdam amicis, ut plura *Anglorum* poematia, quæ *Græcorum* ἐπιγράμμασι si-

milia viderentur, Græcè redderem, non potui non morem gerere. Versiculi, quorum initium Διζαμαι καλαν Ἀμαρυλλίδα, à carmine non edito, quod composuit summi ingenii vir mihique peramiscus, ipsius rogatu sunt conversi.

AD MUSCAM.

Διψαλεῖ, φιλοκώμε, τανυπτερε τέρπειο μῦα,
 Τίττει νεκταρεῖ γέυσταμένη πομαίῳ·
 Συμπιε, συμπιε, μῦα, καὶ εὐσεφανοιο κυπέλλῳ
 Ἐκροφῇ βοτρυῶν τὸν μελιφυρίον ὄπον.
 Δεῖ σ' ἄρ' ἰϋφροσύναις λαδικηδεσὶ θυμὸν ἱαίνειν,
 Μέχρις ἰὰ βίωτῃ τερμ' ὀλιγοχρόνιον.
 Ὡς περ ἴμος εἰς ὥκα, τεὸς εἰς ὥκα πεφευγε,
 Κεῖσομαι αὐτῷ ὁμῶς καὶ σὺ μαραινόμενῳ·
 Καὶ γὰρ ἐς ἐξηκοντὰ παρελκομένον λυκαῖαντας
 Ἐν θέρῳ ἀνθρώπων, εἴ πλεον, ἔστι βίῳ·
 Ἐξηκοντ' ἔτεων ταχέως παραμειψεται αἰγλή,
 Ἐκφευγεί ὃν ἤδη ἀνθεμόν, ὥσπερ ὄναρ.

IDEM, HENDECASYLLABIS,

Διψήρη, φιλοκώμε, πινε, μῦα,
 Συμπιν' εὐσταθαιμιγίῳ ἐκ κυπέλλῳ.
 Οἶνον δὴ σοὶ ἀφειδεὺς ὕπαζω,
 Εἰ πασαν ῥάνιν ἐκροφῇν δύναιο.
 Δρεψαί χερὶ βιοτοιο καλ' αἰῶα,
 Ἐξανθεί βίος ὥκα καίμαρανθῇ.
 Ὡς περ τῆμον, ὃν ὅς το σὸν μινυνδα
 Ἀκμαζει θέρῳ ἡδὺ κάποθνησκει.
 Ἐν σοὶ μετ' ἑστίν, ἐν δὲ κάμοι,
 Εἰ κεν δις τριακοντ' εἴη παρῆσχοι,
 Ὡν ἡΐαιον ἔπην ἀμειψέῃ ἀνθῳ,
 Ὡς ἐν μακροτέρῳ θέρῳ δοκησεί.

AD LUNAM.

Δίζαμαι καλὰν Ἀμαρυλλίδα. μίμνε, σελανα,
 Μίμνε δι' ἀργυρεὼν ἀδιφαῖς νεφελῶν.
 Οὐ σε, θεά, καλεῶ, φιλοπαννυχῶν ἤϊτε λησῆς,
 Ἄνδρος ἐρευνασας ἰχθία χρυσοφορᾶ,
 Οὐδ' ὥς νυκτιλοχῶ δορυθάρσους υἱὸς Ἐνυχῆς,
 Δαῖον ἐν λοχμαῖς αἶμα λιλαιομένον·
 Κόλπον ἐρωτομανῆ τις κεν διεπλήξεν Ἐριννυς;
 Χεῖρ' ἀμεινῶν ἔχει μειλιχομητῆς Ἐρως.
 Οὐδ' ἐπὶ κλεμμά θωο. γλυκὺ μείδοισσ' Ἀμαριλλίδες
 Οὐκ ἀέκυστα φίλας ἀμπέλασαι * χαρίτας.

AD GLYCEREN.

Ἴνιδ', ὅταν δακρυῶν τεγχεῖς ῥάνιδεσσι παρειᾶς,
 Κεῖται ὁμῶς, Γλυκερή, παντ' ὀλοφυρομένα.
 Μηκέτ' ἀηδονίους ἐλελιζόμενον δια φυλλῶν
 Εἶαρι ὦν ἰεὶ τὴν πολυθρήνον ὄπα.
 Αἰθερὶ κυανέων νεφελῶν ἐπικιδνάται ἄχλυσ,
 Συμπατάγει δ' ὁμῶν πικικλυθρῆς κελαδῶν.
 Αἰ κρηναὶ θρήνησι, καὶ εἰζόμενον κελαρυζει
 Ῥωγαδὸς ἐκ πέτρης δακρυοεν ρέεθρον.
 Οἱ κηροὶ σχίζεσσι καὶ αἰ κηραὶ ῥοδοπηχεῖς
 Συν δεινῇ μαλακῇ τὴν πολοκαμίδα γοῶ.
 Ἄ Γλυκερή γλυκοεσσα, σε πῶς ἤλγυνεν ἀνιή,
 Ἦν εἴ βέλῃκει χρυσοβέλεμον Ἐρως.
 Δακρυὰ πανδακρυτά, τι πάντα δύνασθε λαινεῖν,
 Πλὴν κόλπον σφέτερον δευόμενον ψεκαδί;

* Sappho.

Ἐπειδὴ καί τα, φίλα, καὶ ἐλπίσμεν ἀμπέλασον χάριν.

AD SPEM*,

Ἀγανοῦλεφ' ἄρε παρθεν', ἥ τις ἡμερον γλυκυν τρεφεις,
 'Εν ῥοδοισι μαλθακοισιν, ἢ δ' ἰοις ἀνδοσμοιοις
 'Ελπις, ἥ φερεις ἱρωτας, ἥ φερεις εὐθυμιαν,
 'Ητις ἀθλοισι τερψιν, ἥ κακοις θελγηματα.
 'Ελπις, ἡμερ τιθηνη, δαιδαλευτρια καλων,
 'Ηδεως φενακισασα των ἱρωμενων φρενας,
 Μετριως γλυκεια παρθεν', ἔδε γλυκυπικρῶ ποτε,
 'Ελθε δευρο μειδιασας', ἢ δ' ὄνειροις μειλιχοις,
 Δος με χαιρειν, δος μ' ἱρωταν, δος με δῆτ' εὐδαιμονειν.

* Anno Ætat. 17.

CAPUT III.

De Idyllio.

ΗΟC, quod sequitur, Εἰδυλλιον, cūm essem olim Oxonii, ludens composui; Theocritum quidem imitatus, sed dialecto usus Ionicâ: non enim pastores, sed ingenui adolescentes, in hoc poemate loquentes inducuntur,

Χρυσίς ἢ Κολυμβήτης.

Εἰδυλλιον.

Λευκιππὴ κυανοφρύς ὑπο ῥαδινὴν πλατάνιστον
Κλινῆ, κεῖτο δὲ καλὸς ἐν ἀγκοινησίῳ Ἀμυντας,
Συν τ' ἀγανὴ φιλοτῆτι καὶ ἡμερτοῖς ὁaroisi.
Χῆ νυμφὴ μαλακὸν τὸν ἐρωτύλον ἰδὼ ἀγορεύε.
Πρὸς Ἐκυριδῶ, φίλε κῆρε, λιγυφθογῶ πλαγιαυλῶ
Ἴδου τι μοι πνευσὸν. τίνα κεν τίνα μῦθον αἰδεῖς;
Ὡς φάτο μειδιῶσ'. ὁ δὲ λείριον τι γελασσας
Χεῖλεα παρθενικῆς δις καὶ τρίτον ὕγρα φιλήσε.
Καὶ τότε Κασαλίας Μῆσαι λιπὸν ἀργυροδίνῃ
Ναμα, λιλαιομέναι νεῦ ἡμεροφώνῃ ἀκθεῖν,
Ὅς τοδ' ἰπῶ μελίσεν φίλικον μελιγερυῖ μόλῳ.

Χρυσίς ἰσπλοκαμῶ λιπαροχρὸς ἤρατο κῆρε
Εὐρυαλὴ χαριεντῶ, ἢ εἶδεν, ἢ μα σε, Κυπρί,
Λαδῶν καλλιδοῶν χαροπώτερον εἶδεν ἐφήβον,
Λαδῶν, ὅς μετοπισθε κοραῖς ἰχθυσῶ ἰγεντο.
Ἀλλήλως δὲ φιλήσαν, Ἐβρως δ' ὁ χρυσοφαέννος
Πνευσεν ἰπῶ ἀμφοτέροις ὁμαλὴν φιλοτῆτῶ αὐτμην.
Εὐρυαλῶ πῶιητο πῶθῳ, κῆρης ῥοδωσσης

Ὅσσε διαγλαυσσοντε, κυδωνιωνντε τε μαζῷ
 Παπταίων μῆλοιῖν ἰοικόντ' ἐρευθήμενοι.
 Ἦδε κορη τὸν παῖδα περιγλήνημενη ἄβρον
 Ἴσῃν τὴν πλοκαμιδα φεροντ' ἀπαλοῖς ὑακινθοῖς,
 Ὡμοῖσιν ἑοτρύδον ἐπιρρέεισαν ἱεράνοις,
 Καὶ χεῖλ' ἀμαρυγμα, καὶ ἀνθεμοεντας ἱαλῆς
 Οἷα γναμῶτα σελίνα περὶ κροταφοῖς χνοσωντας.
 Ἦτο κυλοιδίωσα βελεὶ δεδμημένη αἰνῷ
 Ἰμερῶ, ὅς κ' αὐτῆς ὑποδαμνᾶται ἑριανίωνας.
 Οὐδε τοσόν Παφίη κερὸν Κινυραο φίλησε
 Τὸν ῥοδοπηχυν Ἀδωνιν ἐν Ἰταλίῳ πολυμηλῶι,
 Ὅσσον ἄρ' Εὐρύαλ'α, Χρυσί, ξανθοτριχὲς ἦρας.
 Οὐδ' Ἰδῆς ἔτω Ζεὺς τηκετο ἐν κορυφῇσι
 Πτοίηθεις χάρισιν Γανυμήδε' εὐχαιτάο.
 Ἦδ' ἔν' ἐκ λιβαδῶν πίνειν ἡλεκτρίνον ὕδωρ,
 Ἦδ' ἐκ τῆς πίττης λεπτά ψιθυρίσμαθ' ἰεῖσης
 Ἐν ῥόδοις ἀντρεῖ το μεσημέρινον ἀνθεσὶ κείσθαι,
 Ἦδ' ἐκ φιλεῖν τὴν οἶδα τὴν τριχομαλλόν,
 Ἦδ' ἐκ φαγεῖν μελικήρον. ἰαίνεται δ' ἐφ' ἑρένα κερῆς
 Οὐδ' ἰεῖς λιβαδῶν πίνειν ἡλεκτρίνον ὕδωρ,
 Οὐδ' ἄρα τὴν πίττης λεπτά ψιθυρίσμαθ' ἰεῖσης
 Ἐν ῥόδοις ἀντρεῖ το μεσημέρινον ἀνθεσὶ κείσθαι,
 Οὐδ' ἄρα καὶ φιλεῖν τὴν οἶδα τὴν τριχομαλλόν,
 Οὐδε φαγεῖν μελικήρον, ἀφ' ἐκ καλῆς ἦρας ἀνθῶ.
 Οὐδε οἱ ἡλακατὴ φρένας εὐάδεν, ἐκ καλαθισκος,
 Οὐδ' ἐκ κερῆς φιλεῖσθαι δάκρυον Ἀθηνῆς,
 Ὅσσα τε παρθενικαῖς οἰκωφελέεσσι μεμνηλὲν.
 Τοιγάρ Χρυσόθεμις μάλα μιν νημεσιζέτο μήτηρ
 Ἴσον ἔτ' ἐκ δύνατο κρεκμεν. καὶ δημοτὶς Ἰνώ,
 Ἦ τ' εὐγλακάτ' Γλυκερῆ, καὶ Λαμπίς ἀδελφῇ,
 Αἰν' ἐπιπερτομεσσαι ἐπιγλισσαν ἀλλυδὶς ἄλλῃ,
 Ὡς μαλακῇ γλῆνῃ; φεῦ, το τρυφερόν γλυκυμήλον.
 Ὡς λαλεῖ ἡ τλημῶν; οἷα ἐλεπεῖ αἰνοθρυπῆ;
 Ναι, ναι, Χρυσίδιον γλυκερόν τεκος, οἶδ' ὅ δονει σε.
 Ἦ σ' ἄλλυεις μεσσην ἄνα νυκτὶ καθευδεμένη οἴῃ.
 Ὡς ἄρα νεικίῃσιν ἁμοιβᾶδεις. ἡ δὲ σεσηρὸς
 Καὶ γλυκυ μείδησασα ταδε κλυεν, ἐδ' ἀλεγίζεν.
 Πιλλᾶκι δ' ἀειδεσθᾶ πολυῖ ῥόδον ἐν λειμῶνα

Ὅ'η εὖν λιγυρῇ μολπῇ κηρίζεν ἱρώτα.
Και ποτε δαιδαλεῇ φωνῇ τοιαυτὰ μελίζεν.

ὦ φίλε παῖ, Πειθας χρυσουπιδῶν ἡδὺ μελημα,
Εὐρυαλε, γλαυκῶν Χαρίτων θαλῶν, ἡδὲ Κυθρηῆς
Θεσπιασίων δαιδαλμα μελιφρονῶν, ἡ σε Θάλια
Και νυμφαὶ Παρῖαι, καὶ κηρὶαι μελοπαρεῖοι
Ἦν τε ῥοδοῖς θρεψάν, καὶ αἰμαγακῶ, ἐν τε κρηνοῖσιν.
Εἶδε κ', ἴμον μελετήμα, πρὸς σε γε κικλήσκοιμι,
Καὶ σε κε συμπλεξαίμι γαμήλιῃ ἐν φιλοτητί
Ἄδειλῃ. τί κε ταυτὰ λιλαιεαί; ἡ δέδιας γε
Μη τοδ' ἰπῶν Ζεφυροὶ φερεοῖεν ἰς ἥατα μητρος;
Ἦ μὴ καὶ πῖλεαί κε τεὸν λαλοῖεν ἱρώτα.
Ἄλλα τί κεν δέδια; ξυνοῖς νοῖς σουδ' Ὀρμεναῖς.
Καὶ τί γ' ἔγωγε κεν ἀνυμφῶν, ἰσημίας ὡδὲ λιποίμεν;
Χερμ' ἀρα παρθενίας βῆδον ἀχρᾶαντον ἱρυσταί;
Ἄλλ' ἱραμαί. φευγεῖ δ' ὄναρ ὡς μαλακαίποδῶν ἡδῆς
Λίγλῃ λειριόεσσα, καὶ ἱρᾶν γῆρας ἀμορρῶν,
Γῆρας ἑὺπλεκτὴ βοτρυν λευκαῖνον ἰφείρας.
Δεῖ μ' ἀρα θυμὸν ἱρῶσιν ἰαινεσθαι μαλακοῖσι.
Δευρ' Ὀρμην, Ὀρμεναίῃ σουδ', Ἀρτεμὶ, μὴ νεμεσά μοι,
Καὶ συ, θεά, φιλοπαίς. σε δὲ βροχῶ Ενδυμῖωνι
Λατμῇ ἐν χλωρῆς βῆσσησι λεγῆσι καθευδεῖν.
Ἄλλα δός, ὦ Λητῆς θυγατερ, δός μ' ἡ γαμεσθαι
Ἦ θανέειν. Κῆρς δὲ κ' ἴμον τεμνοῖεν ἀτρακτὸν,
Πρὶν σοο, παρθένη, νόμον ἀγνοτατὸν παραβαίνειν
Νέσφι γαμῆ. καί, τῆτο, θεά, τελεσάιμι νοῆμα.
Ἦ, καὶ πρὸς φερεσά κεν χλωρῆς διὰ λοχμῆς,
Βῆ δὲ μελαμψιδῶν ἰπ' ἡϊόνος Λαδῶν.
Ἦ μὲν κείον ἱμελλε παρῆϊσιν ἐκ ἀδιανταῖς
Ἀρρεῖν τὸν πρῆταμον, καὶ μὴ φρενά δῆρον ἰαίνειν.
Εὐρυαλῶ γὰρ ἐκεῖ διανήχeto ναματὶ δεινῷ
Καλὸς, ἰαρ' ὅ' ὄρων, καὶ ἐν ὕδασι λυμνὸς ἀδυρεν.
Ἦ δὲ κορὴ παπταίνει διὰ πλατάνῃ βαθυφυλλῇ
Λίδομενῇ γλήνησι ῥοδοχρῶα κολῶν ἴφηκα.
Ἦ μὲν τῷ δὲ ποτὶ κατατρεκετο, ἥτε λευκῇ
Ἦελίοιο χιῶν καταλείβεται ἀκτίνεσσιν.
Ἦ ὀλιγοχρόνιον τερψίς. σοὶ δ' αἰὲν ἀνὴρ

Πικρὴ παρμεμβλωκε καὶ ἀργαλεὰ μελεδωνή.
 Οἰδμασι γὰρ μεγά ναμα πολυγναμπόισιν ἰξεῖφθῃ
 Αἰφνιδιον, ποταμῷ δ' ἰοιδεῖ μηνάτ' οὐλοῖται.
 Εὐρύαλε τριφιλήτε, σὺ δ' ἐν δινήσι κεκμηκώς
 Αἰνοπαθῆς μαλαραῖς εἰλίσσεαι, ἠδὲ σ' ἀρηγόν
 Νυμφαὶ ἀκήλητοι λιμνητίδες, ἀλλὰ γὰρ, αἰ αἰ,
 Ἐς βυθὸν ἤριπες ὕγρον ἀναβλυσζων μελαν ὕδωρ.

Παχυνθὴ δὲ κορὴ πικρὴ βεβλημένη αἶτη
 Ὡς ἰδὲ τεθνεῖωτα νεον, γοεῶν δ' ὀλογυγμῷ
 Ὡς ἰμε δειλαῖον, σὺναχίζ', ἀπὸ δὲ ἐλεφασσίν
 Δακρυὰ μυρομένοιν θεῖμα ἔλκε πομφολυγες ὥς.
 Τίλλε δὲ τῆς πλοκαμῆς, ὀλοφύρετο δ' ἡὺτ' αἰδῶν
 Χλωρῆς θυγατρὸς Πανδίωνος, ἢ διαφυλλῶν
 Παιδ' Ἰτυν, αἶεν Ἰτυν, γλυκεροῖς μινυρῖσμασι κλαίει,
 Ἄλλετο δ' ἐς ποταμόν. τοδ' ὕδωρ ὅσσ' ἀμφικαλύψεν.
 Ἄλλ' ἰσὴ βελήφει περὶ φρονος Ἀμφιτριτῆς
 Ἄντι κορῆς βνήτης νυμφὸς Νηρηΐδος ἰγεντο,
 Ἐν τε βυθῷ ποταμοῖο συνήντητο τῷ χαριεντι
 Εὐρύαλῳ, θεῷ ὄντι ἀγχεῖ, καὶ μιν ἱερὰν
 Δωτῶ, καὶ Μελιτῇ ῥοδοχρῶς, καὶ Μηλὶς ἀγαυῇ
 Καὶ Γλαυκῇ χαριτοδλεφάρ, χαροπῇ τε Γαλήνῃ
 Καὶ μαλακῇ Γαλατεῖα, καὶ Εὐνικῇ βαθυκολπῷ
 Θρεψαν ἐπ' ἀργυρεῷ κλισμῷ ῥόδοις ἐν αἰῶσι,
 Χεῖλεσι νεκταρεῶς ῥαθαμιγλάς ἐπιστάξασαι.
 Ἐνθα γὰρ Χρυσὶς κεχαρχμένη Εὐρύαλοιο
 Μιτρήν λυσάτο πρῶτα, λέχει χρυσῆς Ἀφροδίτης
 Γαμβρόν προσπαύξασα, καὶ ἄβροις χεῖλεσι χεῖλῃ
 Θλίψε, περιπλεκτοῖσιν ἀγαλλομένη μελεεσσιν.
 Ὡς φάτο Κασαλιδῶν νυμφῶν γλυκὺς ὄρνις Ἀμυντας,
 Ἥδη συμπλέξας ῥαδινὴν ἐνὶ πηχεῖ κερην,
 Ἀμυροσίαν φιλοτήτα πνεῶν ψιδυρῖσμασι λεπτοῖς.
 Λυσίμελες δὲ κατὰ ἐλεφάρων ὅτε κῆμα καταρρεῖ,
 Ἀμῶν ἐπ' ἀλλήλων κολποῖς κνωσσόντες ἱρᾶσαι
 Ἀμυρῶνσι μέλη Κυπρίδῃ κεκμηκότα δωροῖς.

CAPUT IV.

De Comædiæ Græcæ scriptoribus.

QUAM vellem superessent *Menandri* comædiæ! Paucis ejus, qui restant, iambis non erant Athenæ ipsæ magis Atticæ: ut de illo dici possint, quos de Lesbîâ poetriâ citat *Additionus* noster, è *Phædri* fabellâ versiculi:

*O suavis anima! qualem te dicam bonam
Antehac fuisse, tales cum sint reliquiæ?*

Aristophanis, quæ supersunt, comædiæ sunt sanè omnium elegantiarum plenæ, & Græcarum literarum studiosis apprimè utiles, sed eas ad *Menandri* verecundiolem suavitatem accessisse non puto. Equidem, exercitationis causâ, scenam quandam ex *Adelphis Terentii*, qui maximè *Menandrum* imitatus est, Græcis trimetris converti, quam huic capiti apponam, cum festivâ vitæ humanæ descriptione, è *Shakespeareo* sumptâ, qui nonnullis in locis *Aristophani* similior mihi visus est.

IAMBI.

Δημεας. Κτησιφων. Συζευ.

*Δημ. Φευ τῆμον ἀθλιον καὶ, ὡς ἔχοντο αἶν
Ἴμεν προσαρκεῖν μηδεν, ἢ γὰρ οἶδα πε*

- Ἄδελφος ἐστίν, εἶδε πῃ τέκε'· πονεῖ
 Κραπεῖτα των, ὡν ἀντεκυρσ', ὁδοιπορῶν
 Οὐκ ἀγροθ' εἶναι τῶτον εἰρηκῶς κυρεῖ.
 Μῆ ε' ταυτ' ἀρεσκεῖ. μὴ γὰρ ἀλλὰ κακῶς ἰχῶ.
 Κτῆ. Παι, ἡμι, παῖ Σ. τι φῆς. Κτ. τι δαί ζηρεῖ γερον;
 Συρ. Καὶ καρτὰ σε γε Κτ τι δαί; βᾶβαιαξ. Σ. αὐ, σιγα.
 Δημ. Πῶς ἂν τοδ' εἴη; δηλονοτι καὶ κακῶ
 Φύσιν σχεδὸν πεφῆνα καὶ κακεμενῶ.
 Ἔμε παν ταρᾶτλει, πάντα διαλυμαίνεται,
 Ἔγωδα πάντα, παν μόνῳ φερῶ βαρῶ.
 Συρ. Οὐχ οἷος εἰμι τὸν γερόντα μὴ γελαν,
 Ὅς γ' εἶδεν εἰδῶς πανθ' εἰ φῆσιν εἶδεναι.
 Δημ. Ζητῶν ἀδελφὸν αὐτῶ ὥδ' ἐληλυθα.
 Κτῆ. Παι, παῖ Σ. σιγα. μελλῶ ῥ' ἐγῶγε πανθ' ὄραν.
 Δημ. Κοψῶ θυραν. ἰατῖται δαλῶ παρα.
 Συρ. Καὶ μὴν μα τὴν Δημητρεα, καὶν ἔτως ἔχοι
 Οὐδεὶς ταλαιπωροῖτ' ἂν, ὡς ἐγῶγε περ.
 Δαλῶ περ ὡν μεμψὶν δικαίαν μεμφομαι.
 Δημ. Ποσ' ἀτῖα; ληρεῖ καρτὰ ληρον ἔτοσι,
 Ἀτῖ εἶπες, ὦ γὰθ'; ἀρ' ἀδελφὸς ἰνδον; Σ. ᾶ.
 Μὴ σκωπτε μ'. ὦ γὰθ'; ἀτῖται. Δ. κακῶς γ' ἰχρεῖς;
 Συρ. Πονηρῶ ὄγε καὶ παμπονηρῶ ὡν βροτων
 Ὡς τῶδε τάνδρῳ, εἶτα παρθενε τινος
 Ἐχει παταξας πυξ δυσωνυμον καρᾶ.
 Δημ. Πυξ; παρθενε; παταξεν; εἴ μαινοιο γε;
 Συρ. Οὐκ ἂν ἐλεποίης ὡς πανθργος ἔτοσι
 Σος παῖς γε μα ἔξεκόψε τῷ γναδῷ δυῶ;
 Δημ. Τι γὰρ; Σ. ὡς ἱμαγε ταυτὰ δραν πεισαντος. Δ.
 Σὺ γ' ἀρτι καίειν αὐτὸν εἶπας ἀγροδι;
 Συρ. Ναι, δεσποτ', ἀλλὰ θατῖον αὐτὸν ἐβλεπον
 Τὸν ἀγριοποιον κομποφακελορῆμονα.
 Δημ. Εὐ, γενναδας. Σ. πῶς; Δ. πῶς γὰρ εἴχι γενναδας,
 Φύσιν κατεικασθεῖς γε καὶ βιον πατρι;
 Συρ. Ἀλλ' ἂν σιγαῖν μαθοῖ, σαφ' οἶδ'. Δ. εὐ, παιδίον.
 Συρ. Γελοιον. ὅς θελε λαυδῖγ' ἂν ἱκτομοι
 Μολὶς ἀντιλεγειν οἷς τε, μὴν ἔτος καλὸς;
 Δημ. Καὶ φερετατος γὰρ. ἀρ' ἀδελφὸς οἰκοδι;
 Συρ. Ἐγωδα. κεκ ἂν πε τοπω κυρεῖ φρασῶ.

- Δημ. Τι δαι; κοβαλε; τι φης, κακὸς γε; Σ. φημ' ἔγω.
 Δημ. Καὶ μὴν παταξαίμ' ἂν γινάσκον σε τημέρον.
 Συρ. Ἐῖ ῖ ῖ ῖ ῖ. τοπον φρασω, καὶ τῆνομα.
 Οὐκ οἶδα γὰρ καὶ πῶς; Δ. τοπον ῥ' εὐθύς λεγε.
 Συρ. Ἄρ' οἶσθα δηπὲρ πανδοκευτρίαν κατω;
 Δημ. Πῶς ἔ γάρ; Σ. ὡς ἂν τήνδε παραβαίης ὄδον,
 Καταντες, εἰσὼρων ἂν ἀντικρυς τυχοίς,
 Κάκει σε. Δ. ποι δὴτ' ἂν τραποίμῃ μ'; Σ. ὡς ἂνω
 Σχεδὸν προσήλθες ῥίπτε καὶ συ σαυτὸν. ἔς
 Τῆς δεξιᾶν ἑλεποῖς ἂν αἰσός τε θῶων.
 Κάκει γενωπὸς ἔς' ἀπ' ὀμμάτων πρὸσω.
 Δημ. Οὐκ οἶδα. Σ. μυρῖνωνα πανυ παρ' εὐσκιων.
 Δημ. Ἄνοδ' ἔ γαρ. εἶτα πῶς περαιωθήσομαι;
 Συρ. Ναι, ναι. τίς ἂν μῶρον μ' ἂν ἔκ εἴποι κλυων.
 Αὖτις ἀπαξάπαντα σοι μελλῶ φράσειν.
 Βαδίσεα γ' ἔς πανδοκευτρίαν παλιν.
 Ἄρ' οἶσθα τῶνδρος Εὐκράτε γε; Δ. πῶς γὰρ ἔ;
 Συρ. Τῶτον ῥα παραῖδας εἰς ἀρισεραν ἰτω
 Κατωθεν. ἀλλὰ μὴν ὅταν λυκοκτονῷ
 Θεῷ παρηλθες, αὖτις εἰς τὴν δεξιᾶν.
 Πρυη πυλὴν δ' ἤκειν παρα κρήνην πανυ,
 Βλεψείς μεν ἀρτοπωλίον, τὰ δ' ἀντικρυς
 Τε τεκτονός, κάκει κασιγνήτος ποιεῖ.
 Δημ. Τίη γε δρᾶ ποθ'; Σ. ἀτὰρ νιν κλιντήρια
 Ποιεῖν κελεύει, συμμετρα γυν ὡς πίνειν.
 Δημ. Πίνειν ταχ' ὕμας; Σ. ἀρα μὴ ἢ καλῶς ἔχει;
 Δημ. Παυταὶ λεγὼν χρεῖ. ἡτίον ἦν βαδίσεα.
 Συρ. Γελῶσιον. ἀπολοίμην ἂν εἰ μὴ ὅπως δίκην.
 Ἐγὼ τι ποιήσω; τὴ γὰρ εἰκότος περὶ
 Ἄπεςιν Αἰσχίν' το δειπνὸν τητοῖ
 Ἰμελλε κκειν. χῆ τραπεζ' ἔσημετο.
 Ὁ Κτησιφῶν δ' ὅλως ἔρωτι μαινεται.
 Ἄλλ' ἐνδὸν εἰμ' ἅπαντα συλληΐδην καλὰ
 Περικυλισὼν μοι δαψίλως. κ' οἶνον ῥοφῶν
 Ἡμερ' ἀραελξω τογε γλυκύτατον ἥμερσ.

ANAPÆSTI ARISTOPHANEI.

Καλαπερ βιότης πασιν δὴ πᾶσι τοῖς ἀνθρώποις διακείται,
 Πας σκηνοῦσθαι καὶ κωμῶδει πᾶς τις κωμῶδιαν ἀνὴρ.
 Ἄλλα γὰρ ὡς το θεατρὸν παραῖσαν πρῶτον το ῥεῖφός προλογίζει,
 Καὶ παππαζόν, καὶ τραυλίζον, κ' αἰεὶ χαμαδὶς πτερυγίζον.
 Κατὰ χελωνῆς βήματι παίδιον ὡς φροντιστήριον ἐρπεί,
 Στωμυλλομένον καὶ βιβλοφορὸν, κ' ἡψυ σιλῶν ἐρευνθεῖ.
 Ἄλλα κινυρομεῖτο τοτ' ἱεράσης, κ' οἴκῃ θρηγκοῖσιν ἐρεῖσθεις,
 Νυκτὶ γὰρ ἀδελφὸν παρακλαυσίδι οὐκ ἐπισπυννὸν γε κορυσσίδης.
 Κ' αὐτὴν ἱματίων θωπεύει δαπαναῖσιν ποικιλομορφῶν,
 Μητρὶ ὁμῶς, μητ' ἀν' χροῖον, μητ' ἀν' νυκτὶ μελετῶν.
 Δασυπώγων μὲν ἐπειτα λοχαγὸς μέγα τι στρατίον τ' ἐπιόρκει,
 Καὶ δυσλόγει πολλὰ μὲν ἐν γῇ πολλὰ δ' ἐφ' ὕψει πωτιλευσας,
 Αἰεὶ δυσκολῶς, αἰεὶ ἀγροικῶς, κ' αἰεὶ τὰ σπλάγχν' ἀγανακτῶν,
 Καί τινι ζήτησιν ἐπὶ τῇ ξίφει φημὶς κλέος εἰκελονεῖσθαι
 Ποτνίῳ δ' ἄρα πωγωνὶ δικαστῆς γαστρώδης καὶ παχυκνήμης,
 Καὶ μυτίωτων ἐμπλησθεὶς, τῶν τ' ὀφθαλμῶν, τῶν τε λαγῶν,
 Ἐπὶ τοῖς ἄλλοις σεμνὸν προσώπῳ καὶ τῇ γλωττῇ πολεμίζει.
 Ἵποκωφὸν δὲ καὶ σφηκῶδες, λημῶν τε γεροντίον ἐρῶει,
 Καὶ πομπυρίζει κ', εἴθε πρὸ πολλῆς κεκραξίδαμαν, παντὶ γρυζέει.
 Δράμα παλιμπῶναις πρεσβύς κλείει σεμνὸν τεδεὶ καὶ τερατώδες
 Χωρὶς ἐλεφάντων, χωρὶς ὀδόντων, χωρὶς δὴ πᾶσι βιότηας.

Anno Ætatis. 16.

CAPUT V.

De Carmine Latino.

NULLA in re feliciùs Græcos imitati sunt Romani, quàm in carminibus; non illa dico Pindarica, tubæ quàm lyræ aptiora, sed Alcaica, Anacreontea, Sapphica, quorum & numeros & venustates, meliùs quàm dici potest, effinxit Horatius. Hoc poematis genus adeò mihi quondam placuit, ut inciperem justum carminum volumen contexere, quorum alia è veterum Lyricorum reliquiis, alia è poetis Asiaticis, alia è recentioribus, libare statueram, alia denique à meo, quantulumcunque esset, ingenio depromere; sed eadem ferè majora studia, quæ me impedierunt, quo minùs Limona hunc, ut vellem, perficerem, lyræ ac Musis vacare non permiserunt. Quatuor solùm carmina huic libello subjungere volui, sub ficto A. Licinii nomine, qui Ciceronis in re darica, tubæ quàm lyræ aptiora, sed Alcaica, Anacreontea, Sapphica, quorum & numeros & venustates, meliùs quàm dici potest, effinxit Horatius. Hoc poematis genus adeò mihi quondam placuit, ut inciperem justum carminum volumen contexere, quorum alia è veterum Lyricorum reliquiis, alia è poetis Asiaticis, alia è recentioribus, libare statueram, alia denique à meo, quantulumcunque esset, ingenio depromere; sed

CARMEN I.

AD VENEREM.

Oro te teneri blanda Cupidinis
 Mater, cæruleis edita fluctibus,
 Quæ grati fruticeta accolis Idali,
 Herbosamque Amathunta, & viridem Cnido;
 Oro, Pyrrha meis cedat amoribus,
 Quæ nunc, Tænariâ immitior æsculo,
 Mœrentis Licini sollicitum melos
 Ridet. Non liquidæ carmine tibiæ,
 Non illam Æoliis illacrymabilem
 Plectris dimoveat, lenis ut arduam
 Cervicem tepidum flectat ad osculum.
 Quantum est & vacuis nectar in osculis!
 Quòd si carminibus mitior applicet
 Aures illa meis, si (rigidum gelu
 Te solvente) pari me tepeat face,
 Te propter liquidum fonticuli vitrum,
 Ponam conspicuo marmore lucidam,
 Te cantans Paphiam, teque Amethusiam
 Pellam gramineum ter pede cespitem,
 Tum nigranti hederâ & tempora laureâ
 Cingam, tunc hilares eliciam modos:
 At nunc me juvenum prætereuntium,
 Me ridet comitum cœtus amabilis;
 Et ludens puerorum in plateis cohors
 Ostendit digitis me, quia langueo
 Demissis oculis, me, quia somnia
 Abrupta haud facili virgine faucium
 Monstrant, & violâ pallidior gena.

CARMEN II.

AD EANDEM.

Perfido ridens Erycina vultu,
Seu Joci mater, tenerique Amoris,
Seu Paphi regina potens, Cyprique
 Lætior audis,
Linque jucundam Cnidon, & coruscum
Dirigens currum, levis huc vocanti,
Huc veni, & tecum properet soluto
 Crine Thalia.

Jam venis! nubes placidi serenas
Passeres findunt, super albicantes
Dum volant sylvas, celeresque versant
 Leniter alas.

Rurfus ad cœlum fugiunt. Sed almâ
Dulcè subridens facie, loquelam
Melle conditam liquido, jacentis
 Fundis in aurem.

“Qua tepes, inquis, Licini, puellâ,
“Lucidis venanti oculis amantes?
“Cur doces mœstas resonare lucum,
 “Care, querelas?

“Dona si ridet tua, dona mittet;
“Sive te molli roseos per hortos
“Hinnulo vitat levior, sequetur
 “Ipse fugacem.”

Per tuos oro, Dea mitis, ignes,
Pectus ingratae rigidum Ccinnæ
Lenias. Et te, Venus alma, amore
 Torfit Adonis.

CARMEN III.

AD LÆLIUM.

Vestimenta tuis grata sororibus,
Et donem lapides, quos vel alit Tagi
 Fluctus, vel celer undâ
 Ganges auriferâ lavit,
Læli, si mea sit dives opum domus.
Quid mittam usque adeò? Scilicet haud mea
 Servo carmina blandis
 Nympharum auribus insolens,
Quarum tu potior pectora candidis
Mulces alloquiis, te potiolem amat
 Musa, utcunque puellæ
 Pulsas Æoliæ fides.
Quin illis acies mittere commodus
Tornatas meditor, quæ bicoloribus
 Armis conspiciendæ
 Bella innoxia destinant,
Qualis propter aquas aut Lacedæmoni
Eurotæ gelidas, aut Tiberis vada,
 Cornicum manus albis
 Nigrans certat oloribus.
Cur non sub viridi ludimus ilicis
Umbrâ suppositi? Dic veniat genis
 Ridens Lydia pulchris,
 Et saltare decens Chloë:
Dic reddant mihi me. Ludite, virgines;
Me testudineis aut Venerem modis
 Dicente, aut juvenilis
 Telum dulce Cupidinis.

CARMEN IV.

AD LUNAM.

Cœli dulcè nitens decus,
Lentâ lora manu, Cynthia, corripe:
Pulchræ teçta peto Chloës,
Et labrum roseo nectare suavius.
Non prædator ut improbus,
Per sylvas propero, te duce, devias,
Nec, dum lux radiat tua,
Ultricem meditor figere cuspidem.
Quem tu, mitis Amor, semel
Placatum tepidâ lenieris face,
Illum deferuit furor,
Et telum facili decedit è manu.
Nec delicta per & nefas
Furtiva immeritus gaudia persequor;
Blandâ victa Chloë prece
Peplum rejiciet purpureum libens.

CAFUT VI.

ELEGANTEM Callimachi ὕμνον, qui inscribitur *ad lavacra Palladis*, versibus elegiacis Latinè reddidit Politianus, numeros & exemplum Catulli imitatus, qui ejusdem poetæ de comâ Berenices ποικιλιότητι verterat. Nos autem, anno ætatis decimoseptimo, priusquam Politiani *Miscellanea* legeramus, eundem Callimachi hymnum versibus Glyconicis adumbravimus, Catullianum dicendi genus, quo usus est in Epithalamio, imitati.

Saluum viridantium
Filix, genus Inachi,
Virginum chorus adsit huc,
Huc adsit, tenerum albulo
Cespitem pede pellens.

Audion' ? an amabili
Dulcè ludor imagine ?
Audio, nemus avium
Funditùs fremit, & bonâ
Prodit alite Pallas.

Quare age, huc aditum refer,
Et salire paratum habe,
Turba, Palladis in fide.
Eja, flexile tinnulâ
Voce concine carmen !

Non Minerva prius lavit
Quàm suâ roseâ manu
Mollicella latuscula
(Perfundens gelidâ jubas)
Despumârit equarum;

Et perterferit aurea
Colla, myrteolum gerens
Gausape, ac ter & amplius
Moverit teneram manum
Subter ora, sub armos.

Huc adeste, puellulæ:
(Jam videntur) at haud onyx,
Haud amaracinum (melos
Dulce tibia fuccinit)
Haud amaracinum adfit:

Odit Pallas amaracum;
Haud adfit speculi nitor,
Pallas haud speculi indiget.
Nempe ubi ad Phrygium Idali
Arbitrum Dea venit,

Illa non placidum mare,
Nec pellucidulos lacûs
Finxit inspiciens comas;
Nec decora politulum
Consultuit orichalcum.

At cincinnuli identidem
Unam bellula fimbriam
Transmovit Cythereia,
Ad glabrum speculi vitrum
Usquequaque renidens.

Pallas haud ita : scilicet
(Quales per cava Tænari
Gemellæ juga stellulæ)
Gramina, & pede pervolat
Intactas levi aristas.

Quin abhinc aditum refert,
Dum, velut sylvæ comæ,
Crinis luxurians fluit
Hic & hic bene-olentibus
Unguentatus olivis.

Tunc ah! tunc dea, virgines,
Ora floridula & genas
Haud minùs rubet, ac rosæ
Vel flos purpureæ teres,
Vel ridens inelinelum.

Prodeas, dea casta, sis;
Audin' audin' ut integræ
Succinant tibi virgines,
Ne lavatum aliorsùm cas?
Prodeas, dea casta.

Prodeas, dea casta, sis;
Pedes, innuba, transfer huc:
Huc veni: huc refer ægida:
Et ferrugineam arduæ
Castidis quate cristam.

At cave, upilio, bibas
Has aquas hodiè; cave,
Vacca, tute sitim leves:
Umulam f r, aquarie,
Fontes ad Phytadæ.

Nempe defilit è jugis
Muscosis hodiè Inachus;
Flosculos, viden', irrigans
Defluit liquido pede,
Amne lucidus aurco.

Jam lavis, dea, jam lavis;
Pastor, tu quoque nudulam
Decernas cave Pallada.
Ecquisnam, (miser ah miser !)
Te cernet, dea, nudam?

Pandite ostia, januæ:
Interim organicis modis
Suave nescio quid lubet
Inter ludere virgines.
Pandite ostia, valvæ.

Olim nympha, puellulæ,
Castæ perplacuit deæ;
Mater Tiresiæ, integræ
Mentis, & viridissimo
Ufa flore juventæ:

Quacum ludere, quam tenere
In molli gremio fovens,
Quam curru vehere arduo,
Quoi verba edere blandiens
Dulciora solebat.

Non chorus, neque erat deæ
Matutina locutio,
Nec fragrans oleæ nemus,
Nec sol vesperi amœnior
Caræ voce Chariclûs.

Frustra! nam dea mollia
Suræ tegmina cereæ
Tollens, lavit in undulis,
Frigerans ubi temperat
Sylvulas Aganippe.

Jam tum tempora Sirii
Pestilentia retulit
Æstas pulverulentior:
Et silentium amabile
Montis densa tenebat

Forte tum Chariclûs puer
Multo cum cane, non sine
Centeno hæduleo, genas
Vix lanugine vestiens
Nigriore glabellas,

Sub dio vagus huc & huc,
Ac tostus site guttura,
Ad sacrum laticis caput
Proh pudor! tulit haud bonum
Haud bonâ alite gressum.

At pudoricolor dea
“ Ecqua te mala mens, ait,
“ O miselle puer, rapit ?”
Dixit; ille adèò tremens
Mœstâ voce recessit.

Caligare oculi statim;
Genua fuccidere: artubus
Sensim obrepere flammula:
Et tractim auriculæ sono
Tintinare suopte.

Tum puella, " Quid inquit,
 " Quid facis, dea, quid geris ?
 " (Me fugit ratio mea)
 " Ecquid commerui? mihi
 " Filium malè perdis.

" O fontes, nemora, & lacûs
 " Puri, O mons Heliconæus
 " Non amabilis amplius.
 " Occidunt puer, ah puer,
 " Candidi tibi soles.

" Ah femel, femel occidit
 " Lux tibi: & cadis immerens,
 " Immerens cadis, ultimi
 " Flosculus velut hortuli
 " Supernatus aratro."

Talis per falicis comas
 Infolabiliter melos
 Integrans lacrymabile,
 Absumptos Ityli dies
 Daulias gemit ales.

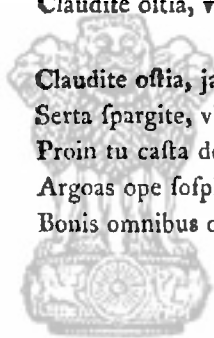
At subrifit amœniter
 Compellans dea virginem,
 Flere define; quid gemis ?
 Tandem mollicularum, age,
 Siste lacrymularum.

Define: ecquod enim feras
 Commodi haud bene noscitas;
 Quid fles, nympba? licet tibi
 Dulci amaritie tuos
 Temperare dolores.

Filio fed enim dabo
 Longum aruspicium tuo,
 Unde quem sibi, quem tibi
 Sortem dii dederint sciat
 Augurariet audens.

Hoc ut dixerat, annuit;
 Approbantior annuit
 Alma progenies Jovis.
 Jam redis, dea, jam redis:
 Claudite ostia, valvæ.

Claudite ostia, januæ;
 Serta spargite, virgines:
 Proin tu casta domos, dea,
 Argoas ope fospitans
 Bonis omnibus opple.

सत्यमेव जयते

TOTIUS VOLUMINIS

EPILOGUS.

AD MUSAM.

VALE, *Camena*, blanda cultrix ingen
Virtutis altrix, mater eloquentiæ,
Linquenda alumno est laurus & chelys tuo.
At, O Dearum dulcium dulcissima,
Seu *Suada* mavis five *Pitho* dicier,
A te receptus in tuâ vivam fide :
Mihi sit, oro, non inutilis toga,
Nec indiferta lingua, nec turpis manus !

END OF THE FOURTH VOLUME.

सत्यमेव जयते